2 III a = R

Institut Royal Colonial Belge
—
SECTION DES SCIENCES MORALES ET POLITIQUES
—
Mémoires. — Collection in-8°.
Tome XX, fasc. 3.

Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut
—
SECTIE VOOR MORELE EN POLITIEKE WETENSCHAPPEN
—
Verhandelingen. — Verzameling in-8°. — Boek XX, afl. 3.

De Social-Economische Ontwikkeling van de Bakongo

(Gewest Inkisi)

DOOR

L. BRUYNS, s. j.

DOCTOR SOC. EN POL. WETENSCHAPPEN
LICENT. ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

Avenue Marnix, 25
BRUXELLES

Marnixlaan, 25
BRUSSEL

—

1951

PRIX :
PRIJS : Fr. 300

B
22 III a = R

De Social-Economische Ontwikkeling van de Bakongo

(Gewest Inkisi)

DOOR

L. BRUYNS, s. j.

DOCTOR SOC. EN POL. WETENSCHAPPEN
LICENT. ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

VERHANDELINGEN VAN HET KONINKLIJK BELGISCH KOLONIAAL INSTITUUT

Verhandeling bekroond in den Jaarlijksen Wedstrijd van 1949.

VOORWOORD

De economische ontwikkeling van de Bakongo is een feit dat iedereen van bij een eerste kontaktname met de streek en de bevolking treft. Op de spoorlijn Leopoldstad-Matadi, heerst iederen Donderdag een ongewone drukte in het station Inkisi-Kisantu. Vrouwen met hoog opgestapelde maniokkorven, mannen met volgeladen « mutete », camions van zwarte handelaars, brengen hun waar naar het station. Lange reien spoorwagens worden volgepropt — zoals alleen zwarten een wagon kunnen volproppen — met voedingswaren voor de hoofdstad. Een zelfde bedrijvigheid herhaalt zich, hetzij op dien zelfden Donderdag, hetzij op een anderen dag van de week, in alle stations van de spoorweg die deze streek van den Beneden Kongo bedient.

Toch toont deze drukte in de stations slechts het geringste gedeelte van de economische bedrijvigheid van deze bevolking : de meeste produkten worden immers niet door de zwarten, voor eigen rekening, naar Leopoldstad gevoerd, maar de vezels, maïs, aardnoten enz. worden door de gevestigde blanken van de inlanders opgekocht en naar de hoofdstad of het buitenland verstuurd.

Voor zestig jaar heerste in dezelfde streek, slechts een zeer geringe economische bedrijvigheid. De dorpen lagen verscholen in het hart van het woud, zonder kontakt met de buitenwereld. De landbouw voorzag nauwelijks in de behoeften van de gezinnen zodat in de jaren 1896-1898, toen het spoor over de Inkisi werd aangelegd, er

voor de bevoorrading van de werklui, weinig hulp kwam van de bevolking.

De mannen werkten zo goed als niet : bij de stichting van de post Kisantu — op dezelfde plaats waar zich nu het hart bevindt van heel de economie van de streek — konden de Paters in 1893 van hun werkvolk niet meer bekomen dan 2,5 à 3 uur werk per dag (1).

Als men zich dat herinnert, en anderzijds ziet dat uit deze zelfde streek in 1949 bv. bij de 70.000 Ton produkten uitgevoerd werden naar Leopoldstad en het buitenland, is het wel iedereen duidelijk dat zich hier een geweldige economische ontwikkeling heeft voorgedaan.

De streek bezit nochtans geen mijnen of andere grote industriële centra en uitbatingen, waar andere streken hun economische ontwikkeling aan te danken hebben. De Bakongo hebben zich in hun eigen land, en in ruime mate op de basis en in de lijn van de traditionele bedrijvigheid die in de streek heerste, totaal omvormd op sociaal en economisch gebied. Daarom lijkt ons de studie van deze volksgroep zo belangwekkend, omdat de economische ontwikkeling niet enkel en alleen door « van buiten-uitwerkende krachten » in het leven geroepen werd, maar in zeer ruime mate haar verwezenlijking dankt aan de bedrijvigheid van de inlanders zelf.

De invloed en de economische bedrijvigheid van de blanken in het algemeen en van elke economische faktor in het bijzonder, schiep het kader waarbinnen de zwarten zelf hun economische ontwikkeling verwezenlijkten. Wij hebben hier immers een streek voor ogen die hoofdzakelijk, bijna uitsluitend afgestemd is op de landbouw zodat de economische ontwikkeling van de streek samenvalt met de landbouwontwikkeling. Deze dankt haar uitbreiding niet aan het initiatief van blanke kolonisten, maar aan dat van de inheemse bevolking.

* * *

(1) *Précis Historiques*, 1894, bl. 232.

De uiterlijke economische ontwikkeling en ook de faktoren die er aanleiding toe gaven, laten zich vrij gemakkelijk achterhalen. De geweldige omvorming echter van de meest-verscheidene instellingen van de inlandse samenleving, blijven bij een kontaktname met deze uiterlijke omvorming totaal verborgen. Slechts na studie van de toestand waarin het volk leeft op het ogenblik in het licht van de toestanden die vroeger bestonden, is de draagwijdte van de omwenteling te beseffen. Ook de schijnbaar-onbenullige omstandigheden van het inlands leven werden er immers door geraakt.

Bij het ter hand nemen van dit werk stootten we dan ook op grote moeilijkheden om de meest verscheidene gegevens te schiften en te ordenen rond één standpunt. Doch het was vooreerst de bepaling van het standpunt zelf die moeilijkheden opleverde.

Op het eerste gezicht lijkt het dat we gedwongen zijn tot een keuze tussen een economische studie en een sociologische beschrijving van de bestudeerde volksgroep.

We hadden ons kunnen houden aan de zuiver-economische kanten van de ontwikkeling en ons beperken tot het aangeven van de cijfers van voortbrengst, uitvoer, invoer, inkomsten, levensstandaard enz.

Ofwel hadden we een sociologische beschrijving kunnen geven zonder de eigenlijke economische ontwikkeling te bestuderen, maar door deze te aanvaarden als een « gegeven » ; als een onbepaald feit van ongekende grootte, waarvan we vervolgens den weerslag zouden opsporen in de maatschappelijke instellingen en verhoudingen.

Al blijven beide standpunten in beginsel verscheiden en dus oorzaak van een verschillende voorstelling, toch leek het ons onmogelijk de economische *ontwikkeling* van de volksgroep te beschrijven zonder de stof te behandelen van uit beide standpunten samengenomen.

Wanneer we immers spreken van « ontwikkeling » moeten we rekening houden, — buiten het historisch

overzicht — zowel met de zuiver-economische aspecten als met de veranderingen die in de volksgroep ontstaan zijn door of in verband met de nieuwe economische bedrijvigheid.

Verder bleek het dat de statistische gegevens slechts aanduidingen verschaffen omtrent veranderingen die aan de oppervlakte van het maatschappelijk leven gebeuren. De werkelijke gevolgen van de economische ontwikkeling strekken zich verder uit dan tot een verhoging van voortbrengst of handelsbalans. Ze veroorzaakten sociale bewegingen en veranderingen, zelfs omwentelingen, die door de economische ontwikkeling zoniet bepaald dan toch minstens verklaard worden. Meer nog, de zuiver economische bewegingen werden slechts mogelijk door de sociale omschakeling van deze maatschappij.

De moeilijkheid om het onderwerp te behandelen komt hieruit voort dat de vertakkingen van het sociaal leven zo fijn zijn en bijna alle gekleurd werden door de nieuwe economische voorwaarden. Deze dooreenstrengeling van economische en sociale invloeden brengt met zich mee een uiterste verwardheid van het gezamelijk beeld van deze maatschappij.

De verscheidenheid van de gegevens zullen we tot eenheid brengen door ons onderwerp te herleiden tot de studie van de volksgroep van uit een economisch standpunt met de twee betekenissen die we er aan gaven ; nl. als een studie van het economisch Gesamtbild dat de streek vertoont en als sociologische studie van de oorzaken en gevolgen die met deze economische toestand verband houden.

Bij de studie van de verschillende faktoren die aanleiding gaven tot en oorzaak waren van economische ontwikkeling, zullen we dan ook alle faktoren van kant laten die de ontwikkeling van de volksgroep beschouwen van uit een ander standpunt, bv. het godsdienstige. Dit wil niet zeggen dat wij den godsdienstigen faktor

onderschatten : wij weten dat de Missie, die ongeveer 75 % van de bevolking tot het Katholicisme bekeerde, van het begin af en zonder ophouden de wet van het handwerk inscherpte en de zware verplichting, die rust op ieder man om te werken voor het onderhoud van vrouw en kinderen, te pas en te onpas benadrukte.

Wij zullen ook niet vergeten dat de diepingewortelde afkeer voor de hak, zoals die bestond bij alle vrije mannen, door het opvoedingssysteem van de kapelhoeven overwonnen en bij de Kristenen uitgeroeid werd. De hak, werktuig van vrouwen en slaven, is sedert 1896 bezongen geworden in menig lied, in al de Missieposten en in de 300 kapelhoeven, als het werktuig van verrijking, veredeling en bevrijding.

Slechts die veranderingen in het maatschappelijk leven zullen we dus vermelden die door de nieuwe economische bedrijvigheid in het leven geroepen werden, hetzij deze beschouwd moeten worden als oorzaak of als gelegenheid van de nieuwe economische toestanden.

Het overzicht dat we hier geven, zal daarom eenzijdig zijn wanneer we nl. faktoren bespreken die slechts op bijkomstige wijze een economische ontwikkeling verwekken. Daar zullen we steeds verwijzen naar de voornaamste gevolgen van die bepaalde faktoren, zonder er nochtans op in te gaan. Zo niet is het onmogelijk eenheid te brengen in het behandelde onderwerp. De eenheid die we er in zullen leggen,vloeit dus voort uit het economisch-sociaal standpunt dat het geheel beheerst.

* * *

Van geschiedkundig standpunt uit, ontwikkelde de streek zich van een zeer primitieve economie tot een economie die de onze wel niet benadert, maar niet meer een primitieve economie mag genoemd worden.

We zullen ons onderwerp dan ook behandelen in twee delen : in het eerste deel zullen we, na een kontaktname

met de streek en het volk, den toestand bestuderen van waaruit deze volksgroep vertrokken is in haar sociaal-economische ontwikkeling en daarna de faktoren onder ogen nemen die aanleiding gaven tot en oorzaak waren van deze ontwikkeling. In het tweede deel zullen we den huidigen toestand, de huidige sociaal-economische ontwikkeling beschouwen.

Wij rekenen het ons tot een aangenamen plicht hier onzen oprechten dank te betuigen aan allen die ons behulpzaam waren om dit werk tot een goed einde te brengen.

Op de allereerste plaats danken we Z. E. P. Van Wing S. J. voor de raad en de aanmoediging die we steeds van hem mochten ontvangen en vooral voor de zo kostbare inlichtingen die hij altijd zo bereidwillig mededeelde uit zijn lange ervaring en zijn ongewoon-diepe en alomvattende kennis van de Bakongo en van de toestanden in het Inkisigewest.

Na het opstellen van dit werk hadden we het overlijden te betreuren van Prof. De Jonghe, aan wie we veel verschuldigd zijn. Wij blijven hem steeds dankbaar voor de hulp die hij ons verleende.

Wij danken ook Prof. Pinxten die de verdere leiding op zich nam alsook Prof. Gelders om de aanduidingen die hij ons verschafte.

Onzen oprechten dank betuigen we insgelijks aan onze confraters P. Van Bulck S. J., P. A. Cauwe S. J. en P. V. Charles S. J. en vooral aan E. B. G. Speleman S. J., die het op zich hebben willen nemen dit werk vooraf te lezen of die ons zeer nuttige inlichtingen bezorgden.

Ten slotte bedanken we allen die door mededeling van dokumenten dit werk mogelijk hebben gemaakt : onzen oprechten dank betuigen we aan de Gewestbeheerders die ons een groot deel van het statistisch materiaal bezorgden, aan den Heer Prof. Opsomer om zijn

bereidwilligheid om de Jaarverslagen van de Cadulac ter inzage te geven, aan den Heer P. Charles en het Bestuur van de Otraco om de inlichtingen die we van hen verkregen, en ten slotte aan allen, zowel Blanken als Zwarten om de antwoorden die we van hen mochten ontvangen op de vragenlijst die we hen stuurden.

DEEL I

KONTAKTNAME MET DE BAKONGO

HOOFDSTUK I

De streek tussen Inkisi en Lubisi.

De bestudeerde volksgroep, die hoofdzakelijk bestaat uit Bakongo, woont in de streek gelegen tussen de Inkisi- en Lubisirivier.

Deze streek valt samen met het huidige gewest Inkisi (Distrikt Midden-Kongo). De voornaamste bestuurlijke onderverdelingen zijn : Madimba, Inkisi, Malele, Kibambi. Ook een deel van het noordelijk gelegen gewest Stanleypool, valt binnen het bereik van onze belangstelling, nl. het meest zuidelijk gedeelte van dat gewest.

Een strook land langs den linkeroever van de Inkisi maakt ook, economisch gezien, deel uit van de bestudeerde streek omdat ze helemaal gericht is op het station en de markt van Inkisi, al hoort ze tot het gewest van de Katarakten.

Het gebied valt ook samen met de Missies van Kisantu, Lemfu, Ngidinga, Kimvula, Mpese, Mbansa-Boma, Sanda en Nsona-Bata.

De zo omzoomde streek maakt in vele opzichten een eenheid uit. We wezen reeds op de bestuurlijke eenheid.

Doch vooral op economisch gebied is de streek één daar ze helemaal gericht is op het station Inkisi. De meeste waren die uit het binnenland komen, vloeien immers in dit centrum samen vooraleer ze via de spoorweg Leopoldstad of het buitenland bereiken.

Ook is de streek één door de economische mogelijkheden en verwezenlijkingen die hoofdzakelijk, bijna uitsluitend, hun oorsprong vinden in de landbouwbedrijvigheid onder een of andere vorm.

Op ethnologisch gebied ten slotte vertoont de streek een grote eenheid omdat de overgrote meerderheid van de bevolking behoort tot de groep van de Bakongo.

* * *

Het uitzicht van de streek, zowel als de samenstelling van den bovengrond, is haast overal hetzelfde : sterk heuvelachtig, vrij vruchtbaar, afwisselend bebost of savanneachtig. Slechts één deel van de streek maakt hierop een uitzondering : de weinig-vruchtbare streek in het Noorden, bewoond door de Bateke-stam, de Bamfunuka. Doch deze hebben juist den geringsten economischen invloed én omwille van hun sociale achterlijkheid én omwille van hun meer rechtstreekse verbinding met de hoofdstad langs het Noorden om.

De streek tussen Kipako en Sanda zal in de toekomst waarschijnlijk uitzondering maken op het geheel omwille van de ontdekking van ertsen aldaar. Doch het is evengoed mogelijk — de doorgedreven prospectie doet het vermoeden — dat niet alleen in die streek mijnen zullen worden uitgebaat.

Van economisch standpunt uit is het feit dat de streek fel heuvelachtig is, niet van belang ontbloot. De vervoersonkosten worden er sterk door beïnvloed : leem of

stuifzand op de grote verbindingswegen belemmeren het vervoer zowel in het regen- als in het droog seizoen. Anderzijds worden in de streek zelf geen stenen of rotsen van vroege formatie gevonden en ontbreekt dus het nodige voor een stevigen onderbouw van de wegen. Zelfs het moerasijzer (limonite) dat overvloedig voorkomt, biedt geen voldoening omdat het gehalte klei te groot is.

De woningbouw en de veldenaanleg worden natuurlijk sterk door deze topologische voorwaarden beïnvloed.

Het heuvelachtig karakter van de streek, samen met de tropische regens en de insolatie van den bodem, slepen een zeer sterke erosie met zich. Als voorbeeld geldt de spoorlijn Leopoldstad-Matadi, die haast elk jaar in de omgeving van Nsona-Mbata of Madimba bedolven wordt onder de weggespoelde bermen. De hellingen en wegen lijden insgelijks zeer sterk onder deze erosie ; zo lijkt de baan van Kipako naar Sanda in de kleistreek meer op een reusachtige trap dan op een autobaan.

De vervoersonkosten zijn dan ook vrij hoog : 4 fr. per Ton/Km. of, indien enkel de afstand gerekend wordt, van 6 tot 12 fr. per Km. voor een vrachtwagen, en van 4 tot 6 fr. voor een kleine vrachtwagen, over denzelfden afstand.

Er bestaan op het ogenblik in het Gewest 1.190 Km banen waarvan 360 Km van algemeen- en 830 Km van plaatselijk belang zijn.

De waterwegen.

De rivieren van het Inkisigewest hadden tot nog toe geen economisch nut als verbindingswegen.

Al heeft de Inkisi een sterk verval, toch zou dit geen bezwaar zijn om deze rivier te gebruiken voor het vervoer. De Inkisi stort zich echter na de watervallen van Sanda en Zongo in de Congostroom juist waar deze

het woeligst is, zodat hij niet in aanmerking komt als verbindingsweg met Leopoldstad. Ook voor plaatselijk verkeer wordt deze rivier niet gebruikt omdat de Bakongo niet thuis zijn op het water.

De andere waterwegen komen helemaal niet in aanmerking, omdat het eerder bergrivieren zijn, een veel te groot verval hebben en dus ook ondiep zijn. Slechts de Djili, in het Noorden, werd en wordt nog van tijd tot tijd door de inlanders gebruikt als weg naar Leopoldstad. Doch deze rivier is niet bevaarbaar voor andere vervoermiddelen dan de inlandse prauwen.

De enig-bruikbare handelswegen zijn dus, naast het spoor, de banen. Deze dienen hoofdzakelijk om de verbinding tussen het binnenland en de spoorweg tot stand te brengen.

De samenstelling van den bovengrond.

Wat de samenstelling van den grond aangaat, mag de streek, in haar geheel genomen, als vruchtbaar bestempeld worden. De vallei van de Inkisi komt hier vooraan. Het is de enige grote vallei die vochtig genoeg blijft gedurende het droog seizoen om de teelt van grootvee mogelijk te maken. De talrijke kleine valleien zijn, naast het water, meestal even vruchtbaar. Doch ook de hellingen en heuvelruggen zijn over het algemeen geschikt voor den landbouw en worden dan ook bebouwd.

Het grootste gedeelte van de streek die we bestuderen vertoont een zandige kultuurlaag, best te vergelijken met onze Kempen. Het meest bevoorrechte gedeelte, langs de Inkisi, de Ngeba en Ngufu, is overwegend samengesteld uit kleigrond.

Dat de streek vruchtbaar is, tonen de nu nog steeds bestaande bossen. P. Van Wing (1), in zijn « Études

(1) J. Van Wing, Études Bakongo, I, Histoire et Sociologie, blz. 79.

Bakongo » verklaart, hierin voortgaande op de overleveringen die hij aantrof bij de oudste inwoners van de streek, dat deze oorspronkelijk niet bebost was. De bossen werden geplant door de klanhoofden van de Bampangu en van de andere, nu op het gebied verblijvende stammen, als beschutting van de dorpen tegen de koude en de vijanden, vooral tegen de slavenhandelaars. Ofwel werden ze geplant om den grond vruchtbaarder te maken voor het winnen van maniok. Deze vergt immers een rijke grond.

Anderzijds werd sinds de komst van de blanken in de streek, geweldig veel terrein ontbost. De oude inlanders weten nog te vertellen dat bv. heel Kisantu één bos was, wat trouwens bevestigd wordt door de verhalen van de eerste Paters die in de Inkisivallei aankwamen (1).

Als oorzaken van deze ontbossing gelden vooral de houtvoorziening van Leopoldstad en de uitbreiding van de velden. Deze ontbossing gaat steeds voort : vooral de houtvoorziening van de hoofdstad blijft als de voornaamste oorzaak gelden.

Op economisch gebied is de streek uitsluitend op landbouw afgestemd. Deze heeft zich ontwikkeld in twee richtingen : kultuur van maniok en voortbrengst van economische landbouwprodukten : maïs, aardnoten, mpunga enz...

Een verandering in den landbouw met het oog op de verbetering van de voedingsbasis van de bevolking of een uitbreiding van den veeteelt deed zich niet voor. De ontwikkeling van den landbouw was dus vooral afhankelijk van de economische vooruitgang en van de vraag op de uitvoermarkten.

Zó doet de streek zich dus voor : een vrij heuvelachtig land, in hoofdzaak savanne, met grote bossen in het Noorden en galeriewouden bij de rivieren, sterk verval

(1) *Précis Historiques*, passim.

van de waterwegen — met de mogelijkheid van elektrifikatie van de streek, — een slechte ondergrond voor den wegenbouw en, ten slotte, sterke erosie die én den landbouw én het verkeer hindert.

HOOFDSTUK II

De bevolking.

De bevolking van de streek bestaat hoofdzakelijk uit Bakongo, afkomstig uit het oude koninkrijk Kongo. Hun koning, « ntotila », verbleef in San Salvador, in het huidige Angola. De grote meerderheid van de Bakongo die nu de streek bewonen, behoort tot de verschillende Bampangustammen. Deze vestigden zich op den rechteroever van de Inkisirivier. Meer ten Zuiden vestigden zich de met de Bampangu verwante Bambata. Een andere hoofdtak van de oorspronkelijke Bakongo uit het oud-koninkrijk, — de Bansundi — , vestigden zich op den linkeroever van de Inkisi. Veel stammen van deze laatste groep staken de Inkisi over en wonen nu verspreid midden de Bampangu en Bambata (1).

Tussen de eigenlijke Bakongo en de Bayaka die de oevers van den Kwango bevolken, treffen we de Bankanu en Bambeko aan. Het zijn Bakongo die sterker dan de Bampangu of de Bambata onder den invloed stonden en nog staan van de Bayaka. Hun gebruiken en taal komen nochtans in hoofdzaak overeen met deze der Bambata (2).

Als vreemde, niet-Bakongo stammen, vinden we er twee die we binnen de perken van dit onderzoek moeten betrekken. Vooreerst vallen de Bamfungunu of Banfunuka te vermelden. Deze maken deel uit van de Batekegroep. Zij wonen tussen de Nsele en de Kongostroom,

(1) J. Van Wing, o. c., blz. 77-102.
(2) J. Van Wing, o c., blz. 102-111.

achter de bergen van Kibambi, in de arme savannestreek van de Nseke-Mbisi. Hun voertaal verschilt totaal met die van de Bakongo, al begrijpen de meesten onder hen het kikongo, — vooral de mannen en jongelui die in aanraking kwamen met hun buren uit het Zuiden.

Andere vertegenwoordigers van vreemde stammen zijn de Bawunbu, levend in het Noorden van de streek die door de Bakongo bewoond is. Hun invloed op de bestudeerde streek op economisch gebied is op het ogenblik zeer gering, omdat zij, bij Leopoldstad wonend, rechtstreeks met deze stad in verbinding staan. Deze stam behoort insgelijks bij de Bateke en heeft eigen taal en gebruiken (1).

Tussen de Bakongo en de Bawumbu woont een gemengde bevolking, de Bambinsa (2). Deze zijn Bakongo, doch hun taal en zeden vertonen veel kenmerken van de Bawumbu, hun noordelijke buren. Deze laatsten oefenden vroeger door de oorlogen, den slaven- en algemenen ruilhandel, een veel groteren invloed uit dan dit op het ogenblik het geval is.

De Bambinsa hebben veel van hun oude gewoonten verloren. Toch rekenen ze zich noch steeds tot de grote groep der Bakongo. Zij bewaren ook de herinnering aan hun afkomst uit het oude koninkrijk, al worden deze tradities nog alleen door de oudsten bewaard. De jongere leden van deze bevolking hebben alle belangstelling voor hun traditie verloren. Zo vergaten ze de spreuken die in het erfgoed van de andere Bakongo steeds bewaard bleven en nog steeds gebruikt worden in het dagelijks leven, doch vooral in de palabers, zelfs als het totaal moderne toestanden geldt.

De Bambinsa onderscheiden zich verder van de andere Bakongo door een verschillende uitspraak van het ki-

(1) J. Van Wing, o. c., blz. 102.
(2) Ibidem, blz. 102-105.

kongo, doch niet in zulke mate dat hun taal wezenlijk zou verschillen met deze van hun zuidelijk wonende stamgenoten.

Er bestaat tussen de Bambinsa en de bewoners van de overige delen van de bestudeerde streek een licht verschil in het voorbereiden van het maniokbrood — de voornaamste voeding van al deze stammen — dat op economisch gebied een zeker belang vertoont ; in het Noorden eet de bevolking het harde maniokbrood, de « ntinga », terwijl in de streek en het binnenland van Kisantu, door de Bampangu, Bambata en Bansundi bewoond, het zachte maniokbrood, de « kintoka » gegeten wordt. Op economisch gebied is dit verschil in voorbereiding van belang omdat het harde maniokbrood langer bewaard blijft dan het zachte, en dus als het meest geschikte van beide soorten in aanmerking komt voor vervoer naar Leopoldstad.

Of er tussen de klan en de bijzondere voorbereiding van dit maniokbrood een verband bestaat, laten we hier buiten bespreking. Het zou trouwens moeilijk te achterhalen zijn. We stellen alleen maar vast dat de maniok zoals hij in het Noorden voorbereid wordt, beter geschikt is voor de markt en het vervoer, en dat in feite in Leopoldstad de meeste maniokbroden die uit de streek van de Inkisi afkomstig zijn, uit het Noorden van die streek worden ingevoerd. De overige bewoners zullen hun maniok naar Leopoldstad versturen onder den vorm van maniokbollen (bindeta) of van gedroogde wortelen (minteki) of van een harde, vrij droge deeg (mbumba).

De economische inwijking.

Samen met de economische ontwikkeling deed zich wat we zouden willen noemen, een economische landverhuizing voor, die veel vreemde elementen binnenbracht. Deze hebben in de ontwikkeling van de streek een grote

rol gespeeld. Willen we een overzicht geven van de huidige bevolking, dan mogen we niet nalaten ook een woord te zeggen over deze inwijkelingen.

De centra van buitengewoontelijk recht, alsook de uitbreidingen van de dorpen langs de spoorweg en in het binnenland zijn de verzamelplaatsen van deze bevolking.

Het centrum Kintanu.

Bestuderen we vooreerst het voornaamste centrum van buitengewoontelijk recht in de streek, het centrum Kintanu. Het ligt op het spoor Leopoldstad-Matadi, bij het station Inkisi, doch aan den anderen oever van de rivier. Het telde in 1949, 3.360 inwoners, waarvan 1.285 mannen, 730 vrouwen, 650 jongens en 698 meisjes.

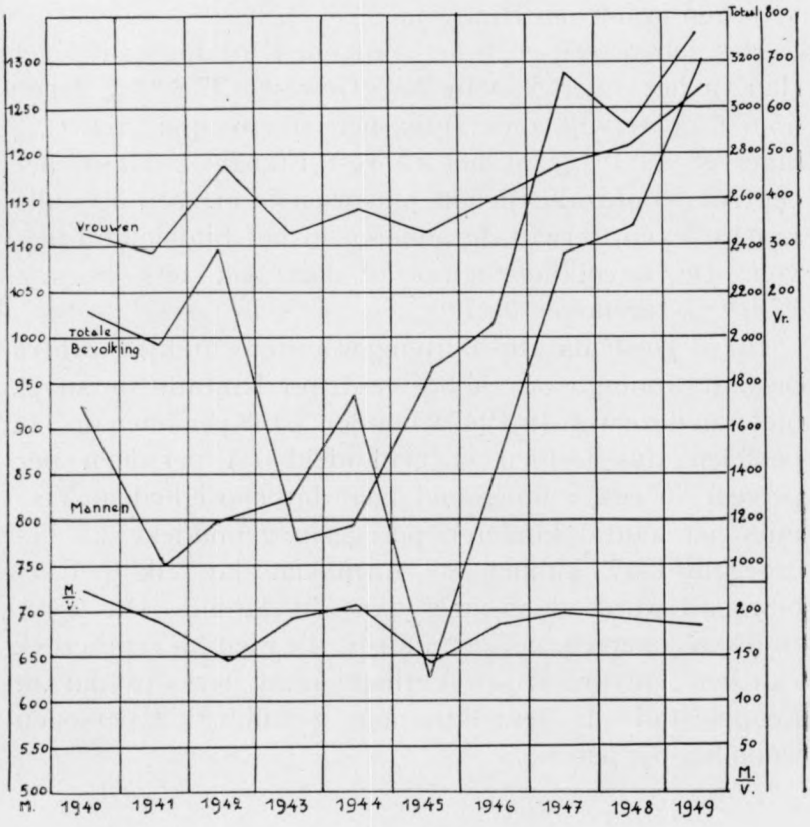
In de loop van de 10 laatste jaren groeide de bevolking aan van 2.073 personen in 1940 tot 3.360 in 1949, zoals volgende tabel aantoont :

	Mannen	Vrouwen	Jongens	Meisjes	Totaal
1940	928	420	340	385	2.073
1941	752	391	406	317	1.966
1942	798	566	512	472	2.348
1943	816	422	602	507	1.109
1944	928	457	629	563	1.192
1945	619	416	402	395	1.832
1946	865	484	692	666	2.707
1947	1.086	560	757	765	3.168
1948	1.117	600	540	484	2.841
1949	1.285	730	650	695	3.360

De bevolkingsindices in de loop van deze 10 jaren waren de volgende :

	M/V	J/M	M/V/K	V/K	Volw./K
1940	220.9	88.3	100/45.2/ 78.1	100/172.6	100/ 53.7
1941	192.3	128	100/52 / 96.1	100/184.9	100/ 63.2
1942	140.9	108.4	100/70.9/123.3	100/173.8	100/ 72.3
1943	193.3	118.7	100/51.7/135.9	100/262.7	100/ 80.9
1944	203	111.7	100/49.2/128.4	100/260.8	100/ 80.5
1945	148.7	101.7	100/67.2/128.7	100/191.5	100/ 80.6
1946	178.7	103.9	100/55.9/156.9	100/280.5	100/100.6
1947	193.9	99.9	100/51.7/140	100/271.7	100/ 92.4
1948	186.1	92.4	100/53.7/100	100/187.3	100/ 66.1
1949	176.	93.5	100/56.8/104.7	100/184.2	100/ 66.7
	183.3	104.6	100/54.5/119.2	100/217	100/ 75.6

Graphisch voorgesteld krijgen we dan het volgende :

We stellen dus vooreerst vast dat het aantal mannen veel groter is dan dat der vrouwen : in 1949 zijn er 176 mannen voor 100 vrouwen ; maar dit surplus van de mannelijke bevolking was vroeger nog veel groter : 220.9 mannen tegenover 100 vrouwen in 1940, zodat deze toestand gezonder schijnt te worden.

Wat het aantal kinderen per vrouw betreft, zien we dat de toestand ongeveer dezelfde is als in het overige van het Gewest, wat normaal is, gezien het centrum Kintanu hoofdzakelijk bevolkt is door Bakongo-vrouwen. De verhouding kinderen/volwassenen is vanzelf sprekend lager dan in het Gewest Inkisi omdat er, proportionneel tot het gehele gewest, veel meer mannen dan vrouwen in het centrum wonen.

Het geboortecijfer in het centrum Kintanu staat lager dan in het overige van het Gewest, 37.8 °/₀₀, tegen 45.6 °/₀₀ terwijl anderzijds het sterftecijfer, 9.1 °/₀₀, lager is (19.9 °/₀₀ in het Gewest Inkisi) omdat in het centrum hoofdzakelijk jonge mensen of mensen op volle kracht leven, terwijl de ouderen in het binnenland bleven. De bevolkingstoewas is dan ook iets hoger : 27.6 °/₀₀ tegenover 25.7 °/₀₀.

In zo goed als alle buitengewoonterechtelijke centra bestaat woningnood en het centrum Kintanu ontsnapt niet aan deze wet. In 1947 woonden 3.168 personen op 424 percelen, dus leefden er gemiddeld 7.4 personen per perceel, in één woning met haar bijbehorigheden. Vermits het aantal kinderen per gezin gemiddeld 2.7 bedroeg in 1947, kunnen we uitmaken dat elk perceel bewoond wordt door meer dan één familie. Dit komt trouwens overeen met den indruk die men bij een bezoek van het centrum krijgt. Vermelden we terloops dat in Leopoldstad, in hetzelfde jaar, gemiddeld 8 personen woonden per perceel.

De ethnische samenstelling van de bevolking van het centrum van Kintanu.

Wanneer we onderzoeken welke groepen het best vertegenwoordigd zijn in dit centrum, vinden we vooreerst de Bakongo uit het Gewest Inkisi : de Bampangu, Bambata en Bansundi. Van de 1.068 werklieden die er in 1947 gevestigd waren, kwamen er 577 uit dit gewest, dus meer dan de helft, nl. 54 %.

Voor de leden van de andere klans is het onmogelijk op te maken welke groep het best vertegenwoordigd is. We zullen ons dan ook beperken tot de opsomming van de verschillende groepen naar gelang de streek van waaruit ze ingeweken zijn.

Vooreerst vermelden we de Bangala omdat ze de eerste vreemdelingen zijn die zich in de streek hebben gevestigd, of beter, die er door de Staat werden gevestigd. Het zijn immers de kinderen van slaven, in den strijd tegen de Arabieren bevrijd, en door de Missie opgevoed. (eerst te Kimwenza, daarna te Kisantu en in de posten van het binnenland). Het is kenschetsend dat deze groep niet helemaal werd opgeslorpt door de oorspronkelijke bevolking in wier midden ze leeft. Deze Bangala gaan nog steeds door als een van de Bakongo onderscheiden ras : dit komt uit in de taal die deze mensen spreken. Het is het « fiote », het gebroken kikongo. Vervolgens onderscheiden ze zich van de oorspronkelijke bevolking door een aantal kenmerken waarvan we als de voornaamste opsommen : strijdlust, vrijmoedigheid en onafhankelijkheid van karakter. Ook hun familieverhoudingen zijn meer patriarchaal gericht dan bij de Bakongo. Ze hebben nog steeds hun eigen dorp, dat achter het eigenlijk centrum van Kintanu gelegen is.

Ook in hun voeding vinden we verschilpunten met de Bakongo : de dieren die door deze laatsten niet gegeten worden, worden wel gegeten door de nakomelingen van

de bewoners der oevers van den Kongostroom. Dit is een van de redenen van vervreemding met de oorspronkelijke bevolking : deze wil zulke gewoonten niet begrijpen en blijft voor deze mensen steeds een zekere afkeer en minachting koesteren. Stippen we nog aan dat deze Bangala meer en meer uitwijken naar de hoofdstad en daar natuurlijk de banden, die hen verbonden met de streek waar zij door den Onafhankelijken Kongostaat werden overgeplant, gemakkelijk verliezen.

Welke zijn de andere groepen vertegenwoordigd in dit centrum ? Vier indicia zullen ons hierover inlichtingen verschaffen : de taal, steekproeven bij de kinderen die de school van dit centrum bezoeken, aanduidingen verschaft door het gewestbeheer en persoonlijk kontakt dat we hadden met de werklieden die bij de verschillende maatschappijen te werk gesteld zijn.

De taal is haast uitsluitend het kikongo ; niet het kikongo dat in het binnenland gesproken wordt, maar het kikongo dat door de inlanders genoemd wordt : het « kikongo ki leta = het kikongo van den Staat ». Het is het gewone kikongo ontdaan van de verbuigings- en vervoegingsvormen. De oorzaak van deze verbastering vindt haar verklaring hierin dat de verschillende Bakongostammen elk hun eigen dialekt bezitten, dat vrij sterk in uitspraak, doch minder in woordkeus verschilt van streek tot streek. Enkele mensen, doch zeer weinig in dit centrum, spreken het lingala.

De bevolking van de school behoort hoofdzakelijk tot de Bakongostammen : de meesten zijn, zoals we zegden, Bampangu, Bambata en Bansundi. De overige stammen van de grote Bakongogroep worden vertegenwoordigd door de Bazombo en Bankanu. Als grootste niet-Bakongogroep komen de Bayaka voor. Wat de Bazombo betreft, komen de meesten van hen, die dit centrum bewonen, rechtstreeks uit Angola.

De aanduidingen door het gewestbeheer verschaft

voor 1947 over de herkomst van de werklui bevestigen deze indeling. We zien dat de inwoners van het gebied Inkisi op de eerste plaats komen met 577 man op de 1068, dus 54 %.

De groep die in belang hierop volgt, is deze der vreemdelingen, hoofdzakelijk Bazombo. Er zijn 124 werklieden die niet-Kongolezen zijn, dus 11.6 %.

De buren van de bewoners van de Inkisi, de werklui voortkomstig uit het gebied van de Katarakten, zijn nagenoeg even sterk in getal als de groep der vreemdelingen, nl. 122 man. Volgen dan de inlanders afkomstig uit het gebied van de Manianga, 68 man ; de Bayaka 34, de werklieden afkomstig uit den Hogen-Kongo : 16, en de Bayombe : 6 man.

Daarenboven vinden we er 139 personen die voor eigen rekening werken. Dit zijn haast uitsluitend Bakongo, vermits slechts 14 van hen vreemdelingen zijn, in den zin van « zwarten die afkomstig zijn uit andere Afrikaanse kolonies ».

De vreemdelingen in den zin van « niet-Bakongo » zijn in dit centrum niet talrijk, en slechts de Bayaka en de inlanders die van den Hogen-Kongo komen, zijn hierbij te rekenen. De inlanders die officieel gerekend worden bij de « vreemdelingen » zijn meestal Bazombo en behoren dus tot de grote stam der Bakongo al komen ze uit een niet-Kongolees land, Angola.

De vreemdelingen in den zin van « niet-Bakongo » maken samen slechts 50 man uit, dus geen 5 %. De overige 1018 man op de 1068 behoren tot de grote groep der Bakongo.

We geven hier het détail van deze verdeling van de bevolking :

WERKLIEDEN : NATIONALITEIT EN RAS (1947).

Belgisch-Kongo :		*Vreemdelingen* :	
Werklui		*Werklui*	
Inkisi	577		
Katarakten	122		
Manianga	68		
Bayaka	34		
Hoge-Kongo	16		
Mayombe	6		
	823	Totaal	124
Eigen rekening		*Eigen rekening*	
Handel	52	Handel	10
Kleermakers	24	Kleermakers	—
Schoenmakers	3	Schoenmakers	1
Hoedenmakers	1	Hoedenmakers	1
Landbouw	27	Landbouw	2
Fotograaf	—	Fotograaf	1
Invalied	18	Invalied	—
Totaal	125	Totaal	15
Algemeen totaal	948	Algemeen totaal	139

Tot zover de verdeling van de verschillende rassen in het centrum van Kintanu volgens de verschillende indicia die ter onzer beschikking stonden. In dit opzicht vinden we in het centrum van het Kintanu slechts een weergave in het klein van de toestand die zich in Leopoldstad of in de randcentra als Kasangulu, Franquetti enz., voordoet.

DE ANDERE CENTRA.

Bijna alle stations op de spoorlijn groeperen werklui die buiten hun gewoontelijken kring leven. Hetzelfde mag gezegd van alle belangrijke posten in het binnenland. Vooreerst heeft elke Missiepost een dorp voor haar werklieden. Al zijn deze laatsten meestal aangeworven

in de streek zelf, toch leven zij buiten den kring van hun klan. Vermelden we de voornaamste, het zijn Kisantu en Lemfu. Hetzelfde geldt voor de posten van den Staat. Zo vinden we kunstmatige nederzettingen in Madimba, Malele, Kimbambi enz. Ook de grote markten groeperen rond zich een vreemde bevolking ; dit doet zich voor in Selo, Kimwisi, Ngeba, Ndembo, Mbwense, Lemba, om er enkele van de voornaamste te noemen.

Gelijksoortige centra ontstonden ook bij de Europese uitbatingen in het binnenland, bv. in Tadila en in Kinanga. Ook de sektoren, doch deze in mindere mate, verenigen rond zich elementen die buiten hun klan leven.

Vermelden we nog de dorpen of beter gezegd de kleine kampen die over heel de lengte van de spoorbaan door de Otraco gebouwd werden voor de werklieden die instaan voor het onderhoud van de baan, de diensten in de verschillende stations enz... De bevolking van deze kleine kampen, door de mensen van de streek overal « Picase » geheten, bestaat gewoonlijk uit vreemdelingen die slechts weining betrekkingen onderhouden met de oorspronkelijke bevolking. Van ons standpunt uit, zijn ze van groot belang daar ze instaan voor de zorg van de voornaamste vervoerweg van de economische voortbrengselen.

De wegwerkers van den Staat, die gewoonlijk ook samen wonen in zeer kleine dorpen — bibelo — langs de banen, zijn gewoonlijk mensen uit de streek zelf, doch leven afzonderlijk, buiten hun klan, doch volgens de gewoonten die ze uit hun dorpen meebrachten.

In deze opsomming van centra waar mensen buiten hun gewoontelijk milieu leven, beperken we ons met opzet tot het zuidelijk en oostelijk gelegen gedeelte van de streek : het Noorden, van Kasangulu tot Leopoldstad toe, kent een zeer dichte en vreemde bevolking die steeds aangroeit. Het zijn vooral ingeweken Bakongo uit de streek van Lemfu, Mpese en Kipako die er leven zoals hun bampangi in de geboortestreek. Sommige

dorpen bestaan voor de 2/3 uit zulke inwijkelingen, in regel met de wet en met de kerkelijke wetten. De meesten zijn katholiek en pratikerend.

De oorspronkelijke dorpen hebben de vreemdelingen goedschiks-kwaadschiks opgenomen. In sommige gevallen zijn deze dorpen zelfs een toevluchtsoord geworden voor mensen die zelfs in de officieel-ingerichte centra niet verlangen te leven of omdat ze zich niet willen plooien naar de nochtans zeer vrije verordeningen die deze centra treffen voor hun inwoners, of omdat ze niet in orde zijn bv. met hun mutatiepaspoort. Zo geldt een dorp bij het Kintanu, de Mbiri, als toevluchtsoord voor degenen die op het Kintanu niet mogen verblijven. Dit is nog in veel grotere mate het geval met de dorpen in het Noorden, waar de in Leopoldstad ongewenste of zelfs uitgestoten elementen onderdak vinden.

De vreemdelingen die leven van de nieuwe toestanden en zich in deze dorpen vestigden, zijn in den grond aan geen enkel gezag gebonden. De Staat heeft natuurlijk over deze mensen het hoge woord, doch hij is gewoon zijn bevelen te doen uitvoeren langs de dorpskapita om. De vreemdelingen hebben echter weinig eerbied voor de kapita van het dorp waarin ze wel wonen, maar waar ze helemaal niet aan toebehoren.

De oorzaken van de concentratie van de bevolking.

Hoe ontstond de concentratie van de bevolking in de huidige centra ? [1] Voor de aankomst van de blanken bestond er slechts één zeer grote markt in de streek, nl. Nsona ki Malomba, in de streek van Lemfu. Daarop volgde in belang, de grote markt van Nkandu Kitempa in de streek van Ndembo, en de markten van Nsona

[1] P. J. Van Wing, persoonlijke mededeling.

Lemba in de streek van Mpese en Nsona Lutumba in de streek van Kipako. Doch deze vier markten lagen ver buiten de dorpen.

De plaatselijke markten die om de vier dagen gehouden werden in de onmiddellijke nabijheid van de dorpen, werden slechts bezocht door de mensen van de dorpen. De Missie van Kisantu richtte de eerste wekelijkse markt in : Nkandu Kisantu, in 1902. Ook de Missies van Lemfu, Ndembo en Kipako, richtten een markt in, doch een vierdaagse. Deze missiemarkten werden later handelscentra. De eerste centra van de streek danken dus hun ontstaan aan de Missies, en ook aan den Staatspost Madimba die in 1912 de eerste *officiele* wekelijkse markt inrichtte voor den verkoop van luku. Naast die markt kwam ook een handelscentrum. De Missie van Kisantu richtte in 1923 op grond van de Missie, de markt « kitatu » van Kinanga in, die zou uitgroeien tot een der voornaamste markten van het binnenland. Chronologisch komt dus eerst de Missie of Staatspost, later de hoofdij of sektor, en daarna slechts, in de schaduw en onder de bescherming van die posten, komt de markt. In een tweede periode wordt de markt onafhankelijk en trekt de bevolking aan.

Op de spoorbaan Matadi-Leopoldstad was geen station voorzien voor Kisantu. Deze post kreeg een « halte » enkele jaren later terwille van de Missie. Zo werd het handelscentrum van Kiduma ingericht vóór dat van Inkisi-station en vóór dat van het Kintanu.

De sektor Ngeba werd bij Kinanga geplaatst omdat deze plaats centraal gelegen is voor de vier afdelingen waaruit de sektor werd samengesteld : nl. Kisantu, Ndembo, Selo (de drie vroegere sektoren) en de hoofdij Kiyanika. De markt « kitatu » van Kinanga die sinds 1923 door de Missie werd ingericht, ligt op één kilometer van de sektor.

De hoofdreden van de concentratie van de bevolking

is ongetwijfeld tegenwoordig althans, van louter-economischen aard. Alle verplaatsingen van dorpen en alle concentraties van bevolking gebeuren rond de knooppunten van het economisch leven. Stam- of klanredenen gelden slechts in zeer geringe mate en in alle geval minder dan de hoofdbekommernis : zich vestigen daar waar geld te verdienen is.

Statistische gegevens.

Tot nu toe gaven we de opsomming van de plaatsen waar vreemdelingen zich kwamen vestigen, met een verder doorgedreven onderzoek voor het centrum Kintanu. Nu willen we de bevolking van het Gewest Inkisi in haar geheel beschouwen.

BEVOLKING VAN HET GEWEST INKISI.

I. *De Gewoontelijke bevolking.* (31-12-1949).

Sektoren	*Mannen*	*Vrouwen*	*Jongens*	*Meisjes*	*Totaal*
Luila	2.076	2.373	2.571	2.488	9.508
Ngufu	3.972	3.801	4.558	4.995	17.326
Mfidi	3.448	4.169	4.414	4.594	16.625
Luidi	1.570	1.768	1.543	1.615	6.496
Lubisi	2.985	3.196	2.687	2.677	11.545
Benga	2.493	3.005	2.596	2.764	10.858
Lukunga	2.129	2.775	3.202	2.649	10.755
Nsele	2.577	2.392	3.515	3.422	11.906
Wungu	1.984	3.169	3.219	3.147	11.519
Ngeba	5.683	7.754	7.616	7.750	28.703
Bombo	1.100	1.301	1.203	1.162	4.766
1949	30.017	35.703	37.124	37.163	140.007
1947	31.855	36.169	40.175	40.290	149.489

II. *De Buitengewoonterechtelijke bevolking.*

1947	3.511	1.854	2.379	2.137	9.881
1949	4.170	2.155	2.231	2.265	10.821

III. *De totale bevolking.*

1947	35.366	38.023	42.554	43.427	159.370
1949	34.187	37.858	39.355	39.428	150.828

IV. *De bevolkingsindices.*

I. *Sektoren.* 1949.

	M/V	Jo./Msjs	M/V/K.	V/K	VOLW/K
Luila	87.	103.3	100/114.9/243.6	100/213.1	100/113.7
Ngufu	104.4	91.2	100/ 95.7/240.5	100/251.3	100/122.8
Mfidi	82.7	96	100/120.9/261.2	100/216	100/118.2
Luidi	88.8	95.5	100/112.6/201.1	100/178.6	100/ 94.6
Lubisi	99.3	100.3	100/100.7/179.6	100/199.6	100/ 86.7
Benga	82.9	93.9	100/120.6/215	100/178.3	100/ 97.4
Lukunga	76.7	120.8	100/130.3/274.8	100/211.8	100/119.3
Nsele	107.7	102.7	100/ 92.8/269.1	100/290	100/139.6
Wungu	62.6	102.2	100/159.7/320.8	100/200.8	100/123.5
Ngeba	73.2	99.5	100/136.6/269.6	100/268.6	100/113.6
Bombo	85.0	103.5	100/117.6/215	100/181.8	100/ 98.5
Gemiddeld	86.3	100.8	100/117,4/244.5	100/217.2	100/111.6

	M/V	J/M	M/V/K/	V/K	VOLW./K.
II. *Gewoonterechtelijke bevolking, globaal genomen.*					
1947	88.7	99	100/112.7/252.5	100/222.5	100/118.3
1949	81	99	100/123.4/247.4	100/208	100/113.1
III. *Buitengewoonterechtelijke bevolking.*					
1947	189.4	111.3	100/ 52.6/128.6	100/243.9	100/ 84.2
1949	193.4	98.4	100/ 51.7/107.8	100/208.6	100/ 71
IV. *Totale bevolking.*					
1947	93.1	98	100/107.4/240.2	100/226.1	100/117.1
1949	90.3	99.8	100/110.7/230.7	100/208.1	100/109.3

Geboortecijfer : 1949 : 6.392 geboorten op 140.007, hetzij dus 45.6 °/₀₀.

Sterftecijfer : 2.792 overlijdens op 140.007, hetzij dus 19.9 °/₀₀.

Dat maakt dus een *bevolkingsaanwas* van 25.7 °/₀₀ per jaar.

Beoordeling van de gegevens.

In het algemeen genomen doet de demographische toestand van het Gewest zich uiterst gunstig voor, vermits we, voor de totale bevolking, een verhouding hebben van 208.1 kinderen voor 100 vrouwen. Tegenover 1947 noteren we nochtans een achteruitgang van 18 %. Dit komt voort uit het feit dat het globale aantal kinderen op die twee jaar geslonken is van 85.981 in 1947 tot 78.783 in 1949, terwijl het aantal vrouwen nagenoeg constant bleef : 38.023 tegenover 37.858. De oorzaak van dit verschijnsel van verkleining van de groep kinderen, moeten we niet ver zoeken : ze ligt ongetwijfeld in de grote uitwijking van de jeugd, ook van de schooljeugd maar vooral van de aankomende jongens, naar Leopoldstad.

Een tweede feit dat we opmerken is de voortdurende toename van de bevolking die buiten haar gewoontelijk milieu leeft maar binnen het gewest blijft : in twee jaar een toename van 940 personen, ttz. een verhoging van meer dan 10 % ten overstaan van het vroegere aantal.

We merken ook op dat de dispariteit tussen het aantal mannen en vrouwen vermeerdert : deze was, voor de *totale* bevolking : 93.1 mannen tegenover 100 vrouwen in 1947 en deze verhouding wordt 90.3 % in 1949. Het is duidelijk dat de tewerkstelling van het manvolk als de oorzaak ervan moet beschouwd worden. Dit komt zeer duidelijk uit als we zien dat bij de *bevolking in de buitengewoonterechtelijke centra* de verhouding mannen / vrouwen, van 189.4 in 1947, overgaat op 193.4 in 1949. In de buitengewoonterechtelijke centra ontstaat dus meer en meer een surplus van mannen ten overstaan van de vrouwen, dus juist het tegenovergestelde van wat wij in het gewoonterechtelijk milieu waarnemen.

In de buitengewoonterechtelijke centra zijn er dus 51.7 vrouwen voor 100 mannen. Deze toestand is on-

getwijfeld zeer ongustig en hij zou als tragisch moeten beschouwd worden als we niet bedachten dat veel van de mannen in de centra jonge arbeiders zijn.

In de sektoren afzonderlijk genomen bemerken we bijna overal een surplus van vrouwen ten overstaan van de mannen : dit neemt echter nooit de afmetingen aan die voor de verhouding vrouwen/mannen in de centra voorkomen. Het gemiddelde surplus in de afzonderlijke sektoren bedraagt 17.4 vrouwen op 100 mannen (100/117.4) met als hoogste surplus 59.7 (100/159.7) in de sektor van de Wungu. In twee sektoren (Ngufu en Ngeba) bestaat zelfs een surplus van de mannelijke bevolking op de vrouwelijke, dus zoals in de buitengewoonterechtelijke omschrijvingen. Dit surplus bedraagt respectievelijk 104.4 en 107.7, dus veel minder uitgesproken dan in de centra en ook veel minder uitgesproken dan het vrouwen-surplus in de andere sektoren.

De verhouding Jongens-Meisjes, is overal normaal : in de sektoren gemiddeld 108 jongens voor 100 meisjes, met als hoogste dispariteit 130.8 in de sektor van de Lukunga en als laagste 91.2 in de sektor van de Ngufu. Voor de totale bevolking is de verhouding Jongens-meisjes 99.8, voor de buitengewoonterechtelijke bevolking 98.4 en voor de gewoonterechtelijke 99. Dit zijn dus zeer normale verhoudingen.

We bemerken bovendien dat de overgrote meerderheid van de bevolking nog in het gewoonterechtelijke milieu leeft : 140.007 personen op de 150.828, hetzij meer dan 92.8 %, tegen 93.8 % in 1947. Voor de vrouwen is de verhouding van hen die in het binnenland blijven, hoger dan voor de mannen : 2.155 op de 37.858 wonen in de buitengewoonterechtelijke centra, hetzij 5.5 % (in 1947 was deze verhouding 4.7) terwijl voor de mannen deze verhouding 12 % is (in 1947 10 %).

De verhouding tussen de kinderen in het binnenland en in de centra is : 4.496 in de centra op een totaal van

78.783, het is te zeggen 7.1 % (In 1947 was deze verhouding 5.5).

Deze bevolkingsindices wijzen bovendien ongetwijfeld op een jonge bevolking : we vermeldden reeds dat het aantal kinderen per 100 vrouwen 208 bedraagt voor de totale bevolking. In de centra is deze verhouding nagenoeg dezelfde : 208.6. Wanneer we de sektoren afzonderlijk nagaan bemerken we dat sommige van hen : Luidi, Lubisi, Benga en Bombo, de 200 kinderen per 100 vrouwen niet halen : al deze sektoren zijn in het Oosten van het Gewest gelegen, in de streek die op economisch gebied het minst bevoordeligd is. Met dit al komen we toch niet beneden 178.3 (in de sektor van de Benga).

De sektoren die in het Noorden en het Westen gelegen zijn, dus bij de spoorweg en in het onmiddellijke hinterland van Kisantu, kennen integendeel een ongewoon hoog aantal kinderen per 100 vrouwen ; van 200.8 in de sektor van de Wungu tot 268.6 in de sektor van de Ngeba en zelfs 290 in de sektor van de Nsele. Het hoeft wel geen betoog dat zulke bevolkingscijfers zeer goed zijn. Als we deze immers vergelijken met hetgeen elders in de Kolonie aangetroffen wordt, bemerken wij dat in heel de Kolonie slechts 3 gewesten meer dan 200 kinderen hebben per 100 vrouwen, zoals blijkt uit volgende tabel :

Gewesten	Aantal kinderen per 100 vrouwen	
17	— 80	
15	80 — 100	
28	100 — 130	
27	130 — 150	
23	150 — 175	
10	175 — 200	
3	+ 200	Inkisi : 208

Het loont de moeite de toestand in het Inkisigewest even te vergelijken met wat wij in België aantreffen. Doch hier hebben we een voorafgaandelijke moeilijk-

heid te overwinnen om nl. te weten wat in beide landen door « vrouwen en kinderen » moet verstaan worden. De cijfers voor Kongo werden opgemaakt op de basis van huwbare vrouwen. Dit is natuurlijk een vrij onnauwkeurige opgave, maar anderzijds de enig-mogelijke omdat het grootste gedeelte van de inlanders zijn ouderdom niet kent. Wij zullen wel niet ver van de waarheid blijven als we de ouderdom van de huwbare vrouwen in de streek van Kisantu schatten op 17 à 18 jaar. Volledigheidshalve geven we dan een vergelijking met de toestand in België en dit naar gelang de bepaling « vrouw » in België begrepen wordt voor personen boven de 15, de 18 of de 20 jaar, al brengt deze indeling geen wezenlijke verandering in het algemeen beeld.

België	100 vrouwen boven de 15 jaar	: 47.49	kinderen
	100 vrouwen boven de 18 jaar	: 62.44	kinderen
	100 vrouwen boven de 20 jaar	: 85.7	kinderen
Inkisi,	gewoontelijke bevolking	: 208.	kinderen
	buitengewoontelijke bevolking	: 208.6	kinderen
	totale bevolking	: 208.1	kinderen
	gemiddelde per sektor	: 217.2	kinderen
	laagste getal (sektor Benga)	: 178.3	kinderen
	hoogste getal (sektor Nsele)	: 290	kinderen

Dat de bevolking zeer jong is zien we ook uit de verhouding volwassenen/kinderen, die normaal 100/67 moet bedragen om een constante bevolking te waarborgen. Deze verhouding is in het gewest 100/109.3 voor de totale bevolking, 100/71 voor de bevolking van de buitengewoonterechtelijke centra, en 100/113.1 voor de bevolking in het binnenland. In de verschillende sektoren vinden we nagenoeg hetzelfde gemiddelde 100/111.6 met als laagste verhoudingscijfer 100/86 in de sektor van de Lubisi en met een hoogste cijfer van 100/139 in de sektor van de Nsele.

Wat het geboortecijfer betreft zal men moeilijk streken vinden met een hoger geboortecijfer : 45.6 °/₀₀.

Maar anderzijds is het sterftecijfer ook vrij hoog: 19.9 °/₀₀, wat dus een bevolkingsaanwas geeft van 25.7 °/₀₀. In het CEC Kintanu bedraagt het geboortecijfer zoals we zagen, slechts 37.8 °/₀₀ met een sterftecijfer van 9.1 °/₀₀ en dus een bevolkingsaangroei van 28.7 °/₀₀. Het is normaal dat deze iets hoger is dan in het gewoonterechtelijk milieu omdat de buitengewoonterechtelijke centra hoofdzakelijk bevolkt zijn door jonge mensen (1).

Dichtheid van de bevolking.

Wat de dichtheid van de bevolking betreft, zien we integendeel dat de streek van Kisantu, zoals trouwens alle gewesten van Kongo, geweldig achterblijft op België. In het bestudeerde gebied is de dichtheid van de bevolking slechts 11.1 inwoners per Km². Maar deze vergelijking heeft ons inziens niet zeer veel belang omdat de levensvoorwaarden in de twee landen te zeer verschillen. In vergelijking met de andere Afrikaanse landen, is de toestand van de streek gunstig vermits een bevolkingsdichtheid van 7 inwoners per Km² voor Afrika als bevredigend wordt aanzien.

In vergelijking met de andere streken van Kongo, is de toestand in het Inkisigewest zeer gunstig. In het distrikt van den Midden-Kongo is de dichtheid van de bevolking 10.71. Dit distrikt wordt in bevolkingsdichtheid slechts overtroffen door den Beneden-Kongo met een bevolkingsdichtheid van 14.20, terwijl de overige distrikten een geringe bevolkingsdichtheid vertonen. Het distrikt Kivu dat in dichtheid van bevolking volgt op de Beneden- en Midden-Kongo, telt slechts 8.84

(1) Het loont de moeite deze geboortecijfers te vergelijken met die van andere landen (1938-1939) : België 15.3°/₀₀ ; Duitsland 20.3°/₀₀ ; Holland 20.8°/₀₀ ; Italië 23.6°/₀₀ ; Rusland 25 à 30°/₀₀ ; Zuid-Afrika 25.3°/₀₀ ; Japan 29.9°/₀₀ ; China 38.3°/₀₀ ; Formosa 45°/₀₀ en Indië 33°/₀₀. (Landry, Traité de Démographie, Paris 1949, pag. 300/301).

inwoners par Km^2 terwijl de minst-gunstige toestand zich voordoet in Opper-Katanga met 2.20 inwoners per Km^2.

Noteren we dat in de streek van de Inkisi, de 4/5 van de bevolking woont in de Westelijke en Zuidelijke sektoren, tussen Inkisi en Nsele voornamelijk. Dit heeft als gevolg dat de strijd om den bebouwbaren grond reeds volop bezig is in de sektoren Ngeba, Wungu en Ngufu.

De inwijking van de Bazombo.

Van zeer groot belang voor de economische structuur van de streek is de inwijking en aanwezigheid van de Bazombo.

Op dit ogenblik doet zich langs de Inkisivallei een nieuwe landverhuizing voor, nl. van de Bazombo ; een landverhuizing en in zekere mate een vreedzame landverovering. De Bazombo die zich in vroeger tijden, bij de landverhuizing van de Bakongogroep, op den linkeroever van de Inkisi gevestigd hebben, trekken op naar het Noorden. Niet in grote benden maar gezin per gezin. Ze vestigen zich voor een tijdje — of is het voor goed — langs de grote banen van den Beneden-Kongo en zijn in het binnenland zo goed als onbekend en overal onbemind.

De Bazombo die op het ogenblik inwijken onderscheiden zich van de reeds vroeger in de Inkisivallei gevestigde Bazombo door het feit dat ze rechtstreeks uit Angola komen. Dit lijdt niet den minsten twijfel : het komt veel voor dat ter gelegenheid van een eerste communie, die Bazombo geen doopbewijs kunnen vertonen omdat ze in Angola gedoopt zijn, en dit bewijs slechts zeer moeilijk te bekomen is.

Op economisch gebied is er een zeer groot verschil tussen de Bazombo en de Bakongo. Deze laatsten zijn eigenaars geworden van den grond, terwijl de Bazombo

zwervers zijn, en dus voor de noodzakelijke velden, aangewezen op de gronden die aan anderen toebehoren. Dit is waarschijnlijk een van de voornaamste redenen waarom de Bazombo zich zoveel op den handel toeleggen. Zij hebben een buitengewonen aanleg voor handel, en zelfs indien ze gronden bezaten, zouden ze waarschijnlijk nog uitmunten in hun handelsbedrijvigheid. Dit laatste is ook het geval met de stam der Bambata die meer dan deze der andere Bakongo verwant is met die der Bazombo. Deze Bambata zijn eigenaars geworden van de gronden waarop ze leven, maar vertonen, net zoals de Bazombo, meer aanleg voor al wat den handel aangaat, en zijn samen met de Bazombo de meest bedrijvige leden van de maatschappij die we hier voor ogen hebben.

Van kindsbeen af komt bij deze Bazombo en ook bij de Bambata deze karaktertrek van aanleg voor den handel naar voren : de kinderen die de school bezoeken, zijn zeer dikwijls afwezig omdat zij met hun ouders of zelfs voor eigen rekening de markten aflopen.

Een groot gedeelte van de inlandse waren wordt rechtstreeks door de Bazombo en Bambata naar Leopoldstad gevoerd en brengt dus voor de blanke handelslui van de streek niets op. De meeste zwarten in de streek die in het bezit zijn van een vrachtwagen of van een groter handelsbedrijf, zijn dan ook Bazombo en in mindere mate Bambata.

De Staat heeft ingezien dat al zijn er voor het geheel van de maatschappij nadelen verbonden aan de aanwezigheid van deze groep, het economisch voordeel van hun aanwezigheid hier ruimschoots tegen opweegt. Daarom werd in 1947 aan de gewestbeheerder opdracht gegeven de verplaatsing van de Bazombo naar Leopoldstad zoveel mogelijk in de hand te werken omdat hun aanwezigheid aldaar een waarborg is voor de bevoorrading, die zo dikwijls moeilijkheden oplevert.

We zegden dat hun aanwezigheid in de streek nadelig is voor de goede orde van het geheel van de zwarte samenleving. Hiermede bedoelen we de gevolgen van de geestesgesteltenis van de Bazombo. Zij hebben de naam niet altijd eerlijk te zijn in hun handel en vooral van geen eerbied te hebben voor de wetten en verordeningen van den Staat. Zo zullen ze zich niet houden aan de vastgestelde prijzen, vooral wanneer ze van de inlanders waren opkopen.

Ook storen ze zich niet erg aan de wetgeving op paspoorten voor verhuizing van streek tot streek, maar trekken daarheen waar er voordeel te halen is. Ook de belastingen weten ze te ontduiken omdat ze veel op weg zijn en in geen enkel dorp waar de belasting geheven wordt, thuis horen.

Toen in het distrikt van de Inkisi nog paspoorten gevergd werden voor een reis naar Leopoldstad, wist iedereen dat de Bazombo zich daar niet aan stoorden en per auto en zelfs te voet, naar de hoofdstad trokken. Zij waren ook de grote smokkelaars van de zwarten die naar Leopoldstad wilden vertrekken en die geen voldoende reden konden doen gelden om een paspoort te bekomen.

Ook de hygiënische voorschriften, die door den Staat uitgevaardigd worden, vrezen zij niet te veronachtzamen. De kinderen en zelfs de volwassenen vallen op tegenover de andere Bakongo door hun grotere vuilheid en slordigheid. Vooral de wonden waarmede ze rondlopen en de middelen die ze gebruiken om deze te genezen, tonen een mindere graad van ontwikkeling.

In dit opzicht was het wel treffend dat terwijl haast geen enkele Mukongo nog in zijn dorp besneden wordt, Bazombo die vlak bij de Fomulac werkten, naar hun dorp terugkeerden om daar die operatie te ondergaan. Zij bleven natuurlijk veel langer van hun werk weg dan

dit het geval was bij aankomende jongens die zich op de Fomulac of bij een medisch assistent lieten besnijden.

Dit geheel van hun geestesgesteltenis en van hun bedrijvigheid heeft van hen een volk gemaakt met tegenstrijdige kenmerken : zij zijn rijker dan de overige Bakongo en lopen vuiler en slechter of minder gekleed dan deze laatsten. Zij bezitten geen grond en leven van de voortbrengselen van den grond die door de Bakongo bebouwd wordt. Het zijn in een woord handelslui met een geest gescherpt op alle profijtjes en bereid tot alle moeiten, inspanningen en offers om hun handel te bevorderen.

Wat de verhouding tot de Bakongo aangaat, heeft zich in den loop der jaren een kentering voorgedaan : in het begin van de intocht van de Bazombo in de streek, rond de jaren 1930-35, zagen de Bakongo er voordeel in hun land te verhuren aan deze bedrijvige mensen. Deze welwillendheid tegenover de Bazombo was echter van korten duur omdat de Bakongo inzagen dat ze bedrogen werden. Op het ogenblik heeft de Mukongo nog slechts misprijzen voor de Bazombo zó zelfs dat het woord « Zombo » een scheldwoord geworden is. Het is echter duidelijk dat de aanwezigheid van deze mensen stimulerend werkt op de economische ontwikkeling van de gehele streek.

De oorzaak van deze inwijking in Belgisch-Kongo is moeilijk met zekerheid aan te geven, omdat men de toestanden in Angola grondig zou moeten kennen. De voornaamste reden lijkt ons echter niet zozeer te liggen in een nadelige toestand in Angola, die een uitdrijving of vlucht uit dat land zou veroorzaken. Ze ligt wellicht veel meer in de mogelijkheden van den handel met Leopoldstad, en vooral in de grote winstmarges die de handel in alle, doch vooral in de landbouwvoortbrengselen, aan de uitvoerders naar de hoofdstad mogelijk maakt.

De Bazombo volgen in deze handelsbedrijvigheid het

voorbeeld van hun voorouders. Deze toch waren de opvolgers van de Portugees-zwarte Pomberos die de Europese waren in het binnenland verkochten en de slaven aanvoerden naar Pinda of Ambrisette. Na het verdwijnen van deze Pomberos hebben de Bambata en Bazombo deze handel overgenomen. Toen de Bambata zich gevestigd hadden op de gronden waarop ze nog leven, hebben de Bazombo uit Angola de traditie voortgezet. Het is steeds langs dezelfde banen, dat leden van dezelfde stammen hun handel drijven, op een manier die wonderwel aangepast is aan de huidige omstandigheden.

HOOFDSTUK III

De werkkrachten.

De werkkrachtencijfers voor de streek van Kisantu zijn nog zeer onvolledig. De totale economisch-bedrijvige bevolking van de streek is immers niet gekend, of liever niet statistisch gekend. Ongetwijfeld heeft een massa mensen deel aan de nieuwe economische ontwikkeling, zonder in dienstverband te staan met de blanken of met eender welke economische faktor die op het ogenblik de streek beïnvloedt en zonder dus als « werkkracht » te zijn ingeschreven. Dit is ongetwijfeld het geval met de meeste vrouwen die allen aan landbouw doen, van de voordelen genieten van een uitgebreide markt van landbouwprodukten, en ook als de voornaamste leveranciers van inlandse waren in aanmerking komen zonder dat hun aantal ergens vermeld wordt.

De personen echter die in vast- of los dienstverband staan bij de ondernemers en handelslui van de streek, zijn wel ingeschreven en het loont de moeite de gegevens over deze groep van naderbij te beschouwen.

	1944	1945	1946	1947
Mannen (dorp)	3.104	3.039	3.261	3.783
	100	97.9	105	121.5
Mannen (centra)	4.058	4.389	4.775	5.433
	100	108.1	117.6	134
Vrouwen	1.257	1.254	1.536	1.622
	100	100	122.1	129
Jonge werklui	1.999	2.052	2.644	3.248
	100	100.2	132.2	165
Totaal	10.418	10.734	12.216	14.096
	100	103	117,2	135.2

In 1947 waren er dus 14.096 personen ingeschreven als « werkkrachten », hetzij dus in vast of los dienstverband bij een ondernemer. Van die 14.096 waren 7.155 mannen tewerkgesteld in de nijverheids- handels-, landbouw- en verschillende ondernemingen (cfr blz. 48). 2.071 mannen werkten bovendien in los dienstverband, en ook 1.622 vrouwen en 3.248 jonge arbeiders (werkkrachten tussen de 14 en 18/19 jaar en die nog geen belasting betalen) zijn in het totale cijfer der werkkrachten begrepen.

De verhouding der mannen die buiten hun dorp werk vinden (5.433) ten overstaan van het geheel van de mannelijke werkkrachten (9.226) bedraagt dus meer dan de helft (58.8 %). Dit toont duidelijk de concentratie van de mannelijke bevolking rond de economische centra.

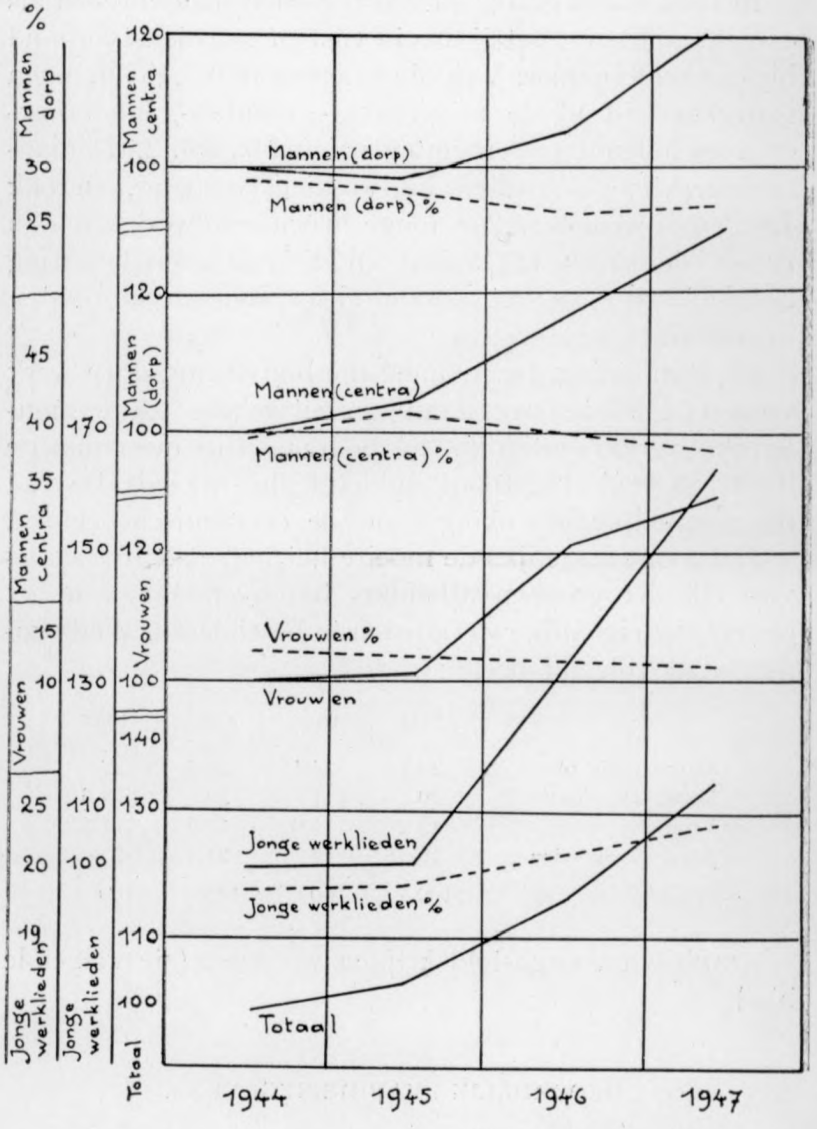
Het loont insgelijks de moeite het betrekkelijk belang van elk der groepen arbeiders ten overstaan van het geheel der eigenlijke werklieden te bestuderen. We bekomen dan volgend beeld :

	1944	1945	1946	1947
Mannen (dorp)	29.8	28.4	26.7	27
Mannen (centra)	39	41	39	38.6
Vrouwen	12.2	11.6	12.6	11.4
Jonge werklieden	19	19	21.7	23
	100	100	100	100

Graphisch voorgesteld krijgen we dan : (zie volgende blz.)

Beoordeling van de gegevens.

Wat het meest in het oog springt is ongetwijfeld dat de groep werkkrachten die nog geen belasting betaalt steeds in belang toeneemt, zowel in verhouding tot het geheel van de werkkrachten als in vergelijking met het aantal leden van deze groep in de vorige jaren. De verklaring

hiervan vinden we in een betrekkelijke vermindering van de uitwijking naar de grotere centra zoals Leopoldstad, Thysstad enz. omdat in de streek zelf meer en meer mogelijkheden zich voordoen voor de aanko-

mende jongens om er hun brood en vooral hun bruidschat te verdienen.

Ook de vermeerdering van werkvolk in de centra, tegenover een kleiner steiging van het aantal werklui in het binnenland wijst op een steeds groeiende concentratie van het werkvolk bij de centra. Anderzijds mogen we dit gewichtige feit niet over het hoofd zien dat het aantal werklieden in het binnenland, absoluut gesproken, toeneemt, doch in vergelijking met de andere groepen in voortdurende achteruitgang is. Deze vertraging is echter eerder gering : zo zien we dat het werkvolk van de centra toeneemt in de verhouding van 100 tot 134 tussen 1944 en 1947, terwijl in dezelfde periode de toename van het werkvolk in het binnenland slechts 21.5 % bedraagt van 100 nl. tot. 121.5.

Ook wijzen we op een betrekkelijk grote vermeerdering van de deelname van de vrouwen aan het economische leven. Het is zeker een van de meest recente verschijnselen. Deze toename is van 100 tot 129, steeds binnen dezelfde jaren. Doch voor deze groep mogen we ons niet door de cijfers in de war laten brengen, vermits in volstrekte cijfers deze groep slechts 11 % uitmaakt van de totale groep der werkkrachten.

Anderzijds zien we ook dat de groep der jonge werklieden bijna even belangrijk wordt als deze der mannen die in het binnenland hun werk vinden : 23 % tegenover 27 % van de totale groep werklieden.

De werklieden in de centra blijven steeds de voornaamste groep uitmaken : 38 %. Het totale beeld der werkkrachten volgt dan ook vrijwel dat van de werklui in de centra.

De mannelijke arbeidskrachten in vast dienstverband.

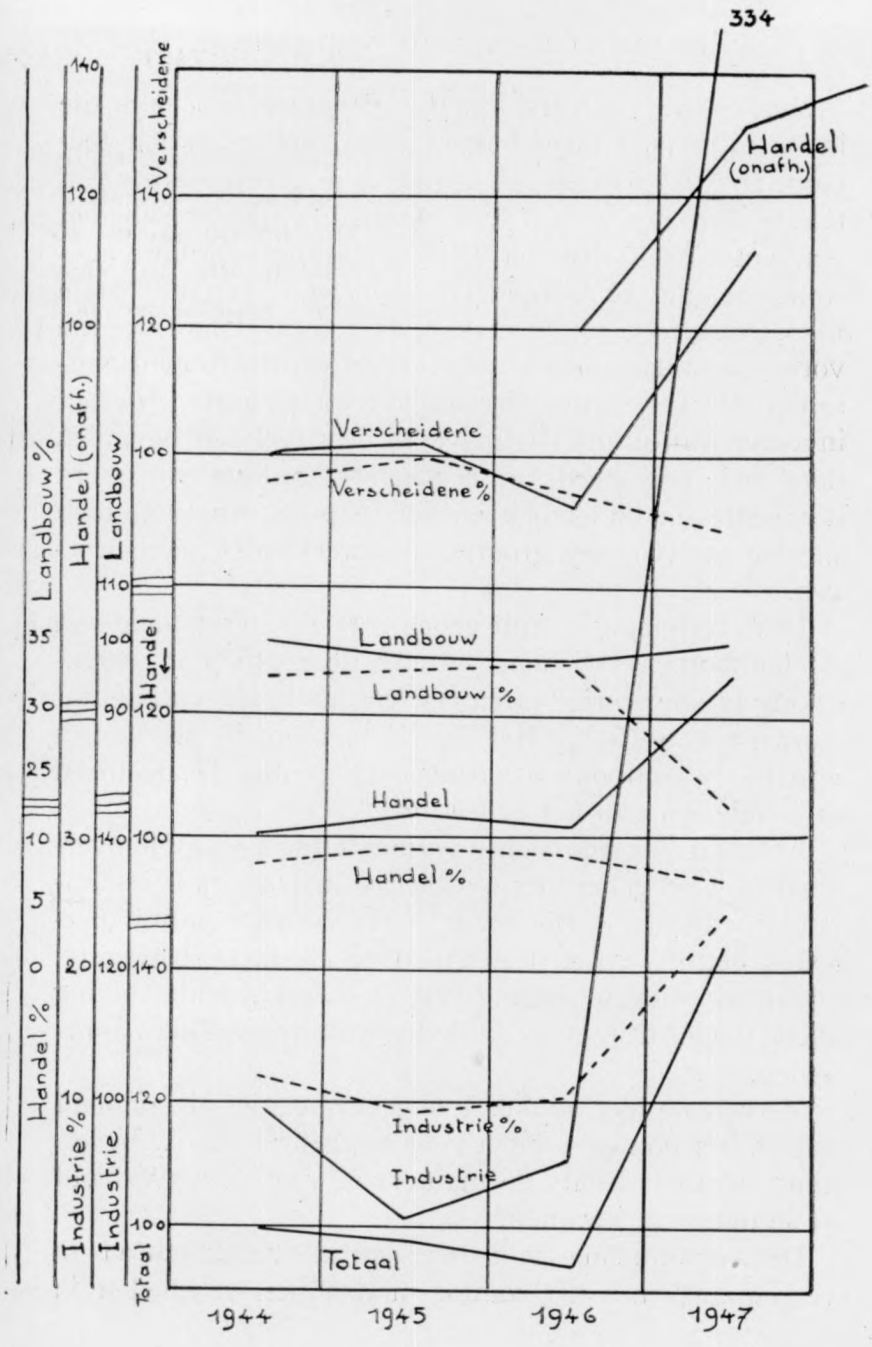
Tot hiertoe beschouwden we het geheel der werkkrachten, waarbij zowel de werklieden in vast als in los dienstverband begrepen werden. Wanneer we nu enkel de mannelijke arbeidskrachten bestuderen die in vast dienstverband staan bij de blanken, krijgen we het volgende beeld :

	1944	1945	1946	1947	1948
Nijverheid	546	437	502	1.026	
	100	80	91.9	334	
Handel	396	409	406	498	
	100	103.2	103.2	126	
Landbouw	1.617	1.593	1.602	1.637	
	100	98.5	99	101.2	
Verscheidene	2.354	2.411	2.169	3.194	
	100	102.4	92.1	135.7	
Totaal	4.913	4.850	4.679	7.155	
	100	98.9	95.5	145.7	
(Onafhankelijke handelslui)			395	527	537
			100	133.4	135.9

Het belang van elke groep in verhouding tot het geheel is het volgende :

	1944	1945	1946	1947
Nijverheid	11	9	10.7	25.5
Handel	8	8.5	8.6	7
Landbouw	33	32.8	34.3	23
Verscheidene	48	49.7	46.4	44.5
	100	100	100	100

Graphisch bekomen we volgend beeld :

334
Handel (onafh.)
Verscheidene
Verscheidene %
Landbouw
Landbouw %
Handel
Handel %
Industrie %
Industrie
Totaal
1944
1945
1946
1947
Handel %
Industrie %
Landbouw %
Handel (onafh.)
Industrie
Landbouw
Verscheidene
Handel
Totaal

Beoordeling van de gegevens.

Merken we vooreerst op dat de groep arbeiders die in de nijverheid ingeschakeld werd, buitengewoon toenam. In 1944, '45 en '46 vormt deze groep slechts één tiende van het geheel van de mannelijke werklieden om dan tussen 1946 en 1947 plotseling een buitengewone steiging te kennen en een vierde van de totale werkliedengroep uit te maken. Het getal dat in de drie vorige jaren nagenoeg hetzelfde bleef, verdriedubbelt plotseling. De verklaring hiervan ligt waarschijnlijk in het invoeren van mijnuitbatingen in de streek. Al bevinden deze zich nog steeds in een eerste stadium van sterk doorgedreven onderzoek en eerste proefuitbating, toch werden hiervoor een groot aantal werklieden aangeworven.

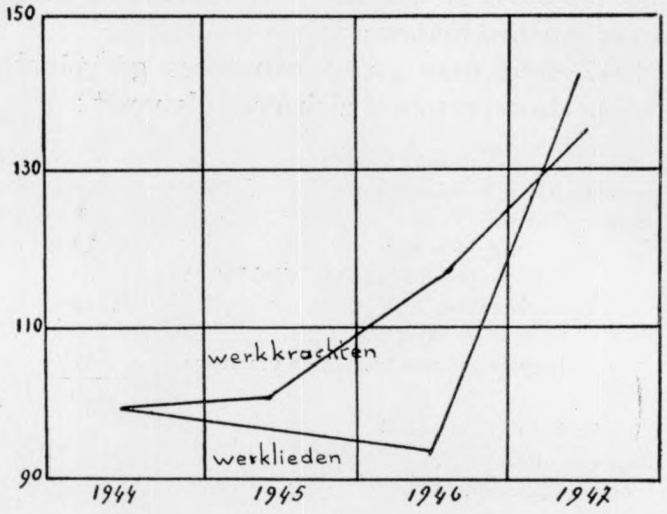
Deze verhoging schijnt gebeurd te zijn ten nadele van de landbouwwerklieden, vermits deze groep in vergelijking bij de vorige jaren een vermindering van aantal aanwijst van 15 %. Het aantal mensen die werkzaam zijn in de landbouwuitbatingen volgt dus de algemeen stijgende lijn van het geheel niet.

Er komt ook een lichte vermindering voor, ten overstaan van het geheel der werklieden, in de groep «verschillende bedrijven ». Doch wat het volstrekte aantal personen betreft, volgt deze groep de algemene beweging, zodat we mogen zeggen dat de werkliedenbevolking statig toeneemt met uitzondering van de landbouwwerklieden.

Merken we hier op dat deze gegevens niet als afdoend mogen beschouwd worden voor het geheel van de bevolking, vermits slechts de mannen in vast dienstverband in aanmerking kwamen.

De ontwikkeling van het aantal werkkrachten in vergelijking met het aantal mannelijke werklieden in

vast dienstverband, wordt duidelijk aan de hand van onderstaande graphiek.

Hieruit blijkt dus dat het geheel van de werkkrachten bestendig toenam, terwijl de groep der eigenlijke werklieden onveranderd bleef, en slechts het laatste jaar plotseling vermeerderde door de invoering van een nieuwe economische bedrijvigheid, die slechts door mannelijk personeel in vast dienstverband uit te voeren is.

Dit schijnt er ook op te wijzen dat voor de tewerkstelling in de ondernemingen die sinds langen tijd in de streek gevestigd zijn, de vraag naar werklieden verzadigd is. In het binnenland integendeel worden steeds meer en meer personen ingeschakeld in de economische beweging.

Meer geëvolueerden, Staats- en Missiepersoneel.

De gegevens die ons door het gewestbeheer verschaft werden, laten ook toe een andere groep van dichtbij te bestuderen, nl. deze der meer geëvolueerden en van het

Staats- en Missiepersoneel. Het ware verkieslijk elke groep afzonderlijk onder ogen te nemen maar we moeten ons tevreden stellen met het statistisch materiaal waarover we beschikken.

In 1947 deed deze groep van meer geëvolueerden, Staats- en Missiepersoneel zich voor als volgt :

Wegenbouw en -onderhoud			348
Bouwwerklieden in de sektoren			246
Bedienden :	Kolonie	8	
	Private personen	19	
	Faktorijhouders en magazijnklerken	63	
	Toezichters	12	
	Stationoversten	6	
	Begeleiders van treinen en vrachtwagens	51	
		159	159
Hulp-kapita in het binnenland			145
Landbouwmonitoren			62
Landbouw-assistenten			6
Medische assistenten			7
Monitoren, onderwijzers, chatecisten			1.121
Bedienden in de inlandse omschrijvingen			21
Lagere bedienden » » »			119
Ziekenverplegers en helpers			78
Huispersoneel			782
			3.094

In 1944 bedroeg het aantal personen in deze groep 2.354 of 48 % van de mannelijke arbeiders in de enge betekenis. In 1945 zijn er 2.411 of 49.7, dus een vermeerdering van 2.4 % ten overstaan van het vorig jaar dat als basis van vergelijking genomen werd. In 1946 vinden we 2.169 personen of 46.4 % dus een vermindering van 10.3 % en ten slotte in 1947 zijn er 3.194 of 44.5 %, dus nog steeds een vermindering ten opzichte van het vorig jaar. Al neemt deze groep dus toe in volstrekte cijfers, toch vermindert het belang van de groep in verhouding tot het geheel van de mannen in dienst van de blanken. In 1945 was de helft van de mannen in dienst van Missie of Staat, twee jaar later is deze verhouding

teruggevallen op 44 % van al de mannen die regelmatig hun werk vinden bij de blanken.

We zien dat bij de min of meer vrije beroepen, veruit de grootste groep gevormd wordt door een deel van het personeel van de Missie, nl. het onderwijzend personeel (1.121 of bijna 1/3° van de totale groep).

Men kan verwachten dat met de economische ontwikkeling van de streek, steeds meer en meer zwarten werk zullen vinden buiten Staat en Missie om. We menen nochtans dat, zelfs als de getalsterkte van deze groep niet in dezelfde mate vermeerdert als bij de groepen van de werklieden die in andere bedrijven ingeschakeld zijn, deze groep van de geëvolueerden toch op het geheel den grootsten invloed uitoefent en steeds meer en meer zal uitoefenen.

HOOFDSTUK IV

De sociaal-economische toestand bij onze aankomst in de streek.

De ontwikkeling van de bestudeerde volksgroep wordt beter begrepen wanneer we als achtergrond de sociale struktuur van die maatschappij beschouwen. We kunnen echter niet ingaan op een volledige beschrijving van alle sociale uitingen van de groep zoals ze zich in het verleden voordeden, doch we zullen slechts die punten aanstippen die met de economische ontwikkeling in nauw verband staan.

We stellen ons voor in dit hoofdstuk den toestand weer te geven zoals die bestond bij de komst van de blanken in de streek. Wij steunen hiervoor hoofdzakelijk op het werk van P. Van Wing, « Études Bakongo, Histoire et Sociologie » en op de mededelingen die we vinden in de « Précis Historiques » en in de « Missions Belges de la Compagnie de Jésus » (1).

In deze laatste tijdschriften vinden we voornamelijk brieven en verhandelingen van de hand van de eerste Jezuiëtenmissionarissen die met de bevolking van dit deel van den Beneden-Kongo in aanraking kwamen.

Ook hadden we de gelegenheid enkele Paters en Broeders, die vóór 1900 in Kongo waren, te ondervragen over den toestand bij hun aankomst.Broeder Van Houtte,

(1) J. Van Wing, Études Bakongo, Histoire et Sociologie, Bruxelles, 1921. « *Précis Historiques* », Bulletin mensuel des Missions Belges de la Compagnie de Jésus, Vromant, Brussel, van 1893 tot 1898.
Missions Belges de la Compagnie de Jésus, Brussel, Bulens, van 1899 tot 1905.

met wien we het laatste jaar vóór zijn dood samenleefden, kwam in Kisantu in 1893.

De klan.

De overheersende faktor in de maatschappelijke ordening van de Bakongo is de klan. Deze wordt beheerst door de op de vrouw gevestigde instelling van het moederrecht.

Vooral de sociale ordening wordt geregeld naar de vrouwelijke afstamming, doch ook op economisch gebied, is deze instelling van groot belang.

De klan wordt immers gevestigd en verrijkt door de vruchtbaarheid van de vrouw : zij baart den « mbongo bantu » den menselijken rijkdom. De vrouw is ook de voornaamste economische voortbrengster, vermits zij de enige is die aan landbouw doet. Jongens of mannen namen nooit een hak ter hand : zij kapten de grote bomen om en lieten de rest van het werk aan de vrouwen over. De Missies ondervonden bij hun ontstaan dan ook de grootste moeite om de weerzin van de mannen en jongens tegenover den arbeid en vooral deze op het veld, te overwinnen. De eerste Broeders, Br. Van Houtte, Gillet, enz. hebben dan ook met eigen hand den grond bewerkt.

De vrouw brengt ten slotte rijkdommen voort ten gunste van haar klan, door de bruidschat. Deze wordt enkel betaald voor de meisjes, aan de bezitters van de meisjes door de bezitters van den jongen. Doch niet alleen de bruidschat als hoofdsom is bron van inkomsten ; de jongen en zijn familie zijn daarenboven gehouden tot een massa geschenken zolang het huwelijk niet voltrokken is en zelfs dan nog blijven ze in zekere mate afhankelijk van het goed humeur van de familie van het meisje. Deze kan moeilijkheden veroorzaken, boeten eisen als er herrie komt in het gezin.

Ook de verwanten van het meisje, die niet dezelfde rechten kunnen doen gelden als de eigenlijke moederlijke ooms en als de hoofden van den klan, hebben toch een recht op bepaalde geschenken. Deze moeten ook door den jongen en diens familie bezorgd worden.

De tegengeschenken van de bezitters van het meisje wegen in waarde niet op tegen hetgeen door de familie van den jongen betaald wordt.

We laten hier een overzicht volgen van die verschillende sommen en geschenken die bij een huwelijk betaald werden (2).

Het huwelijk.

Buiten de kleinigheden die bij de eerste kennismaking en de daaropvolgende samenkomsten door den jongen aan het meisje gegeven worden, en eigenlijk niet meetellen bij den bruidschat, wordt bij de plechtige onderhandelingen tussen de bezitters van beide partijen, een voorschot gevraagd op den bruidschat. Dit voorschot beliep 1.000 schelpjes (funda dimosi di nzimbu).

De eigenlijke bruidschat werd later betaald — nzengo nkanda longo — en de waarde verschilde van streek tot streek, van familie tot familie en zelfs van persoon tot persoon, naargelang de hoedanigheden van het meisje. Hij schommelde rond de 4.500 schelpjes, ongeveer 45 goudfrank. Het voorschot werd bij de betaling van de hoofdsom afgetrokken.

Bij de eigenlijke bruidschat behoort ook een grote pagne van waarde, met franjes, te schenken aan den bezitter van het meisje en ten persoonlijken titel.

Buiten den eigenlijken bruidschat komen de « troostgeschenken » — bilemba — die voor de bezitters en de

(1) J. Van Wing, Études Bakongo, I, blz. 195-213.

ouders van het meisje de pijn van de scheiding moeten stillen.

De moeder van het meisje ontvangt een grote dubbele pagne, de vader een geweer, elke broer van het meisje een mes of iets dergelijks voor een waarde van 200 tot 300 schelpjes (2 à 3 f.).

De vader van den jongen heeft insgelijks recht op een deel van den bruidschat, nl. op een geweer of — als de familie van het meisje dat niet wil geven — op een troostgeschenk, kilemba, dat gelijk staat met de helft van de waarde van een geweer.

Deze geschenken, al horen ze niet tot de eigenlijke bruidschat, werden met evenveel kracht geëist als de hoofdsom zelf.

Daarenboven moet de jongen, buiten de palmwijn die vereist werd bij de eerste kennismaking met de ouders van het meisje, met het oog op het eigenlijke feest van de vaststelling van den bruidschat tien kalebassen palmwijn trekken of kopen, samen met al wat nodig is voor een overvloedig eetmaal van de ontvangende en bezoekende familie.

Wanneer het meisje naar haar man geleid wordt, brengt haar familie, op haar beurt, al het nodige mee voor een eetmaal van beide families ; een goede hoeveelheid maniokbroden, een bok of een geit, hennen en natuurlijk de onmisbare palmwijn.

De bruidegom moet gedurende drie, vier dagen de meisjes die zijn bruid vergezellen, in zijn huis ontvangen en hun te eten geven.

Wanneer voor de laatste maal de palmwijn aangeboden wordt aan de beide families, drinken bruid en bruidegom uit denzelfden beker. Het bruiloftsfeest duurt daarna heel den nacht door en de bruidegom zendt de gasten naar huis met geschenken : armbanden, pagnes, enz. Ook de broers van den bruidegom bieden hun nieuwe schoonzusters kleinigheden aan.

Den morgen van het vertrek van de familie van de vrouw hakken de vrienden van den man een rits bananen af, doden een hen en geven beide als afscheidsgift mee.

De ouders van het meisje mogen in geen geval hun dochter tot bij haar man vergezellen. Zij blijven na de « eerste palmwijn » die geschonken wordt na de plechtigheid van de vaststelling en de betaling van den bruidschat, helemaal afzijdig van de feestelijkheden. De zwarten kennen immers veel verboden tegenover hun schoonouders.

Stippen we nog aan dat alle geschenken, zelfs de kleinsten, die door een van beide partijen geschonken worden, zeer nauwkeurig worden opgetekend. Bij een steeds mogelijke verbreking van de onderhandelingen worden de rekeningen vereffend door het terugzenden van alle geschenken, tot de kleinste toe, of van hun tegenwaarde.

Hetzelfde geldt voor het geval de vrouw sterft na een korte samenwoonst met haar man : de familie van deze laatste zal alle giften terugeisen, mits aftrekking van hetgeen door de familie van het meisje geschonken werd aan de familie van den man.

De aanduidingen die we bezitten over de prijzen die toen golden, volstaan niet om ons een juiste gedachte te geven van de waarde van de verschillende geschenken. Noteren we dat een kimbundi, — een kleed voor de vrouwen — ongeveer 6 meter stof bedroeg. Zes meter stof komt overeen met 4 brassen, voor 1 bras werd 1 fr. betaald.

We vonden meer aanduidingen voor het geval dat het niet een huwelijk gold van een vrije maar de aankoop van een slavin. De prijs voor een slavin was 158 fr. in 1895 ([1]) en tussen de 200 en 250 fr. in 1897, voor een

([1]) *Précis Historiques*, 1895, blz. 482.
IBIDEM, 1897, blz. 356.

volwassene en steeds te betalen in stoffen. Een meisje van 8 à 9 jaar werd in 1896 verkocht tegen 125 fr. (1). Rond denzelfden tijd werden 11 bokjes 238 fr. of 4770 mitako's betaald : de mitako's waren op dat ogenblik ongeveer 5 cm. waard (2).

De geboorte van een meisje werd dan ook steeds met vreugde begroet, deze van een jongen als een minder goed aanvaard. Voor het voortbestaan van hun eigen klan leveren de jongens immers geen nut op omdat de kinderen die zij zullen verwekken, zullen toebehoren aan den klan van hun vrouw. Ook komen het geld en de geschenken die betaald worden bij de uithuwelijking van zijn dochters niet den man toe, maar gaan naar het patrimonium van den klan waar de vrouw deel van uitmaakt. De vrouw deelt ook het geld dat ze bezit niet met haar man, maar met haar eigen klan.

Anderzijds leven de mannen hoofdzakelijk op kosten van de vrouwen : de voeding wordt hen verschaft door hun vrouw en het geld dat ze bezitten komt van de bruidschat die betaald wordt voor de meisjes die tot hun klan behoren.

De economische rol van de vrouw.

Alleen de vrouw brengt, zoals we zagen, rijkdommen voort : rijkdommen aan mensen, rijkdommen aan waren en bezittingen.

Haar komt bovendien de handel toe in de landbouwvoortbrengselen. De algemene handel integendeel wordt niet door vrouwen verricht.

We moeten immers een onderscheid maken tussen den handel in het binnenland, binnen den engen kring van de omliggende dorpen op de wekelijkse markten en den handel tussen de dorpen en de voorbijtrekkende

(1) *Précis Historiques*, 1896, blz. 24.
(2) IBIDEM, 1895, blz. 441.

handelaars. Op de eerste mag iedereen kopen en verkopen. De handel met de vreemdelingen is echter uitsluitend voorbehouden aan de hoofden van den klan en aan de vrije mannen en gebeurt dan ook buiten de gewone marktplaatsen. De gewone bevolking werd verplicht op afstand te blijven.

De wekelijkse markten werden zeer goed gevolgd maar vertonen toch geen grote economische maar een overwegend-sociale betekenis. Zij hebben meer belang als centra van verzameling dan als verkoopplaatsen. De opbrengst van de velden is immers hoofdzakelijk en bijna uitsluitend gericht op eigen gebruik, en het verhandelen van landbouwvoortbrengselen geldt slechts als een bijkomstigheid, een toemaat. Het is dan ook vooral de toespijs die bij het maniokbrood gegeten wordt, die op deze markten verkocht wordt : aardnoten, olie, riviervis, vlees, peper, enz. Over de grotere markten handelen we verder.

Al wat met den landbouw iets heeft uit te staan, behoort tot het uitsluitend domein der vrouwen ; dit werk neemt al hun tijd in beslag ; voor andere werken hebben ze geen gelegenheid en dat wordt van hen niet gevraagd.

Hierop doet zich slechts één uitzondering voor : de vrouwen zijn ook gelast met de visvangst en al wat dit in Kongo meebrengt ; leeghozen van de afgedamde rivierarm, moeras, of vijver. Deze bezigheid valt juist in het droog seizoen wanneer er op het veld niets te doen is omdat de steenharde grond slechts zeer moeilijk met de hak te bewerken is.

Bij deze visvangst komen de mannen haast niet tussen. Doch zij vissen met fuik of speer. Het is als een overplaatsing van jacht op wild, naar jacht op vis. Zoals het bos afgespannen wordt met netten, wordt in de grote vennen de vis door de mannen opgejaagd met de nkama of de kiandu. Dit zijn afsluitingen die boven

het water uitsteken en in het slib worden voortgeduwd.

Buiten den landbouw en de visvangst, oefent de Mukongo vrouw nog een anderen stiel uit : nl. het pottenbakken. Hier geldt het nochtans uitzonderingen : vrouwen van bepaalde klans houden er zich mee bezig en drijven er handel in op de inlandse markten. Maar deze bedrijvigheid is beperkt en kan niet vergeleken worden met den landbouw of zelfs niet met de visvangst.

Buiten de vernoemde bedrijven oefent de vrouw geen invloed uit op economisch gebied, doch het domein dat onder haar invloed valt, is veruit het voornaamste in de economische ordening van de Bakongo, zoals deze zich in het verleden voordeed.

Stippen we ook aan dat de week bij de Bakongo samengesteld was uit vier dagen. Eén van deze vier was de marktdag, verschillend van streek tot streek en van klan tot klan. Doch overal bestond het verbod om op die dag te werken.

De economische rol van den man.

Welke is de economische rol van de mannen op het ogenblik dat blanken in aanraking komen met de streek ?

Op de eerste plaats komt de man tussen in het algemeen economisch leven, niet op een rechtstreekse, voortbrengende wijze, maar dank zij den groten invloed dien hij bezit door zijn gezag op de leden van zijn klan.

Geringer in rechte, doch in feite zeer belangrijk omwille van het dagelijks kontakt, is het gezag van de klanhoofden op de vrouwen van andere klans, die, als echtgenoten van de mannen van den klan, wonen in het dorp van hun man.

Het gezag van den man is niet gevestigd op prestige of persoonlijke hoedanigheden, doch helemaal op de

moederrechtelijke instelling van de maatschappij. De man oefent zijn gezag uit over zijn jongere broers en zusters en op de kinderen van deze laatste, maar niet op de kinderen van zijn broers. De kinderen van zijn broers staan onder het gezag van hun oom langs moederszijde. De erfopvolging van hoofdmannen en andere gezagsdragers gebeurt dan ook niet in rechte lijn, doch in de zijdelingse : de neef erft van en volgt zijn moederlijken oom op.

Toen de Bakongo uit San Salvador vertrokken, was de politieke macht van de vrouwelijke leden van de heersende families veel groter dan nu. P. Van Wing vermeldt ook verschillende gevallen van vrouwen die op politiek gebied zeer invloedrijk waren en maakte vóór 1920 de investituur mee van een Ndona, ttz. een vrouw die terzelfdertijd als de gekroonde hoofdman haar investituur ontving en door het feit met een bijzonder moreel gezag en macht vereerd werd. Deze Ndona was ook onderworpen aan strengere bepalingen dan degene die voor de andere vrouwen golden (1).

Dit blijven nochtans uitzonderingen : het gezag hoort den man toe ; de rijkdommen van den klan, door de vrouwen voortgebracht, worden beheerd door de « bezitters », de « bibuti », van de vrouwen.

De economische bedrijvigheid van de mannen is zeer gering : slechts enkelingen mogen als aktief bestempeld worden, en het belang van hun bedrijvigheid blijft dan nog ver ten achter op dat der vrouwen.

De voornaamste bijdrage der mannen bestaat in het aanleggen der velden ; zij verrichten het eerste zwaar werk, het uitkappen der bomen, en laten al het overige aan de vrouwen over.

Daarbij leggen ze zich ook toe op den handel, maar de

(1) J. Van Wing, Études Bakongo, I, blz. 13, blz. 50.

« grote handel » is, zoals we zegden, voorbehouden aan de hoofdmannen en de vrijen.

Een bestendige handelsbedrijvigheid en regelmatige markten voor niet-inlandse waren kwamen in het hartje van het binnenland zo goed als niet voor. De markten op de karavaanweg — die het gebied langs het Noord-Westen omzoomt, — voorzagen de hoofdmannen van de begeerde voorwerpen. Ook de slavenkaravanen doorkruisten bij gelegenheid de streek en voerden bij hun tochten van de kust naar het binnenland de gewenste voorwerpen aan. De handel in niet-inheemse voorwerpen was dus alles samen zeer beperkt.

In 1894 vond men op de grote markten van de karavaanweg, volgende waren : aardnoten, chikwanguen, maniok, zout, rupsen, ananas, bananen, tabak, vis, hennen, sprinkhanen, opgezette ratten, varkensvlees, geiten, schapen, kalebassen, ijzeren potten, stoffen, hals- en polsringen, hemdsknopen, sloten, kleine korven, aarden potten, bekers, honden en, natuurlijk, palmwijn(1).

De geweren werden uit der hand verkocht ; het poeder was op de markten te verkrijgen maar bleef voorbehouden aan de hoofdmannen die het verdeelden aan hun onderhorigen.

De nabijheid van de karavaanweg gaf ook het leven aan den slavenhandel. Zowel voor de aankoop van slaven als voor de verkoop van overwonnen of ongegeerde rasgenoten, was deze zeer uitgebreid.

Op de gewone markten van het binnenland waren slaven regelmatig voorhanden (2). Een weerspiegeling hiervan vinden we in de verhalen die de Bakongo nalaten ; men gaat naar de markt om er een slaaf te kopen, zoals men er heen gaat om den inlandse wijn, den malafu te drinken (3).

(1) *Précis Historiques*, 1895, blz. 249, 378, 337 ; 1896, blz. 345.
(2) *Précis Historiques*, 1895, blz. 378.
(3) Y. STRUYF, Les Bakongo dans leurs légendes, blz. 124.

De plaatselijke markten werden hoofdzakelijk in leven gehouden door de bedrijvigheid van de vrouwen, want zonder hun werk op het veld zou er geen doorlopend aanbod van waren geweest zijn en vooral geen geld om de ingevoerde voorwerpen te kopen.

De mannen houden slechts op bijkomstige wijze de plaatselijke markt in leven : de verhalen tonen dit ook aan ; de vrouwen zijn op de markt zelf, de mannen zitten aan den zoom van de plaats waar de markt gehouden wordt en regelen de palabers,treffen overeenkomsten voor huwelijken enz. en drinken er hun palmwijn. Er bestaat nochtans geen verbod of belemmering voor een deelname van de mannen aan die markten : deze bedrijvigheid is m. a. w. niet uitsluitend aan de vrouwen toegedacht zoals de landbouw.

Een markt is zoals een heilige plaats : de leden van de verschillende klans mogen er vrij handel drijven zonder verplichtingen aan te gaan tegenover degene die de markt in het leven riep.

Wat het eigendom van den grond aangaat, is de markt als een tussengebied midden de eigendommen van een of andere klan. De markt is een vrijhaven waar ieder gelijke rechten heeft.

De markten danken soms hun oorsprong aan een spontaan samenkomen, maar meestal zijn zij in het leven geroepen door een of andere hoofdman die er voordeel in ziet voor zichzelf en zijn klan.

Geld en prijzen.

Vroeger kwamen alleen de schelpjes voor als betaalmiddel. Deze werden op de kusten van Angola gevonden en door de koningen van San Salvador in omloop gebracht. Met de komst van de blanken werden ze waardeloos. Stippen we nochtans aan dat ze zelfs nu nog een zeer groten rol spelen in de gewoonten van de Bayaka,

de buren van de Bakongo, waar geen enkele bruidschat betaald wordt zonder dat deze schelpjes geëist worden.

Vóór de komst van de blanken werden de schelpjes reeds verdrongen door de glazen parels, waarvan de eenheid bestond in een streng (nsinga) kleine blauwe parels, ter waarde van ongeveer één frank. Daarnaast bestonden ook de afzonderlijke parels, (nsinga mosi of nsanga) waarvan de voornaamste, de Kiyela ki Mfumu, de grote rode parel van den chef was (1).

Deze betaalmiddelen werden vervangen door pasmunt en koperdraad. Deze laatste, de « ntako » was een draad van een 23 cm. in spiraalvorm opgedraaid. Meestal werd de ntako gerekend op 5 cm.

We vermelden hier de prijzen van enkele voorwerpen, die in den handel voorkwamen, al is het natuurlijk zeer moeilijk ons rekenschap te geven van de werkelijke waarde omdat én eenheidsmaten én hoedanigheid totaal onvoldoende zijn aangeduid.

Voor de voornaamste waren, de stoffen, zijn de prijzen nog het best gekend. Die van de andere waren geven we hier voor wat ze waard zijn :

1 stuk « savedlist »	2.000	mitako	100 fr.
1 gestreept deken	270	»	13,50
1 gestreepte pagne	200	»	10.
1 stuk stof voor zakdoeken	50	»	2.50
1 hoed	50	»	2.50
1 ei	2 à 3		0.15
1 hen	30	»	1.50
1 slaapmat	6	»	0.30
1 groot maniokbrood	2	»	0.10
1 klein maniokbrood	1	»	0.05
1 ananas	1	»	0.05 (1)

In 1911 betaalde men op de markt te Kisantu volgende prijzen :

(1) P. J. Van Wing, persoonlijke mededeling.
(2) *Précis Historiques*, passim.

1 kimbundi (indigo-drill, 6 meter)	120	mitako	6 fr.
1 pagne voor vrouwen, met franjes	40	»	2.50
1 ei	1	»	0.05
1 maniokbrood van één kilo	2	»	0.10
1 kleine rode deken voor begrafenis	20	»	1.00 (1)

Verder zijn er enkele produkten waarvan de prijs wel aangegeven wordt, maar waarvoor geen betrouwbare maat wordt aangeduid « une mesure grande comme une de nos cymbales », gevuld met zout, 50 ctm. een handvol sprinkhanen : 1 ntako, 15 rupsen : 1 ntako... Van het poeder wordt gezegd dat het zeer duur is : 50 ctm. per schot ! (2).

De betaling van de diensten in de inlandse maatschappij gebeurde niet in geld : meestal werden deze diensten opgelegd door de hoofdmannen en bij gelegenheid door een tegengeschenk of een tegendienst vergoed. Met de komst van de blanken, kwam hierin volledige ommekeer : de diensten werden van dan af betaald. Noteren we vooreerst dat de inlanders geen betaling in geld aannamen, doch voor een groteren dienst met stoffen, voor een kleinere met parels, spiegels, oude kledingsstukken, messen enz. wilden betaald worden.

De prijs voor de dragers op de karavaanweg was vast en berekend van Matadi tot Luvituku ofwel van dit centrum tot in Leopoldstad. Hij werd niet uitbetaald aan elke drager maar aan de gehele groep. Zo lezen we dat voor 65 dragers, twee balen stof moesten betaald worden (3).

Een chimbeck kostte 100 mitako, of 5 fr. Een bussel dekstroo werd 5 mitako (0,25 fr.) betaald, wat zeer duur is, vermits in onze huidige munt een gewoon werk-

(1) P. J. Van Wing, Persoonlijke mededeling.
(2) *Précis Historiques*, 1895, blz. 441 ; 1896, blz. 456.
(3) Ibidem, 1895, blz. 295.

man gemakkelijk 5 bussels dekstroo snijdt per dag voor 7 fr. en minder (1).

Het vlees en de vis waren bijzonder duur ; we zegden reeds dat 11 kleine bokjes verkocht werden voor 238 fr. Een nijlpaard werd aangekocht in Leopoldstad voor 150 fr. en er wordt verhaald dat voor een zelfde hoeveelheid vis, vijfmaal zoveel zou moeten uitgegeven worden (2). Ook de slaven werden, zoals we hoger vermelden, niet voor geld doch enkel voor stoffen verkocht (3).

We wezen er reeds op dat de handel van alle niet-inheemse waren voorbehouden werd aan de hoofdmannen en aan de vrijen. Vooral de hoofdmannen bezaten dan ook, trots hun uiterlijk-verwaarloosde verschijning, een zekeren rijkdom. Dit kwam vooral uit bij hun dood, waarbij ze met heel hun bezit begraven werden. Zo werd de hoofdman Kioko van Kimbemba begraven, gewikkeld in 650 stukken stof, samen met 40 geweren en duizenden mitakos (4). Een andere chef bezat, verborgen in het woud, een hut volgepropt met stoffen (5). Dit waren geen zeldzaamheden maar de gewone rijkdommen van de hoofdmannen. Heel hun leven spaarden ze om met die rijkdommen begraven te worden.

De hoofdmannen haalden ook grote inkomsten uit den bodem. Al beschikten ze niet over den grond — deze hoort immers toe aan heel den klan, zo levenden als doden — toch moest bij elke jacht een goed deel van den buit aan hen worden afgestaan. Hetgeen ze niet opaten of uitdeelden, verkochten ze op de markt.

(1) *Précis Historiques*, 1894, blz. 38.
(2) Ibidem, 1895, blz. 571.
(3) Ibidem, 1897, blz. 482.
(4) *Missions belges*, 1899, blz. 206.
(5) Ibidem, 1899, blz. 69.

De Feticheur.

De functie van feticheur was in het verleden van de Bakongo een van de meest winst-afwerpende. Voor elke van hun menigvuldige tussenkomsten, zo goed als voor het aanleren van den stiel, moesten ze betaald worden, hetzij in geld, hetzij in natura. Vermits er in het leven van een Mukongo haast geen enkele gebeurtenis, zo voorspoedige als ongelukkige voorkomt zonder tussenkomst van den « nganga » vond deze in zijn bedrijf een grote bron van inkomsten.

De tussenkomst van den feticheur werd meestal betaald volgens een vooraf gekend tarief, maar toch kon hij vragen wat hij goedvond. En hij deed dit ook regelmatig (1), zonder zelfs door de hoofdmannen te worden tegengewerkt. De feticheur was dan ook een van de economisch-sterksten in de samenleving van de Bakongo.

Verschillende bedrijven door de mannen uitgeoefend.

Buiten den handel hadden de mannen nog andere bronnen van inkomsten. We wezen er reeds op dat het vissen in de rivieren en het vissen met fuiken en dgl. door de mannen verricht werd. Ook werd door hen met de speer gevist. De mannen vissen heel het jaar door, of juister, als zij er zin voor hebben, en als de toestand gunstig is, dus als er niet te veel jacht is in de rivieren.

Deze bedrijvigheid moeten we echter naar juiste waarde schatten : de Bakongo zijn geen volk van vissers. Al hebben ze de visrijke Inkisi naast zich, toch komen ze zo goed als nooit op het water. Ze zijn niet bedreven in het bouwen van prauwen en kunnen over het algemeen niet zwemmen. Ze zijn bang van de Inkisi én omwille

(1) Y. Struyf, Les Bakongo dans leurs légendes, blz. 128.

van de grote jacht van zijn wateren én omwille van de aanwezigheid van krokodillen.

Zo wordt het begrijpelijk dat de handel in gedroogde vis, die door de Portugezen ingevoerd werd, een buitengewoon belangrijke faktor zal worden in de economische struktuur van de streek.

Het maniokbrood, zeggen de inlanders, is ook voor hen niet eetbaar zonder toespijs. De gewone toespijs bestaat uit bladeren van de maniokplant of van een andere inlandse groente.

De vis vervangt het vlees, waar dit niet te bekomen is.

Merken we op dat er vroeger meer vlees op de markten kwam als tegenwoordig : vlees van jachtwild, geiten, varkens en vooral het vlees van allerlei soorten ratten (mpuku).

Een van de bedrijven die door de mannen in vrij ruime mate beoefend werd, was het smeden. Het lijdt niet den minsten twijfel dat deze stiel, die nu helemaal verdwenen is, een vrij grote uitbreiding had.

Nu nog worden grote hopen ijzerafval aangewezen die vroeger golden als de natuurlijke bakens voor de omzoming van de velden en van de terreinen van de verschillende klans (1).

Ook wordt deze bedrijvigheid voortdurend vermeld in de geschriften van de blanken die op dat ogenblik in de streek vertoefden (2).

De Bakongo smolten het ijzer zelf. IJzererts is in de streek in voldoende mate aanwezig : vooral het moerasijzer dat overal in de kleistreek voorkomt, werd hiervoor gebruikt. Zij hebben dus nooit het ijzererts diep moeten opdelven, omdat het met de erosie van den bodem bloot komt.

Als brandstof om het ijzer te smelten, werden de « bisundi » gebruikt, de harde bolsters van de palmpit,

(1) J. Van Wing, Études Bakongo, I, blz. 128.
(2) *Précis Historiques*, 1896, blz. 61.

die een zeer hevig vuur geven. Dit vuur werd aangewakkerd door blaasbalgen, die afgespannen waren met dierenhuiden (1).

Het spinnen was insgelijks bekend. De ruwe katoen werd met de hand gesponnen (2).

Dat er geweven werd, staat insgelijks vast. De vezel van de raphiaplant, veel meer dan katoen, werd hiervoor aangewend. De stoffen die met deze vezels geweven zijn, worden « mbari » genoemd.

Er werd geweven op staande of hangende getouwen. De lengte van de vezel bepaalde lengte en breedte van het weefsel (ongeveer 0,75 × 0,75). De onpare draden van de schering werden vastgemaakt op een horizontaal liggende stok die tevens dienst deed als hevel.

Deze weefsels waren niet erg soepel en eerder klein, zodat ze enkel gebruikt konden worden als pagne : de pagnes die dienden voor den dans en voor de versiering. Het is dan ook niet te verwonderen dat zowel de mannen als de vrouwen haast niet gekleed waren.

Bij de feesten echter en in bijzondere omstandigheden, droegen de mannen lange pagnes, die over den grond sleepten (3).

De enige oorzaak van dit gebrek aan kleding, is een economische.Op ethisch gebied,en vooral wat de begeerten van de zwarten aangaat, vragen ze niet beter dan goed gekleed te gaan. Dit komt duidelijk uit in de gewoonte dat geen enkele bruidschat betaald werd zonder geschenken van klederen aan de verschillende familieleden van de vrouw. Ook de jongen moet na de kennismaking met zijn verloofde, haar een of ander kledingstuk schenken.

De doden — die voortleven in het dorp der voorva-

(1) *Missions Belges*, 1899, blz. 113.
(2) Ibidem, 1899, blz. 31.
(3) *Précis Historiques*, 1897, blz. 127.

deren — werden steeds begraven gewikkeld in één of meerdere klederen, soms in hele balen stof, naargelang de macht en den rijkdom van den overledene.

Naast deze primitieve weverijen bestonden er in heel de streek matten- en korvenvlechterijen, of juister, werden door enkele leden van de familie de nodige voorwerpen gevlochten, naargelang de behoefte hieraan zich deed gevoelen.

In het verleden werden ook zeer veel huizen en matten versierd en gekleurd. Deze kleuren werden vervaardigd met schors of vruchten van bepaalde bomen of met een soort uien. Ook kenden de inlanders een minder verspreide manier om vezels en dgl. zwart te maken, nl. het te roten leggen van de te bewerken vezels in de moerassen.

Ook het looizuur van de bomen was hen bekend en werd regelmatig gebruikt om iets zwart te maken. Deze kleurstoffen, vooral het rood, werden zelfs op de markten verkocht.

De bedrijvigheid die door de mannen het meest beoefend werd — buiten de jacht die we niet als een economische bedrijvigheid kunnen beschouwen, al werd het vlees op de markt verkocht — is het trekken van palmwijn.

Al komen er zoveel bomen voor dat iedere klan zijn eigen bomen bezit, toch was de palmwijn een der meest voorkomende betaalmiddelen, samen met de hennen en de geiten, doch deze laatsten slechts voor ernstige gevallen. Bij de vaststelling van boeten, het betalen van een feticheur, het aanbieden van geschenken bij huwelijken, feesten, overlijdens, en overeenkomsten, werd altijd palmwijn voorgeschreven.

Het hakken van palmnoten was insgelijks mannenwerk. De palmolie werd door de vrouwen klaargemaakt

en meestal in de familie zelf verbruikt. Het overtollige werd op de markt verkocht.

Het kappen van de noten was mannenwerk ; het stampen, koken, afschuimen, zuiveren, het werk der vrouwen.

Zeer belangrijk, vooral met het oog op de verdere ontwikkeling van de streek en haar bevolking, zijn de bepalingen over het persoonlijk eigendom.

Vermelden we in dit opzicht dat de bomen en bossen die door den man geplant worden, zijn persoonlijk eigendom zijn. Hij beschikt vrij over de vruchten en verkoopt ze voor eigen rekening. Deze persoonlijke eigendom werd zeer goed geëerbiedigd en het goed recht ervan is zo diep doorgedrongen in de mentaliteit van de inlanders, dat niemand er een aanslag op zal plegen zonder zijn straf te ondergaan en als dief te worden gebrandmerkt.

Ook de werktuigen, woning, en alle roerende goederen, zijn het persoonlijk eigendom van elkeen, zo zelfs dat bij begrafenis al wat den dode toebehoorde — geweer, alaam, eetgerij — met hem begraven wordt, zijn hut verlaten en onaangeroerd blijft staan en ter plaatse ineenstort.

De grond integendeel is gemeengoed dat door de hoofdmannen beheerd wordt. Ook de ondergrond is gemeengoed, maar wie begonnen is met de voorbereidende werken voor de opdelving van ijzererts, heeft het recht er alleen mee voort te gaan.

Ook het geld dat betaald wordt bij het huwelijk van een meisje van den klan, hoort toe aan de gemeenschap van den klan.

Het erfrecht wordt door enkele grondbeginselen geregeld ; als erfgenamen komen niet de kinderen van den man, maar de bloedeigenen in aanmerking. Vermits het bloedverwantschap slechts langs de vrouwen doorgegeven wordt, komen als erfgenamen van den overledene in aanmerking : vooreerst zijn eigen broers, daarna de kinderen — de mannelijke kinderen — van de zusters.

In deze erfopvolging geldt een absoluut eerst-geboorterecht. De vrouwen en meisjes komen slechts in aanmerking bij ontstentenis van een mannelijke afstammeling.

Volgens de beginselen van dit erfrecht wordt een hoofdman opgevolgd door zijn neef. Doet het geval zich voor dat een vrouw draagster is van het gezag, dan wordt ze opgevolgd door haar oudste zoon, vermits deze de dichtste bloedeigen erfgenaam is.

Besluit.

In het voorgaande trachtten we de maatschappij der Bakongo te beschrijven zoals ze zich voordeed bij de aankomst van de blanken in den Beneden-Kongo.

Het was helemaal onze bedoeling niet een volledige beschrijving te geven van deze maatschappij. Verre van daar : veel kenschetsende trekken — de sociale inrichting, het moederrecht, het godsdienstig en politiek leven, de familieverhoudingen enz. — hebben we buiten bespreking gelaten, en met opzet. We hebben immers deze voorafgaande studie gemaakt met een wel overwogen doel : het aanduiden van de sociaal-economische voorwaarden die vóór 50-60 jaar bij deze bevolking bestonden en die in latere jaren het meest onderhevig werden aan ontwikkeling onder den drang van de veranderde economische omstandigheden.

Deze studie was geen doel op zichzelf maar een voorstudie tot ons onderwerp : de huidige sociaal-economische ontwikkeling der Bakongo.

Nu we kennis gemaakt hebben met de toestanden waaruit deze bevolking haar opgang begon, kunnen we beter de draagwijdte begrijpen van de ontwikkeling die zich in de streek voordeed. Vooreerst zullen we echter onze aandacht besteden aan de verschillende faktoren die deze ontwikkeling hebben teweeggebracht.

HOOFDSTUK V

De faktoren van de sociaal-economische ontwikkeling.

In het vorige hoofdstuk schetsten we den sociaal-economischen toestand die heerste bij de Bakongo toen ze in aanraking kwamen met de blanken. We zagen dat hun economische bedrijvigheid zeer gering was en ze slechts een huishoudeconomie kenden. De voornaamste bedrijvigheid, de landbouw, was hoofdzakelijk afgestemd op de voeding van de bevolking, en slechts in zeer geringe mate op een winstafwerpende produktie.

Ook de markten vertoonden niet het economisch belang dat het woord « markt » zou doen vermoeden. Als werkelijk-belangrijke economische bedrijvigheid viel enkel de handel met vreemden, — vrij uitgebreid in wapens, poeder, stoffen en slaven, en eerder gering voor andere produkten — te vermelden. In één woord, een zeer primitieve economie.

Vijftig jaar later vinden we een totale ommekeer, bijzover dat we reeds rond 1930 een bevolking aantreffen, die, in haar geheel genomen, economisch zeer bedrijvig is.

De verschillende faktoren die deze ontwikkeling hebben bewerkt, oefenden ter zelfder tijd hun invloed uit en het is dus moeilijk uit te maken welke de rol was van elke faktor in het bijzonder, en welke faktor het meest bepalend werkte.

Grof beschouwd valt het echter niet lastig de oorzaak van de ontwikkeling aan te geven: het is de aanwezigheid

van en het kontakt met de blanken, of juister met de Belgen.

Wij zeggen dat het niet zozeer het kontakt is met de blanken in het algemeen als wel met de Belgische kolonisatie. Deze bevolking was sinds eeuwen, van toen ze nog in het oud-koninkrijk Kongo verbleef, in aanraking met blanken, vooral met de Portugezen en de Hollanders. Doch deze kwamen naar Kongo uitsluitend met de bedoeling om zich door den handel met de plaatselijke bevolking te verrijken, en hielden zich helemaal niet bezig met de verheffing van de mensen waarmede ze in aanraking kwamen. Ze maakten zich integendeel rijk door den slavenhandel.

In dezelfde periode beperkten ook de Missies zich haast uitsluitend tot het verkondigen van het Evangelie zonder de materiële toestand waarin de bevolking leefde in merkelijke mate te beïnvloeden.

Met de Belgische kolonisatie en de stichting van de Jezuietenmissie in de streek, wijzigde de toestand zich helemaal. De blanken droegen zorg voor den materiëlen welstand van de inlanders en riepen door hun nauw kontakt met de streek veel bronnen van inkomsten in het leven, die vóór hun aankomst niet bestonden.

De Missie ging niet denzelfden weg op als haar Angolese voorganger, maar werd er zich van bewust dat de zwarten geen echte kristenen zouden worden, in de levensvoorwaarden die tot dan toe bestonden. Ze namen dan tot doel : de kerstening van de Bakongo, en wat deze kerstening met zich meebracht als noodzakelijke voorwaarde : de materiële verheffing van deze mensen.

Deze invloed van de Missie en van de Blanken drukte zich uit op verschillende wijzen, die we nu van dichterbij onder ogen zullen nemen.

Eerste faktor van ontwikkeling: de algemene invloed der blanken.

De Bakongo kregen door hun kontakt met Missie en Staat een schok : het leven dat ze eeuwen en eeuwen hadden geleefd, werd grondig verstoord. Er was in hun dorpen een macht ingetreden die hen dwong tot bezigheden die ze tot dan toe nooit hadden verricht. Datzelfde gezag verbood bedrijvigheden die tot dan toe door iedereen als vanzelfsprekend werden aanvaard : de slavenhandel, de proeven tot het ontdekken van de bezitters van de kwade hand, het doden van mismaakte kinderen enz. Door de aanwezigheid van Missie en Staat werd het gezag van dorps- en klanhoofd verminderd én door het beperken van het domein waarover zij voortaan hun macht mochten uitoefenen én door een verlies aan moreel gezag : machtiger mensen dan zij namen hen de teugels uit de handen, en dit zonder mogelijkheid van beroep.

De levenswijze en gewoonten van de blanken brachten de Bakongo tot het besef dat zij zelf tot dan toe een minderwaardig bestaan gekend hadden. Dit bewustzijn, samen met een gevoel van afgunst en een sterk verlangen om zo niet met de blanken gelijkgesteld te worden, hen ten minste te benaderen en deel te hebben aan de voordelen die hun komst meebracht, hebben er machtig toe bijgedragen om de bevolking tussen Inkisi en Lubisi te brengen tot den toestand waartoe ze nu gekomen is.

Doch dit verlangen om de levenswijze van de blanken te benaderen en vooral om deel te nemen aan hun leven, zijn niet ineens ontstaan. Het heeft de Missie en den Staat veel moeite gekost om de eerste spontane weerspannigheid tegenover het nieuwe en het onbekende te overwinnen.

De kontaktname tussen Blanken en Zwarten gebeurde hoofdzakelijk langs de Missie om. De blanke agenten

van den Staat waren in het binnenland zelden in ononderbroken aanraking met een bepaalde groep van de bevolking.

Daarom willen we vooreerst onze aandacht besteden aan den invloed die de Missie uitoefende. We zullen daarna den invloed van den Staat, de private maatschappijen, en de spoorweg Leopoldstad-Matadi onder ogen nemen.

Tweede faktor van ontwikkeling : de Missie.

DE STRUKTUUROMVORMING.

De voornaamste verwezenlijking van de Missie op sociaal gebied en tevens de taak die haar het meest moeite heeft gekost, is het teweegbrengen van een totale ommekeer in de economische en sociale struktuur van de Bakongo-samenleving.

Van economisch en sociaal standpunt uit, was deze maatschappij sinds eeuwen op de vrouw gericht. Ze onderging nu een grondige hernieuwing doordat ze op den man gericht werd.

Deze verplaatsing van het zwaartepunt in het economisch en sociaal leven van de vrouw naar den man, lijkt ons vandaag zo vanzelfsprekend, dat we er ons geen rekenschap meer van geven welke moeilijkheden de Missie heeft ondervonden om dat doel te bereiken.

Deze omvorming van de economische struktuur gebeurde natuurlijk niet ineens, doch in twee fasen, die elkaar, historisch gezien, zeer vlug opvolgden : de eerste fase bestond in de inschakeling van den man in de economische ordening van de maatschappij door werkverschaffing *op* de Missie of uitsluitend in dienst van de Missie. De tweede fase werd bereikt door de kapelhoeven waar de mannelijke bevolking er bovendien toe gebracht werd het land te bewerken en te leven van de voortbrengst van de landbouw.

De tewerkstelling op de Missie.

De eerste fase van ontwikkeling bestond in het tewerkstellen van de mannelijke bevolking op de Missie. De eeuwenoude ban van luiheid en van werkloosheid werd verbroken.

Dit resultaat werd bereikt door de invoering van nieuwe bedrijven : metsers, smeden naar Europese beginselen, timmerlui, steenbakkers, huisbedienden enz. Om van de mannen deze bedrijvigheid te bekomen, heeft de Missie nooit zeer veel last ondervonden, ze had integendeel steeds keuze onder talrijke kandidaten die deze gelegenheden om in aanraking te komen met de voordelen van de blanke beschaving wilden te baat nemen.

Buiten deze werklieden en huisbedienden, hebben alle Missies steeds personeel in hun dienst gehad voor het werk op het land.

Hier ligt de grote omwenteling door de Missies teweeggebracht : dat zij het aangedurfd en bekomen heeft de jongens en mannen op het land te doen werken. De draagwijdte van deze omschakeling is duidelijk ; de man neemt deel aan den landbouw, de fundamentele economische bedrijvigheid van de streek. Het voornaamste resultaat is dan ook niet zozeer de opbrengst die op de velden geoogst werd, als wel de overwinning van de eeuwenoude tegenstand der mannen tegen den arbeid op het land.

Deze omwenteling hebben de missionarissen langs een tweevoudigen weg tot een goed einde gebracht : door eerst en vooral zelf, door eigen werk, die ingekankerde overtuiging te ontzenuwen ; zij zelf hebben de spade ter hand genomen en zijn begonnen met den aanleg van tuinen. Zij hebben ossen ingevoerd en ze zelf voor de ploeg gespannen en de broesse bewerkt. Al bleven de zwarten dan steeds beweren dat de blanken wezens

waren van een andere soort dan zij zelf, toch hebben ze dit voorbeeld van blanken die het niet beneden hun waardigheid achtten op het veld te werken, nagevolgd en hebben voor het eerst als volwassenen de hak ter hand genomen.

Doch in het begin werkte geen zwarte op het land tenzij in dienst van de blanken. Dat werk op het veld kreeg daardoor een andere kleur : het werd weldra hetzelfde voor een blanke koken, wassen, aan tafel dienen, en op het veld werken.

Doch buiten dit dienstverband zou het niet bij hen opgekomen zijn hun eigen land te bewerken. Dat was en bleef vrouwenwerk.

Buiten deze vernoemde reden, nl. het dienstverband bij de blanken, heeft ook de invoering van nieuwe, tot dan toe onbekende gewassen, en ook de uitbating van de gekende kulturen onder nieuwe vormen, er machtig toe bijgedragen om de mannen tot den landbouw te brengen.

Een nieuwe kultuur die vanaf het begin en haast zonder tegenstand, door de mannen uitgevoerd werd — en tegenwoordig haast uitsluitend door hen wordt verricht — is de groententeelt. Slechts enkele half-inlandse groenten worden door de vrouwen gewonnen. Zo bv. de inlandse peper (ndungu), en wat zij noemen « choux de chine ». Alle overige groenten zijn uitsluitend, — niet theoretisch doch praktisch, — aan de mannen voorbehouden. Hetzelfde moet gezegd van de aanleg van bananerijen, appelsienaanplantingen, palmerijen enz. Dit lag trouwens helemaal in de traditie van de Bakongo, omdat de vruchtbomen steeds eigendom waren van den man die deze bomen plantte (1).

Doch het was niet alleen te danken aan de « nieuwe kulturen » of aan het feit dat het werk op het veld ge-

(1) J. Van Wing, Études Bakongo, I, blz. 128.

beurde in dienstverband, dat de omschakeling van de struktuur bewerkt werd. Het is vooral door rekening te houden met de psychologische instelling van de inlanders dat de resultaten blijvend geweest zijn. Wij mogen immers niet vergeten dat een inlander, die afzonderlijk werkt veel minder presteert en vooral met veel meer tegenzin zijn taak uitvoert dan wanneer hij samen met anderen werkt. De gewoonte van de Missie om alle landbouwwerk steeds in groep te doen uitvoeren, is dan ook een van de voornaamste redenen van de omschakeling van de economische struktuur van de streek.

De meesten van hen die hun diensten aanboden waren aankomende jongens. De ouderen vertoonden geen verlangen om zich in dienst te stellen van de blanken. Ze wilden wel voordeel halen uit de bedrijvigheden die door de blanken in het leven geroepen werden doch langs hun « baleke » om. Ofwel maakten ze van de komst van de blanken gebruik om hun handel uit te breiden.

Stippen we hier terloops aan dat de meisjes van deze beweging helemaal uitgesloten bleven. Of zij zelf verlangden met de blanken en het nieuwe leven dat deze meebrachten in aanraking te komen, is moeilijk om uit te maken. Doch de ouden van de klan, de bezitters van de meisjes, verzetten zich tegen hun vertrek uit het dorp, zodat voor hen de vraag zich niet eens stelde. Slechts veel langzamer zullen de zwarte vrouwen in blijvende aanraking komen met de nieuwe toestanden. Ook tegenwoordig blijven de vrouwen in dit opzicht veel ten achter op de mannen.

Onrechtstreeks haalden de vrouwen nochtans evenveel voordeel uit de veranderde economische voorwaarden : met de komst van de blanken in het algemeen, en van de Missie, de Staat en de Spoorweg in het bijzonder, steeg het belang van de vruchten die zij op de velden

voortbrachten in buitengewoon hoge mate. Vermits de bevolking die buiten de dorpen leefde steeds toenam, volgde een onvermijdelijke stijging der prijzen der voedingswaren, en de vermeerdering van den welstand der vrouwen.

Dit afzijdig blijven van de vrouwen verklaart zich des te beter doordat de Staat zo goed als nooit maatregelen trof die rechtstreeks de vrouwen raakten : zowel de karweien van het dragen, de hoofdelijke belasting, de aanleg der wegen, zelfs de opgelegde kulturen waren rechtstreeks tot de mannen gericht en meestal slechts door hen uitvoerbaar. Onrechtstreeks ondervonden ook de vrouwen den weerslag van die bepalingen, bv. voor de opgelegde kulturen die in feite door hen werden uitgevoerd.

De tewerkstelling van de mannen buiten de Missieposten : De kapelhoeven.

De invloed die de Missie uitoefende in haar hoofdposten bleef beperkt tot een vrij klein gedeelte van de totale bevolking. Gedurende hun schooljaren ondervonden de jongens er wel een weldoende invloed van maar dit had nooit volstaan om hun geesteshouding te wijzigen op het gebied van landbouwbedrijvigheid, zó ze na enkele jaren weer waren teruggekeerd in het inlands midden met zijn eeuwenoude tradities en met den weerstand van alle mannen ten opzichte van alle soort werk, vooral ten opzichte van landarbeid.

Daarom mogen we zonder gevaar van overdrijving zeggen dat de kapelhoeven — de uitbreidingen van de Missie in het binnenland, — de voornaamste faktor waren van de economische vooruitgang en dat aan hen vooral de verandering in de geesteshouding van de mannelijke Bakongobevolking te danken is.

Met de kapelhoeven te vernoemen gebruiken we een magisch woord dat bij velen, zowel in het kamp van

den Staat als in dat van de Missie, onaangename herinneringen oproept. En wellicht ware het verkieslijk geen oude koeien uit de gracht te halen, want gedane zaken nemen nu eenmaal geen keer.

Toch menen we deze eens zo heftig bestreden of voorgevochten instelling, nu objektief te kunnen behandelen. Wij zijn trouwens verplicht er onze aandacht aan te besteden indien we de economische ontwikkeling van de Bakongo juist willen beoordelen.

Het is een feit dat zes à zeven jaar na de oprichting van de kapelhoeven door de Kisantumissie, in dezelfde streek waar de mannen sinds eeuwen het werk op het land als een oneer aanzagen, een zeer groot deel van de mannelijke bevolking naast de vrouwen het land bewerkte.

Er ontstond een boerenstand die spijtig genoeg, zich niet heeft kunnen ontwikkelen omdat de blanken het onderling oneens werden over de wenselijkheid van deze instellingen.

De tijd heeft nochtans aan de stichters van de kapelhoeven gelijk gegeven want door hun systeem zijn ze er in geslaagd dat te bekomen wat sinds de opheffing van de kapelhoeven vruchteloos en door talloze pogingen steeds bedoeld en nooit bereikt werd : het vasthechten van de bevolking, vooral van de mannelijke bevolking aan den bodem (1).

(1) De reden van die talloze mislukkingen moeten we niet ver zoeken : men heeft het beginsel waarop de kapelhoeve rustte, steeds à priori verworpen, omdat het het beginsel der kapelhoeven was. In feite was en blijft dit nog steeds het enige dat van deze bevolking een echt landbouwersvolk kan maken.

Alle andere pogingen bevatten in hun inrichting een of andere trek waardoor de zwarten steeds afgeleid werden van het beoogde hoofddoel en waardoor ze zich totaal overgeven aan een helemaal niet door de stichters beoogd bijdoel : het voorbeeld van de landbouwscholen is in dit opzicht zeer sprekend : ze werden opgericht om de jongens te onderwijzen in vakken die met landbouw in verband staan en beoogden slechts het vestigen van deze jongens als boeren, als individuele boeren. De zwarten ondergingen gedurende hun schooltijd zo gelaten mogelijk hun verplichtingen om op het land te werken, raapten de kennis bijeen

Wanneer de mentaliteit van de inlanders het mislukken van zulke gewaagde ondernemingen als de kapelhoeven zou doen veronderstellen, zien we dat deze prachtig lukten. Wij kunnen ons afvragen welke de redenen waren van dit succes. Doch vooraleer hierop in te gaan, zullen we de inrichting van de kapelhoeve van dichterbij bekijken.

De inrichting van de kapelhoeven.

De inrichting van de kapelhoeven vinden we klaar uiteengezet in een voordracht van P. de Pierpont, in 1912 gehouden voor de « Groupe d'Études coloniales de l'Institut de Sociologie Solvay » (1).

De kapelhoeven, aldus P. de Pierpont, werden ingericht naast de dorpen. Acht keren op tien, werden de Paters door de hoofdmannen verzocht een kapelhoeve op te richten. Als de Paters zelf vroegen om met een kapelhoeve te beginnen, moesten zij zich eerst tot de hoofdman wenden. Deze riep de raad der ouderen bijeen, waar het voor en tegen besproken werd. Daar werd onherroepelijk beslist of de stichting aangenomen werd of niet. Slechts tweemaal waren de zwarten te bewegen op een negatieve beslissing terug te komen.

Vermits de toekomstige leden van de hoeven het

die ze vast konden krijgen en waren in de hoogste mate in hun schik met het getuigschrift dat hen op het einde van den cyclus overhandigd werd. Met dit papier in handen voelden ze zich veel wijzer en van een ander soort mensen dan degenen die op het land bleven werken. Zonder veel uitleg te geven over de inhoud van hun diploma, boden ze zich aan als klerk of verkoper of wat ook van dien aard, en natuurlijk was het voor altijd gedaan met alle werk op het land. Het bereikte doel stond lijnrecht tegenover het beoogde.

In de kapelhoeven integendeel kwam het onderricht maar op de tweede plaats en werd enkel gegeven om die mensen de eerste beginselen in te prenten. Het zou bv. nooit in de gedachte van de stichters opgekomen zijn de jongens aan te leren tot welke soort de aardnoot behoort, of hoe ze bevrucht wordt. Als eerste en voornaamste doel van de instelling gold : dat de leerlingen van de scholen de kultuur van de aardnoten uitbreidden en er welstand in vonden.

(1) *Bulletin de la Société Belge d'Études Coloniales,* Mai 1912, blz. 375-404.

werkkapitaal van de stammen uitmaken, worden deze laatste vergoed in verhouding tot het aantal personen die voortaan buiten het dorp zullen leven. Voor de meisjes wordt een som gegeven die overeenkomt met het bedrag van de bruidschat (35 à 50 frs in 1912).

Het dorp telt nu een gehucht meer. De jongste leden van de nieuwe hoeve worden geplaatst onder de hoede van een meer gevorderde. Ze leven van hun werk op het veld, van hun veeteelt en krijgen ook onderricht in algemene vakken. Na enkele maanden of jaren in de kapelhoeve te hebben verbleven, komen ze naar den missiepost voor hun eigenlijk onderwijs. Enkelen van hen zullen verder studeren. De meesten keren terug naar de kapelhoeven tot aan hun huwelijk. Na hun huwelijk staan drie mogelijkheden voor hen open :

Ofwel vestigen ze zich in hun eigen dorp, maar dit wordt door de Paters afgeraden om niet na enkele maanden de vruchten van veel moeite te zien verloren gaan. Maar ze zijn helemaal vrij. Ofwel vestigen ze zich in de kapelhoeven waar uit ze gekomen zijn, maar dit geeft moeilijkheden : wrijving met de capita enz. Ofwel, ten slotte, vestigen de jonggehuwden zich samen in een gemeenschappelijke hoeve, die onafhankelijk staat van de hoeve der aankomende jongens.

Wat het leven in deze laatste — die der aankomende jongens — betreft, vinden we een goede beschrijving van de hand van Broeder Gillet, dezelfde die de tuin van Kisantu stichtte.

We lezen in een brief van 1896 : « Elke kapelhoeve heeft een chimbeck die dienst doet voor de godsdienstoefeningen. Daarrond groeperen zich de woningen van de jonge kristenen. Andere hutten dienen als stal voor het kleinvee : geiten, schapen, hennen, eenden, enz. Ten slotte zijn er nog hutten die dienst doen als voorraadschuren en bergplaatsen voor het alaam.

Wanneer ze tegen den middag terugkeren op de hoeve,

maken ze hun eten klaar, zorgen voor het onderhoud van hun huizen en werken vervolgens, naar gelang de omstandigheden, aan het aanleggen van bananerijen, het ontginnen van het land, het verzorgen van het kleinvee. Elke middag studeren ze ook gedurende één uur, om hetgeen ze op de Missie geleerd hebben niet te vergeten.

Om de orde in deze hoeven te bewaren, bezoeken we zeer regelmatig deze hoeven en zien na of alles in orde is : in welke staat de velden en het vee zich bevinden, wat er uitgegeven en gewonnen werd, wat er te doen en te veranderen valt. Zo vormen we ze langzamerhand tot het werk op een kleine hoeve. Elken Zaterdag komen ze naar den hoofdpost. P. Overste houdt zich met elken jongen in het bijzonder bezig en wint inlichtingen in over het gedrag van elkeen, het werk op de hoeve en de toestand waarin de post die hem toevertrouwd is, zich bevindt » (1).

Op financieel gebied waren deze kapelhoeven, in de jaren van hun stichting, voor de Missie een geweldige last. Het is slechts dank zij de vrijgevigheid in België dat deze last kon gedragen worden. Elke kapelhoeve, schrijft P. de Pierpont in het reeds aangehaalde artikel, vergde een stichtingskapitaal van 2.000 frs. (goudfrs.). In 1902 waren er 250 kapelhoeven, die samen een bevolking van meer dan 5.000 personen groepeerden (2).

De overste van de Missie schrijft in dit verband : « De leden van de hoeven leven op kosten van de Missie tot op het ogenblik dat de oogst en de verkoop van het kleinvee, dat we tot hun beschikking stelden, volstaat voor hun onderhoud. Alle vruchten van het werk op het land gaan naar de leden van de hoeve. Deze nemen hetgeen nodig is voor eigen gebruik en verkopen het ove-

(1) *Précis Historiques*, 1896, blz. 419.
(2) J. Van Wing, De Kwango-zending, blz. 28.

rige voor eigen rekening. Wat het kleinvee betreft, daarvan ook bewaren ze de negen tienden en het overschot gaat naar de Missie om het onderhoud en de ontwikkeling van de post te bevorderen » (1).

Wanneer ten slotte een jongen op trouwen staat, en de kapelhoeve verlaat, wordt hem zijn deel in de winst uitbetaald. (2) De jonggehuwden ondervonden bijzondere moeilijkheden om zich te vestigen maar werden hierin geholpen door een systeem van gemeenschappelijk bezit (kintwadi) met de Missie, op volgende wijze :

Het kleinvee wordt door de Missie gekocht en ter beschikking gesteld van de inlanders, die dus niet betalen. Bij geboorte van jongen, komt de helft toe aan de Missie en de andere helft aan den inlander die het dier bewaakte. Indien de inlander dit deel dat hem toekomt verkoopt, heeft de Missie een optierecht. Indien het dier sterft, is het lijk voor de Missie en de zwarte wordt niet verontrust.

Het verdrag kan verbroken worden door beide partijen, maar indien de Missionaris het verbreekt zonder fout van den zwarte, moet hij betalen voor den tijd dat het dier bij den zwarte in bewaring gestaan heeft (3).

De gevolgen van de oprichting van de kapelhoeven.

Het voornaamste resultaat bestond, zoals we reeds zegden, niet zozeer in de opbrengst van de kapelhoeven als wel in de overwinning van de vooringenomenheid der mannelijke bevolking ten overstaan van het werk op het veld. Toch waren ook de materiële voordelen helemaal niet te misprijzen.

We kunnen hier geen voortbrengstcijfers van kapel-

(1) Laveille, L'Évangile au centre de l'Afrique, blz. 198.
(2) *Bulletin de la Société Belge d'Études Coloniales*, l. c.
(3) P. de Pierpont, *Bulletin de la Société Belge d'Études Coloniales*, l. c., blz. 389.

hoeven tegenover deze der niet-kapelhoeven plaatsen ; toch vinden we in de literatuur van dien tijd enkele zeer interessante aanwijzingen over den invloed van de kapelhoeven.

Vooreerst zien we een merkwaardige vergroting van de uitgestrektheid van de velden. In het inlands dorp Kimayala, bewerkten 6 huisgezinnen, waarvan 3 polygame, samen met drie volwassen mannen, — alles samen 9 mannen en 10 vrouwen, — iets minder dan 2 1/2 ha., alles samengenomen. In de kapelhoeve van hetzelfde dorp, bewerkten 10 kristen huisgezinnen, waarvan drie zich pas gevestigd hadden, 16 ha., dus 1,6 ha. per huisgezin. In de kapelhoeve van Kinsuka (Kisantu) bewerkten 24 huisgezinnen 50 ha., dus meer dan 2 ha. per huisgezin (1).

Deze aanduidingen zijn sprekend en vertolken bovendien een toestand die zich in heel de streek op dezelfde wijze voordeed. Wat de uitgestrektheid van de velden betreft, was de toestand in 1912 wellicht gunstiger dan tegenwoordig. Wanneer men immers nu het land doorreist, ziet men dat slechts kleine oppervlakten door de vrouwen en mannen bebouwd worden.

Wat de uitbreiding van de veeteelt betreft, schatte een agent van de Staat het aantal dieren — buiten het pluimvee — op 800 stuks (2).

Buiten deze uitbreiding van de velden en de bevordering van den veeteelt hebben de kapelhoeven een werkelijk-doorslaggevenden invloed uitgeoefend door het invoeren van nieuwe gewassen. De zoete aardappel bv. was in deze streek bekend, maar de vruchten waren niet groter dan een ei. Broeder Gillet voerde een andere soort

(1) P. DE PIERPONT, l. c., blz. 389.
(2) Compte-rendu analytique des séances parlementaires, 1911, blz. 82, kol. 1.

in die veel meer en vooral veel groter vruchten gaf ; sommige wogen tot 6 1/2 kgr. Dank zij de kapelhoeven werden haast alle gewassen, die voor de nijverheid bestemd zijn en die vanaf dat ogenblik door de inlanders op de markten verkocht werden, in heel de streek ingevoerd en verspreid.

Sommige inlanders volgden niet alleen de kapelhoeven na in hun landbouwbedrijvigheid maar ook in hun woningbouw : ze verlieten hun traditionele hutten in stro, om huizen te bouwen in gestampte aarde zoals ze dit op de kapelhoeve zagen doen.

De meest bevoordeligde zwarten, degenen die woonden langs den spoorweg, kweekten groenten en wonnen daarmee tot 40 fr. per week gedurende het droog seizoen (1). De prijs van de bruidschat was op dat ogenblik tussen de 35 en 50 fr.

Besluiten we, om den invloed van de kapelhoeven op heel de streek samen te vatten, met een oordeel van M. Lefranc in een rapport aan den Gouverneur-Generaal van de Kolonie :

« Il n'y a d'élevage, de routes convenables, de nour- » riture abondante, de travail parmi le sexe masculin » que dans les fermes-chapelles » (2).

Redenen van het welslagen van de kapelhoeven.

Bij elke verbetering van het lot der inlanders moet rekening gehouden worden met de toestanden die in de Gewoonte voorkomen.

Een zeer belangrijke faktor die elke economische ontwikkeling binnen het kader van de klan belemmerde, zoniet onmogelijk maakte, is de afhankelijkheid van de jongere en zelfs van de volwassen individuële leden tegenover den klan, en meer bepaald tegenover hun bezitters.

(1) P. de Pierpont, l. c., blz. 387.
(2) Geciteerd in « Laveille, L'Évangile au centre de l'Afrique », blz. 224.

Deze invloed doet zich vooral gelden tegenover de personen die in de dorpen bij hun klan leven, en wel op volgende wijze :

Eerst en vooral wordt op de voortbrengende leden een tol geheven door de hoofden van den klan en de ouderen. Het was en blijft de klacht van de jongere en van alle bedrijvige elementen, dat ze « opgegeten » worden door hun familie, dat al wie geld bezit, steeds aanzien wordt als de melkkoe van heel de familie.

Ons lijkt deze handelwijze onbegrijpelijk, maar wij kennen geen banden zoals de zwarten die zich met hun klan één voelen. Weigeren hulp te verlenen aan de leden van den klan, komt in hun ogen overeen met zich afscheuren van den klan. En zij willen met hun klan verbonden blijven. Het toebehoren aan den klan noopt tot het deelnemen aan zijn leven, en een van de grondkenmerken is juist de ondersteuning van de oudere leden van den klan door de jongere.

Ook durven deze laatsten niet weigeren omdat ze weten dat het bv. onmogelijk is zonder de gunst van de ouderen een huwelijk te sluiten in peis en vrede of ook omdat ze weten dat ze na hun huwelijk niet in vrede kunnen blijven leven zonder die tol te betalen aan hun ouders en bezitters.

De andere reden waarom elke economische bedrijvigheid in het dorp zelf zo goed als uitgesloten blijft, is de afgunst van de zwarten onder mekaar. Het is een van de voornaamste trekken van hun karakter. Een man die door zijn werk meer geld verdient, moet dan ook goed oppassen op zijn huis, zijn kinderen enz.

Deze benadelende afgunst en de verplichting tot eindeloze ondersteuning van de ouderen van den klan, zijn de voornaamste redenen die een ontwikkeling in de dorpen zelf onmogelijk maken.

Om aan dit dubbel euvel van uitbuiting en afgunst te verhelpen, werden de kapelhoeven buiten de dorpen

geplaatst. Nochtans werd het kontakt met het dorp niet helemaal verbroken. De familie kan immers rechtmatige eisen van steun doen gelden tegenover haar leden, te meer dat deze op den grond van den klan werken.

De vestiging in de nabijheid van de dorpen verzoende zeer goed de wederzijdse belangen. Vooral het feit dat de leden van den klan geld konden verdienen zonder het land te moeten verlaten, werd steeds erg op prijs gesteld.

De vestiging van de kapelhoeven buiten de rechtstreekse invloedssfeer van de dorpen, samen met het feit dat de jonge huisgezinnen en ook de jonggezellen volledig onafhankelijk leefden, valt als een eerste reden van het blijvend succes te vermelden.

Een andere reden van welslagen, is de aanpassing aan de geestesgesteltenis van den inlander. We zagen hoe de weerstand tegen het werk op het land, in de Missie zelf overwonnen werd door het te werkstellen van de mannen onder het toezicht van de blanken, door het invoeren van nieuwe gewassen en nieuwe methoden, en vooral door het gezamelijk uitvoeren van het werk.

Dezelfde beginselen werden in de kapelhoeven toegepast. De zwarten voelden zich beveiligd en zeker van hun bestaan en van hun toekomst, juist zoals ze zich op de Missie zelf voelden.

De kapelhoeven hadden bovendien, van het standpunt der inlanders uit, een voordeel op de Missie. Daar toch bleven ze steeds werklui. De velden van de Missie hoorden aan de Missie toe, en deze betaalde een overeengekomen loon. In de kapelhoeven hoort de grond toe aan de inlanders zelf en komt hen de volledige winst toe. Het is hun uitbating en toch weten ze zich langs den anderen kant beveiligd door de Missie. Vandaar een gevoel van zekerheid en gerustheid, dat voor de zwarten, die tot nog toe steeds bij anderen willen aanleunen, onontbeerlijk is.

De opheffing van de kapelhoeven.

De kapelhoeven zijn verdwenen na 1910. Ze werden niet in eens opgeheven maar langzamerhand afgeschaft. De Missie heeft er zich toe besloten omwille van een samenloop van omstandigheden, waarvan de voornaamste was, het bewaren van de vrede met de Staat.

Iedereen kent de moeilijkheden die rond 1910 in België gemaakt werden tegen de kapelhoeven. Ze kwamen voort uit een menigte aanklachten waarvan de voornaamste waren dat de Missie door de kapelhoeven een staat in den Staat oprichtte en bovendien de vrijheid van de inlanders in deze kapelhoeven niet voldoende waarborgde.

In alle redetwisten hieromtrent werd echter de zaak van de kapelhoeven vermengd met deze van de voogdij, en werden niet zozeer de kapelhoeven beoordeeld als wel het geheel : « kapelhoeven + voogdij ».

Om zich van den toestand die toen heerste een juiste gedachte te vormen mag men niet uit het oog verliezen dat sinds 1900 de slaapziekte heel de streek tussen Inkisi en Nsele letterlijk ledigde van haar bewoners. Het aantal verlopen kinderen en wezen was zeer groot. De Staat wilde deze kinderen onderbrengen in instellingen die gelegen waren in andere delen van de Kolonie. Hiervan werd afgezien op aandringen van de Missie, doch op voorwaarde dat deze de zorg voor die kinderen zou op zich nemen. Van toen af rustte op de Missie de verplichting om alle kinderen — ook de minst-interessante — te aanvaarden. Sommige ouders maakten hiervan gebruik om mismaakte of achterlijke kinderen en aankomende jongens — zelden meisjes — als wezen op te geven aan de gewestbeheerder. Deze stuurde deze z. g. wezen naar de Missie. Hier werden ze verzorgd en opgevoed, maar later door de ouders weer opgeëist, als ze weer nuttig werden voor de familie.

Door de slaapziekte en de verplichting tot het opnemen van alle wezen, stierven sommige kapelhoeven uit, terwijl andere tot stilstand of verval kwamen, omdat de dode last van tal van weinig-interessante elementen en van kinderen die te zwak waren om zelf voor hun onderhoud te zorgen, te groot was. Maar in het geheel genomen bleven de kapelhoeven niet alleen vooruitgang maken, maar waren bovendien de centra waar de sterfte ten gevolge van de slaapziekte het geringst was.

Zo maakte P. Greggio in de vallei van de Nsele een studie over de verspreiding van de ziekte in de kapelhoeven en in de gewone dorpen. Hij onderzocht 963 personen in de kapelhoeven en vond dat 42, dus 4.5 % door de ziekte waren aangetast. In dezelfde vallei onderzocht hij 549 personen in de gewone dorpen, en hiervan waren 83 personen, dus 15 % aangetast (1).

In drie flink-bevolkte hoofdijen, Kisantu, Kinturi en Kibangu werd het aantal gezonde mannen op 2.190 geschat in 1894. Hiervan bleven er in 1907, 310 over (2). In dorpen die vroeger door 300 à 400 families bewoond werden, vond men nog 3 of 4 personen. In het Noorden, in de streek van Sanda, was de sterfte nog veel groter : de negen-tienden van de bevolking zijn daar door de ziekte weggevaagd.

Gedurende diezelfde jaren verbleven 1.081 kinderen in de kapelhoeven, die naast deze dorpen lagen, en ontsnapten er aan de dood (3).

Praktisch werden de kapelhoeven afgeschaft door de belastingen die door de Staat werden opgelegd (4).

(1) *Missions Belges*, 1912, blz. 175-179.

(2) Ibidem, 1907, blz. 379 en 418.

(3) Ibidem, 1907, blz. 418.

(4) In de bespreking die op de uiteenzetting van P. de Pierpont voor het « Institut de Sociologie Solvay » volgde lezen we :

« Quand l'impôt fut décrété, le P. Allard dit : « C'est fort bien, mais j'ai ici un grand nombre d'enfants de 8, 10 et 12 ans, qui ne peuvent se suffire à eux-mêmes. J'ai assez bien d'adultes de 14 et 16 ans. Si vous faites payer ces derniers,

NA HET VERDWIJNEN VAN DE KAPELHOEVEN.

Toen de kapelhoeven verdwenen waren, zagen de Missionarissen hoe de jongens van de Missie-school naar hun dorpen terugkeerden zonder er zich te vestigen of enige economische bedrijvigheid uit te oefenen. Toen Leopoldstad steeds meer en meer volk tot zich lokte, deed zich een ware vlucht van het land voor. Waarom zouden trouwens de jongens en mannen in de dorpen blijven : zich vestigen voor eigen rekening bleef uitgesloten,

car tout adulte paie l'impôt au Congo, ils seront obligés de quitter leur ferme-chapelle et de chercher du travail ailleurs ».

Le Père Allard demande donc que pendant deux ou trois ans, ces adultes fussent exemptés de l'impôt. Sa demande n'a pas été agréée et dès lors, il ne lui restait qu'une chose à faire : n'étant plus en état de pourvoir à la subsistance de tous ces enfants, il a dû les licencier.

Si un doute subsistait sur ce point, il suffit pour le détruire de lire ce passage du rapport de M. Celetti, Procureur d'État ff. à Léopoldville, le 9 avril 1911 :

« En effet les enfants deviennent vite adultes et les adultes des fermes-chapelles sont soumis à l'impôt comme tout le monde ; et pour payer l'impôt ils devront prendre un engagement ailleurs, ou bien rentrer au village et faire du caoutchouc.

Car autrement il faudrait que les RR. PP. Jésuites eux-mêmes fournissent l'argent pour l'impôt ainsi que le leur avait conseillé ailleurs M. le Commissaire Général du Kwango...

Mais je ne pense pas que ce savant conseil soit suivi. Les fermes-chapelles seront donc fermées par l'impôt ».

C'est ce qui en effet a déterminé leur fermeture. L'impôt a bien été décrété en même temps, mais il n'est perçu que là où il est possible de le prélever, comme c'est le cas à Tumba-Mani : le restant du Kwango est indemne.

Je conviens que les missions ne peuvent être soustraites à l'impôt, mais ceux qui connaissent la région trouvent l'impôt de 12 frs par tête bien lourd. Nous avions obtenu une réduction, mais depuis l'impôt a été relevé.

D'autre part, prélever cet impôt à partir de 14 ans, c'est un peu tôt, dans le Bas-Congo bien entendu, je ne parle pas des autres régions. L'autorité a heureusement formulé le vœu de voir choisir plutôt l'âge de 16 ans, qui serait aussi celui de la majorité ». (1)

Men vergelijke met deze maatregel de beslissing die in 1947 door het beheer getroffen werd voor de streek van de Inkisi : in bepaalde dorpen waar de bevolking het eens is om gezamenlijk en onder de leiding van een blanke het werk op het veld te verrichten, werden de mannen gedurende één jaar vrijgesteld van belasting ; de eerste onkosten van vestiging, en bovendien de levering van kleinvee werden door de Staat gedragen.

(1) *Bulletin de la Société Belge d'Études Coloniales*, t. XIX, 1912, blz. 394/395.

omwille van de hoger aangehaalde redenen. Zij konden dus kiezen : ofwel in hun dorpen wachten tot zij eenmaal als hoofdman of notabele voordeel konden halen uit het werk der vrouwen en meisjes en intussen steeds afhankelijk blijven van de ouderen en dit in een doods dorp. Ofwel hun kans wagen bij de blanke, ver van de hinderende ouderen, zonder die voortdurende heffing van tol door hun bezitters, zonder eisen van geschenken en van allerlei diensten, en bij de blanken een bewogen leven leiden in een levendig midden, waar zonder al te veel inspanning veel geld te verdienen viel en heel het sociaal leven meer overeenstemde met hun wensen.

Toen de kapelhoeven haar waren ontzegd heeft de Missie toch niet opgehouden een zeer werkelijken invloed uit te oefenen op de omvorming van de streek. Meer en meer stielmannen werden gevormd. Reeds in 1902 bestond op de Missie van Kisantu een leerlooierij voor de vellen van schapen, geiten, koeien en luipaarden, ja zelfs van honden en ezels. Ook bestond er toen een schoenmakerij. Daarnaast werd vanaf het begin een schrijnwerkerij opgericht. Ook een drukkerij, een brouwerij en een zeepziederij werden ingericht. Doch hiervan bleven alleen de drukkerij en schrijnwerkerij bestaan. Gedurende een tijd werden ook cigaren gemaakt, doch deze bedrijvigheid werd later opgegeven.

Ook heeft de Missie van Kisantu steeds een modelhoeve gehad. Jarenlang werden er melkkoeien gehouden doch de moeilijkheden die deze melkerijen meebrachten — vooral de zindelijkheid van de stallen — waren zo groot dat de uitbating financieel niet leefbaar was en de prijzen van verse melk buiten verhouding stonden met deze van de melk in poeder.

De trekossen bewezen ten hunnen tijde grote diensten en werden enkel vervangen door de vrachtwagens. Pogingen om ezels te akklimateren, kenden geen blijvend succes. De paardenteelt integendeel was een succes

van 1922 tot 1924, maar werd om financiële redenen opgegeven.

Herhaaldelijk werden ook proeven gedaan met de mechanisering van den landbouw. Traktoren, zaai- en dorsmachines werden aangewend, vooral op de rijstvelden. Alle technische moeilijkheden werden zonder te veel moeite overwonnen maar ook hier werden deze machines één voor één buiten dienst gesteld om economische redenen : verre van de delgings- of verbruiksonkosten te dekken, kostte de uitbating met machines steeds meer dan deze met de hak, zelfs op even grote velden.

De Missie heeft steeds een zeer grote zorg besteed aan het invoeren van een veestapel, en is daarin zeer goed geslaagd. Doch vooraleer we daarover uitvoeriger handelen, willen we eerst een inventaris maken van de eigenlijke stielen die op het ogenblik door de Missie aangeleerd worden.

We vinden : een drukkerij (te Kisantu), schrijnwerkerij (in alle Missieposten), meubelmakerij (Kisantu en Lemfu), smidse (Kisantu), electriciteit (Kisantu), boekbinderij (Kisantu), steenbakkerij (een oven met doorlopend vuur te Kisantu, open ovens in Kisantu en in alle posten, in het droog seizoen), leerlooierij (Lemfu en Kipako), kalkoven (Kisantu), olieslagerij (Kisantu en Lemfu), weverij (mechanische weefgetouwen in Lemfu, handgetouwen in Kisantu, Kipako en Mbansa-Boma), schoenmakerij (Lemfu en Kipako), tapijtweverij (Lemfu, Kisantu, Mbansa-Boma, Kipako), chauffeurs en mekaniekersvorming (Kisantu, Lemfu), stoelen- en tafelvlechterij (Kimwenza), messenmakerij (Kimvula).

De metsers van de Missies Kisantu en Lemfu hebben vroeger gewerkt tot in de Mayombe en Brazzaville. Wat de schrijnwerkers betreft, werden velen door de Missie geholpen om zich voor eigen rekening te vestigen, ofwel in hun dorp, ofwel in een vreemd dorp dat dicht

genoeg ligt bij de economische centra om van de voordelen van deze centra te kunnen genieten.

Een van de eerste stielen die naast den landbouw door de Missie werd ingevoerd was de steenbakkerij. Het spreekt immers vanzelf dat deze totaal onbekende bewerking van den grond, vanaf het begin noodzakelijk was. Op het eerste gezicht lijkt het dat niet zeer veel mensen in deze bedrijvigheid betrokken worden, doch als men nader toeziet, bemerkt men het tegenovergestelde. De Missie laat steeds zoveel mogelijk alle economische funkties uitoefenen door de inlanders zelf. In het geval van de steenovens, werd en wordt nog steeds al het hout voor de ovens opgekocht bij de inlanders die het nodige alaam krijgen en het hout verkopen per sterre. Reeds in 1899 werd in de Missie van Kisantu op 3 maanden tijd één millioen stenen geklopt en gebakken.

Een zelfde medewerking van de inlanders komt nog in grotere mate voor bij de veeteelt. Omwille van het belang van het onderwerp zullen we er een speciaale paragraaf aan wijden.

De veeteelt.

Vermits de Bakongo weinig zin hadden voor den landbouw zouden ze in den veeteelt een goed inkomen hebben kunnen vinden. Het is echter een feit dat er bij hen ook geen aanleg gevonden wordt voor veeteelt. Dit komt duidelijk uit in de totale verwaarlozing van het weinige vee dat ze op het ogenblik bezitten.

De varkens en geiten moeten zelf hun eten zoeken in het dorp en in de brousse. Voor de geiten is dit euvel zo groot niet, maar varkens kunnen met zulk regime nooit gedijen.

De kweek van pluimvee wordt overal in de dorpen aangetroffen, de eieren worden verkocht en de hennen hoofdzakelijk bewaard voor feesten en bijzondere gele-

genheden en slechts in veel geringere mate voor den uitvoer of verkoop. Hetzelfde mag gezegd worden van den kweek van eenden en konijnen die ook veel minder voorkomt. We kunnen dus niet spreken van het bestaan van een waarachtigen veeteelt bij de huidige Bakongo.

Voegen we hier nog aan toe dat periodisch in het droog seizoen, dikwijls jaren achtereen, de acht-tienden van de hennen omkomen aan een pest, waar tot nu toe geen geneesmiddel tegen gevonden is.

Op den sektor van de Geba werd onder den oorlog beproefd een gemeenschappelijken veeteelt van hoornvee in te richten. Een kudde werd door de Missie van Kisantu geschonken, die dan aan den sektor toehoorde en op de kosten van den sektor werd verzorgd. Deze onderneming kende niet veel succes. In 1946 werd herbegonnen en tot nu toe is de toestand van die kudde gunstig, zodat met reden mag verwacht worden dat deze proef zal lukken en het begin zijn van een kudde in handen van Bakongo.

In de landbouwscholen van de Missie en van de Cadulac trachtte men ook kleinvee in te voeren, maar omdat deze scholen niet bloeiden om redenen die we hoger vermelden, kwam ook van deze veeteelt niet veel terecht en nam nooit de gewenste uitbreiding.

In 1946 heeft de Missie een nieuwe vorm van hoeven in het leven geroepen, waar de voornaamste aandacht weer gaat naar de veeteelt. De eerste resultaten laten vermoeden dat hier de teelt van kleinvee een voldoende uitbreiding zal nemen, omdat deze veeteelt eerst en vooral met het oog op den verkoop verricht wordt. De sommen, die na enkele maanden reeds bekomen werden in Leopoldstad, laten toe te verhopen dat deze uitgebreide kweek van kleinvee zich zal kunnen opdringen. Bij de voorgenomen inrichting van nieuwe hoeven, zal men dan ook beginnen met eerst en vooral de aandacht

van de inlanders op te wekken voor deze bron van inkomsten.

De kudden van de Missie.

De teelt van hoornvee waarmee door de Missie van Kisantu reeds in 1895 begonnen werd, is een uitbating in handen van de Missie, doch met bijzondere voorwaarden van samenwerking met de inlanders. Deze veeteelt is een van de grootste economische faktoren van de ontwikkeling van de streken waar hij gevestigd is.

Op de eerste plaats voorziet de veeteelt de inlanders in vrij ruime mate van vlees, met nl. iedere week, zo in het droog als in het regenseizoen, verschillende beesten aan de inlanders te verkopen tegen lagen prijs : 10 frs. per Kgr. dan wanneer enkele honderden meters verder, op het Kintanu bv., vlees door de inlanders verkocht wordt aan 25 tot 45 frs het Kgr.

Buiten deze beesten die de Missie elke week aan de inlanders verkoopt, worden alle verongelukte dieren, ter plaatse van het ongeluk, aan de zwarten verkocht. Ook worden regelmatig, ter gelegenheid van grote feesten die door de inlanders in de dorpen gegeven worden, beesten verkocht aan lagen prijs.

Ter gelegenheid van feesten, bezoeken, bijzondere verrichtingen enz. worden ook uitdelingen van vlees gedaan aan de leerlingen der scholen en aan de werklui. De leerlingen van de Middelbare school, van de Cadulac en van de Fomulac worden insgelijks regelmatig voorzien van het nodige, zodat in de streek waar de veeteelt van de Kisantumissie gevestigd is, het vlees goedkoper verkocht wordt dan de gedroogde ingevoerde vis : 10 frs tegen 18,50 frs het kilogram.

Zonder twijfel blijven de inlanders die veraf wonen van de plaatsen waar kudden van de Missie zijn, van deze voordelen verstoken, en het ware wenselijk dat

zij zelf stilaan een veeteelt zouden beginnen in hun dorpen.

Degenen die wel eens moeilijkheden maken tegen dit bezit van kudden door de Missie, ontkennen deze bijdrage tot een verbetering van den toestand der inlanders niet, doch zij uiten hun bezwaren op grond van de zg. inpalming door de Missie van grote uitgestrektheden land, en op grond van een technisch-landbouwkundige reden : dat de kudden de erosie van den bodem sterk in de handen werken.

Wat de erosie aangaat, is dit moeilijk te ontkennen. Het komt er dan maar op aan regelmatig de hellingen waar het grootvee op graast, opnieuw te bebossen.

Wat de concessies van gronden aangaat, wijzen we er vooreerst op dat de kudden van de Kisantumissie, en vooral de gronden die door kraals in beslag genomen zijn, vrij beperkt blijven in vergelijking met deze van hun niet-confessionele buren. Als algemene regel geldt dat slechts daar kraals ingericht worden, waar de grondbezitters het uitdrukkelijk vragen.

Vervolgens stippen we aan dat de veeteelt van de Missie zich vrijwillig beperkt heeft. De aanvragen door de hoofdmannen van dorpen zoals Kimayala, Kikonka, enz. werden van de hand gewezen omdat de Missie oordeelde dat het aanvaarden van nieuwe terreinen in die streek, tegen de werkelijke belangen van de inlanders inging.

Deze vraag door de mensen van de streek is echter zeer goed te begrijpen als we ons herinneren wat we hoger zegden over de onmogelijkheid waarin veel mannen en aankomende jongens zich bevinden om in hun eigen land, in den toestand waarin het verkeert, een bestaan te vinden zoals ze dit op het ogenblik wensen. De vestiging van een veestapel op hun grond, ontneemt hen niet het bezit van hun grond, noch van de landen die nodig zijn voor hun eigen velden en verschaft bovendien aan die bevolking een goede werkgelegenheid. De aan-

komende jongens vooral vinden er hun baat bij omdat zij door het toezicht van de Missie in de kraals, beschermd zijn tegen willekeurige uitbuitingen.

De streken die voor den landbouw niet renderend zijn omdat ze te ver afliggen van den spoorweg, worden dit wel door het inrichten van een veeteelt aldaar.

Welke bedieningen worden door de veeteelt in het leven geroepen ? Vooreerst komt de eigenlijke veehoeder, vervolgens het personeel dat belast is met het toezicht en de zorg van de koeien en ten slotte het personeel dat instaat voor het onderhoud van de kraals.

In elken kraal die op gronden van een bepaalden klan wordt opgericht, wordt de veefokker gekozen uit de hoofdmannen van den klan of uit diens familie. Deze klan wordt zodoende de voornaamste bevoordeligde van de nieuwe bedrijvigheid die op haar gronden ondernomen wordt.

Naast de bediening van hoofdfokker, worden alle bedieningen die een kraal met zich meebrengt bij voorkeur toevertrouwd aan leden van de concederende klan. Deze handelwijze wordt overal onderhouden waar de bekwaamheid van de leden van den klan het maar enigzins toelaat. Dit geldt zowel voor de eigenlijke veehoeders als voor de werklui die instaan voor het onderhoud van de gebouwen en van de afsluiting.

Meer nog, de leden van de concederende klan worden deelachtig gemaakt aan de goede gang van de veeteelt in hun gebied, door betaling van premies bij geboorten van kalveren, bij den verkoop van elk beest en bij de verjaring der vaarzen.

De veeteelt staat in voor de schade die door de uitgebroken dieren berokkend wordt aan de velden der inlanders, hetzij deze velden toebehoren aan inlanders die aan den veeteelt deelnemen of niet.

Wat de concessie van de gronden betreft, blijft steeds de vrijheid voor de inlanders bestaan om zich gronden

voor te behouden voor hun eigen velden. Zelfs als de vrijgehouden gronden niet meer bebouwd worden door de inlanders, krijgen ze — doch dit uit louter goeden wil en buiten het kontrakt, — andere gronden toegewezen voor den aanleg van nieuwe velden.

Vandaar dat haast alle klans die gronden bezitten die gelegen zijn naast de kraals van de veeteelt van Kisantu, slechts één verlangen koesteren, dat nl. hun gronden zouden opgenomen worden binnen de bestaande kraals. Dit én omwille van de voordelen die ze vinden in de veeteelt zoals hij in de streek ingericht is, én omdat op die wijze hun toch niet gebruikte gronden vruchtbaar gemaakt worden en geld opbrengen.

De veeteelt ondervond dan ook zo goed als nooit moeilijkheden omwille van de aanwezigheid van de kraals op de gronden van de verschillende klans. Het is treffend dat in streken als Ngidinga, in de gewone dorpen van het binnenland weinig jonge mannen te vinden zijn, terwijl in de dorpen die midden in de kraals liggen — en dit is het geval wanneer de gronden aan den veeteelt in concessie worden toegestaan — veel mannen en aankomende jongens voorkomen. In deze streek is juist de uitwijking naar Leopoldstad en de andere centra groot omdat de jongens en mannen in hun eigen dorpen geen gelegenheid hebben om door eigen werk hun bruidschat te verdienen en een gewenste levensstandaard op te houden.

De proeftuin van Broeder Gillet.

Van het grootste belang voor de ontwikkeling van de streek was de inrichting van een proeftuin langs de Inkisi, door Broeder Gillet. Deze tuin was een wezenlijk bestanddeel van het plan dat P. Van Henxthoven had opgevat bij de oprichting van de kapelhoeven, het was als het ware de basis van het systeem : als een van de voor-

naamste redenen van de oprichting der kapelhoeven gold immers de verbetering van den materiëlen toestand van de zwarten en o. m. van hun voeding. We wezen er reeds op dat langs de kapelhoeven om, de meeste huidige planten die van belang zijn voor den handel, in de streek werden verspreid. Ook de meeste vruchten die tegenwoordig door de inlanders te koop geboden en door hen zelf verbruikt worden, zijn door de kapelhoeven verspreid. Deze verspreidden dan de soorten die door Broeder Gillet werden ingevoerd of veredeld.

Als voedingsplanten werden door Broeder Gillet ingevoerd : 6 soorten maïs, 40 soorten bananen, 5 soorten Jamswortel, 2 soorten zoete aardappelen, 4 soorten bonen, een tiental soorten bittere maniok met betere opbrengst dan de inheemse, 4 soorten zoete maniok, 2 soorten suikerriet, enz...

Hij akklimateerde insgelijks rijstplanten die vooral door de Missie verspreid werden.

Bovendien werden de meeste soorten bananen, sinaas-appelen, mandarines, citroenen, pompelmoezen, enz. die nu verbruikt worden, door de zorgen van den Broeder veredeld.

Broeder Gillet heeft in den loop der jaren talloze pogingen in het werk gesteld om het koren in den Beneden-Kongo te akklimateren, maar tevergeefs. Zelfs zaad uit Egypte leverde niets op. Het koren schoot te vlug en droeg geen korrel.

Van het grootste belang was ook de verspreiding van de eucalyptusboom. Deze neemt in Kongo de plaats in die het dennenhout bij ons in beslag neemt : alle stutwerk, stellingen, enz. worden vooral met deze boom gemaakt.

Deze boom heeft bovendien het voordeel de drooglegging van de zure gronden te bevorderen, terwijl de bladeren geneeskundige kracht bezitten en door de inlanders veel aangewend worden. Op het ogenblik, nu men overal de noodzakelijkheid van een herbebossing van de

streek inziet, wordt hiervoor hoofdzakelijk de eucalyptus gebruikt.

Ook bijzondere soorten bamboe werden door Broeder Gillet ingevoerd ; de mooiste exemplaren, de bamboe van Java, worden van 15 tot 20 meter hoog en zijn uitstekend materiaal voor stellingen.

De invoering door Br. Gillet van het « paspalum notatum » is een van de grootste weldaden die hij aan de Kolonie bewezen heeft. Dit soort gras is het enige dat tot nu toe zonder moeite in de Beneden-Kongo groeit. Om de voordelen ervan te schatten, laten we nog buiten bespreking de verfraaiing van de woonplaatsen van blanken en zwarten, en stippen we slechts aan dat door het planten van paspalum langs de banen, de erosie van den grond tegengewerkt wordt. Zo werd bv. in 1947 de pas bijgewerkte baan van Kisantu naar Ngidinga helemaal met dat gras omzoomd en werd hierdoor een bevredigend resultaat bereikt.

Daarenboven voerde hij de beste soorten mangobomen in, en lukte er in de Braziliaanse notelaar, de Durian en de mangoustan te akklimateren, samen met nog een twintigtal andere vruchtbomen.

De soorten palmbomen die hij invoerde zijn insgelijks een van zijn beste verrichtingen : vermelden wij hier slechts het invoeren van vegetaal ivoor.

Als specerijplanten voerde hij in : muskus, kaneel, kruidnagel, alle nuttige soorten peper, vanille, enz.

Ook zorgde hij voor het invoeren van een honderdtal goede houtsoorten voor meubelmakerij en schrijnwerkerij. Buiten de eucalyptussoorten, waarvan hij er een dertigtal invoerde, valt voornamelijk de akklimatering van een groot aantal soorten naaldbomen te vermelden als een van zijn schitterendste verwezenlijkingen.

Noteren we ten slotte dat de collectie sierplanten, vooral de orchideeën, enig, en ook de verzameling van alle

soorten koffiestruiken en van vezelachtige planten opmerkenswaard is (1).

Zoals we reeds deden opmerken voerde Broeder Gillet de meeste planten in met de bedoeling deze te verspreiden ; hierin lukte hij volledig en heel de kolonie vond bv. baat bij het invoeren van paspalum dat door Broeder Gillet een dertig jaar geleden ingevoerd werd in Kisantu en van daaruit heel de kolonie veroverde.

De tuin van Broeder Gillet verwierf bovendien in het buitenland vermaardheid door de verzameling van exotische planten. Reeds in 1902 stuurde Broeder Gillet 3.000 specimens naar Brussel.

Broeder Gillet legde zich vooral toe op de akklimatering van vreemde planten. Tegenwoordig wordt hetzelfde nog steeds gedaan door zijn opvolgers, maar deze hebben zich bovendien bijzonder toegelegd op het verzamelen van de planten die in de streek zelf voorkomen.

Bij het aanleggen van den tuin en in het begin van zijn bestaan kwam de Staat tussen voor het dekken van de onkosten. Omwille van de moeilijkheden van algemenen aard die de Missie toen van Staatswege ondervond in verband met de kapelhoeven en de voogdij, werd hiervan afgezien door de toenmalige overste. Sindsdien worden de financiële lasten uitsluitend door de Missie gedragen, — buiten enkele beperkte toelagen door Staats- of parastatale instellingen voor de uitvoering van bepaalde werken.

De scholen en het internaatssysteem in de Jezuietenmissies.

Bij de bespreking van den invloed door de Missie uitgeoefend op de wording van de streek, moeten we ten slotte den invloed vermelden van de scholen en van

(1) J. Van Wing, Le Frère Justin Gillet, s. j., in *La Revue Coloniale Belge*, 1 Jan. 1948, blz. 7.

het systeem dat in de Jezuietenmissies geldt. Is het geen faktor die rechtstreeks invloed uitoefende op de economische ontwikkeling van de streek, dan is het zonder twijfel de voornaamste faktor die de economische ontwikkeling mogelijk maakte. Wij willen er daarom even op ingaan.

Laten we echter eerst opmerken dat wij het voorbarig zouden vinden, al is het bestaande schoolsysteem van buitengewoon belang, er te grote invloed aan toe te schrijven van louter-economisch standpunt uit wel te verstaan. Wij zien niet goed in hoe leren lezen, schrijven en zelfs rekenen de economische ontwikkeling van de streek bevordert. Dit is wel het geval als het gaat over een verder doorgedreven onderwijs waar Frans en kennis van rekenen, enz. verder worden ontwikkeld zodat de leerlingen die deze scholen verlaten, deel kunnen nemen aan het nieuwe economische leven als klerken of bedienden.

De grote massa van de zwarten wordt door de katholieke Missies onderwezen en vooral opgevoed in een systeem van internaat waar studie en werk op het land samengaan. Slechts uitgezochte elementen worden toegelaten tot verder hoger onderwijs, dat dan ook zo ver mogelijk doorgedreven wordt. Dit gebeurt nl. op het college voor jongens en op de middelbare school voor meisjes te Mbansa-Boma, op het klein seminarie (Lemfu), het groot seminarie (Mayidi), op de middelbare school voor jongens (Kisantu), op de normaalschool voor jongens en meisjes (Lemfu), op de vakschool voor timmerlui (Lemfu Kintanu en Kimwenza) en op deze voor metsers op het Kintanu. In samenwerking met de Universiteit te Leuven worden op de Cadulac (Kisantu) landbouwassistenten en op de Fomulac (Kisantu) medische assistenten en verplegers gevormd. Sinds 1949 werden deze scholen omvormd tot het Universitair Centrum « Lovanium » waar aan de bestaande afdelingen

een afdeling voor bestuurswetenschappen werd toegevoegd.

De missie van Nsona-Mbata, de enige protestantse missie in de streek, past een ander princiep van schifting van haar leerlingen toe : de jongens mogen op de lagere school blijven zolang ze het verlangen. Deze missie richt ook klassen in voor meer-uitgebreid lager onderwijs, waar vooral Frans, rekenen en vakken die in betrekking staan met boekhouding, onderwezen worden, zodat de jongens bij het verlaten van die school min of meer onderlegd zijn om dadelijk als verkoper of klerk een bediening te aanvaarden.

Daartegenover wil het ons voorkomen dat het internaatssysteem, waardoor de schooltijd in twee haast gelijke delen gesplitst wordt : de ene helft voor lezen, schrijven enz. de andere voor werk op het veld, meer bijdraagt tot de *vorming* van de leerlingen.

Ongetwijfeld is deze vorming tot handenarbeid en in het bijzonder tot werk op het land, — die alle jongens in deze internaten doormaken — een van de voornaamste redenen dat heden ten dage het niet moeilijk is mensen te vinden die op het veld willen werken bij de blanken, bv. in den hof van Broeder Gillet te Kisantu.

Slechts door het internaat is deze omvorming te bekomen, want in een externaat zullen de jongens buiten hun schooluren zeker niet veel op het veld werken en door het feit zelf voor deze bedrijvigheid zeker verloren gaan.

Daarom komen ook de Protestanten, naar ons oordeel, niet op dezelfde mate tussen in de omvorming van de mentaliteit van de inlanders met het oog op het werk in het algemeen en het werk op het land in het bijzonder, omdat zij hun leerlingen niet verplichten te werken. De ervaring leert dat het grootste gedeelte van de leerlingen die hun scholen bezochten, verloren zijn voor het werk op het land. Zij hebben deel aan de economische

ontwikkeling door het vormen van bedienden en vooral door het vormen van klerken, maar voor de bedrijvigheid waardoor de streek het meest gediend wordt, en die het meest vereist is, de landbouw, leveren zijn geen nut op.

Het onderwijs van de meisjes.

Een van de meest verspreide opwerpingen tegen onze werking in Kongo, is zonder twijfel dat het onderwijs en de opvoeding van de vrouwen in het algemeen, verwaarloosd worden. Dit verwijt treft zeker de Missie van Kisantu niet. Om dit aan te tonen trekken we de aandacht op de verwezenlijkingen op het gebied van onderwijs en opvoeding van de meisjes en vrouwen.

De toestand doet zich voor als volgt : praktisch alle kinderen, zo meisjes als jongens, volgen de lagere klassen in de dorpscholen en brengen één of twee jaar door op de Missieschool als voorbereiding tot het Vormsel. Na dit lager onderwijs verlaten de meeste jongens de school voor goed terwijl een veel groter aantal meisjes op school blijft, hoofdzakelijk in huishoudscholen. Bovendien brengen bijna alle meisjes nog één jaar door op de Missie vooraleer in het huwelijk te treden.

In de Missie van Kisantu zijn er, in het gewest Inkisi alleen, vier middelbare scholen voor jongens : Kisantu, Lemfu (klein seminarie en normaalschool), Mbansa-Boma (college van humaniteiten). Daartegenover zijn er 9 middelbare scholen of huishoudscholen voor meisjes : Kisantu (huishoudschool met een cyclus van twee of drie jaar), Mbansa-Boma (huishoudschool en middelbaar onderwijs-inrichting), Mpese en Kipako (huishoudschool), Lemfu (huishoudschool en normaalschool), Ngidinga en Kimvula (huishoudschool). Het loont de moeite de statistieken van 1949 voor de vier voornaamste meisjesscholen hier weer te geven :

	Kisantu	Lemfu	Ngidinga	Mpese	Totaal
Internen	415	540	519	205	1.679
Externen	493	273	187	140	1.093
Totaal	908	813	706	345	2.772
Huishoudschool (aangenomen)	86	60	56	80	282
Huishoudschool (niet-aangenomen)	128	184	208		520
Monitricen	10	11	8	8	37
Leraressen in de huishoudschool	15	5			20(1)

Om deze cijfers naar waarde te schatten trekken we de aandacht op de opmerking die P. Van Wing in 1947 neerschreef in Jezuieten-Missies : « Het aantal van haar leerlingen (van vier van de vernoemde huishoudscholen) bereikt bijna één vierde van het totaal aantal leerlingen van dergelijke inrichtingen in heel de kolonie » (2). In het rapport van den Gouverneur-Generaal Jungers van het jaar 1948 werden voor het jaar 1947, 28 aangenomen huishoudscholen opgegeven, voor heel de Kolonie, met een totaal van 824 leerlingen. In dat zelfde jaar waren er in de Missie van Kisantu, alleen in het gewest Inkisi, 7 huishoudscholen. Met deze gegevens voor ogen, lijkt het overbodig de krachtinspanning te beschrijven die de Missie van Kisantu verricht heeft voor de opvoeding en het onderwijs van de vrouwen en meisjes.

De verkeerswegen.

Tot zover de invloed van de faktor Missie op de sociaal-economische ontwikkeling van de Bakongo. Er blijft ons nog over de aandacht te vestigen op een bijdrage die door de Missie aan de streek verschaft werd, en die in den grond niet tot haar gewone werkzaamheden behoort, nl. het aanleggen van wegen.

(1) Ntetembo Eto, Kisantu, 1949, Februari, blz. 30.

(2) J. Van Wing, De Kisantoe-Missie tijdens den oorlog. *Jezuieten-Missies*, Januari 1947, blz. 44.

Zonder twijfel zouden vroeg of laat de wegen door den Staat zijn aangelegd, maar het is nu eenmaal een feit dat de huidige wegen in de streek van Kisantu door de Missie ontworpen, uitgemeten en aangelegd zijn, en dit geldt zowel voor de hoofdbanen als voor de wegen, die de dorpen van het binnenland met elkaar verbinden.

Het is duidelijk dat het gebrek aan goede verbindingswegen slechts moeilijkheden kan berokkenen aan de evangelisatie. Toch is het niet zozeer de evangelisatie als zodanig die de Missie er toe bracht deze geweldige last van het aanleggen van wegen op zich te nemen, alswel het welzijn van de inlanders op materieel gebied.

De wegen werden door de Missie aangelegd eerst en vooral om het dragen af te schaffen. Deze last had aan de Inkisibevolking ontzettend veel gekost en werd ondraaglijk toen de slaapziekte de streek ontvolkte.

Voor de geschiedenis van den wegenbouw in de streek gaan we voort op het artikel dat P. Van Wing hierover schreef (1) en op de werken van de HH. Devroey en Vanderlinden (2).

De eerste wegen werden aangelegd tussen Kisantu en Kimwuingu en Kikoka, in 1900. In 1903-4 werd Lemfu verbonden met Kisantu (33 Km.) en werd de weg tussen Kipako en Sanda en Kisantu aangelegd (95 Km.). In 1910 was het de beurt aan Yungu (de kapelhoeve die het ontstaan zou geven aan den post Ngidinga) om met de hoofdbaan Kisantu-Lemfu verbonden te worden. Ten slotte werd in 1914 de baan aangelegd tussen Lemfu en de Lukunga en een voorlopige verlenging van deze baan over Kibambi tot Mpese (45 Km.). Te zelfder tijd werden alle voorname kapelhoeven van het binnen-

(1) J. Van Wing, Routes carossables dans la mission du Kwango. Congo, 1922, I, blz. 556.

(2) Devroey, Le réseau routier au Congo Belge et au Ruanda-Urundi, K.B.K.I. Verhandelingen, t. II, afl. 1

Devroey et Vanderlinden, Le Bas-Congo, Brussel, 1938.

land door wegen verbonden zodat in 1922 reeds meer dan 500 Km. wegen door de Missie waren aangelegd.

Het werkvolk voor den aanleg van deze banen werd door de kapelhoeven geleverd en door de Missie betaald, zoals blijkt uit de rekeningen van de kapelhoeven (1).

Besluit.

Dit overzicht van de bedrijvigheid van de Missie toont duidelijk de rol aan die zij speelde in de economische ontwikkeling van de Bakongo. In het begin was deze hoofdzakelijk aan haar te danken. Toch werkte de Missie nooit alleen en we zouden geenszins den indruk willen wekken dat de wondere economische ontwikkeling van de Bakongo aan haar alléén te danken is. Iedereen zal het anderzijds ééns zijn haar het deel te schenken dat haar toekomt, vooral in de eerste periode van de kolonisatie.

Van de andere faktoren die de economische ontwikkeling het meest bevorderd hebben, moeten we op de eerste plaats de Staat vermelden. Laten we de inwerking van deze faktor in een volgend paragraaf onder ogen nemen.

Derde faktor van ontwikkeling : De Staat.

Het morele gezag van de blanken berust hoofdzakelijk op de Staat. De invloed op het inlands leven die uitgeoefend wordt door hun aanwezigheid zelf, gaat niet uitsluitend uit van de staatsagenten en hun onderhorigen, maar even goed van de missionnarissen en blanke handelaars. In de meeste gevallen werken deze laatsten zelfs veel rechtstreekser in op de inlanders omdat zij in nauwer voeling blijven met de bevolking en dus meer op

(1) *Bulletin de la Société Belge d'Études Coloniales*, T. XIX, 1912, blz. 385.

doorlopende wijze den invloed van de blanken en van de beschaving in het binnenland vertegenwoordigen.

Toch is het anderzijds een feit dat de zwarten achter alle blanken — in mindere mate achter de Missionarissen doch zeer sterk achter de handelaars — den Staat voelen en dat langs dezen weg het prestige der blanken op de Staat berust.

De voornaamste inwerking van den Staat op sociaal-economisch gebied gebeurt door het bevorderen van het persoonlijk bewustzijn van de inlanders. Zoals de Heer Gelders opmerkt in zijn werk « Le clan dans la Société indigène » worden niet de klans maar individuele personen voor de rechtbanken gedaagd, krijgt de inlander een eigen eenzelvigheidskaart, wordt hem een persoonlijke hoofdelijke belasting opgelegd, wordt het hem mogelijk zelf rechtstreeks bij de blanken zijn eigen klanhoofd of klangenoten aan te vallen, — dit alles tegen de vroegere gewoonten in waar deze handelingen ofwel niet eens denkbaar waren of binnen den klan besloten bleven.

De Missie en de handelsmaatschappijen oefenen een zelfden invloed uit door de inlanders bewust te maken van een persoonlijke betrekking met God of door aan bepaalde inlanders een loon uit te betalen dat door persoonlijk werk verdiend werd.

De Staat oefende bovendien een zeer belangrijken onrechtstreeksen invloed uit op de algemene economische omvorming, door nl. orde en zekerheid te waarborgen.

Tegenover de vroegere voortdurende onveiligheid, heeft de toestand van veiligheid voor de inlanders de vrijheid van beweging en van verplaatsing mogelijk gemaakt.

(1) V. GELDERS, Le clan dans la Société indigène. Étude de politique sociale, belge et comparée. Verhandeling van het K. B. K. I., Afdeling der Staat- en Zedekundige wetenschappen, Boek XI, afl. 2, bl. 27-28.

Vóór de komst der blanken was het immers ondenkbaar dat leden van vreemde klans zich ongestoord kwamen vestigen in vreemde dorpen om er naar goeddunken hun bedrijvigheid uit te oefenen. De talloze twisten en oorlogen tussen de dorpen, voortvloeiend uit de gevoelens van naijver en afgunst, maakten elke ontwikkeling onmogelijk.

Verder heeft deze toestand van veiligheid de uitbreiding van den handel mogelijk gemaakt zodat het voor de inlanders de moeite loonde produkten voort te brengen op grote schaal.

De Staat werkte vervolgens buitengewoon gevoelig in op de economische ontwikkeling door de positieve maatregelen, waarvan we de voornaamste in een volgend paragraaf zullen nagaan.

Daarbuiten oefende de Staat eenzelfde invloed uit als de missie door het vormen van ambachtslui : metsers, timmerlui, steenbakkers, mekaniekers enz...

De Staat roept daarenboven een bijzondere klas mensen in het leven, nl. de politie en de soldaten.

Er bestaat vervolgens tussen den Staat en een andere groep mensen een verband dat niet zo nauw is als voor de voorgaande groepen, maar dat van veel meer belang was voor de omvorming van de bevolking : de hoofdmannen van de sektoren en van de buitengewoontelijke omschrijvingen.

Het belang van deze kategorie mensen kan niet overschat worden, en we zullen er ons in de volgende paragraaf vrij lang mee moeten bezighouden.

Gedurende de laatste jaren heeft hun gezag op de inlanders van de Inkisistreek en haar hinterland, een buitengewoon-grote uitbreiding genomen ; hun gezag in deze streek wordt door de inlanders ongetwijfeld beschouwd als het hoogste na dat der blanken. Dit in tegenstelling met de toestand die zich voordoet bij de buren van de Bakongo, de Bayaka, waar de echte hoofdman

volgens de traditie, de « kiamfu », nog steeds het hoge woord voert, of hij aangesteld wordt door den Staat of niet.

Wat nu echter de inlandse hoofden aangaat, merken we op dat in de streek die we voor ogen hebben, hun gezag en vooral hun initiatief berust op de beslistheid van den gewestbeheerder. Over het algemeen gaan de initiatieven die genomen worden met het oog op den vooruitgang van de inlandse omschrijving niet uit van de inlanders zelf, maar moeten ze meestal door den gewestbeheerder worden voorgesteld. De inlanders houden zich liever bezig met het beslechten van de traditionele twisten over grond- en familiezaken.

Dank zij deze instelling van onrechtstreeks bestuur, bekomt de Staat zeer veel beslissingen en handelingen die met een regime van rechtstreeks bestuur, slechts met veel meer tegenzin door de inlanders uitgevoerd zouden worden. Ook als raadgevend orgaan zijn de hoofdmannen met hun raad, van het grootste belang omdat ze als meest-invloedrijke personen, de hele streek als het ware vertegenwoordigen, en de gewestbeheerder bij hen den weerklank vindt van de wensen van zijn onderhorigen.

We zullen dan in een volgend paragraaf de voornaamste beslissingen bestuderen die door het beheer getroffen werden.

De inwerking van de Staat : bijzondere bepalingen.

Wanneer men het Ambtelijk Blad of het Bestuursblad van Belgisch-Kongo doorloopt, ziet men dat haast geen enkel domein van het inlands leven aan de verordeningen van den Staat ontsnapte. De invloed van de faktor « Staat » op de wording van de nieuwe inlandse samenleving is dan ook zeer belangrijk geweest.

We kunnen niet alle tussenkomsten van de Staat

bestuderen. Zulke studie zou een boekdeel vergen. Wij willen enkel wijzen op de voornaamste bepalingen die het leven van de inlanders beïnvloed hebben en we zijn dus verplicht tot het maken van een keuze. Deze zal bepaald worden door het standpunt dat we ingenomen hebben : de sociaal-economische ontwikkeling van de inlandse maatschappij.

We zullen ook steeds trachten de historische ontwikkeling in haar hoofdtrekken te schetsen.

De Bodem.

Een van de punten die de zwarten het nauwst aan het hart ligt,is de bewaring van den bodem ten gunste van den klan. Laten we daarom vooreerst onze aandacht besteden aan de maatregelen met betrekking tot den bodem.

Vanaf het begin van de kolonisatie werden de gronden ingedeeld in drie hoofdsoorten : de inlandse gronden, de geregistreerde gronden van de niet-inlanders en de domaniale gronden die alle vrije gronden (terres vacantes) en gronden die door den Staat bezet of uitgebaat worden, beslaan. Door « vrije gronden » wordt verstaan, alle gronden die niet belast zijn met rechten van inlanders of van niet-inlanders. Wat de inlanders betreft worden én de gronden die niet gebruikt én de gronden die voor goed verlaten werden, als vrije gronden beschouwd.

Het dekreet van 3 Juni 1906 is, met het oog op de gronden, van bijzonder belang : in dit dekreet wordt er onderscheid gemaakt tussen de gronden waarop de inlanders uitsluitende rechten en deze waarop ze niet-uitsluitende rechten kunnen doen gelden. De eerste zijn de bezettings- en uitbreidingsgronden, de tweede de gronden waarop de inlanders sui-generisrechten kunnen doen gelden en deze waarop een recht van de inlanders

geduld wordt. De voornaamste van deze rechten gelden houtkappen, jacht en visvangst.

In verband met het eigendomsrecht der zwarten op de gronden wijzen we op de bepalingen in zake concessies. Deze worden geregeld door het artikel 15 van het Koloniaal Charter en door de besluitwet van 19 Mei 1942. Hierin wordt gezegd dat alle concessies van spoorwegen mijngronden moeten toegestaan worden door een dekreet. Wat de andere gronden betreft, is voor elke concessie of cessie van gronden ook een dekreet vereist indien de gronden die buiten de stedelijke omschrijvingen gelegen zijn meer dan 500 ha bedragen en ten bezwarenden titel verworven worden, en indien gronden toegestaan worden van meer dan 10 ha, in alle overige gevallen. De Gouverneur-Generaal heeft bovendien het recht, voor gronden die buiten de stedelijke omschrijvingen gelegen zijn, kosteloze cessies of concessies toe te staan van 100 ha indien deze bestemd zijn voor de landbouw, de veeteelt of de bosbouw, en van hoogstens 5 ha, voor gronden die bestemd zijn voor andere doeleinden. Ook heeft hij het recht kosteloze cessies of concessies toe te staan van 10 ha. voor gronden binnen de stedelijke omschrijvingen en van 200 ha. buiten deze omschrijvingen, ten gunste van wetenschappelijke, godsdienstige of philanthropische instellingen.

Van het grootste belang voor de ontwikkeling van de bestudeerde streek is de wetgeving op de uitbating van alle oliehoudende produkten in bepaalde gebieden. Door het dekreet van 20 Mei 1933 werd een bijzondere vorm van concessie in het leven geroepen nl. het olieslagerijgebied.

Het olieslagerijgebied mag niet uitgebreider zijn dan 30 Km. in zijn grootste afmetingen en de verschillende gebieden moeten minstens 10 Km. van elkander verwijderd zijn. Dit neemt niet weg dat het een concessie kan gelden van 90.000 ha. zonder dat de Kolonie zulk projekt

moet voorleggen aan de Kamers, omdat het termijn van het voorrecht de dertig jaar niet zal overschrijden.

De rechten van den concessiehouder zijn zeer uitgebreid. Hij mag op alle vrije gronden die in de zone gelegen zijn, alle vruchten van de palmboom élaïs doen plukken, zonder daartoe vergunning te moeten vragen. De inlanders die gronden bezitten die binnen het gebied gelegen zijn mogen voortgaan met het kappen of oprapen van de palmnoten maar alleen de concessiehouder heeft het recht van de inlanders deze noten of olie op te kopen. De inlanders die verlangen hun waar te verkopen aan andere ondernemers zijn vrij dit te doen doch buiten het olieslagerijgebied.

De concessiehouder heeft ook het recht op eigen kosten werken te doen uitvoeren op de domaniale gronden voor onderhoud, vrijmaking en kappen van de palmbomen, zonder nochtans de inlandse kulturen te mogen schaden of beperken.

Hij heeft ook het recht om met de inlanders overeenkomsten af te sluiten met het oog op den aanleg van palmerijen, of ontbossing, doch steeds op eigen kosten en kan ook 50 ha. aankopen, en 450 ha. voorlopig bezetten om er nieuwe aanplantingen aan te leggen. Hij kan deze 450 ha. kopen zodra hij minstens 100 uitgezochte palmbomen per ha. geplant heeft.

Alle toekenningen van cessies en concessies worden voorafgegaan door een onderzoek naar de vrijheid van de gronden zoals bepaald werd door een dekreet van 31 Mei 1934. Noteren we slechts dat alle belanghebbende inlanders hun toestemming moeten geven tot de afstand van de sui-generisrechten en dat door de gewestbeheerder rekenschap moet gegeven worden van de vragen en antwoorden in den loop van het onderzoek gesteld, de demographische toestand van het gebied, de gronden die reeds in concessie werden toegestaan, de domei-

nen die overblijven voor de inlanders, de afgestane rechten, de betaling die door beide partijen werd voorgesteld, de rechten die de inlanders behouden op de afgestane gronden. Al deze aanduidingen op straf van nietigheid moeten voorkomen in het proces-verbaal.

In 1936 werden twee besluiten uitgevaardigd waardoor de concessies van minder dan 2 ha aan een vereenvoudigd onderzoek werden onderworpen. Het geldt het dekreet van 8 Mei 1936 en de verordening van 24 Augustus 1936 : voor deze concessies worden zowel de formaliteiten als de waarborgen verminderd.

In verband met het grondregime vermelden we nog de bepalingen van een verordening van 2 Oktober 1934 waardoor verboden wordt hout te kappen op hellingen met een inklinatie van 35 graden en meer, binnen een zone die op 50 meter aan beide oevers van een waterloop ligt, en binnen een straal van 75 meter van een bron.

Ook vestigen we de aandacht op de verordening van 25 December 1933 waarin wordt vastgesteld dat alle broessebranden die niet tot onmiddellijk doel hebben de aanleg of het onderhouden van de velden, verboden worden. De partikulieren en inlanders kunnen nochtans van het beheer het recht bekomen om bepaalde terreinen af te branden. Door een verordening van 26 Maart 1937 werden ook het privaat eigendom en de initiatieven voor herbebossing tegen deze branden beschermd. Zo wordt bepaald dat bij broessebranden die zich kunnen uitstrekken tot op 200 meter van een gebouw, een woonhuis of een bos, het af te branden deel moet omzoomd worden met een brandweg van minstens 20 meter breed, vooraleer het vuur mag aangestoken worden.

Een belangrijke maatregel werd ook getroffen door het dekreet van 19 Juli 1926 vervolledigd door dat van 4 Augustus 1942 waardoor verboden wordt palmbomen van het soort Elaïs om te hakken of te vernietigen tenzij dit nodig is voor den aanleg van velden, het bouwen

van woningen of de uitvoering van werken van openbaar nut, of indien toelating bekomen werd van den gewestbeheerder of zijn afgevaardigde.

Hoofdijen en inlandse omschrijvingen.

De wetgeving bleef in den loop der jaren steeds berusten op de beginselen die bij het begin van de kolonisatie ingevoerd werden. Dit is zeer typisch in het geval dat we nu voor ogen hebben : het onrechtstreeks bestuur. Natuurlijk verschilt de wetgeving van 1900 met degene die nu heerst, doch slechts in dezen zin dat de grondbeginselen ruimer en breder aanpassing kregen.

Zo vinden we de beginselen die heden ten dage de inlandse omschrijvingen beheersen, reeds in het dekreet van 6 Oktober 1891. Daarin wordt o. m. gezegd dat de distriktcommissarissen jaarlijks de bijdragen van ieder dorp in zake voortbrengselen (maïs, sorgo, palmolie, aardnoten enz. enz.) bepalen, alsook de karweien, de opeising van werklieden en de aanwerving van soldaten.

Ook wordt de verplichting geschapen tot het aanleggen van velden ; er wordt bepaald wat moet gewonnen worden, welke werken van algemeen nut moeten worden uitgevoerd, welke maatregelen moeten genomen worden met het oog op de gezondheid van de bevolking, de uitbating en verbetering van den grond enz... We vinden in dat dekreet dus reeds : de erkenning van het inlands gezag, de telling van de bevolking, de verplichting van de hoofdijen en van de partikulieren, de opgelegde kulturen, de eerbied voor de gewoonte, -evenveel punten die nog steeds voorkomen.

Doch tot dan toe gold het algemene bepalingen ; in den loop der jaren zullen deze nader omschreven worden. Zo worden door het dekreet van 2 Mei 1910 de inlandse hoofdijen en ondergeschikte hoofdijen in het leven geroepen en ontstaan door het dekreet van 5 December 1933 de inlandse omschrijvingen.

Dit dekreet brengt vooral verandering voor het gebied waarbinnen de maatregelen, die vroeger golden in de hoofdijen en ondergeschikte hoofdijen, voortaan van toepassing zijn.

De belangrijkste verandering van 1933 bestond in het opgeven van het beginsel dat de inlanders enkel door hun traditionele hoofden beheerd worden ; vooral in de streek die ons aanbelangt was deze verandering van groot belang.

Er wordt nu onderscheid gemaakt tussen hoofdijen en sektoren. De hoofdijen zijn de traditionele groeperingen die op basis van de Gewoonte als bestuurlijke omschrijvingen opgericht worden. De sektoren zijn de administratieve omschrijvingen die gevormd worden door het verenigen van inlandse groepen die niet talrijk genoeg zijn om zich op alle gebied voldoende te ontwikkelen.

De inlandse omschrijvingen bezitten de burgerlijke persoonlijkheid en worden vertegenwoordigd door een hoofdman. Leden van de omschrijving zijn alle inwoners van het gebied. Maar de inlanders die in dienst staan van de Staat of van de blanken vallen rechtstreeks onder de rechtsmacht van het Bestuur, tenzij voor de gevallen die voorzien zijn voor de inlandse rechtsmacht.

De hoofdijen worden beheerd volgens de bepalingen die in de vroegere regelingen reeds golden. De sektoren integendeel worden beheerd door een hoofd van den sektor meestal bijgestaan door een helper. Deze beide worden uit den raad van den sektor gekozen, zoveel mogelijk in overeenstemming met de wensen van de leden van dien raad.

Deze raad bestaat uit de notabelen van elk der groeperingen die in den sektor samengebracht werden. De hoofdmannen van de groepen die volgens de Gewoonte in de streek bestaan en in den sektor samengebracht werden, behoren van rechtswege tot dezen raad.

De verplichtingen van de omschrijving als zodanig

zullen we nader beschouwen wanneer we verder handelen over de verplichtingen die de inlanders treffen en over de opgelegde kulturen.

De sektoren hebben het recht opcentiemen te eisen bij de hoofdelijke belasting. Deze mogen echter niet meer dan 40 % bedragen van de som die als hoofdbelasting geëist wordt.

De inlandse gezagdragers mogen ook bijzondere markttaxen en tollen op bruggen en wegen invoeren. Ze mogen insgelijks, na raadpleging van den raad van den sektor, beslissen inkomsten te scheppen door het verhuren, verkopen of uitbaten van een bepaald deel van de bezittingen van de omschrijving of door bepaalde goederen ten gebruike te stellen. De Gewestbeheerder heeft hiertegen een recht van veto, maar de inlandse omschrijving kan daartegen beroep aantekenen bij den distriktcommissaris, die dan in laatste instantie beslist.

In April 1942 werd een bepaling toegevoegd, die al is ze tot nu toe niet dikwijls toegepast, toch van het grootste belang kan worden voor de ontwikkeling van de inlandse omschrijving en haar leden : er werd immers besloten dat de inlandse omschrijving leningen kan toestaan aan personen die binnen de omschrijving leven.

Voor de streek die ons aanbelangt had de beslissing van Juni 1947 insgelijks groot belang : daardoor werd de verplichting tot het bekomen van een mutatiepaspoort om zich naar Leopoldstad te begeven, opgeheven en werd bovendien aan de administratie opgedragen, in de mate van het mogelijke, de verplaatsing van Bazombo naar de hoofdstad in de hand te werken.

De buitengewoontelijke centra.

Zoals we reeds zegden, werd door de hervorming van de inlandse omschrijvingen, een groot gedeelte van de bevolking aan het traditionele gezag van de hoofdman-

nen onttrokken. Dit geldt ook voor de mensen die in de buitengewoontelijke centra komen leven.

Het statuut van de buitengewoontelijke centra werd opgemaakt door de gecoördoneerde dekreten van 23 November 1931 en 6 en 22 Juni 1934.

De reden van het in het leven roepen van deze centra moeten we niet benadrukken ; de steeds toenemende massa van hen die niet meer wilden leven volgens de gewoonten van de dorpen en van de klans en anderzijds aan geen enkel inlands gezag meer onderworpen waren, verklaren de noodzakelijkheid van de inrichting van deze centra.

Er wordt geen bepaling gegeven van wat een buitengewoontelijk centrum is. Dit is voor iedereen duidelijk : het is de plaats waar mensen van verschillende klans, stammen en zelfs van verschillende landen samenleven buiten het regime van de Gewoonte die in hun respektievelijke dorpen heerst.

Het is de Gouverneur-Generaal die zelf of door afvaardiging van den Provinciegouverneur deze centra in het leven roept : deze verkrijgen daardoor de burgerlijke persoonlijkheid. Ze staan dan ook onder de voogdij van den Gouverneur-Generaal die zijn vertegenwoordigers in de centra aanduidt.

Het centrum wordt bestuurd door een hoofdman bijgestaan door een adjunkt en een raad. Deze raad bestaat uit 5 tot 12 leden, naargelang de beslissing van den distriktcommissaris. De rechters van de rechtbank van het centrum horen van rechtswege tot dezen raad.

De hoofdman van het centrum heeft ongeveer dezelfde verplichtingen als de hoofdman van de inlandse omschrijvingen. Bovendien moet hij de personen die niet beschikken over voldoende bestaansmiddelen aanduiden aan den gewestbeheerder.

Er wordt bepaald dat geen enkel Europeaan in deze buitengewoontelijke centra mag verblijven, uitgezon-

derd de personen die op godsdienstig, sociaal of bestuurlijk gebied ten dienste staan van de bevolking van het centrum.

Noteren we dat de gewestbeheerder verplicht is het mutatiepaspoort te geven aan de getrouwde vrouw indien haar man reeds in het bezit is van zulk stuk, of indien ze haar man wil vervoegen. Hetzelfde geldt voor de niet-gehuwde kinderen van deze personen en voor de niet-Kongolezen die naar een ander land wensen te vertrekken alsook voor de inlanders die verlangen zich naar een religieuze instelling te begeven of naar een school om er hun studies voort te zetten, en ten slotte voor degenen die wensen in dienst te treden van den Staat of van een instelling van Europesen aard.

Belangrijk is de bepaling waarin gezegd wordt dat alle inlanders die personen herbergen die niet in orde zijn met de voorschriften die de inwoning in deze centra regelen, of toelaten dat deze personen in hun huizen of de bijgebouwen ervan verblijven, strafbaar zijn.

Zoals in de inlandse omschrijvingen wordt ook jaarlijks een begroting en een balans opgemaakt en mogen opcentiemen worden opgelegd, insgelijks tot een maximum van 40 % van de hoofdsom. De opbrengst ervan komt ten goede aan het centrum.

In 1942 werd door het dekreet van 17 April het verlenen van krediet aan personen die in de centra of de gewoontelijke omschrijvingen leven, bepaald. Deze kredieten mogen toegestaan worden voor de uitbreiding van den landbouw of voor de uitrusting van kleine nijverheden die de gemeenschap baat bijbrengen.

De inlandse rechtbanken.

Het grote beginsel dat de inlandse rechtspraak beheerst sinds het dekreet van 15 April 1926 is het overwicht van het gewoonterecht in alle gevallen waar dit mogelijk is.

Wanneer de voorschriften van het bestuur aan het gewoonterecht hebben gederogeerd, moeten de inlandse rechtbanken deze voorschriften toepassen, dat spreekt vanzelf.

Er zijn vier soorten rechtbanken ; de rechtbanken van de hoofdijen, van de gewoontelijke omschrijvingen, van de buitengewoontelijke centra en ten slotte deze van het gewest.

Van belang is, dat deze verschillende rechtbanken niet verplicht zijn te zetelen op een bepaalde plaats doch dat ze geldig zetelen op gelijk welke plaats van het gebied dat onder hun bevoegdheid valt.

De rechtbanken van de hoofdijen worden samengesteld in overeenstemming met de regels van samenstelling die in het gewoonterecht golden. De leden van de rechtbank van den sektor worden door den distriktcommissaris gekozen onder de notabelen die den raad van den sektor uitmaken. De respektievelijke hoofden van de groepen die in den sektor samengebracht werden, horen van rechtswege tot de rechtbank.

Om een geldige beslissing te treffen, moeten minstens 5 rechters aanwezig zijn, de voorzitter en ondervoorzitter hierbij inbegrepen. Anderzijds zijn alle beslissingen die genomen worden door de rechtbank waar minstens de helft van de leden aanwezig waren geldig.

De rechtbanken van de centra worden gevormd door 1 tot 3 rechters benoemd door den distriktcommissaris.

De rechtbanken van het gewest bestaan uit een voorzitter, de gewestbeheerder, en twee of meer inlanders die gekozen worden onder de rechters van de inlandse omschrijvingen of van de buitengewoontelijke centra. De gewestbeheerder heeft ook het recht alle rechtbanken van de inlandse omschrijvingen en van de centra voor te zitten met raadgevende stem.

De rechter van de rechtbank van het Parket oefent

toezicht uit op de samenstelling en werking van deze rechtbanken.

Wat de bevoegdheid aangaat die uitdrukkelijk door de geschreven wet aan de inlandse rechtbanken werd toegekend, noteren we o. m. : de bescherming van de niet-huwbare meisjes, de opgelegde werken door inlanders uit te voeren, de publieke dronkenschap, de broessebranden, de bevuiling van waters en bronnen, de weigering tot bijstand in gevallen van publieke rampen, de verplichting tot het verklaren van geboorten en sterfgevallen, het omhakken van palmbomen en ten slotte de reglementering van het gebruik van alcoholische dranken.

De gewone straffen die toegepast worden door de inlandse rechtbanken zijn deze die door het gewoonterecht worden voorgeschreven met de beperking dat indien alleen het gewoonterecht een overtreding straft en de geschreven wet er zich niet mee bemoeit, de hoofdstraf niet meer mag bedragen dan twee maand gevang en de bijkomende straf niet meer dan 15 dagen. De inlandse rechtbank kan ook lijfskastijding uitspreken en boeten die de 2.000 fr. niet mogen overschrijden.

De rechtspleging wordt insgelijks geregeld door het gewoonterecht, tenzij deze ingaat tegen de openbare orde of tegen de grondbeginselen van menselijkheid. Maar wat het gewoonterecht ook voorschrijft, toch kan geen enkele uitspraak gedaan worden zonder dat de partijen gehoord zijn en hun het recht werd toegestaan de aanklachten te weerleggen en zich te verdedigen en dit in volle vrijheid. Daarom hebben de personen die gedaagd worden, ook het recht op een « habeas corpus » : het voorarrest mag niet meer dan drie dagen duren, tenzij de rechtbank hen gedurende dien tijd heeft ondervraagd ; in dat geval kan het voorarrest vijf dagen duren vóór de uitspraak.

De belastingen van de inlanders.

De eerste belastingen die aan de inlanders werden opgelegd waren leveringen van rubber (dekreet van 30 Oktober 1892) doch de eigenlijke inrichting van de belastingen voor inlanders vinden we in het dekreet van 18 November 1903. Hierin wordt een belasting ingevoerd voor alle inlanders, bestaande in het uitvoeren van werk en in het leveren van produkten.

Door een dekreet van 17 Maart 1910 wordt een andere weg ingeslagen : alle volwassen mannelijke inlanders moeten voortaan een persoonlijke, hoofdelijke belasting betalen, met uitzondering nochtans van de werklieden van de Kolonie en de soldaten. De werklieden van de Europese ondernemingen vallen dus voortaan ook onder de verplichting van het betalen van belasting. Er wordt bovendien een bijkomende belasting ingevoerd voor de polygamen, te betalen volgens het aantal vrouwen min één.

Nieuwe bepalingen worden ingevoerd door het dekreet van 17 Juli 1914 : hierin wordt aanvaard dat de tarieven moeten worden vastgesteld voor elk gebied naargelang de economische ontwikkeling van de streek. Zodat noch de inlandse omschrijving als zodanig, noch de dichtheid van de bevolking invloed uitoefenen op de te betalen som maar dat deze alleen bepaald wordt door de stand van de economische ontwikkeling.

Verschillende kategoriëen personen worden vrijgesteld ; vernoemen we de vaders van vier en meer kinderen, en degenen die kunnen bewijzen dat ze gedurende zes maanden ziek waren en dus niet hebben kunnen werken.

Deze regeling van 1914 bleef tot heden toe ongewijzigd. Er werden natuurlijk bijkomstige punten veranderd en vooral verschillende aanpassingen gedaan. Op het ogenblik wordt een belasting geheven tussen 2 en 150 frs, maar de gewoontelijke omschrijvingen en de

centra hebben het recht opcentiemen te eisen, en de Gouverneur-Generaal of zijn afgevaardigde mag het bedrag van de belasting verhogen voor bepaalde inlanders die meer inkomsten hebben dan de doorsneebevolking in de streek.

De vrijstelling van de vaders van vier of meer kinderen geldt alleen voor hen die deze kinderen verwekten uit een of meerdere opeenvolgende monogamische huwelijken.

Burgerlijke en militaire opeisingen.

De eerste opeisingen die door een wetgevende tekst geregeld werden, golden de militaire opeisingen. De burgerlijke opeisingen werden voor het eerst wettelijk geregeld door een dekreet van 26 December 1922. Maar voordien werden de diensten en produkten reeds als belasting opgeëist.

In 1922 werd vastgesteld dat met het oog op het algemeen belang de gewestbeheerders en alle ambtenaren of agenten die er verlof toe kregen, en natuurlijk hun hiërarchische oversten, voor hun dienstverplaatsingen de inlanders van Belgisch-Kongo en van de omliggende Kolonies die in Kongo verblijven, mogen opeisen.

Deze diensten mogen slechts geëist worden voor een termijn van 15 dagen per maand en van 25 dagen per jaar en per persoon. Deze diensten worden afgerekend van de verplichtingen die de inlanders jaarlijks opgelegd worden door hun gewoontelijke omschrijving.

Deze regeling van 1922 werd gewijzigd door een dekreet van 22 Juli 1936 en nogmaals door een verordening met kracht van wet van 11 Juni 1940.

In deze laatste worden de militaire en burgerlijke opeisingen samengeordend.

Noteren we dat niet alleen diensten maar ook voedingswaren geleverd moeten worden aan den gewestbe-

heerder — steeds tegen betaling — voor zijn personeel en geleide.

In een verordening van 15 Mei 1942 werd bovendien vastgesteld dat ook in andere dan de tot dan toe voorziene gevallen, opeisingen kunnen geschieden, nl. voor het onderhoud van de militie en de wacht die in hun hoofdkwartier of een afzonderlijken post gelegerd worden, voor de gevangenen die verblijven in de gevangenis van het gewest en ten slotte voor de zieken die in het hospitaal van het gewest of van de missies verblijven.

Opgelegde werken door de inlanders uit te voeren

De diensten en leveringen die we in de vorige paragraaf vermeldden, komen slechts toevallig voor en treffen een meer beperkte groep inlanders. Daarenboven bestaan er voor alle inlanders die niet in dienst staan van de blanken of niet in de buitengewoontelijke centra leven, verplichtingen die hen regelmatig treffen.

We wezen reeds op de verplichtingen die aan de hoofdijen sinds de eerste jaren van de Onafhandelijken Kongostaat en ook gedurende de eerste 25 jaar na de overname, aan de inlanders opgelegd werden.

Sinds het dekreet van 5 December 1933 worden de verplichtingen vastgelegd in volgenden zin :

De hoofdijen en inlandse omschrijvingen worden jaarlijks verplicht tot het uitvoeren van de werken die nodig zijn tot de bestrijding van de slaapziekte en worden verplicht tot het verrichten van alle werken die nodig zijn voor de hygiëne. Ook wordt hen opgelegd lokalen te bouwen die de geneeskundige dienst, in overeenstemming met de administratie, nodig oordeelt voor de behandeling, het bezoek en het herbergen van de zieken.

Ook wordt vereist het bouwen van één of meerdere scholen en het bouwen, in de hoofdplaats van de omschrijving of de hoofdij, van een gevangenis.

Mits betaling door den Staat moeten ze ook de « gîte d'étape » bouwen op de aangeduide plaatsen en in dezelfde voorwaarden deelnemen aan het aanleggen en onderhouden van de wegen van algemeen belang, doch dit slechts binnen het gebied en voor zover de administratie geen vrijwillige arbeiders vindt. De wegen van plaatselijk belang moeten echter door de omschrijvingen zelf aangelegd en onderhouden worden.

Er wordt dus, voor wat de betaling van deze werken betreft, een onderscheid gemaakt : sommige werken worden door de Kolonie betaald, deze namelijk die van algemeen, niet-plaatselijk belang zijn, terwijl de andere ten laste komen van de omschrijving.

In hetzelfde artikel 45 waarin we ook de vorige maatregelen troffen, wordt verder bepaald dat opgelegde kulturen door de inwoners van de hoofdijen en inlandse omschrijvingen moeten worden uitgevoerd.

Dit artikel zegt immers dat de inlandse omschrijvingen velden voor de voeding van de bevolking en uitsluitend in haar voordeel, moeten aanleggen en onderhouden. Ook kan bevolen worden dat kulturen van uitvoerprodukten zouden worden aangelegd, dit om de bevolking in deze kulturen op te voeden.

Ook de herbebossing en het tegenwerken van de erosie kan opgelegd worden, alsook werken tot de bevordering van den veeteelt en de bestrijding van ziekten onder het vee ; ten slotte kan ook opgelegd worden dat gebouwen en inrichtingen voor de verbetering van de opbrengst van den landbouw en veeteelt zouden worden gebouwd.

In concreto werd in de streek die we voor ogen hebben, vooral de nadruk gelegd op de uitbreiding van de kultuur van de maniok, de aanplantingen van bomen zoals de nkamba en de herbebossing.

Al de werken die door het dekreet van 1933 kunnen opgelegd worden, mogen echter hoogstens 60 dagen per

jaar in beslag nemen, tenzij eisen van hygiëne of van voeding van de inlandse bevolking een langere deelname van de inlanders rechtvaardigen.

De werkverdeling gebeurt door de inlandse gezagdragers en iedere inlander die zich onttrekt aan de opgelegde verplichtingen, is strafbaar met een boete van hoogstens 100 fr, en een gevangenisstraf van zeven dagen of één van beide. De rechtbank van de inlandse omschrijvingen, mag, zoals we reeds deden opmerken, deze overtredingen beoordelen.

Een verordening van 25 September 1935, in uitvoering van het artikel H van het dekreet van 1933, bepaalt dat de vaststelling van de werken die moeten uitgevoerd worden, door een onderzoek van den gewestbeheerder moeten voorafgegaan worden.

Dit onderzoek gaat over de volgende punten :

De meest noodzakelijke voorwaarden van voeding van de inlanders die vóór alles moeten voldaan worden ; de opportuniteit van het invoeren van nieuwe kulturen of van kulturen die volgens de gewoonte anders werden uitgevoerd ; de verbeteringen die door deze nieuwe kulturen of methoden zullen aangebracht worden en de bestaansmogelijkheden van de inlanders ; de mogelijkheid voor den inlander om het passende loon voor zijn arbeid te bekomen ; de uitbreiding die aan de kulturen mag gegeven worden ; de noodzakelijkheid om andere werken, buiten de kulturen, op te leggen aan de gemeenschap en de tijd die hiervoor nodig geacht wordt opdat ze een werkelijk-opvoedende waarde zouden hebben ; ten slotte de goedkeuring van de inlandse hoofden die insgelijks in het proces-verbaal van dit onderzoek moet worden opgetekend.

Diezelfde ordonnantie stelt ook vast dat geen enkele nieuwe kultuur van uitvoerprodukten aan de inlanders binnen het kader van het dekreet van 5 December

1933 kan opgelegd worden zonder de uitdrukkelijke goedkeuring van den Gouverneur-Generaal.

In het dekreet van 1933 werden reeds de werken vermeld met het oog op de hygiëne en deze werden door een verordening van 2 Augustus 1940 uitdrukkelijk bepaald, maar we vinden hierin geen enkele essentieel verschillende verplichting ten overstaan van de reeds vroeger besproken dekreten, en kunnen ons dus vergenoegen met een loutere vermelding van de verordening.

De oorlogsomstandigheden brachten voor de inlanders bovendien nog andere verplichtingen mee. Deze werden opgelegd door een verordening met kracht van wet van 10 Maart 1942.

Door deze verordening worden alle volwassen mannelijke inlanders verplicht, buiten de verplichtingen waaraan ze moeten voldoen op grond van het dekreet van 1933, kulturen aan te leggen, pluk en oogst van landbouwprodukten uit te voeren, die door den Gouverneur zullen bepaald worden als noodwendig voor de oorlogsvoering. Worden uitgezonderd de bedienden van de Kolonie, het inlands bestuur en degenen die een werkkontrakt hebben met een landbouw-, handels-, of industriële Europese inrichting en met scholen of godsdienstige instellingen.

Door een verordening van 22 Maart 1942 werden deze produkten vastgesteld : werden beschouwd als noodzakelijk voor de oorlogsvoering : de wilde rubber, de vruchten van de palmboom elaïs, bepaalde vezels zoals ze in de wouden groeien, de kopal, de raphia, het brandhout voor het openbaar vervoer. Verder worden als noodwendig beschouwd : de kulturen van voedingswaren en deze verse of gedroogde voedingswaren zelf in zover ze nodig zijn voor de legermacht, de werklieden in de Europese ondernemingen en in de buitengewoontelijke centra ; de katoen, vezels, rijst, aardnoten, maïs, graan, aardappelen, groenten voor Europeanen,

moerbeziebomen voor de kweek van de zijdeworm, bijenkweek en het onderhoud en de oogst in de kunstmatig aangelegde palmaanplantingen die in uitbating zijn.

Het programma wordt vastgesteld door den Gouverneur van de Provincie en de voordelen van den verkoop komen uitsluitend ten goede aan den producent.

Anderzijds mochten de opgelegde kulturen of werken, ook in geval van oorlogsvoering, niet meer dan 60 dagen per jaar en per man in beslag nemen.

Bovendien werd door een verordening met kracht van wet van 1 Februari 1943 aan den Gouverneur-Generaal de toelating gegeven om alle inlanders van Kongo en van de omliggende Kolonies die in Kongo verbleven, op te eisen voor het werk in de bedrijven die van belang waren voor de oorlogsvoering.

Deze opeisingen mochten slechts geschieden indien de zich vrijwillig-aanbiedende arbeiders niet talrijk genoeg waren.

Noteren we dat blanken die werkvolk verlangden, aan bijzondere eisen moesten voldoen en dat bepaalde groepen inlanders vrijgesteld worden, o. m. de vaders van 4 kinderen en meer die uit één of meerdere opeenvolgende monogamische huwelijken geboren zijn.

De gewestbeheerder had bovendien het recht, na onderzoek, verschillende groepen mensen vrij te stellen indien bv. de goede orde van het gebied zou geschaad worden door de verplichte tewerkstelling van deze mensen.

De werkgevers moesten natuurlijk voldoen aan de gewone verplichtingen die voor een werkkontrakt tussen een inlander en niet-inlander bepaald zijn (16 Maart 1922).

In uitvoering van deze maatregelen werd door een besluit van 23 Mei 1942 in de Provincie Leopoldstad bevolen dat alle personen die door de maatregelen van

1942 getroffen werden, in het bezit zouden zijn van een « Produktiekaart » waarop de hoeveelheden die door hen verkocht werden, zouden aangetekend worden door de kopers.

Door een besluit van 4 Augustus 1942 werden in de provincie Leopoldstad, de aankopers verplicht deze kaart die hen door de inlanders aangeboden werd ter aantekening van de opgekochte hoeveelheid, te tekenen op straf van boete en zelfs op straf van gevangenis.

Bijzondere Bepalingen.

Prostitutie.

In een ordonnantie van 3 November 1913 wordt bepaald dat alle vrouwen die zich aan prostitutie overgeven — en als prostituées worden genoemd de vrouwen die zich regelmatig aan prostitutie schuldig maken en als zodanig bekend staan — moeten opgeschreven worden in een register en bovendien alle veertien dagen of op bevel van den geneeskundigen dienst een onderzoek moeten ondergaan.

Deze personen mogen niet van woonst veranderen zonder het bestuur daarvan op de hoogte te brengen. Anderzijds worden ze door een huwelijk ipso facto van de lijsten van de prostituées geschrapt, tenzij ze na hun huwelijk voortgaan met hun bedrijf. Doch deze bepalingen bleven meestal dode letter en het zou zeer wenselijk zijn ze toe te passen, vooral in de buitengewoontelijke centra.

Vervoer van inlanders.

De reglementering van het vervoer van de inlanders per camion werd vastgesteld door een verordening van 19 Oktober 1935. Hierin wordt voorgeschreven dat geen vervoer mag geschieden boven een lading van 1.25 m.

hoog, indien het houtwerk van de camion geen 2.50 m. hoog is. Bovendien moet het voertuig overdekt zijn indien het vervoer moet geschieden over een afstand van meer dan 30 km. In dat geval moeten de personen beschikken over voldoende ruimte, d. i. dat hoogstens 3 personen per vierkante meter mogen geplaatst worden. Indien de afstand niet groter is dan 30 km. kan de Provinciecommissaris van deze verplichting ontslaan.

Bescherming van de niet-huwbare meisjes.

De niet-huwbare meisjes werden door een dekreet van 9 Juli 1936 beschermd tegen een voorbarige uithuwelijking door alle personen die volgens de Gewoonte een recht van toezicht hebben op het meisje. De huwbaarheid kan door alle middelen worden vastgesteld maar anderzijds wordt bepaald dat meisjes waarvoor kan bewezen worden door geboorteakte of doopbewijs dat ze 14 jaar oud zijn, als huwbaar moeten worden beschouwd.

Immatriculatie van de inlanders.

De immatriculatie van de inlanders (dekreten van 4 Mei 1895 en 18 Mei 1900) heeft minder belang gehad in concreto, dan de wetgever bij de opstelling van die dekreten wenste en verwachtte. In zijn gedachte was het een eerste stap tot het opmaken van registers van den burgerlijken stand, maar de bepalingen over de immatriculatie verloren in den loop der jaren, vooral na de beslissingen van 2 Mei 1910 over de inrichting van de inlandse hoofdijen, van belang.

Erfopvolging.

Ook de regeling in zake erfopvolging van de inlanders zoals deze geregeld werd in een omschrijven van het Gouvernement-Generaal van 10 April 1923 vermelden

we slechts als een maatregel die meer en meer van toepassing kan worden in de bestudeerde streek omwille van het steeds toenemend aantal vreemdelingen en omwille van de economische bedrijvigheid die andere gewoonten in het leven roept in zake erfrecht, maar tot nu toe werd de erfopvolging uitsluitend geregeld volgens het gewoonterecht.

Spaarkas.

Door een verordening van 24 Maart 1915 werd een spaarkas voor inlanders ingericht in alle plaatsen waar een belastingsbureel bestaat en bij gebrek hieraan, in alle postburelen. Maar in feite werd deze mogelijkheid tot nu toe weinig gebruikt door de inlanders van den Beneden-Kongo, tenzij door de inlandse agenten van den Staat omdat een deel van hun wedde van rechtswege op deze spaarkas gestort werd.

Polygamie.

Uit eerbied voor de gewoonten van de inlanders heeft de Staat nooit de polygamie verboden [1] en slechts onrechtstreeks druk uitgeoefend door het opleggen van een bijkomende belasting voor de vrouwen van een polygaam, buiten één vrouw waarvoor hij geen bijkomende belasting betaalt.

In 1948, door het dekreet van 25 Juni worden overspel en bigamie gestraft, doch slechts voor de burgerlijke- of gelijkgestelde huwelijken. Voor de grote massa van de zwarten heeft dit dekreet dan ook minder belang. Van meer draagwijdte is het dekreet van 5 Juli 1948 waardoor het monogamisch huwelijk beschermd wordt.

Strafregime.

Noteren we dat buiten de straffen, die ondergaan worden in de gevangenissen van het gewest of van de inlandse om-

[1] Hierin komt nu verandering door de recente maatregelen tegen de polygamie.

schrijving of het buitengewoontelijk centrum — verschillende personen kunnen verbannen worden buiten het gewest of het distrikt en zelfs buiten de provincie. Doch in dit laatste geval moet door den Gouverneur-Generaal aan den Minister van Koloniën meegedeeld worden dat hij van dit recht gebruik maakte.

Deze verbanning heeft vooral belang gehad voor de onwettelijke verenigingen. Het verenigingsrecht der inlanders werd ondergeschikt aan de ordonnantie van 11 Februari 1926. Daarin werd bepaald dat geen enkele inlandse groepering mag gevormd worden zonder toelating van den distriktcommissaris. Deze mag slechts de toelating weigeren voor groeperingen die ingaan tegen de ontwikkeling van de beschaving en van de openbare orde.

In de provincie Leopoldstad werden voor de streek die ons aanbelangt verschillende sekten veroordeeld en ontbonden en de leiders ervan verbannen. Vermelden we slechts de drie voornaamste : het Kibanghuisme, de Matonsibeweging en het Mpabisme.

De arbeidswetgeving.

De eerste regeling van de werkovereenkomst tussen inlandse werknemers en niet-inlandse werkgevers, vinden we in een dekreet van 8 November 1888.

Hierin wordt bepaald dat de overeenkomst niet mag lopen over een termijn van meer dan 7 jaar, waarna de overeenkomst echter vernieuwbaar is. Bijzondere nadruk wordt gelegd op de vrijheid van de overeenkomst.

Anderzijds heeft de patroon geen verplichting om de overeenkomst af te sluiten met de bepaling dat de betaling enkel in geld moet gebeuren, maar mag hij het loon ofwel helemaal ofwel ten dele betalen in goed vastgestelde verbruiks- en gebruiksgoederen. De werkgevers zijn ook strikt gehouden tot het repatriëren van hun werklieden.

Alle punten die in de overeenkomst niet werden vastgesteld worden geregeld door de plaatselijke gewoonten. Indien het kontrakt niet voor een bepaalde periode aangegaan wordt, heeft én de werknemer én de werkgever de verplichting tot een vooropzegging volgens de plaatselijke gewoonten.

Dezelfde straffen treffen den werkgever en den werknemer voor het niet-nakomen van de overeenkomst en de werkgevers mogen hun werklieden in geen geval onder dwang op het werk houden. Ook kan de werkman die slecht behandeld werd, het verbreken van de overeenkomst aanvragen bij den rechter.

De werkgevers hebben de verplichting de overeenkomst te onderwerpen aan de formaliteit van het visa door het bestuur, visa dat echter niet gegeven wordt tenzij het bestuur overtuigd is dat de arbeiders op de hoogte zijn van alle bepalingen van het kontrakt.

De werkgevers kunnen zich niet beroepen op een kontrakt indien het niet aan het visa onderworpen werd, terwijl dit niet mag geëist worden van de arbeiders. Deze laatsten hebben keuze voor de verhuring van hun diensten, tussen een verhuring volgens de plaatselijke gewoonten en deze met een uitdrukkelijke overeenkomst.

Het werkkontrakt maakte dan in 1910, op 17 Augustus het onderwerp uit van een nieuw dekreet. De mogelijkheid waarover de werkgever vroeger beschikte om het loon of een deel ervan te betalen in natura, wordt afgeschaft : slechts geld mag in aanmerking komen. Tenzij het anders geregeld wordt in de overeenkomst, moet het loon elke maand uitbetaald worden, en zelfs iedere week indien de arbeider niet gehuisvest is door den werkgever. Bovendien is de werkgever gehouden zijn arbeiders te huisvesten en te voeden naar de normen van de streek en te zorgen voor de veiligheid van zijn arbeiders. Elke maand heeft de arbeider recht op 4 dagen verlof, zonder dat het rantsoen of de uitgaven voor huisvesting

hierdoor mogen verminderd worden. Bovendien heeft de werkgever de plicht, in de mate van het mogelijke, een zieken- of gekwetsten arbeider de nodige zorgen te doen toedienen, ten minste voor de periode waarvoor deze nog gehouden is door een overeenkomst.

Is ongeldig, elke overeenkomst waardoor het loon niet wekelijks zou moeten betaald worden, indien de arbeider niet gehuisvest en gevoed is door den meester, of de overeenkomst waardoor aan de werkgever het recht zou worden toegekend boeten op te leggen van meer dan één vierde van het dagloon. Deze straffen mogen trouwens enkel opgelegd worden voor fouten tegen de reglementen van de inrichting.

De vooropzegging die reeds in de vroegere regelingen bestond blijft gehandhaafd, maar mag hoogstens één maand belopen. Indien de gewoonte en het kontrakt hierover zwijgen, is de termijn van opzegging 15 dagen. Er bestaat echter én voor den werknemer en voor den werkgever mogelijkheid om de overeenkomst wettig te verbreken zonder vooropzegging : de arbeider heeft dit recht indien de meester zich jegens hem schuldig maakt aan zware tekortkomingen aan de overeenkomst, of — buiten de kontraktuele overeenkomst, — zich schuldig maakt aan zware vergrijpen tegen de rechtvaardigheid of den eerbied dien hij de arbeiders verschuldigd is, of zelfs indien hij toelaat dat andere werklieden deze daden zouden stellen. Ook daden tegen de goede zeden, ofwel het opzettelijk berokkenen van schade, geven den arbeider hetzelfde recht.

De werkgever van zijn kant mag de arbeider doorzenden indien deze tekort komt aan de verplichtingen van de overeenkomst of daden stelt tegen de goede zeden, zich schuldig maakt aan vergrijpen tegen den vereisten arbeid of opzettelijk schade berokkent aan zijn meester. Ook indien hij door zijn onvoorzichtigheid de veiligheid

van de instelling in gevaar brengt, verliest hij zijn recht van vooropzegging.

Veruit de meeste bepalingen die we in de dekreten van 1888 en 1910 ontmoetten, blijven behouden in het dekreet van 16 Maart 1922 dat nog steeds de basis uitmaakt van de huidige wetgeving.

De bepalingen over de betaling van de arbeiders werden echter gewijzigd in dezen zin dat eerst en vooral het dagloon slechts afstaanbaar en beslagbaar is tot beloop van één derde wanneer de arbeider door den meester gehuisvest en gevoed is ; in het tegenovergestelde geval is het dagloon afstaanbaar en beslagbaar tot beloop van één vijfde. Het is echter afstaanbaar en beslagbaar tot beloop van twee derden of van de helft — naar gelang de verschillende wijzen van huisvesting en voeding — voor onderhoudsverplichtingen door de wet of de inlandse gewoonte voorzien.

Bij de uitbetaling van het loon moet dus het totaal van de straffen van één maand of van één week volgens de omstandigheden, teruggebracht worden tot dit afstaanbaar en beslagbaar gedeelte. Het overschot van de boeten kan in geen geval afgehouden worden van de toekomstige daglonen der arbeiders.

Elke loonsbepaling die vermeldt dat, indien de werkman niet gehuisvest en gevoed is door den meester, de betaling zou geschieden na één week, is ongeldig. Nochtans wordt hierop uitzondering gemaakt voor een loon dat een door den Provinciegouverneur bepaald minimum bereikt.

In 1945 kwam men terug op de beslissing over het maximumbedrag van de boeten. Voortaan mag de boete het loon van één werkdag belopen, doch slechts indien de werklieden gevoed en gehuisvest zijn door den ondernemer. Zo niet, mogen ze niet beboet worden voor meer dan de helft van het dagloon.

In de vroegere regelingen bestond de verplichting

van het werkboekje waarin alle veranderingen en lonen en straffen moesten opgetekend worden. Dit werd gewijzigd door een besluit van 18 November 1946 waardoor aan alle werklieden de verplichting wordt opgelegd een werkkaart te bezitten. Ook mag geen enkele werkgever een werkman aannemen die niet in het bezit is van zijn werkkaart en van zijn eenzelvigheidsbewijs. De werkkaart wordt afgeleverd door den gewestbeheerder. Alle veranderingen in den toestand van den werkman — aanwerving, doorzending — moeten op de werkkaart opgetekend worden. Elke doorzending moet binnen de drie dagen door den werkgever aan den gewestbeheerder bekend gemaakt worden. Indien een werkman wegliep, moet dit binnen de tien dagen gemeld worden.

Indien de werkman het gewest voor goed verlaat, moet het dubbel van de werkkaart naar den gewestbeheerder van het nieuwe gewest gestuurd worden. Het verlies van een kaart moet binnen de vijftien dagen beduid worden ; de kaart kan vervangen worden omdat ze verloren ging of te vuil werd of niet volstond om alle aanduidingen te bevatten. De aflevering van een nieuwe kaart is insgelijks kosteloos.

Hygiëne en veiligheid van de arbeiders.

In uitvoering van de decreten van 15 Juni 1921 en 16 Maart 1922 werden in een verordening van 8 December 1940 enkele beslissingen van belang genomen. Zo wordt o. m. beslist dat indien de inlanders tewerkgesteld worden op een afstand van meer dan 25 km. van hun gewone werkplaats, zij voorzien moeten worden van een deken en de nodige kledingsvoorwerpen. Dit geldt ook voor de vrouw van zulke arbeiders. Ook worden de gevallen voorzien dat het rantsoen in natura moet worden verstrekt ; en indien dit het geval is wordt de waarde bepaald van de waren die de werkman kan vinden in de streek waar hij zijn werk levert.

De werkgevers die een zeker aantal werklieden in dienst hebben zijn verplicht een vaste instelling voor geneeskundige zorgen in te richten. Indien het aantal arbeiders te groot wordt, zijn ze daarenboven verplicht een geneesheer aan hun instelling te hechten. Maar de verschillende werkgevers kunnen voor de nakoming van deze verplichting samenslaan en een gemeenschappelijke dienst voor de verzorging van hun personeel in het leven roepen.

Ook wordt bepaald dat de werkgevers verplicht zijn aan de arbeiders die leven op vijf kilometer of meer van de plaats van hun tewerkstelling, een onderkomen te verschaffen in de buitengewoontelijke centra, in de inlandse wijken of in speciale kampen.

De kamphoofden moeten door den gewestbeheerder worden aanvaard. Het mogen zwarten zijn indien het aantal inwoners van het kamp de 200 niet overtreft en bovendien blanken in de onmiddelijke nabijheid ervan verblijven.

Noteren we ook dat door een verordening van 5 Oktober 1935 het nachtwerk geregeld werd : het is verboden vrouwen van welken leeftijd ook, te werk te stellen tussen 8 uur 's avonds en 6 uur 's morgens, en dit in de openbare en private bedrijven en in alle bijbehorende gebouwen.

De aangifte van arbeidsongevallen werd verplichtend gemaakt door een verordening van 25 Mei 1926. Deze verplichting geldt voor de dodelijke ongevallen en voor degene die een werkonbekwaamheid meebrengen die minstens drie dagen duurt. In de mate van het mogelijke, moet ter plaatse van het ongeval alles blijven zoals het was op het ogenblik van het ongeval tot de bevoegde autoriteit ter plaatse geweest is.

In een uitvoeringsmaatregel van 21 Juni 1941 werd voor de provincie Leopoldstad vastgesteld dat de lasten van de dragers in het distrikt van den Neder-Kongo

niet zwaarder mogen zijn dan 20 kgr. per drager, en 40 kgr indien twee dragers voor eenzelfde last aangeduid worden.

Een bepaling van 17 December 1946 betreft de verplichting voor de distriktcommissarissen van de provincie Leopoldstad om ten minste jaarlijks de waarde vast te stellen van de produkten die in het rantsoen moeten voorkomen en die ter plaatse te vinden zijn. Bovendien wordt bevolen dat de produkten die ter plaatse niet te vinden zijn, door den werkgever zelf aan de arbeiders verschaft worden als betaling van het rantsoen, dus in natura. De distriktcommissaris stelt vast welke produkten hiervoor in aanmerking komen.

De vakbonden voor inlanders.

Door het besluit van 10 Mei 1946 wordt het de inlanders vergund zich in vakbonden te verenigen.

Een vakbond mag ingericht worden in de streek en op de plaats die door de statuten bepaald wordt. De leden moeten tot hetzelfde bedrijf behoren of een zelfde werk uitvoeren, of indien ze niet talrijk genoeg kunnen zijn in die voorwaarden, een gelijkaardig werk.

Voor de oprichting van een syndikaat wordt de toelating vereist van den gewestbeheerder. Er moet door minstens 7 inlanders een aanvraag gedaan worden om de voorlopige aanvaarding. Deze toelating mag door de administratie niet geweigerd worden tenzij er bepalingen opgenomen werden die strijdig zijn met de wetgeving op het gebied van de syndikaten. In dat geval hebben de inrichters het recht in beroep te gaan bij den distriktcommissaris die in laatste instantie beslist.

Een vakbond moet minstens 100 personen omvatten, allen van de Kolonie of van de omliggende Kolonies, maar verblijvend in de Kolonie. Er wordt vereist dat ze een zelfde beroep uitoefenden gedurende acht jaar

ten minste, waarvan twee jaar ten dienste van den laatsten werkgever.

Doch deze verplichting geldt niet voor de oud-leerlingen van vakscholen en voor vaklui. Voor hen volstaan drie jaar arbeid in een zelfde vak en één jaar bij den laatsten werkgever.

De leden moeten minstens 25 jaar oud zijn en wonen binnen het gebied van den vakbond. Het vereiste aantal leden kan echter minder dan 100 bedragen mits toelating van den distriktcommissaris indien de arbeiders niet talrijk genoeg zijn in één zelfde bedrijf, of in geval van mededinging van een ander syndikaat. Het is verboden lid te zijn van meerdere syndikaten.

Voor alle syndikaten bestaat bovendien de verplichting tot het kiezen van één of meerdere Europese raadgevers.

Het Bestuur heeft een uitgebreid voogdijrecht. Zo mag de gewestbeheerder deelnemen aan alle vergaderingen, zonder stemrecht echter, en mag hij ook de mededeling eisen van alle documenten. Hij moet ook regelmatig op de hoogte gehouden worden van alle bedrijvigheden van het syndikaat.

De distriktcommissaris heeft bovendien het recht zijn veto te stellen tegen de uitvoering van alle beslissingen of werkzaamheden die indruisen tegen de wet, de statuten of de openbare orde.

De bemiddelingsprocedure mag verplichtend gemaakt worden voor kollektieve arbeidsgeschillen, maar de scheidsrechterlijke uitspraak is niet verplichtend. Indien ze echter ingeroepen wordt, moeten de wettelijke eisen vervuld worden en de uitspraak uitgevoerd.

Voor de voorstellen van kollektieve stakingen, mogen geen beslissingen getroffen worden door de vergadering, tenzij de twee derden van de leden aanwezig zijn en bovendien het besluit aangenomen wordt met een meer-

derheid van drie vierden van de stemmen. Proces-verbaal hiervan moet goedgekeurd worden door de Kolonie.

Bijzondere bepalingen van de handelswetgeving

De eerste regelingen met betrekking tot den handel tussen Europeanen en inlanders in de streek die ons aanbelangt, dateren van 1898. Hierin wordt door een besluit van 23 Februari verboden op den openbaren weg produkten uit te stallen of te verkopen. Deze verkopen moeten integendeel geschieden op de plaatsen die daartoe aangewezen zijn.

In een verordening van 4 Juli 1899 wordt vervolgens de détailverkoop door de inlanders in de centra waar niet-inlanders leven, geregeld. Een markt moet in die centra ingericht worden, op een plaats die door den distriktcommissaris wordt bepaald. Deze duidt ook de marktdagen en uren aan. Buiten deze marktplaatsen is in de centra alle aanbod en verkoop en ruiling van goederen van de inlanders aan de Europeanen of omgekeerd verboden. Zelfs mogen de produkten door de inlanders aangebracht, niet in bewaring gegeven of aangenomen worden in magazijnen of partikuliere woningen. Doch deze regeling geldt niet voor den handel in het groot die vrij mag blijven gebeuren buiten de markten.

Een soortgelijke regeling werd getroffen door een besluit van 15 Februari 1905, doch nu met het oog op de markten in het binnenland, voor de handel tussen blanken en inlanders. Hierdoor krijgt de distriktcommissaris machtiging om de binnen het distrikt gelegen dorpen aan te duiden waar handel mag gedreven worden met de inlanders. Hij duidt ook dag en uur van die markten aan en heeft bovendien het recht een reglement op te stellen voor het handhaven van de orde en kalmte. Degenen die de vrijheid van de verhandelingen zouden belemmeren of de bepalingen van het reglement niet nakomen, worden gestraft.

De bepalingen die we zo juist vermeldden, golden de markten waar handel gedreven wordt tussen blanken en zwarten. De traditionele markten en plaatsen waar de inlanders onderling samenkomen, blijven onderworpen aan de voorschriften van de gewoonte waarbij de hoofdman beslist over de inrichting van een markt en er de orde handhaaft. In het dekreet van 2 Mei 1910 over de inlandse hoofdijen, wordt deze macht wettelijk erkend.

De bepalingen over de openbare markten waar inlanders en Europeanen samenkomen, worden verder bepaald door de verordening van 21 Mei 1913. Buiten de reeds genoemde en behouden bepalingen over dag, plaats en uur van de markt, wordt nu ook voorgeschreven dat een afgesloten plaats voorbehouden wordt aan de verkopers waarvan de toegang aan de opkopers ontzegd wordt.

De verkopers kunnen echter ook toelating bekomen, mits betaling van een huurgeld, om een vaste plaats in te nemen op de markt, ofwel een standplaats buiten de eigenlijke markt en buiten de marktdagen.

In 1914, door een ordonnantie van 3 Februari werd bovendien bepaald dat in de plaatsen waar een openbare markt bestaat, alsook binnen een gebied dat ligt in een straal van 5 km. rond die plaats, het uitstallen, kopen of verkopen van waren die op de inlandse markten verhandeld worden, verboden is.

Van het allergrootste belang voor heel de economie van de streek en van de inlanders in het algemeen, is de verordening van het Gouvernement-Generaal van 26 Maart 1918. Hierin wordt gezegd dat in alle Europese centra, alsook in de industriële centra waar een markt van inlandse produkten bestaat, en in alle plaatsen waar zulke markten kunnen ingericht worden, een vaststelling van maxima-prijzen voor den aankoop en verkoop van voedingswaren kan geschieden.

De distriktcommissaris stelt jaarlijks deze maxima-

prijzen vast voor alle of voor bepaalde markten van het distrikt. Bovendien wordt binnen een straal van 10 km. elke handel in inlandse voedingswaren verboden. Al de verhandelingen moeten gebeuren op de markt zelf. De détailverkopers mogen echter hun handelsbedrijf in hun woning uitvoeren indien ze daartoe de belasting betalen.

Van het allergrootste belang is ook de bepaling die aan bepaalde autoriteiten de macht verleent om tussen zonsopgang en zonsondergang alle verkoopplaatsen en magazijnen aan een toezicht te onderwerpen en na te gaan of de voorschriften omtrent verkoop en prijzen onderhouden worden.

Bijzondere handelsbepalingen vinden we verder in het dekreet van 20 Augustus 1916, van kracht geworden voor den Beneden-Kongo door de verordening van 19 Juli 1917, waardoor het aan alle handelaars en handelsmaatschappijen en hun vertegenwoordigers verboden wordt met waren of andere betaalmiddelen dan de wettelijk-gangbare munt, van de inlanders produkten te kopen.

In een verordening van 12 Juli 1917 werd reeds aan dezelfde handelslui verboden aan de inlanders geld of waren voor te schieten met de bepaling dat deze moeten teruggegeven worden onder den vorm van produkten of van geld. Doch door het dekreet van 9 November 1938 werd voor dit punt uitzondering gemaakt in deze zin dat dit verbod niet geldt voor de handelaars of industriëlen die aan hun bedienden, werklieden of capitas voorschotten doen, op voorwaarde dat deze personen regelmatig in dienst zijn en bovendien voorzien van hun eenzelvigheidsbewijs.

Ook wordt uitzondering gemaakt voor het geven van voorschotten aan inlandse zelfstandige handelaars die de persoonlijke belasting betalen. Bovendien kan, mits toelating van het Bestuur, toegestaan worden dat

aan bepaalde inlanders leningen zouden worden toegestaan voor de ontwikkeling van den landbouw, de kleine nijverheid, de kleine eigendom en in zoverre deze voorschotten geschieden om de uitrusting van deze personen te bevorderen.

Verder werden in een dekreet van 9 December 1925 maatregelen getroffen voor de regeling van den handel door inlanders die niet op vaste plaatsen gevestigd zijn en door de capitas die verbonden zijn aan een handelsonderneming. In dat dekreet wordt bepaald dat zij zich niet in de inlandse middens mogen begeven om er handel te drijven, tenzij ze voorzien zijn van een persoonlijk verlof. Dit verlof zal slechts afgeleverd worden aan inlanders die de nodige waarborgen bieden en de nodige kennissen van maten en gewichten bezitten om handel te drijven.

De zwarte handelaars moeten zelf de aankopen doen en mogen geen van de personen die hen vergezellen hiermee belasten tenzij ook deze ondergeschikten in het bezit zijn van een verlof. Ook mogen ze geen bedienden of helpers in hun dienst hebben, die geen eenzelvigheidskaart en desgevallend ook een mutatiepaspoort kunnen vertonen.

Deze maatregelen werden verscherpt in een dekreet van 13 Augustus 1937 waardoor de inlanders die voor eigen rekening of voor die van een andere inlander handelen, en niet onderworpen zijn aan een belasting op het inkomen, een toelating tot handel drijven moeten aanvragen. Deze wordt slechts verleend tegen betaling. Noteren we slechts dat de handelaars in vegetale uitvoerprodukten een taxe betalen van 1.000 fr.

Bovendien moeten ook de inlanders die handel drijven voor rekening van een maatschappij, van een zelfde toelating voorzien zijn, zo ze handel drijven in een distrikt waar hun patroon geen inrichting heeft en indien ze niet-bederfbare produkten verkopen in de Europese

kwartieren van de stedelijke omschrijvingen. Ze betalen hiervoor respektievelijk 500 en 250 fr.

De inlanders echter die handel drijven onder elkaar, in waren van geringe waarde, en zij die op de markten hun produkten van veld, jacht en visvangst komen verkopen, worden vrijgesteld van deze verplichting. Merken we echter op, dat de inlandse omschrijvingen een markttaxe kunnen opleggen.

Bijzondere bepalingen werden bovendien nog getroffen in een verordening van 11 September 1934 en in een dekreet van 2 Januari 1940 waardoor de handel in de stedelijke omschrijvingen geregeld wordt. Doch deze bepalingen zijn van minder belang voor de inlanders van de streek die ons aanbelangt, omdat ze meestal niet zelf hun waren aan de blanken in de steden verkopen.

Noteren we ook een verordening van 15 December 1928 over de verkoop van oude klederen. Het wordt verboden klederen in te voeren of door te laten, indien deze klederen niet op voorhand zijn ontsmet volgens de klassieke methoden.

Van veel groter belang was de verordening van 2 December 1937 waardoor alle handelaars en vertegenwoordigers van een handelshuis en ook alle niet-blijvend gevestigde handelaars, verplicht werden op duidelijke wijze de prijzen aan te duiden van alle waren die verkocht worden in hun magazijnen. Deze maatregel geldt echter niet voor de inlanders die hun waren verkopen op de openbare markt.

Heel het economisch regime van de inlanders die in de bestudeerde streek wonen, wordt ook op het ogenblik beheerst en beïnvloed door de wetgevende verordening van 6 Januari 1943 waardoor aan de Gouverneur van de Provincie macht verleend werd om binnen het gebied dat onder zijn bevoegdheid valt, de maxima en minimaprijzen van de produkten die op het veld gewonnen worden of door den pluk verzameld, en die van de inlan-

ders opgekocht worden, vast te stellen. Hetzelfde voorrecht werd hem verleend voor de vaststelling van de prijzen van alle voortbrengselen van den veeteelt.

De personen die deze bepalingen overtreden, kunnen beboet worden met een boete die de 200 fr niet mag overschrijden of met 7 dagen gevangenisstraf of met een van beide.

Door het dekreet van 28 Juli 1936 kregen ook de Gouverneurs van de Provincie de macht om binnen een bepaalde streek, het verkopen en aankopen van waren die in bepaalde seizoenen gekweekt worden, te verbieden gedurende een bepaalden tijd.

Zo werd door een verordening van 16 Januari 1937 in de provincie Leopoldstad, de verkoop van aardnoten met het oog op den handel, verboden op de openbare markten van 1 Oktober tot 15 April. Deze maatregel is nog steeds van kracht.

Ten gevolge van de machten die den Gouverneur gegeven werden voor de regeling van den handel in inlandse waren trof deze op 1 April 1942 de beslissing dat de uitvoer van rubber uitsluitend aan de Kolonie zou voorbehouden worden.

Ook handel in mpunga en urena lobate was onder den oorlog niet vrij. In een verordening van 25 Juni 1941 werd bepaald dat te beginnen met 1 Augustus, de uitvoer van deze produkten onderworpen werd aan het bekomen van een licentie af te leveren door een commissie. Deze stelt ook de minimaprijzen vast waaronder de uitvoer van deze produkten niet toegelaten is en eist bovendien een taxe van 10 fr per Ton die uitgevoerd wordt. Doch deze regeling werd opgeheven in Juni 1946, waardoor de aankoop en uitvoer van dit zo veel verkochte produkt weer vrij werd.

Laten we de bepalingen voor maïs en raphia hier buiten bespreking omdat de inlanders van de streek

zich er niet bijzonder mee bezighouden, vooral in vergelijking met de uitvoer van andere waren.

De regeling van den verkoop en aankoop van rijst, vastgesteld door de verordening met kracht van wet van 11 April 1942, is veel belangrijker.

Daarin wordt de aankoop van rijst bij de inlanders, voorbehouden aan de eigenaars en vertegenwoordigers van mechanische rijstpellerijen en aan de handelaars die kunnen bewijzen dat ze een kontrakt hebben met zulke ondernemingen voor het mechanisch bewerken van rijst die door hen opgekocht wordt.

Zij die instaan voor de ravitaillering van het personeel van een nijverheids- of van een landbouwuitbating, mogen zelf aankopen hetgeen voor hun werkvolk nodig is, mits ze voldoende uitgerust zijn. De kleine aankopen echter voor de voeding van het vee of van zaad, vallen niet onder de verordening.

De Gouverneur van de provincie kan bovendien de prijzen vaststellen die moeten betaald worden aan de inlanders.

De opkoop mag niet elders gebeuren dan op de markten of op de plaatsen waar de rijstpellerij gevestigd is. Zelfs de inbewaring-geving van den rijst in de Europese instellingen, vóór den verkoop, is strafbaar.

Bijzondere bepalingen regelen ook de plaats en het toezicht op de markten waar de rijst moet verkocht worden, alsook de taxe die per ton aangekochte paddy moet betaald worden.

Worden aanzien als mechanische rijstpellerijen, deze die op een gewonen werkdag van 8 uur, één ton gepelden rijst kunnen voortbrengen. In een ordonnantie van 7 Oktober 1942 werd bovendien de inrichting van nieuwe rijstpellerijen en de vergroting van de bestaande, onderworpen aan een toestemming van den Gouverneur van de Provincie.

Onder den oorlog werd zelfs de aankoop van rijst

geregeld : alleen zij die voorzien waren van een licentie tot verbruik mochten deze aankopen verrichten.

Ook de verkoop van rijst die volgens inlandse methode gestampt was, werd verboden door een ordonnantie van 10 Juni 1942. Bovendien werd door een besluit van 29 September 1942 in de provincie Leopoldstad, de aankoop van meer dan 100 kgr. paddy, die niet voor gebruik van mensen bestemd was, onderworpen aan een voorafgaandelijk te bekomen toelating.

We zagen dus dat voor verschillende waren, de blanke handelaars een licentie moeten bezitten. Noteren we ook dat zelfs voor de waren die ze vrij van de inlanders mogen opkopen ze van een uitvoerlicentie moeten voorzien zijn om den uitvoer te mogen doen. Deze licenties moeten aangevraagd worden voor den uitvoer van aardnoten, mpunga (vrijgesteld door de verordening van 8 Juni 1946) palmpitten, rijst enz.

Over het algemeen worden de licenties in bepaalde streken toegestaan aan één maatschappij, en de verschillende te bekomen licenties worden verdeeld over de maatschappijen die in een gebied hun handelsbedrijvigheid uitoefenen. De maatschappijen die niet in het bezit zijn van een licentie voor een bepaald produkt mogen dit toch van de inlanders opkopen, maar moeten het voortverkopen aan de licentiehoudende maatschappij. Ze kunnen ook zelf zulk produkt uitvoeren, maar moeten dan een vastgestelde som betalen aan de licentiehoudende maatschappij.

Tot zover de inwerking van de faktor « Staat » op de economische ontwikkeling van de Bakongo. In een volgende paragraaf zullen we nu de invloed van een andere faktor onder ogen nemen, die in een deel van de streek de werking van de Staat op landbouwkundig gebied overnam, nl. de Cadulac.

Vierde faktor van ontwikkeling : de C.A.D.U.L.A.C.

De Cadulac, « Centre agronomique de l'Université de Louvain au Congo » werd gesticht in 1932.

Deze stichting zorgde voor de opleiding van landbouwassistenten en de opvoeding van leerlingen in de voorbereidende school van Kisantu en in twee landbouwscholen, te Ndembo en te Kiyanika, doch ze oefende ook rechtstreeks invloed uit op de omvorming van de mentaliteit van de inlanders.

We hebben ons hier niet in te laten met het pedagogisch werk van deze stichting en ook niet met het louterwetenschappelijk werk dat door proeven en waarnemingen bereikt werd. Stippen we slechts aan dat op gebied van onderwijs, de Cadulac, in samenwerking met de Kisantumissie, een zeer goed initiatief doorvoerde : het onderwijs nl. van de volwassen bevolking in het binnenland. Ook is de vorming van landbouwmonitoren hier te vermelden : buiten hun gewone studies op de normaalschool volgden zij gedurende één jaar les in vervolmaking op landbouwkundig gebied.

Vermelden we ook dat de Cadulac van Augustus 1937 tot Augustus 1947 een landbouwsektor van het Gewest toegewezen kreeg.

Zoals in heel de Inkisistreek, werden ook in die sektor de bepalingen van het dekreet van 1933, over de opgelegde kulturen, niet in den vorm doorgevoerd die in het dekreet voorzien is, maar werd toegelaten in de streek deze dwang te vervangen door propaganda. Slechts onder de oorlog werden de landbouwers verplicht bijkomende velden aan te leggen, naast de bestaande, en werd ook de kultuur van de urena lobata verplichtend gemaakt. Onder den oorlog legde de Cadulac in haar sektor zich bijzonder toe op een propaganda voor de aanleg van rijstvelden.

Deze propaganda werd o. m. gevoerd door het inrichten van landbouwtentoonstellingen waar de verschillende landbouwers hun voortbrengselen kwamen uitstallen.

De Cadulac heeft bovendien bijgedragen tot de uitbreiding van den landbouw, door het inrichten van een landbouwkoöperatief, van 1935 tot 1937, met aandeelhouders en leden, verdeling van de winsten, en dus terugbetaling aan de aandeelhouders. Maar dit initiatief was blijkbaar een beetje voorbarig want het moest reeds in 1937 vervangen worden door de inrichting van korporaties — voor fruit, groenten, aardnoten, rijst — die er voor zorgden de voortbrengst van de leden te verkopen. Deze voortverkoop kon gewoonlijk geschieden aan betere prijzen dan voor de verschillende produkten van de streek betaald werden in de magazijnen en op de markten, en de leden vonden er veel baat bij. Dit gold vooral voor rijst, aardnoten, en bananen. Ook zorgde de Cadulac steeds voor het vervoer van de landbouwvoortbrengselen van de inlanders die in het binnenland verbleven en met de korporatie verenigd waren. De vereniging beschikte daartoe over een eigen vrachtwagen.

De koöperatief en de korporaties, die er op volgden, zorgden insgelijks steeds voor den aankoop van zaad en plantgoed.

Doch met de oorlogsomstandigheden was er geen afzetgebied meer voor verschillende produkten die door de propaganda bijzonder benadrukt waren — vooral voor de bananen — en de inlanders die met hun vruchten bleven zitten of ze tegen een zeer lage prijs moesten verkopen, verloren hun vertrouwen in deze inrichting.

Op het ogenblik bestaat deze samenwerking tussen inlanders en Cadulac nog steeds, én voor den aankoop van zaden én voor den verkoop van de produkten, maar de verhandelingen zijn sterk in omvang en belang geslonken.

Ook werd beproefd landbouwscholen in te richten, en daarin slaagde de Cadulac. Maar ook deze scholen leverden niet meer op dan de landbouwscholen van de Missie om de redenen die we hoger bespraken.

Er werd bovendien beproefd de leerlingen van deze dorpsscholen te vestigen als onafhankelijke landbouwers, maar omwille van de nadelige werkvoorwaarden in de dorpen, mislukten ook deze pogingen. Dit neemt echter niet weg dat enkele zwarten zich als onafhankelijke landbouwers vestigden en sommigen van hen aanplantingen aanlegden van appelsienbomen en andere, en hun zaken — vooral na enkele jaren — grote uitbreiding namen. Zo konden zelfs enkelen van hen in 1947, samen een camion kopen.

Een zeer belangwekkend initiatief was de inrichting van een spaarkas en van een kredietbank. Maar de inlanders beseffen niet waarom ze na één jaar meer geld krijgen dan wanneer ze het geld stortten en bovendien beschikken de mannen in de huidige omstandigheden niet over voldoende geldmiddelen om werkelijk te sparen op een min of meer grote schaal. Deze spaarkas wordt dan ook vooral gevoed door de gelden van de bedienden van de Cadulac en Fomulac, vooral door assistenten en dgl. Juist dezen hebben zulke inrichting het minst nodig omdat de Bank van Belgisch-Kongo hun geval voorziet. Het loont toch wel de moeite de verhandelingen van de spaarkas en kredietkas van de Cadulac even van naderbij te beschouwen.

SPAARKAS.

	Deposito	*Terugbetaling*	*Saldo*
1935	11.967	2.425	9.542
1936	11.126	6.027	5.099
1937	4.224	3.604	620
1938	14.692	6.776	7.915
1939	18.249	14.138	4.111
1940	25.257	17.948	7.309
1941	22.185	11.355	10.830
1942	41.235	28.938	12.297
1943	50.380	32.134	18.226
1944	50.822	31.810	19.012
1945	30.045	20.560	9.485
1946	81.103	49.626	31.475

In 1938 werd bovendien een kredietkas ingericht, voor de leden van de korporaties van de Cadulac. De aanvragen werden meestal gedaan voor bruidschat, en de terugbetalingen gebeurden vooral met de opbrengsten van de verkoop van fruit.

In den loop der jaren werden volgende operaties gehouden :

	Leningen	*Terugbetaling*	*Saldo*
1938	5.968,50	4.764,50	1.204
1939	12.628	8.527	4.101
1940	3.365	4.315	4.305
1941	1.365	1.640	4.070
1942	5.235	4.299	5.006
1943	10.258	6.580	8.684
1944	18.748	3.179	24.253
1945	20.106	11.394	32.965

Voor de spaarkas bestond er in 1948 nog een bankrekening van een 180.000 fr. Dit geld komt echter hoofdzakelijk voort van de meer-betaalde werklieden en van de assistenten van Cadulac en Fomulac. De grote massa der inlanders was en blijft bij deze spaarkas zo goed als niet vertegenwoordigd.

De kredietkas was nog beperkter, vermits ze enkel

aan de leden van de korporaties leningen toestond. Het zou nochtans een zeer goed initiatief zijn om ook aan de brede massa van de bevolking leningen toe te staan, bv. voor het bouwen van huizen en het betalen van de bruidschat. De inlanders verdienen echter op het ogenblik te weinig om zich werkelijk te kunnen verbinden om op een vasten en bepaalden datum een bepaalde som terug te betalen.

In het jaar 1947 begon de Cadulac een ander zeer nuttig werk : het verenigen nl. van alle landbouwers die in één dorp leven, om gezamenlijk gedeelten van de velden te bebouwen en vooral om gezamenlijk aan veeteelt van klein vee te doen. Maar dit was slechts een initiatief in zijn eerste uitvoering en we kunnen dan nog niet meer doen dan het hier te vermelden.

Vijfde faktor van ontwikkeling : de handelsmaatschappijen.

De handelsmaatschappijen zijn een van de voornaamste faktoren geweest in de economische ontwikkeling van de streek. Historisch gezien werden de eerste handelsnederzettingen van de streek opgericht door inlandse christenen op aansporen van de Missie. De eerste maatschappij ontstond onder de benaming « Dongala Frères ». Zij opende twee nederzettingen : één te Kisantu, een andere te Kibangu. Twee andere inlanders openden kort daarop ieder hun magazijn. In 1910 kwam de eerste Belgische handelaar zich in de streek vestigen, nl. te Madimba. Hij opende ook een faktorij te Kisantu naast de markt « nkandu », die door P. De Meulemeester, met de medewerking van de hoofden van de streek, tot een algemene wekelijkse markt omvormd was.

Deze « nkandu » werd daarna tot handelscentrum verheven. De markt te Madimba werd in 1912 ingericht

voornamelijk met het doel maniokbrood te leveren aan Leopoldstad, Thysstad en Matadi (1).

Sindsdien nam het aantal van de handelsnederzettingen steeds toe en breidden deze hun aktiviteit uit tot heel de streek.

Deze handelsmaatschappijen oefenen eerst en vooral invloed uit door het bieden van werkmogelijkheden aan bedienden en werklieden. Ze mogen er zonder twijfel groot op gaan steeds de hoogste lonen te hebben uitbetaald, wat wellicht ook te wijten is aan het feit dat ze soms moeilijkheden ondervinden om het nodige personeel, vooral werkvolk aan te werven.

Doch veel meer nog dan door het bieden van deze mogelijkheden aan hun personeel, hebben ze heel de streek geweldig beïnvloed door aan de grote massa van de bevolking de mogelijkheid tot ontwikkeling en verrijking te verschaffen.

Om hun rol te bepalen in verband met Staat en Missie, kunnen we zeggen, dat zo de Staat de algemene voorwaarden van rust en orde waarborgt, en de Missie er de mensen toe bracht hun eeuwenoude gewoonten te laten varen en aktief deel te nemen aan de ontwikkeling, de handelsmaatschappijen deze taak voortzetten door de waren van de inlanders op te kopen en te verzenden.

Het is duidelijk dat geen van deze drie faktoren, Staat, Missie en Handelsmaatschappijen, totaal onafhankelijk zijn van elkaar en elk van deze faktoren dezelfde resultaten zou bewerkt hebben zonder de aanwezigheid en medewerking van de anderen.

Het heeft geen zin uit te maken welke faktor de voorrang heeft : de handelsmaatschappijen zouden weinig gelegenheid hebben handelswaren in het binnenland op te kopen zo de mentaliteit van de inlanders niet bewerkt was door school en missie en bovendien geen rust en orde

(1) P. J. Van Wing, persoonlijke mededeling.

heerste in het binnenland ; de Missies van hun kant zouden niet bloeien, moesten de zwarten blijven leven in den materiëlen toestand waarin wij ze bij onze aankomst in de streek troffen en waarin ze nog leven in streken waar geen of weinig handel mogelijk is.

De inlanders hebben hun velden uitgebreid én omdat ze er toe verplicht waren door den Staat én omdat zij het voordeel daarvan inzagen. Zij hebben dit voordeel slechts ingezien omdat in de magazijnen goederen te bekomen waren — vis, stoffen — die ze hevig verlangden, en dat ze deze slechts konden krijgen door de produkten van het land in diezelfde magazijnen of op de markten te verkopen.

Het loont de moeite om in concreto, aan de hand van statistieken de ontwikkeling te bestuderen van die verschillende markten, en bijgevolg de economische ontwikkeling van de streek. Hiervoor verwijzen we echter naar het laatste deel van dit werk, waar we deze gegevens samen groeperen.

De inwerking van de handelsmaatschappijen ging in dezelfde richting als deze van het bestaan van de spoorlijn Leopoldstad-Matadi. Veel toestanden immers die bijdroegen tot de ontwikkeling van de streek door den handel, zijn afhankelijk van het bestaan van den spoorweg. Deze inwerking van beide faktoren zullen we dan in een volgend paragraaf bespreken waar we vooral de inwerking van de faktor « spoorweg » onder ogen zullen nemen.

Zesde faktor van ontwikkeling : De spoorweg Leopoldstad-Matadi.

Het is een feit dat de handel in het binnenland nooit de ontwikkeling zou gekend hebben die we nu vaststellen, zonder de aanwezigheid van den spoorweg Leopoldstad-Matadi en de geweldige uitbreiding van de hoofdstad.

Het bestaan van den spoorweg in de streek van de

Inkisi zorgde voor de vrijmaking van de bevolking van den last van het dragen, voor het openstellen van vele plaatsen voor werklieden en bedienden, voor de verbinding met Leopoldstad, doch vooral voor gemakkelijk vervoer van de landbouwvoortbrengselen. Het volstaat te bedenken dat in 1949, 69.552 T door de Otraco werd vervoerd. Het is dan ook vooral aan den spoorweg te danken dat in het binnenland een vrij hoge prijs kan betaald worden voor de landbouwprodukten.

Wat de aanleg van den spoorweg betreft, hebben minder Bakongo hieraan deelgenomen dan men op het eerste gezicht zou vermoeden, wanneer men bedenkt dat de spoorweg dwars door het land van Bakongo loopt. En toch was de werkelijke gang van zaken zo. Wanneer de aanleg van de spoorbaan in 1897 de Inkisi bereikte, is de verdeling van de 7.921 werklieden die er aan werkten de volgende :

Senegal	1.607
Engelse Kol.	4.559
Kong. Kust.	344
Kataraktengeb.	1.344

De Bakongo moeten we bij deze laatste groep rekenen al behoren ze strikt genomen niet tot dat *gebied.*

De bijdrage van de Bakongo voor den aanleg van den spoorweg bestond dan ook niet zozeer in de levering van werkvolk als wel in de zware last van de levering van dragers en voedsel.

Voortgaande op het dekreet van 1891 verplichtte de Staat de dorpen en hoofdijen tot regelmatige leveringen van voedingswaren voor de werklieden en tot het verschaffen van dragers. De Bakongo waren hiervoor aangewezen vermits ze iets meer dan halfweg tussen Leopoldstad en Matadi wonen. De verplichtingen die hen opgelegd werden, wogen zeer zwaar en de herinnering er aan blijft voortleven in het geheugen der Bakongo.

Toch was ook in dit opzicht de spoorweg een minder

kwaad dan de karavaanweg die aan dezelfde bevolking dezelfde eisen stelde. De bevolking van de Inkisistreek ging stilaan ten onder aan het dragen. Wellicht is de buitengewone verspreiding van de slaapziekte voor een deel te wijten aan deze verzwakking van de bevolking.

Anderzijds werd echter de bevolking, juist door deze eisen die haar gesteld werden, verplicht grotere velden aan te leggen, wat zonder twijfel een weldaad was. Van nature uit leggen de zwarten immers steeds kleine velden aan.

Bij de meer rechtstreekse voordelen die de aanwezigheid van den spoorweg bezorgde, vernoemden we dus vooreerst de vrijmaking van de mannen waardoor de mogelijkheid voor hen ontstond zich aan andere bezigheden te wijden.

Zonder twijfel bracht de aanwezigheid van den spoorweg een grotere gemakkelijkheid mee voor de landvlucht, maar het dunkt ons dat de aanwezigheid van den spoorweg slechts als een bijkomstige reden van dit verschijnsel gold : de Bayaka en Bankanu immers, waar deze landvlucht nog groter afmetingen heeft aangenomen dan bij de Bakongo, wonen verder van het spoor verwijderd.

We durven integendeel zeggen dat de spoorweg een van de redenen is waarom de landvlucht niet dezelfde afmetingen genomen heeft bij de Bakongo als bij deze andere stammen. Men heeft immers slechts te bedenken dat de Bankanu en Bayaka veel minder mogelijkheden hebben om winst-afwerpende produkten voort te brengen dan de Bakongo omdat ze verder van den spoorweg wonen. Al hetgeen ze verkopen wordt door de handelaars aan veel lager prijzen opgekocht omdat deze grote uitgaven hebben voor het vervoer van uit het binnenland naar het spoor. Indien ze tegen hogere prijzen aankopen, kunnen ze hun waren in de hoofdstad niet aanbieden beneden den maximum-prijs die daar voor die waren is vastgesteld.

In de verder afgelegen streken werpt de landbouw geen voldoende winsten af en zijn zodoende de inkomsten ontoereikend om den bruidschat te betalen en om de levensstandaard op te houden die tegenwoordig in het binnenland geëist wordt.

Vervolgens komt enkel de streek die langs de spoorweg ligt in aanmerking voor de bevoorrading van de zwarten in de hoofdstad. De voedingswaren kunnen immers niet vervoerd worden zonder gevaar van bederf indien ze niet van het veld op de spoorwagens geladen worden.

Het is dan ook duidelijk dat een van de beste middelen om de ontvolking van de streek tegen te gaan, bestaat in het aanleggen van goede verbindingswegen met de centra en het spoor.

Als immers de gelegenheid niet geboden wordt om in het land zelf geld te verdienen — en dit is uitgesloten als het binnenland niet vast verbonden is met het spoor en de centra, — moet de bevolking uitwijken zoals dit op het ogenblik dan ook het geval is.

Het komt ons dus voor dat de aanwezigheid van de spoorweg de ontvolking van de streek tegenhield. Anderzijds moeten we er op wijzen dat niet alleen de spoorweg hiertoe bijdroeg. Elk van de besproken faktoren zal zijn bijdrage tot de sanering van den toestand bij de Bakongo mogen opeisen, daar elke verbetering van den economischen toestand en vooral het vermeerderen van de middelen die de mensen ter beschikking staan, de enige weg is om de ontvolking van de streek tegen te gaan.

Besluit.

We zagen in dit deel de inwerking van de verschillende faktoren op de sociale en economische ontwikkeling van de streek. We stelden vast dat ongetwijfeld de voornaamste werking uitging van de Missie en van den Staat. De handelsmaatschappijen, en de aanwezigheid van den

spoorweg Leopoldstad-Matadi oefenden insgelijks een zeer groten invloed uit. Deze invloed van al deze faktoren is echter moeilijk in cijfers uit te drukken : hij kleurt heel het leven van de bevolking. We zullen dan ook het belang van de verschillende faktoren slechts dan helemaal vatten wanneer we de huidige sociale en economische toestand onder ogen genomen hebben — wat het onderwerp uitmaakt van het tweede deel van dit werk.

DEEL II

DE HUIDIGE SOCIAAL-ECONOMISCHE TOESTANDEN BIJ DE BAKONGO VAN HET INKISIGEWEST

HOOFDSTUK I

Het blijvend overwicht van de « Gewoonte ».

Besteden we vooreerst onze aandacht aan de ontwikkeling die zich voordeed binnen den klan, vermits deze nog steeds de grondslag uitmaakt waarop heel de maatschappij der Bakongo rust.

Als voornaamste verhoudingen binnen den klan, gelden deze van de ouderen tegenover de jongeren, van de « bibuti » tegenover hun « bana bankasi », van de bezitters tegenover de mensen die onder hun gezag staan.

In de grote lijnen bleef de traditionele toestand ongewijzigd : de palabers worden nog steeds beslecht door de ouderen, de huwelijken in hoofdzaak beslist door overeenkomsten tussen de bezitters van den jongen en die van het meisje, en soms nog tegen hun zin in en zonder raadpleging van de betrokken personen. Het gezag van den moederlijken oom op zijn neven en nichten blijft steeds de grondvest van de sociale ordening : het matriarchaat in één woord, blijft heel deze maatschappij beïnvloeden.

Er is wel mildering gekomen in de voorschriften van de

gewoonte, in dezen zin dat door de tussenkomst van Missie en Staat de hardste kanten bot geschaafd werden. Dit was vooral het geval met de bestrijding van het bijgeloof in zijn weerzinwekkendste uitingen, zoals het opzoeken van schuldigen of ndoki's langs de traditionele weg van feticheurs en fetichen om; het terechtstellen van vermoede dragers van de kwade hand, de verbreking, — zonder voldoende redenen — van huwelijken. Maar zelfs deze uitingen van de vroegere gewoonte komen steeds weer opduiken.

Vermelden we slechts enkele feiten waarvan we zelf getuige waren : in 1947 werd een jongen van de dorpsschool Kingunda, een dorp op een 10 km. van Kisantu verwijderd, in vollen dag vermoord door twee vrouwen, omdat zij dezen jongen beschouwden als de oorzaak van verschillende sterfgevallen in hun familie.

Een vrouw van de linkeroever van de Inkisi stierf op de Fomulac aan de gevolgen van een vergiftiging, hoogstwaarschijnlijk opgelegd door de hoofdman of de feticheur om de persoon op te sporen die beschouwd werd als de oorzaak van verschillende sterfgevallen.

Bij den ingang van den tuin van Broeder Gillet te Kisantu staat een boom (nkasa) waarvan de schors o. m. gebruikt wordt voor de voorbereiding van het gif dat dienen moet voor de gifproef. Tweemaal maakten we mee dat stukken schors verdwenen, spijts het strenge toezicht.

Datzelfde voortbestaan van de voorvaderlijke traditie komt uit in het sluiten van huwelijken tussen partijen die elkaar nooit zagen. Dit is op het ogenblik des te erger dat het gewoonlijk gevallen geldt van jongens die in Leopoldstad werken en langs hun familie om, een meisje vragen uit het binnenland. We mogen ons hier echter niet laten misleiden door enkele gevallen omdat deze huwelijken, in het geheel van de gesloten huwelijken, grote uitzonderingen geworden zijn.

Wanneer echter zulk een huwelijksovereenkomst gesloten wordt door de bezitters van het meisje en die van den jongen, moet het meisje in de hoofdstad een echtgenoot vervoegen die ze nooit zag, ofwel komt de jongen één of twee dagen vóór zijn huwelijk naar zijn streek terug. Het is overbodig de nadelen van zulke gebruiken te beschrijven.

In denzelfden zin van het voortbestaan van de traditionele instellingen spreken ook volgende feiten een zeer duidelijke taal, te meer dat juist zwarten erbij betrokken waren die het sterkst den invloed ondergingen van de uiterlijke blanke beschaving :

Gedurende den oorlog, in de jaren 1940-41 ontstond de Matonsibeweging in Angola en sloeg over naar de streek van Ngidinga.

We hebben ons hier niet in te laten met de drijfveren van deze beweging. Opmerkenswaardig was vooral de deelname van meer ontwikkelden. De zwarten waren er van overtuigd, dat om het beoogde doel te bereiken — de verrijzenis n. l. van de ouderen en de herleving van den klan in zijn vollen luister — alle leden van den klan, zonder uitzondering, de « matonsi » moesten drinken. Deze « matonsi » waren een drank, waarvan de samenstelling verschilde volgens de graad van ontwikkeling van de beweging.

De heren geëvolueerden uit Leopoldstad werden naar hun dorpen teruggeroepen en — dit is het merkwaardige — een zeker aantal keerde naar het dorp terug om deze drank in te nemen opdat de klan in zijn geheel nieuw leven zou kunnen krijgen.

Verder is het algemeen bekend dat de bewoners van Leopoldstad — althans de Bakongo — zich één blijven voelen met hun stamgenoten en met hen betrekkingen blijven onderhouden. Vooral in de grote gebeurtenissen van hun leven komen ze steeds terug tot hun « kanda », tot hun klan.

De zwarte loonarbeiders, die in de hoofdstad geen toelating krijgen om naar hun dorpen terug te keren ter gelegenheid van sterfgevallen van naaste bloedverwanten, — vooral als de dorpen gemakkelijk te bereiken zijn, zoals dit voor de Bakongo het geval is — laten eenvoudig hun werk staan om de « yemba », de dodenbewening, bij te wonen.

Bij sterfgevallen in Leopoldstad zullen ook de Bakongo die in het binnenland wonen naar de hoofdstad reizen.

Deze blijvende invloed van de eeuwenoude gewoonte, ook op degenen die het sterkst ingeschakeld zijn in de nieuwe economische toestanden, komt insgelijks uit in het verlangen van de meeste Bakongo die buiten hun dorpen leven, om een huwelijk te sluiten met eigen rasgenoten en volgens de gebruiken en gewoonten van hun streek van herkomst.

Dit voortleven van de traditie op het gebied van huwelijken is zelfs zo sterk dat het bij de Bakongo niet eens opgekomen is een huwelijk te sluiten volgens de gewoonten der Europeanen, al hebben ze deze in haast alle andere punten nagevolgd. Nooit zal er echter een huwelijk gesloten worden zonder dat de betaling van de bruidschat voorafging. De Missie heeft dan ook steeds geweigerd een huwelijk in te zegenen dat niet voorafgegaan was door een traditionele huwelijksverbintenis : tussen klan en klan, tussen bruid en bruidegom.

De zwarten die in concubinaat leven, maken ook een scherp onderscheid tussen hun toestand en deze van hen die door een regelmatig huwelijk gebonden zijn.

In het binnenland is het niet eens denkbaar dat een vrouw op blijvende wijze bij een man zou wonen als deze de bezitters en de familie van de vrouw niet betaalde. Ook in de buitengewoontelijke centra doet zich dezelfde toestand voor : geen huwelijk zonder bruidschat en ook geen samenwoonst zonder betaling.

Nog een andere voorvaderlijke gewoonte is zeer leven-

dig gebleven bij de economisch-meest-ontwikkelden : de gewoonte nl. van onderlingen bijstand. Wij zijn steeds verrast te vernemen dat klerken bv. die 1.500 fr. en meer verdienen per maand, toch nog steeds in schulden gedompeld zitten. Dit wordt waarschijnlijk hierdoor verklaard dat ze zich verplicht voelen hun familieleden te voeden, te herbergen, geld te lenen, in één woord hen steeds bij te staan, als ze daartoe enigszins de gelegenheid en de middelen hebben of menen te hebben.

Zo leeft een gedeelte van de niet-ingeschreven bevolking van Leopoldstad op kosten van meer bevoordeligde familieleden. De uitgaven voor het onderhoud van deze personen worden niet vergoed in geld, omdat over het algemeen deze personen juist geen geld bezitten, en omdat het bovendien tegen de gewoonte indruist te betalen voor een dienst die door familieleden bewezen werd.

Doch hier ook blijft de door en door inlandse gewoonte voortbestaan ; niets voor niets. Wanneer deze bewoners van de hoofdstad terugkeren naar hun dorp, moet hen evenveel teruggegeven worden in natura als zij zelf bezorgden bij gelegenheid van het verblijf van familieleden in de hoofdstad.

Verder zullen zij bij hun vertrek overladen worden met geschenken en voedingswaren. Wie het ooit aangedurfd heeft een vervoer van zwarten van uit het binnenland naar de hoofdstad in te richten, weet dat hij bij berekening van het te vervoeren gewicht niet zo zeer hoeft te letten op het aantal personen of hun gewicht maar wel op het gewicht van en de ruimte voor de pakken, die bij elke verplaatsing een Mukongo vergezellen.

Bij deze opsomming van feiten die den toestand weergeven in zoverre hij niet beïnvloed werd door de uiterlijke economische veranderingen, moeten we insgelijks de schroom van de inlanders vermelden voor een vervloeking door de ouders of bezitters.

De overtuiging dat zulke vervloeking automatisch en feilloos haar doel bereikt, blijft zeer levendig bij de Bakongo.

De houding tegenover de mismaakten is insgelijks zeer kenschetsend : ze verschilt merkbaar met degene die in onze landen ten opzichte van deze mensen bestaat : bij ons is het eerder een gevoel van medelijden, hoogstens van bespotting. Bij de Bakongo integendeel is het gevoel van schrik overheersend. De mismaakten staan in hun oordeel in nauwer voeling met voorouders en geesten. Deze personen maken dan ook meestal gebruik van den schrik dien ze inboezemen, om de anderen uit te buiten.

P. Van Wing in zijn « Études Bakongo » vermeldt ook dat zinnelozen beschouwd worden als wezens die door een geest bezeten zijn. In de verhalen en de legenden van de Bakongo treft men een dergelijke opvatting insgelijks aan. Het gaat deze mensen steeds goed omdat zij in den grond geen wezens zijn zoals wij, en over andere middelen beschikken (1).

Ook is de overtuiging dat de albino's wedergeboren overledenen zijn — en dus van een ander soort als de gewone mens — helemaal niet uit hun overtuiging verdwenen, zelfs niet bij de meest ontwikkelden. We zegden reeds een woord over de matonsibeweging : de voorvaderen, zo werd aan allen gezegd, zouden verrijzen als blanken. We zagen dat ook geëvolueerden van uit Leopoldstad naar hun dorpen terugkeerden om deel te nemen aan de voorgeschreven ritus.

De slaven.

In verband met het voortbestaan van de traditionele instellingen, moet ook de verhouding tussen slaaf en vrije besproken worden.

(1) Y. STRUF, Les Bakongo dans leurs légendes, blz. 124-142.

Men is wellicht verwonderd nog te horen spreken van slaven omdat men weet dat er in Kongo geen slavernij meer bestaat. Dat is helemaal waar in den zin dat er geen slavenhandel meer voorkomt en in de ogen van de blanken geen onderscheid kan gemaakt worden tussen vrijen en slaven. Ook die willekeurigheid tegenover medemensen die de benaming « slaaf » bij ons oproept vinden we er niet meer. Nog veel minder een slechte behandeling.

De slaven in het huidige Kongo beantwoorden ook niet aan de bepaling van « lijfeigenen » of van mensen die gebonden zijn aan den bodem zoals dit in vroeger eeuwen bij ons bestond.

Hetgeen de toestand van de slaven bij de Bakongo kenmerkt is de aanwezigheid van bijzondere banden van afhankelijkheid tegenover bepaalde personen waaraan de slaven en hun familie onderworpen zijn.

Deze afhankelijkheid komt het duidelijkst uit in de gebeurtenissen van het inlandse leven waar de gewoonterechtelijke inslag het sterkst bleef : huwelijk, grondbezit, rechtsgedingen.

Vooral bij het sluiten van huwelijken doet de bezitter zijn rechten gelden : de huwende partijen hebben zeer weinig in te brengen. Zo is volgens ons dit wondere feit te verklaren dat in deze sterk-geëvolueerde streek, de uithuwelijking van meisjes aan jongens die ze nooit gezien hebben, steeds voorkomt, zij het dan nog eerder in zeldzame gevallen.

De huwende partijen hebben tegenover hun bezitter geen recht van beding. Zij zijn juridisch onmondig.

Voor de wetten van exogamie — het huwelijk buiten den klan — staan vrijen en slaven niet op denzelfden voet. De vrijen mogen niet huwen binnen denzelfden klan, terwijl voor de slaven deze vraag zich niet eens stelt omdat de slaven geen klan bezitten. De vrouwenslavinnen worden daarom uitgehuwelijkt aan leden

van den klan waartoe ook de bezitter hoort zodat de kinderen — die het statuut van hun moeder volgen — binnen den klan blijven en zo den rijkdom van den klan vermeerderen.

Indien een vrije echter trouwt met een slavin die aan een anderen klan toebehoort dan deze waar hij zelf deel van uitmaakt, volgen de kinderen het statuut van hun moeder en horen dus toe aan een vreemden klan.

De slaven mogen insgelijks niet tussenkomen in betwistingen en beslissingen in zake grondeigendom, vermits ze geen eigendomsrechten kunnen doen gelden op de gronden die toebehoren aan den klan waaraan ze onderworpen, maar waarvan ze geen leden zijn. Invloedrijke slaven kunnen hun persoonlijke mening uitbrengen, maar de beslissing wordt getroffen door de vrijen.

Wat echter het gebruik van den grond aangaat, alsook de jacht en de visvangst op de gronden die aan den klan toebehoren, staan slaven en vrijen op denzelfden voet : er komen geen preferente delen voor.

Ook voor het persoonlijk eigendom : geld, alaam, klederen, huis, geplante bomen, vruchten van de velden, is er geen verschil merkbaar.

In het dagelijks leven bestaat er ook tussen beide soorten geen onderscheid. Zo zijn de 700 jongens van de school van Kisantu werkelijk gelijk voor de wet. Toch weten de oudere leden van de bezittende klans zeer goed welke jongens aan bepaalde personen van hun klan onderhorig zijn. Hier en daar zelfs, vooral bij de aankomende jongens, zijn gevolgen van die persoonlijke toestand waar te nemen : het verrichten van karweien komt bv. eerder toe aan de niet-vrijen ; dit meenden we ten minste te bemerken bij enkele aankomende jongens die we van zeer dichtbij konden volgen.

Vermelden we, in verband met het voortbestaan van deze sociale toestand, een zeer kenschetsend feit : een inlandse priester lukte niet buitengewoon goed in de

streek die hem voor zijn apostolaat toegewezen was. De bewoners van de streek gaven er den volgenden uitleg voor : hij is een slaaf en daarom luisteren de mensen niet naar hem. Of dit werkelijk de enige en zelfs de voornaamste reden was, durven we sterk betwijfelen. We vermelden dit feit slechts om aan te tonen dat de inlanders rekening houden met persoonlijke verhoudingen die ons ontsnappen. Toen de jongen zich voor het seminarie aanbood en zelfs gedurende zijn vormingsjaren, ontstonden er met de medeseminaristen nooit moeilijkheden omwille van die familietoestand. Doch eenmaal in aanraking met de massa van zijn rasgenoten, ondergaat hij de gevolgen ervan : de eisen van den bezittenden mbuta zijn sterker tegenover hem dan tegenover een ander, de mensen kunnen niet nalaten er steeds de familieaangelegenheden bij te betrekken.

De vrijmaking van de slaven [1].

De vrijmaking der slaven vereist dat deze te weten komen welke hun klan is. Doch de bezitters maken alle mogelijke moeilijkheden om hun geheim te openbaren omwille van de voordelen die ze door een vrijmaking prijsgeven.

Vooreerst vinden ze er voordeel bij dat alle kinderen die door den mannelijken slaaf verwekt worden aan den klan blijven toebehoren ; de slaven huwen immers meestal met vrouwen die tot denzelfden klan behoren.

Ook hebben de slaven geldelijke verplichtingen ; elk jaar moeten zij aan hun bezitters tol betalen en bovendien tussenkomen in de onkosten van feesten, huwelijken en begrafenissen enz. De bezitter is echter van zijn kant verantwoordelijk voor de handelingen van zijn slaven. Bij een gebeurlijke beboeting van den slaaf, moet deze

[1] Persoonlijke mededelingen van P. Van Wing en antwoorden op de vragenlijst die we over dit onderwerp opstelden.

geholpen worden door den bezitter of diens klan, indien de betrokken persoon niet over het nodige geld beschikt. In dat geval zal het voorgeschoten geld achteraf teruggeëist worden. De economisch sterkeren onder de slaven zijn dan ook de meest-bevoordeligden, en kunnen bv. gemakkelijker de vrouw bekomen die ze wensen, omdat zij zelf over de middelen beschikken om den bruidschat te betalen of aan de bezitter die de bruidschat betaalde, het geld terug te geven. Ook hebben zij het meest kans om het geheim van hun klan te achterhalen : de ouderen zijn immers over het algemeen niet te bewegen dit prijs te geven tenzij tegen betaling.

Weten de slaven tot welken klan ze behoren en bovendien tot welk deel van den klan, en kunnen ze dit bewijzen, dan komt het er bovendien op aan hun eigen familie te overtuigen om aan den huidigen bezitter het geld en de geschenken te bezorgen die voor de vrijmaking geëist worden.

Van den kant van deze bezitter van den slaaf wordt vereist dat hij « werkelijk = mu nsi mbundu » akkoord is om den slaaf vrij te laten. Zo niet zal hij den slaaf vervloeken (kuloka). De schrik voor deze vervloeking is een van de voorname redenen waarom veel slaven niet trachten zich los te maken uit hun toestand.

Bovendien wordt de vrijstelling altijd vergezeld van een openbare plechtigheid. Deze vrijmaking werd vroeger opgevat als een vrijmaking uit de macht van de huis-fetichen.

De geldsommen die voor de vrijmaking van een slaaf gevraagd worden, zijn niet absoluut onveranderlijk en zijn slechts bijkomstig : als wezenlijk deel van de vrijmaking geldt het schenken aan den « vader » van den slaaf (dengene die tot dan toe den slaaf bezat), van een groot levend huisdier : geit, bok of zwijn. Vroeger moest voor elk der leden die vrijgelaten werden een geit betaald worden. Nu verschilt de som geld van geval tot geval

en van streek tot streek. Meestal wordt 200 fr. betaald voor den man, 100 fr. voor de vrouw, en van 50 tot 100 fr. (zeldzamer tot 200 fr.) voor elk van de kinderen die vrijgelaten worden.

Voor grote gezinnen zoals er bij de Bakongo veel voorkomen, lopen deze sommen vrij hoog op, en overtreffen dikwijls het bedrag dat als bruidschat gevraagd wordt.

Veel zwarten verlangen er niet naar hun vrijheid te herwinnen omdat er geen voordelen aan verbonden zijn zolang ze geen bijzondere moeilijkheden ondervinden. Allen, zowel slaven als vrijen zijn economisch gelijkberechtigd en kunnen hun leven inrichten naar goeddunken.

Wanneer echter moeilijkheden oprijzen in de familie van den slaaf staat deze totaal machteloos. Wij maakten het geval mee van een slavin-weduwe, met verschillende kinderen ten laste, die ondergedompeld zat in moeilijkheden en door haar bezitter niet geholpen werd en ook op geen enkele manier kon bekomen dat haar bezitters de klan openbaarden waartoe ze werkelijk hoorde, en waar ze hulp had kunnen vinden.

Onze invloed op dit domein zal steeds zeer beperkt blijven en dit om de eenvoudige reden dat het voor ons uiterst moeilijk is te weten of iemand een vrije is of een slaaf. De inlanders zijn op dit punt buitengewoon gesloten voor de blanken. Missionarissen die lang en zeer nauw in voeling stonden met de inlanders zullen weten wie vrij of slaaf is ; de andere blanken zullen steeds de grootste moeite ondervinden om dit te achterhalen tenzij toevallig, of langs inlandse geestelijken of werkelijk-toegewijde zwarten om. Zelfs wanneer deze blanken zwarten, — waarvan ze langs een anderen kant weten dat ze slaaf zijn, — ondervragen over hun klan, blijven deze laatsten het antwoord niet schuldig maar geven dadelijk den klan op die hen bezit.

Toch menen we dat, indien moeilijkheden voorkomen,

die hun oorsprong vinden in deze banden van afhankelijkheid, en als slaven zelf de zaak ruchtbaar maken en hun toevlucht zoeken bij den blanke, deze druk moet uitoefenen op de ouderen om hen te verplichten hun medemensen vrij te maken van banden die voor goed tot het verleden zouden moeten behoren.

Nieuwe banden van afhankelijkheid.

De klacht van alle oude inlanders luidt dat de jongeren zich niet houden aan de tradities van den klan. Zij voelen zeer goed dat hun gezag afbrokkelt en zij niet meer heersen over hun familie zoals zij zelf in hun jeugd door deze beheerst werden.

Er komen nu ongetwijfeld zwarten voor die zich aan de traditionele maatschappelijke inrichting zo goed als niet meer storen. Men zou geneigd zijn, als men de bevolking van Leopoldstad bezig ziet, te denken dat deze mensen talrijk zijn. Toch menen we het tegenovergestelde, en denken dat slechts in uitzonderlijke gevallen op radikale wijze afgebroken wordt met de traditionele familieverplichtingen. Voor de Bakongo die buiten hun dorpen leven, is dit zonder twijfel het geval.

Het is gewoonweg ondenkbaar dat iemand na opstand tegen de mensen van zijn eigen midden, nog in dat midden zou kunnen blijven leven, of zelfs in de nabijheid ervan. Het is even ondenkbaar dat personen die in de centra wonen, en er rijk geworden zijn, totaal zouden afbreken met hun familie in het hinterland, en zich aan de zware verplichtingen tegenover hun familie zouden onttrekken. Zulke gevallen komen voor bij zwarten die in Leopoldstad of in andere grote centra hun toevlucht zochten, maar dan is het niet alleen een toevlucht maar eerder een vlucht.

De band van afhankelijkheid echter, die vroeger ook in het dagelijkse leven bestond tussen de ouderen en de jongeren, is verbroken.

De jongeren leven onafhankelijk. Zij hebben nog steeds eerbied voor de ouderen omwille van hun klantoebehoren, doch niet meer dezelfde gevoelens van haast slaafse afhankelijkheid die vroeger deze verhoudingen kenmerkten.

Er gebeurde een omschakeling van waarden : het geschoten vlees, de palmwijn en andere kleine zaken die vroeger in het leven van het dorp telden, bevonden zich in de handen van de ouderen die er over beschikten naar goeddunken en aan hun « baleke » — de jongen en de mannen van hun kanda, van hun klan, — *uitdeelden* wat hun goeddacht. Deze waarden hebben nu hun belang verloren tegenover het geld, de Europese klederen, enz. Deze worden niet meer door de ouderen aan de jongeren maar door de jongeren aan de ouderen geschonken, al trachten deze laatsten dit geld, deze klederen, enz. van de jongens en mannen op te eisen als een tol die hen toekomt om hun waardigheid als klanoversten.

De gevoelens van afhankelijkheid hebben zich echter in ruime mate overgeplaatst van de ouderen op de blanken. Niet op deze of gene blanke, doch op de blanke in het algemeen. De zwarte hecht zich immers moeilijk aan één werk, en verlangt regelmatig van bezigheid te veranderen. Maar hij weet zich voor zijn materiëlen welstand van den blanke afhankelijk.

Dit wil niet zeggen dat het een zelfde gevoel is dat van pool veranderde. De houding tegenover den blanke waar de zwarte zijn loon bij verdient, heeft niets te maken met het gevoel tegenover de ouderen waarvan hij nog steeds afhankelijk blijft voor huwelijkszaken, grondeigendom, en in het algemeen voor alle belangrijke gebeurtenissen van het inlands leven.

In dit verband vermelden wij ook dat bepaalde zwarten hier met de blanken gelijkgeschakeld worden. Steeds meer en meer ontwikkelde zwarten willen gediend worden door boys, of door familieleden die in den grond het

werk van boy verrichten zonder dien naam te dragen. Ook de zwarte handelslui hebben slecht-betaald personeel in hun dienst. Hetzelfde geldt voor de inlandse zelfstandige werklieden. Zodra iemand ruim geld verdient, zal hij zich omringen met helpers. Wij zullen verder den toestand van het personeel van deze personen bespreken. Meestal is dit samengesteld uit ondernemende jonge mannen die langs den weg van medewerken en uitgebuit worden om, den stiel willen leren om er langzamerhand zelf gebruik van te maken voor eigen rekening.

Als wezenlijk kenmerk van de veranderingen die dank zij of omwille van de verandering in den algemenen economischen toestand voorkomen, vermeldden we het verbreken van de banden van afhankelijkheid tussen de gezagdragers en de onderhorigen van den klan. Wij drukken hetzelfde uit op een andere manier als we spreken van de ontwrichting van de inlandse maatschappij of van de vermindering van het traditionele gezag.

We zullen nu in de veranderde gewoonten omtrent het huwelijk een ander domein ontmoeten waar deze ontwrichting, deze vermindering van het gezag, zich voltrekt.

HOOFDSTUK II

Het huwelijk.

De gevolgen van de economische omwenteling doen zich op de eerste plaats voelen in de betrekkingen die door het huwelijk in het leven geroepen worden. Deze gevolgen zijn merkbaar zowel voor de verhoudingen tussen de huwende personen als tussen de gehuwden en hun familie. Meer dan waar ook geldt als hoofdreden van de omwenteling : de verandering in de economische toestanden en meer bepaald de verplaatsing van het economisch zwaartepunt van de vrouw op den man, waarover we in het vorige deel handelden.

In dit hoofdstuk zullen we het hebben over de gevolgen van de economische omwenteling in huwelijkszaken en huwelijksleven. Vooreerst onderzoeken we het ontstaan van het huwelijksverband en de betekenis van het huwelijk in de ogen van de inlanders. Verder zullen we dan zien dat het vaderlijk gezag in de gezinnen veld wint en ten slotte zullen we handelen over verwante problemen van echtscheiding, polygamie en prostitutie.

Het ontstaan van de huwelijksovereenkomst.

Wanneer een jonge man die verlangt te huwen, bij een blanke werkt en er dus geld verdient, staat hij veel onafhankelijker dan een jonge man die dit voorrecht niet heeft van bij een blanke te werken. Alleen reeds omdat hij buiten zijn eigen klan en den invloed van zijn bezitters verblijft, kent hij een veel groter onafhankelijkheid dan dit ooit het geval kan zijn met iemand

die in het dorp leeft op kosten van zijn ouders en familie, en dus ook totaal afhankelijk is van hun goeddunken.

De werkman wordt niet meer onderhouden door zijn familie, maar de familie door het loon, de geschenken en in het algemeen de bijdragen van alle slag van de werkman. Vandaar staat deze veel sterker en kiest zo goed als altijd zelf zijn gezellin — tenminste de jonge man die in de streek zelf werkt.

Zelfs als de ouderen zich met de zaak bemoeien en de keuze verrichten in plaats van de jongere, zullen ze zeer zelden een vrouw durven opdringen tegen den zin van de betrokken persoon in.

De hoger aangehaalde voorbeelden van huwelijken waar de huwende partijen elkaar niet kenden, golden hoofdzakelijk jongens en mannen die naar Leopoldstad of een ander centrum uitweken en langs hun familie om een vrouw uit hun streek vroegen. De ouders en bezitters plooien zich naar den wil van den jongen of van den man die geld verdient.

Het meisje integendeel blijft steeds veel afhankelijker van den wil van haar familieleden. De meisjes die bij of voor de blanken werken, zijn uitzonderingen. Zo goed als alle vrouwen en meisjes werken op het land en vermits een groot gedeelte van de vruchten van dat werk op het land aan de familie ten goede komt, oefent deze dwang uit om de vrouwen in het binnenland te houden. De toestand van de inlandse vrouw is dan ook op het gebied van huwelijksvrijheid dikwijls nog dezelfde als voorheen.

De meisjes echter die als lerares, bv. op een Missie onderwijzen en daardoor buiten hun midden leven en werken op een niet-traditionele wijze, staan ook veel vrijer tegenover hun bezitters en zullen nooit tegen hun zin uitgehuwelijkt worden.

Door de uitbreiding van de economische bedrijvigheid

in heel de streek, nam ook de verplaatsing van personen geweldig toe, wat natuurlijk aanleiding geeft tot gemakkelijker kennismaking van de jongelui. Door deze talrijke verplaatsingen zijn ook de traditionele voorschriften weggevallen die het leven van jongens en meisjes volledig scheidden.

Al is het rechtstreeks kontakt dus veel groter geworden, toch bestaat er nog niet die spontaneïteit die de verhoudingen tussen de jongelui in onze streken kenmerkt. Een samenkomen van jongens en meisjes in de Inkisistreek heeft nog steeds de smaak van de verboden vrucht en de verhoudingen zijn dan ook niet spontaan, maar wild en gemaakt, op het model van de buitengewoontelijke centra en Leopoldstad.

Door de aanwezigheid van veel vreemdelingen ten slotte, heeft de traditie aan waardering ingeboet omdat ze niet meer als de enige norm voorkomt. Men is de détails der voorschriften als nutteloos gaan beschouwen.

Al zijn de jongens vooral dus veel onafhankelijker geworden, toch wil dit helemaal niet zeggen dat ze zich totaal vrij hebben gemaakt van hun familie. Verre vandaar. Al is er tussen de zwarten die bij de blanken werken en deze die in hun dorp leven, een groot verschil, toch hebben beiden nog steeds de goedkeuring en toelating van hun familie nodig voor hun huwelijk. Het is nog steeds de familie die aan den jongen een vrouw « bezorgt ».

Ook zijn de werklui meestal niet in staat te sparen met het oog op hun bruidschat ; deze laatste werd anderzijds steeds hoger opgedreven door de bezitters van de meisjes, juist omdat de jongens en mannen geld verdienen bij de blanken. Een deel ten minste van de bruidschat moet dan ook nog steeds door de familie betaald worden. Deze betalingen geschieden echter veel gemakkelijker voor een jongen die werkt en dus achteraf over de middelen zal beschikken om zijn familie te vergoeden, dan voor een jongen die deze bron van inkomsten niet heeft.

Een negatief bewijs hiervan vinden we bij de buren van de Bakongo, de Bamfunuka en Bayaka, waar de huwelijken slechts zeer laat gesloten worden door de familie indien de jongens niet gaan werken buiten de streek. Bovendien zal een jonge man die in den vreemde werkt, noch vrouw noch toelating om te trouwen krijgen, indien hij zijn bruidschat niet meegebracht heeft.

De uiterlijke gebruiken van verloving en viering van het huwelijk zijn door de veranderde economische voorwaarden niet erg gewijzigd. Steeds blijven de gewoonten in voege zoals we ze in het eerste deel beschreven.

Het sluiten van de huwelijksovereenkomst.

De bruidschat.

Bij het bestuderen van de huidige huwelijksovereenkomsten, moeten we vooreerst onze aandacht besteden aan het vraagstuk van den bruidschat.

Laten we bondig zeggen dat de economische ontwikkeling van den enen kant geen invloed heeft uitgeoefend op deze instelling en deze van den anderen kant, vooral wat de waarde betreft, sterk heeft beinvloed. Ook heeft deze instelling de laatste jaren een geweldige ontwikkeling doorgemaakt door het beperken van de vereiste som, doch dit slechts in meer bepaalde streken en niet om economische redenen.

Het is merkwaardig dat de economische omwenteling en de invloed van de verschillende faktoren, Staat, Missie, uitbreiding van den handel, enz. de instelling van den bruidschat niet deed verdwijnen en zelfs niet milderde. Het ware logisch geweest dat zwarten, die zich onafhankelijk wisten te maken van hun familie en klan voor hun materiële behoeften en helemaal de gewoonten van de blanken trachten na te volgen, ook in het sluiten

van de huwelijken dienzelfden weg van ontvoogding waren opgegaan.

Het is echter een feit dat de zin van de bruidschat en de noodzakelijkheid ervan voor het sluiten van een huwelijk, in de ogen van de zwarten, — ook van hen die er den grootsten last van dragen, — niet veranderde. Een huwelijk zonder betaling is in hun ogen geen echt huwelijk. Eén van de wezenlijke elementen van hun huwelijkskontrakt, blijft deze geldelijke tegenprestatie aan de familie van het meisje.

Wat verandering lijkt in deze instelling, nl. de geweldige verhoging van den bruidschat, is slechts schijn : in den grond is er door deze verhoging van prijs geen verandering ontstaan : de waarden die sinds eeuwen in den bruidschat begrepen zijn werden slechts aan de huidige prijzen aangepast.

Deze verhoging was slechts mogelijk doordat de streek zich economisch ontwikkelde en dus voor haar inwoners inkomsten afwierp.

Het bedrag van den bruidschat.

Wanneer we onderzoeken welke som als bruidschat betaald wordt, ondervinden we vooreerst moeilijkheden om te weten wat eigenlijk door bruidschat verstaan wordt : buiten de eigenlijke geldsom moeten door den jongen en zijn familie, zowel als door de familie van het meisje, geschenken gegeven worden waarvan de ene wel, de andere niet tot den bruidschat kunnen gerekend worden.

De bruidschat in de enge betekenis bestaat uit de som geld en uit de troostgeschenken die door de families vastgesteld worden en door de familie van den jongen moeten betaald worden. Dit is de eigenlijke bruidschats, degene die vastgesteld wordt bij de « nzengo longo : het bepalen van den bruidschat ».

De bruidschat in de ruime betekenis omvat daarenboven de geschenken die door den jongen en zijn familie geschonken worden bij de verloving : de verlovingsgeschenken. Wanneer we over « bruidschat » spreken zullen we steeds deze benaming begrijpen in de brede betekenis met inbegrip dus van verlovingsgeschenken en troostgeschenken.

Tegenover de verplichting van de familie van den jongen om den bruidschat te betalen, moet ook de familie van het meisje tegengeschenken aanbieden ; deze worden even belangrijk geacht als hetgeen door de familie van den jongen gegeven wordt.

De geschenken die de jongen aan zijn toekomstige geeft met het oog op het huwelijk zelf, maken den uitzet uit. Deze geschenken voor uitzet worden dan slechts in aanmerking genomen wanneer op het laatste ogenblik bv. door sterfgeval of ziekte, een huwelijk dat reeds geregeld was en waarvoor de bruidschat betaald werd, niet kan doorgaan. In dat geval wordt ook met deze geschenken rekening gehouden.

We zijn het eens met P. V. Mertens om de geschenken die de familie van het meisje geeft aan de feestvierenden, niet op dezelfde wijze in rekening te brengen als de eigenlijke bruidschat, omdat degenen die deze geschenken aanboden vroeg of laat evenveel terugkrijgen, onder eenzelfde of een andere vorm (1).

We vermelden hier enkele voorbeelden van bruidschat en van bijkomende geschenken die tussen 1945 en 1948 in de Inkisistreek betaald werden.

Kisantu 1945 (gegevens verzameld door Br. Gabriël Speleman) Eigenlijke bruidschat : van 350 tot 1.000 fr.

Gedurende het jaar dat het huwelijk voorafgaat, verschillende geschenken aan het meisje tot een beloop van een 300 fr. Bij

(1) P. V. Mertens, Le mariage chez les Bambata (Bakongo) et ses leçons sociales, *Zaïre*, December 1948, blz. 1108 vlg.

elk groot feest, een stuk stof of een hoofddoek : 75 fr. Zeep, tabak, snuisterijen, 150 fr.

Ngidinga 1945 (gegevens verzameld door P. P. Meulenijzer). Geldsom van den bruidschat : 330 fr.

Geschenken aan de familie van het meisje (deel van den eigenlijken bruidschat).

9 kalebassen palmwijn aan den vader		45 fr.
idem aan den klan		45 fr.
2 matten		7 fr.
kleed voor de moeder		120 fr.
hak voor de moeder		25 fr.
troostgeschenken : 66 × 5 fr.		330 fr.
kostuum voor den vader	tot	1.000 fr.
		1.572 fr.
	geldsom	330 fr.
	totaal	1.902 fr.

Ngidinga 1945 (gegevens verzameld door P. V. Mertens : Zaïre, December 1948, blz. 1107/8).

Geldsom te betalen aan den klan : 100 fr.

Geschenken van den bruidschat :

één kleed voor de moeder van het meisje	130 fr.
een hak voor de moeder	30 fr.
aan den vader van het meisje :	
100 fr.	100 fr.
2 vesten	120 fr.
1 glas	7 fr.
	387 fr.

Verlovingsgeschenken : 400 fr.

Totaal 887 fr.

Daarbij kwam nog een 1.000 fr. voor uitgaven die we eerder bij den uitzet zouden willen rekenen.

Ngidinga 1948 (gegevens verschaft door abbé P. Makengo voor de streek van de Bazombo en Bambata).

Verlovingsgeschenken : 400 à 450 fr. Deze geschenken bestonden uit :

een kleed voor het meisje
een hoofddoek »
een fles olie »

oorbellen en polsringen
ring
zeep

De eigenlijke som van de bruidschat : 220 fr. (geschenken niet inbegrepen).

De troostgeschenken :

aan de bezitters van het meisje :		
een stuk stof		130 fr.
een vest		60 fr.
een hoed		50 fr.
aan den vader van het meisje :		
dezelfde geschenken		240 fr.
aan de moeder van het meisje :		
een kleed		120 fr.
een hak		30 fr.
		630 fr.
Totaal : geldsom	220 fr.	
verlovingsgeschenken	425 fr.	
troostgeschenken	630 fr.	
	1.275 fr.	

Kipako-Sanda 1948 (gegevens medegedeeld door de Abbé M. Konda).

Verlovingsgeschenken :

een ring		50 fr.
een kleed		350 fr.
hoofddoek		85 fr.
oorbellen		30 fr.
pommade, toiletzeep		
parels, reukwater	±	35 fr.
		550 fr.

Bruidschat. De bruidschat schommelt tussen de 1.500 en 2.000 fr. De familie van het meisje langs vaders kant ontvangt altijd iets meer dan de helft van de totale som.

Deze som en de geschenken worden door den vader van het meisje en door den bezitter verdeeld.

De geschenken behelzen :

aan de bezitters van het meisje :
hakmessen
hakken

regenscherm		
kom		
lamp		
pakje Kola-noten		
bok		
twee antilopendijen, samen 600 fr.		
aan den vader van het meisje :		
een deken		200 fr.
een haan		30 fr.
twee kruiken palmwijn		30 fr.
		260 fr.
aan de moeder van het meisje :		
een kleed		250 fr.
een hen		20 fr.
een hak		35 fr.
een kom		75 fr.
		380 fr.

Wanneer we de waarde van de verschillende geschenken bijeentellen bekomen we het volgende :

verlovingsgeschenken		550 fr.
geldsom van de bruidschat	±	300 fr.
geschenken aan de bezitters		600 fr.
» » » vader		260 fr.
» » » moeder		380 fr.
		2.090 fr.

Wanneer het meisje naar haar man geleid wordt, moeten haar meegegeven worden :

een geit of bok		300 à 350 fr.
50 maniokbroden		50 fr.
hennen, bonen, vis, platte bonen, enz.	±	150 fr.
		550 fr.

Kimvula, 20 Januari 1949 (Fr. Fabien Mata).
Verloving.
Kennismaking : geschenken door den jongeman geschonken :

een kleed aan zijn verloofde		150 fr.
een geiten-of antilopenbout aan de ouders v. h. meisje	±	50 fr.

Verlovingsgeschenken

aan den vader van de verloofde :	
een kostuum	110 fr.
2 kruiken palmwijn	20 fr.
1 doos zout	10 fr.
10 pakjes tabaksbladeren	5 fr.
aan de verloofde :	
5 parels	25 fr.
1 stuk zeep	8 fr.
sieraad	5 fr.
	183 fr.

Bruidschat :

Door de familie van den jongen te betalen :

Eigenlijke geldsom van de bruidschat	275 fr.
Troostgeschenken :	
3 of 4 kruiken palmwijn	40 fr.
1 hen	40 fr.
een geit	250 fr.
een deken	80 fr.
een kostuum	180 fr.
	590 fr.
Aan de bezitters van het meisje :	
aan den vader	
een hoed	30 fr.
een kruik	50 fr.
	80 fr.
aan de moeder :	
een stuk stof	150 fr.
een hak	30 fr.
tabak	10 fr.
	190 fr.
aan den moederlijken oom :	
een kostuum	110 fr.
een paar schoenen	45 fr.
een riem	25 fr.
een petroleumlamp	60 fr.
een bril	10 fr.
	250 fr.
aan het klanhoofd, dezelfde geschenken als aan den vader, hetzij	80 fr.
aan de broer van het meisje :	
een kostuum	110 fr.

De tegengeschenken van de familie van de verloofde bedragen :

een geit of bok	200 à 300 fr.
een bil van een everzwijn, hennen, palmwijn, maniokbroden, samen	± 550 fr.

Wanneer we dan die verschillende uitgaven bijeenrekenen, bekomen we :

Verloving	383 fr.
Geldsom van de bruidschat	275 fr.
Troostgeschenken	590 fr.
Geschenken aan de bezitters van het meisje :	
aan den vader	80 fr.
moeder	190 fr.
oom	250 fr.
klanhoofd	80 fr.
broer	110 fr.
	1.958 fr.

De bruidschat in de sektoren Geba, Wungu en Mfidi (de streek van Kisantu, Lemfu en Ngidinga).

Sinds Juli 1947 wordt in de drie voornaamste sektoren van de streek, Geba, Wungu en Mfidi, een verlaagde en vastgestelde bruidschat betaald.

Ten gevolge van de hoge bruidschat kende de hele streek steeds een vlucht van de mannen en jongens uit de dorpen. Daarom heeft de missie van Kisantu steeds de verlaging van de bruidschat voorgevochten. Op de reden hier van moeten we wel geen nadruk leggen : het was en blijft in vele gevallen voor de jongens onmogelijk om in het binnenland de hoge som van den bruidschat bijeen te brengen, en dus moeten ze uitwijken of zich helemaal overlaten aan hun moederlijken oom en totaal afhankelijk blijven van zijn goeddunken.

Maar de ouderen kunnen of willen dikwijls het nodige geld niet verschaffen, met het onvermijdelijk gevolg van onregelmatige verbintenissen en overspel.

De vaststelling van de verslapping van de voorvaderlijke zeden en het uitsterven van het land door het weg-

trekken van de mannen en jongelingen hebben de ouderen er toe gedwongen de ogen te openen.

Daarom werd vooreerst door de sektor Geba, weldra gevolgd door die van de Wungu en enkele maanden later door die van de Mfidi, beslist de bruidschat vast te stellen op een bepaalde som en ook de geschenken die mochten geëist worden, nauwkeurig te omschrijven.

We geven hier de bepalingen van dat besluit weer, vertaald uit het kikongo. Het is niet overbodig er den nadruk op te leggen dat de raad waardoor het getroffen werd, bestaat uit al de hoofden van de ethnische groepen van den sektor die er in verenigd zijn.

In de uiteenzetting waarom de maatregel getroffen werd, raken de leden van den raad den grond der zaak : « nsi ifwidi, ifwa-sakene... het land sterft uit. De oorzaak van dit kwaad ligt in de betreurenswaardige gewoonte die onze voorouders ons nalieten, nl. de bruidschat. De plicht van de ouders om voor hun kinderen te zorgen is een ondraaglijke last geworden. De jongelui worden onhandelbaar omdat ze te lang moeten wachten alvorens te huwen. We willen ze helpen en hun last verlichten. Dientengevolge besluiten we :

1. *De Verloving.* (Het ten huwelijk-vragen en het kleden van het meisje « mayula ye mvika ndumba »)

Aan den vader van het meisje :	2 kruiken palmwijn	20 fr.
Aan de moeder van het meisje	idem	20 fr.
Aan het meisje :	een ring (waarde onbep.)	
	een kimbundi (volledig kleed)	150 fr.
	een hoofddoek	45 fr.
		235 fr.

Indien het meisje in het huis van haar ouders woont, moeten deze en niet de jongeman zorg dragen voor haar voeding en kleding. Zo gelden het kleed en de hoofddoek die de jongen aan zijn meisje geeft, als teken van hun vriendschap. Het meisje mag geen andere klederen vragen, zelfs niet als ze naar de Missie gaat (om er zich op het huwelijk voor te bereiden).

2. *De eigenlijke bruidschat.*

De som van den bruidschat	300 fr.
Een kledingstuk voor den vader	100 fr.
Een kleed voor de moeder	150 fr.
Twee kruiken palmwijn :	
één voor den vader	(10 fr.)
één voor de moeder	(10 fr.)
	570 fr.

3. *De tegengeschenken,* van de familie van het meisje aan die van den jongen (madia ma toko = het eten van den jongen).

De vader (van het meisje) geeft :	
één kruik palmwijn	10 fr.
één hen	25 fr.
10 maniokbroden	10 fr.
	45 fr.

De moeder (van het meisje) geeft hetzelfde : hetzij 45 fr.
De ouders van het meisje geven dus alles samen 90 fr.
Dit eten moet naar de woning van den jongen gebracht worden.

Alles samen betaalt dus de familie van den jongen aan de familie van het meisje : 235 + 570 = 805. De familie van het meisje van haar kant geeft : 90 fr.

Merken we op dat alle voorwerpen forfaitair vastgesteld worden, en dit aan lage prijzen : bv. een « kimbundi » wordt geschat op 150 fr. wanneer in Kisantu en Lemfu de klederen die voor de gelegenheid van het huwelijk gekocht werden, zeker 200 à 300 fr. kosten. Hetzelfde geldt voor de andere voorwerpen die in de opsomming voorkomen.

De bruidschat bij regularisatie van een huwelijk.

De ongehuwde meisjes die zwanger zijn of een kind baarden, worden uitgehuwelijkt tegen een bruidschat die verschilt volgens de gevallen : indien de jongen die betrekkingen onderhield met het meisje, er mee trouwt, moet hij de gewone bruidschat betalen en bovendien 100 fr. geven aan de ouders van het meisje tot uitwissing van de schande (mu ku vutula luzitu = om de eer terug te schenken).

Indien echter het meisje niet trouwt of niet kan trouwen met den jongen of den man waarmede ze buitenechtelijke betrekkingen onderhield, wordt zij op het gebied van de bruidschat gelijkgesteld met een weduwe en wordt slechts 200 fr. betaald : 30 fr. aan den vader en den bezitter van het meisje bij de verloving, en 150 fr. en twee kruiken palmwijn als bruidschat.

De verbreking van de verloving.

De verbreking van de verloving wordt aan vaste wetten onderworpen : als beginsel wordt vooropgesteld dat degene die de schuld draagt van de verbreking, de boete betaalt. Maar volgens inlands recht gaan twee plechtigheden de eigenlijke huwelijksafsluiting vooraf : de verloving (mayula ye mvika ndumba = het vragen en kleden van het meisje) en de vaststelling en betaling van den bruidschat (nzengo longo = het « doorsnijden » van den bruidschat).

Indien een verloving verbroken wordt na de vaststelling en betaling van den bruidschat, betaalt de schuldige partij 50 fr. en natuurlijk wordt van beide zijden alles wat reeds geschonken of betaald was, teruggegeven.

Indien deze vaststelling en betaling nog niet gebeurden, wordt de boete teruggebracht op 25 fr.

Als redenen van verbreking van een verloving mogen in aanmerking komen : overspel, een zware belediging, venerische ziekte en uitstel van huwelijk gedurende één of anderhalf jaar.

Om alle moeilijkheden te voorkomen wordt, bij de betaling van de bruidschat door de familie van den jongen aan die van het meisje, een kaart gegeven aan de familie die betaalt. Deze kaart doet dienst als bewijs. De betaling moet geschieden vóór degene die de huwelijksovereenkomst vaststelt, in aanwezigheid van getuigen.

De overtredingen van deze bepalingen worden door de rechtbank van den sektor vervolgd : de schuldigen moeten het teveel-gevraagde terugschenken, betalen een boete en dragen de onkosten van het proces.

Wat in deze regeling bijzondere aandacht verdient, is het uitschakelen van geschenken die te veel aan waardeverandering onderhevig zijn ; vroeger, en nu nog in de streken waar de nieuwe regeling niet doorgevoerd werd, moest een geit gegeven worden voor het feestmaal en een geweer of de tegenwaarde ervan aan den vader van het meisje en de helft van de waarde van een geweer aan den vader van den jongen.

Het beperken van de duur van de verloving schakelt bovendien een van de voornaamste bronnen van misbruiken uit die vroeger bestonden : de jongen en zijn familie moesten geschenken blijven geven — buiten de officiële geschenken van verloving en bruidschat — om de gunst van de familie van het meisje te behouden. Daarom werd nu ook vastgesteld dat een te lang uitstellen van het huwelijk een voldoende reden is tot het verbreken van de verloving ; hierdoor wordt op afdoende wijze verholpen aan het gevaar van uitbuiting van de familie van den verloofde.

De regeling met betrekking op de meisjes die buiten het huwelijk sexuele betrekkingen onderhielden, toont het misprijzen van de bevolking voor zulke daden. Deze meisjes geraken dikwijls in een toestand van minderwaardigheid en hebben dikwijls last om nog een man te vinden.

Tastbare gevolgen van de beslissing deden zich reeds voelen gedurende het jaar dat op het besluit van den sektor volgde : in Kisantu werden in 1947, 180 en in 1948, 162 huwelijken gesloten, tegenover 90 in 1943, 95 in 1942, 119 in 1941, 67 in 1940 en 98 in 1939. Ook heeft men

slechts de jongens te ondervragen om dadelijk de voordelen van de beslissing te beseffen.

De toename van het aantal huwelijken blijft bestendig : dit verschijnsel is van des te meer belang dat meer en meer huwelijken voorkomen van personen die jonger zijn dan vroeger bij het sluiten van huwelijken het geval was.

De vaststelling van het bedrag van de bruidschat werd vooreerst in 1947 getroffen in de sektoren Geba en Wungu. Sindsdien heeft men in den sektor Mfidi dezelfde bepalingen doorgevoerd. De beslissing van deze sektoren — zonder twijfel de voornaamste en dichtst-bevolkte — heeft invloed uitgeoefend op de omliggende gebieden die de regeling nog niet doorvoerden, maar die hoogstwaarschijnlijk denzelfden weg zullen opgaan.

Inmiddels worden nu reeds de bewoners van het buitengewoontelijk centrum Kintanu door de maatregel getroffen doch slechts onrechtstreeks : in dit centrum is immers de regeling niet van toepassing omdat het buiten de gewoontelijke omschrijving valt. De meeste werklieden van dat centrum zoeken echter hun vrouw in het binnenland en moeten daar de bruidschat betalen, dus aan verminderd tarief.

Laten we hopen dat de sektoren, de ouderen van de streek en allen die invloed hebben zich zullen houden aan de besluiten en dat de andere streken : Kimpako, Mpese, Kimvula, het voorbeeld van Kisantu, Lemfu en Ngidinga zullen navolgen.

Inmiddels wordt door de verhoging van de lonen de prijs van de bruidschat zoals die in de sektoren vastgesteld werd, steeds gemakkelijker te bereiken en zal hij weldra, in de streek althans die we hier voor ogen hebben, geen moeilijkheid meer uitmaken voor de huwelijken. Zonder twijfel is dit een zegen voor de gehele

streek : de bevolking zal er groeien door talrijker en vooral door vroeger-gesloten huwelijken en de jongens en mannen zullen ten minste de mogelijkheid hebben om in de streek zelf het nodige geld voor hun bruidschat bijeen te brengen.

Uitzet van de huwende partijen.

De economische ontwikkeling van de streek heeft een buitengewoon belangrijken invloed uitgeoefend op het sluiten van huwelijken door de verhoging van de onkosten die noodzakelijk zijn voor de uitzet van den jongen en van het meisje en voor de uitrusting van het nieuwe huisgezin. We zullen deze beide — uitrusting en uitzet — bespreken onder de benaming « uitzet » omdat voor beide soorten uitgaven geen wezenlijk verschil bestaat.

Zoals we dus aanduidden, hebben deze uitgaven voor uitzet in beginsel niets te maken met de eigenlijke bruidschat, maar toch worden veel huwelijken door deze uitgaven beïnvloed. We mogen ons zelfs afvragen of ze niet een nieuwe gewoonte doen ontstaan waardoor het zwaartepunt van de uitgaven verplaatst wordt van den bruidschat naar den uitzet. Het ontgaat echter niemand dat deze verhoging van de uitzet, die op het eerste gezicht een schadeloosstelling kan lijken voor de vermindering van den bruidschat, in werkelijkheid slechts de stichting en de versteviging van de familie ten goede komt.

De uitgaven voor de uitrusting en uitzet worden immers uitsluitend verricht door de huwende partijen en uitsluitend ten gunste van het gezin dat door het huwelijk gesticht wordt.

Het gezag van den man tegenover de familieleden van de vrouw wordt er ongetwijfeld door verstevigd. Bij de betaling van den bruidschat integendeel, oefent de familie van de vrouw een groten invloed uit.

Welke zijn nu de veranderingen in de uitzet van de

huwende partijen die door de economische ontwikkeling van de streek veroorzaakt werden.

De bedienden en meer verdienende werklieden ondervinden het sterkst dien invloed. Zij willen hun huwelijk met meer luister omgeven en hebben ook de grootste uitgaven voor hun uitzet ; maar alle zwarten dromen ervan een huwelijk te sluiten met dezelfde uiterlijke vertoning als bij de meer-gegoeden.

Vandaar dat de gelijkheid die vroeger het sluiten van huwelijken kenmerkte, meer en meer verdwijnt en we een toestand benaderen die lijkt op de toestand bij Europese huwelijken, waar uitzet en huwelijksviering insgelijks zeer sterk verschillen naar gelang de sociale toestand van de betrokkenen.

De eerste stoot tot deze verandering in de huwelijksviering werd gegeven door de Missie zelf die haar catechisten en zelfs dorpsleerlingen klederen ten geschenke gaf voor hun huwelijk, dit vooral aan de meisjes. In het dorp echter bleef de wijze van feestvieren dezelfde voor iedereen : maniokbrood, vlees en malafu met natuurlijk de begeleiding van de onvermijdelijke dansen. Geleidelijk aan zorgden de partijen zelf voor hun uitzet en op het ogenblik dragen zij zelf er den vollen last van.

Uitzet van werklieden.

In concreto konden wij volgende uitgaven voor uitzet vaststellen in de streek van Kisantu in 1949, voor jongens en mannen die werken bij de blanken :

Voorwerpen	*Prijs*	*Totaal*
1 mooi kostuum	700 + 300 voor confectie	1.000
2 gewone kostumen	300	600
1 paar schoenen	300	300
2 hemden	40 à 50	90
2 stoelen	50 à 60	110
1 tafel	200	200
1 bed	175	175
1 matras	100	100
2 lakens	50	100
1 deken	100	100
1 muggenscherm	150	150
6 borden	10	60
6 glazen	5.50	33
6 lepels	3	18
6 vorken	3	18
3 tassen	9	27
1 wasbekken	20 à 25	22.50
		3.103.50 fr.

Hierbij komen nog enkele kleinigheden die te veel verschillen van geval tot geval om er rekening mee te kunnen houden.

Wij verzamelden deze gegevens bij jongens en mannen die op trouwen stonden in de omgeving van Kisantu. De toestand in het binnenland zullen we verder bespreken.

Deze eisen van uitzet bedragen dus een 3.000 fr. en zijn hoger dan de som die in Kisantu tegenwoordig moet betaald worden voor de bruidschat. De uitgaven worden in beginsel uitsluitend verricht door de jonge man die daardoor natuurlijk gedurende maanden, zoniet jaren in de schuld zal staan bij vrienden en bloedverwanten. Toch is er, zoals we reeds opmerkten, een wezenlijk verschil tussen deze uitgaven voor de uitzet en de som die voor de bruidschat betaald wordt : de ouders en bezitters hebben niet dezelfde verplichtingen om hun kinderen voort te helpen en zo komt het dat leden die vreemd zijn aan de familie, door hun schuld-

vorderingen invloed kunnen uitoefenen op het nieuwe gezin.

Het meisje van haar kant, moet in beginsel haar uitzet krijgen van haar familie. Meestal zorgt de familie er dan ook voor. Het is vooral de moeder die tussenkomt en deze tussenkomst is haar mogelijk gemaakt door de verhoging van de prijzen voor de « bindeta » die ze regelmatig op alle markten zonder moeite kan verkopen.

De persoonlijke uitzet van het meisje bedroeg in 1949 ongeveer volgende waarden :

Voorwerpen	*Prijs*	*Totaal*
1 mooi kleed	400 à 500 fr.	500
2 gewone klederen	300	600
1 hoofddoek	25 à 45	45
1 slaaplaken	50	50
1 deken	100	100
1 wasbekken	20 à 25	25
2 kookketels	45	90
1 emmer	55	55
		1.465 fr.

Van deze onkosten zal echter de toekomstige echtgenoot dikwijls een deel moeten betalen, inzonderheid de kleding en sommige huishoudelijke artikelen.

Het ondergoed van het meisje wordt door haar zelf bijgedragen. De sandalen die de bruid zal dragen — slechts bij deze gelegenheden — worden meestal bij familie of kennissen geleend. Ook de uitgaven voor de opsmuk van het meisje worden door haar zelf, — soms door de bruidegom — bekostigd. Deze kunnen we op een 75 à 100 fr. ramen.

Doch hierbij blijft het niet. De meeste jongens die bij de blanken werken verlangen ook een betere huisvesting en meubilering ; deze moeten ook door den jongen betaald worden.

Zeker, deze meubilering is zeer sober en komt gewoonlijk neer op een bed (175 fr.), een tafel (200 tot 250 fr.) en

enkele stoelen — (meestal plooistoelen omdat deze goedkoper zijn en ook omdat de ruimte in huis niet groot genoeg is voor andere stoelen. Deze plooistoelen kosten 50 à 60 fr. per stuk).

Deze uitgaven voor meubilering brengen dus een minimum van 475 fr. mee.

De kleinere uitgaven voor eetgerij, glazen enz. zouden wij bij de berekening van de uitgaven buiten beschouwing mogen laten omdat de jongen en het meisje meebrengen wat ze reeds als jonggezellen bezaten en toen stuk voor stuk verwierven. Maar we willen ons een gedacht vormen van wat de uitzet werkelijk kost en daarom rekenen we deze ook mee.

De huisvesting, het volgende punt dat ter sprake komt, verschilt van persoon tot persoon, en de uitgaven verschillen ook naar gelang de werkgever van de betrokken persoon. De Missie bv. stelt een huis ter beschikking van ieder van haar gehuwde werklieden. De private maatschappijen laten zich over het algemeen niet in met de huisvesting van hun personeel behalve de Otacro die voor haar werklieden, overal langs de spoorweg, kleine nederzettingen heeft opgericht. De andere maatschappijen beschikken meestal over enkele huizen bij hun voornaamste nederzettingen voor de klerken en voortverkopers, doch in het algemeen komen ze niet tussen in de huisvesting van het grote deel van hun werklieden. Hetzelfde geldt voor de Staat die wel zorgt voor de woning van klerken, politie en soldaten, doch geen huis bezorgt aan de overige leden van zijn personeel.

De overgrote meerderheid van de werklui die een huwelijk aangaan, moet dan ook zelf zorgen voor huisvesting. De onkosten verschillen dan weer van streek tot streek : mensen die van de streek zijn en in hun dorpen blijven leven, al werken ze bij de blanken, hebben voor den bouw van hun huizen zo goed als geen uitgaven

te verrichten, vermits ze het voor het grootste deel zelf optrekken.

Meer en meer uitgaven komen nochtans ook deze uitrustingsonkosten vergroten. Als de zwarten — zoals meer en meer voorkomt — in huizen willen wonen die gemaakt zijn met gedroogde steenblokken, moeten ze hun toevlucht nemen tot werklieden die deze blokken kloppen (50 fr. de duizend en er zijn er een 6.000 nodig voor een huis van het courant model). In dat geval zullen ze dan meestal zelf hun huis bouwen met de steenblokken die ze kochten.

Het komt wellicht nog meer voor dat ze een overeenkomst sluiten met enkele andere volwassenen om de blokken te kloppen en elkaar met den bouw van de huizen behulpzaam te zijn.

De deur en vensters brengen vrij hoge uitgaven mee. Al zijn het meestal aaneengezette planken, zonder glas of versiersel, toch is het voor een zwarte moeilijk deze voorwerpen te bekomen omdat er te weinig stielmannen in de streek werkzaam zijn en anderzijds de Missie, de Staat en de handelsmaatschappijen, die schrijnwerkers in hun dienst hebben, deze bestellingen niet kunnen aanvaarden omdat ze hun eigen werk niet afkunnen.

De prijzen voor een deur variëren van 200 tot 250 fr. en voor een venster van 50 tot 60 fr. minimum. Voor het houtwerk moet dus een 300 fr. gerekend worden.

Meer en meer inlanders laten hun huis door vakmannen bouwen. In Kisantu had de inlandse geestelijke een ploeg metsers die regelmatig werkten voor den bouw van zijn scholen en kapellen, maar die ook buiten die werken, huizen bouwden voor de zwarten die zich de weelde konden veroorloven. Een huis, door die ploeg gebouwd, kwam neer op een 2.000 fr., houtwerk niet inbegrepen. Doch in het geheel van de bevolking zijn de zwarten die deze uitgaven voor hun huis kunnen verrichten, nog steeds uitzonderingen.

Ook was deze prijs van 2.000 fr. niet vast maar verschilde naar gelang de grond zand- of kleiachtig was en het vervoer gemakkelijk of moeilijk ; of naargelang de nyanga — het dekstro — bij de hand of verder weg te zoeken was.

De kosten voor de uitzet van een werkman die zelf of met behulp van anderen zijn huis bouwt komen dus neer op het volgende :

Kleding en huisraad :	jongen :	3.103.50
	meisje	1.465
Meubilering		475
Stenen voor het bouwen van het huis		300
Houtwerk		300
		5.643.50 fr.

Als de zwarte zijn huis niet bouwt, — of niet kan rekenen op de hulp van vrienden of naastbestaanden — komen de onkosten voor het betalen van de werklui de uitgaven nog verhogen. Wij kunnen rekenen, dat 5 man gedurende ongeveer 4 dagen moeten werken om een lemen huis in het binnenland af te maken. Dit brengt dus een uitgave mee van minimum 200 fr.

De werklieden die in de buitengewoontelijke centra komen wonen, hebben in alle geval voor het bouwen van hun huis bijkomende moeilijkheden omdat het houtwerk en het stro voor het dak, van ver moet aangebracht worden. In 1947 werd op het Kintanu een bundel dekstro verkocht aan 3.5 fr. tot 5 fr. naargelang het seizoen. De man die in het centrum een huis bouwt zal dan ook na zijn uren, zelf het nodige gaan halen, hoe ver dit ook moge te zoeken zijn. De vrouw en haar familie, vooral de kinderen, zullen hierbij een handje toesteken. De vergoeding die er voor gegeven wordt, moet niet gerekend worden : ze bestaat in het een of ander klein geschenk, meestal palmwijn en een hen. De kinderen worden niet betaald, ze mogen blij zijn als ze te eten krijgen voor hun werk.

Vindt een werkman het bouwen van een huis te kostelijk of te lastig — vooral in de centra waar alle huizen in halfduurzaam materiaal moeten opgebouwd worden — dan kan hij in dat centrum een huis of kamers huren. De huurprijs was echter in 1949 over het algemeen zeer hoog : 50 fr. per maand voor één of twee kamers.

De prijzen die we opgaven voor meubilering gelden slechts voor de meubelen die gemaakt werden op de Missie of in het binnenland. Meestal zijn de prijzen in de buitengewoontelijke centra veel hoger. Zo werd in 1947 op het Kintanu 125 fr. betaald voor een gewoon bed en een klerk betaalde 250 fr. voor een bed van betere hoedanigheid. De prijzen voor de andere benodigdheden : deuren, vensters, enz. zijn insgelijks veel hoger. Een gewoon werkman in het centrum moet dan ook voor zijn uitzet minstens 100 fr. méér rekenen dan in het binnenland uitgegeven moet worden. De som die de waarde van de uitzet van de toekomstige echtgenoten vertegenwoordigt, bedraagt dan 5.743,50 fr., afgerond 5.750 fr.

Als we hierbij bedenken dat het loon 12 fr. per dag bedraagt in de naaste omgeving van Kisantu, zullen we begrijpen dat een werkman het buitengewoon lastig heeft om die som bijeen te krijgen. Men begrijpt dan ook dat meer en meer de neiging ontstaat, — zoals in Leopoldstad — om de huwelijken uit te stellen of helemaal niet meer te sluiten omdat de uitgaven haast niet te dragen zijn. De jongens zijn verplicht te lenen. Het is pas wanneer men begint uit te rekenen wat een huwelijk werkelijk aan onkosten voor de inlanders meebrengt en anderzijds wat ze per maand verdienen, dat men er zich rekenschap van geeft dat het toch, alles samen genomen, vrij normaal is dat zij voortdurend in schulden gedompeld zitten en ons blanken dikwijls komen vervelen om geld geleend of voorgeschoten te krijgen. De wederzijdse hulp die ze tegenover mekaar betonen, is

dan ook niet alleen zeer mooi, maar werkelijk levensnoodzakelijk.

Anderzijds mogen we ons door de cijfers niet laten in de war brengen. Als we het totale bedrag zien van wat de uitzet van een werkman kost, 5.650 fr. hebben we de indruk dat dit niet mogelijk is. Wij mogen echter niet vergeten dat veel van de zaken die wij in de uitzet meegerekend hebben, stuk voor stuk door de betrokken personen verworven werden ; dit geldt bv. voor eetgerij, slaaplaken, lamp, deken enz. Er zal wel geen enkel werkman gevonden worden die werkelijk de hele uitzet ineens gekocht heeft. Daarom ondervinden de werklui ook altijd het meest last met het betalen van de kostumen voor hen zelf en van de kleren voor hun meisje, omdat dit zeer hoge uitgaven meebrengt en deze praktisch niet anders dan inééns kunnen gebeuren. Meestal moeten ze voor het aanwerven van deze laatste voorwerpen geld lenen. Wij kennen inlanders die hun huwelijk zeer lange tijd hebben moeten uitstellen omdat ze het nodige geld niet vonden voor het aankopen van hun eigen klederen en die van hun verloofde.

De viering van het huwelijk brengt natuurlijk nog onkosten mee. Het feest zelf, in de omgeving van Kisantu, vergt een uitgave van een 1.500 fr. te verdelen als volgt :

6 Dames-Jeanne palmwijn of wijn van suikerriet, à 20 of 25 fr. de D. J.	130 fr.
20 flessen bier, à 10 fr. dr fles	200
vlees en/of bonen en/of vis	100
maniokbrood ; 50 à 2 fr. (bijzonder grote broden voor de gelegenheid)	100
hennen ; 10 à 50 tot 60 fr. per stuk	550
1 geit : 300 à 400 fr.	350
	1.430 fr.

* * *

Tot nu toe hielden we ons bezig met de huwelijken van gewone werklieden in de omgeving van Kisantu.

De toestand doet zich echter vrij verschillend voor in de twee volgende gevallen : eerst en vooral voor de uitzet van de klerken, geëvolueerden enz. en vervolgens voor deze van inlanders die in het binnenland leven en niet in dienst staan van een blanke.

De uitzet van werklieden die in het binnenland leven doch tewerkgesteld zijn bij de blanken, benadert die van één van voornoemde categoriën.

De uitzet van de geëvolueerden.

Vermits de meeste geëvolueerden in de centra of in de dichte nabijheid ervan leven, nemen we voor de berekening van de onkosten die hun huwelijk meebrengt, de gegevens die voor het centrum van het Kintanu gelden. Langs de spoorweg trouwens zijn deze onkosten zeker niet geringer en hoe hoger men optrekt naar Leopoldstad toe, hoe hoger ook de prijzen voor de verschillende zaken die in de uitzet voorkomen.

Voor deze studie maken we gebruik van de cijfers die door het Gewestbeheer van Madimba verzameld werden voor het centrum van Kintanu.

Merken we vooreerst op dat het verschil tussen uitgaven ter gelegenheid van een huwelijk van een geëvolueerde en dat van een werkman niet zo groot is voor wat de bruidschat als voor wat de uitzet betreft. De bruidschat wordt betaald volgens de sociale stand van het meisje. De vrouwen van de meer-ontwikkelden onderscheiden zich echter zeer weinig van deze van de gewone werklui. De ontwikkeling gebeurde vooral bij de mannelijke bevolking, waar dan ook een groter schifting van de verschillende soorten mensen plaats greep, terwijl de meisjes op een zelfde ontwikkelingsniveau bleven.

De ouders en bezitters trachten wel voordeel te halen uit de toestand van hun toekomstige schoonzoon en neef, maar meestal wordt een zelfde bruidschat betaald

als bij het huwelijk van een werkman. Moest immers de prijs te veel verschillen, dan zouden er zeker andere partijen gevonden worden die minder vragen, en die vooral rekenen op de latere hulp die klerken en dgl. zullen kunnen bieden.

De onkosten voor de uitzet van een geëvolueerde, in de omgeving van Kisantu en in het hele gewest, bedroegen in 1949 :

Kleding	*Prijs*	*Totaal*
2 kostumen	$700 + \frac{700}{2}$, (voor confectie)	2.000
2 lichte broeken	80	160
2 dassen	32.50	65
3 hemden	120	360
1 paar schoenen	350	350
1 paar linnen schoenen	60	60
4 paar sokken of kousen	30	120
1 hoed	150	150
Meubilering en huisraad.		
1 houten bed	250	250
1 matras	100	100
4 lakens	100	400
1 muggenscherm	150	150
2 dekens	100	200
1 tafel	250	250
4 stoelen	125	600
4 houten zetels	500	2.000
1 lamp	600	600
1 theepot	40	40
6 borden	10	60
6 glazen	5.50	33
6 lepels en vorken	3 + 3	36
6 messen	11	66
6 tassen	9	53
1 kom	25	25
groot mes	20	20
koffer	370	370
		8.518 fr.

Indien de geëvolueerde van zijn werkgever geen huis ter beschikking krijgt, moet hij nog een 3.000 fr. betalen voor het

bouwen van zijn huis en minstens 300 fr. voor deuren en vensters, die ook in de meeste huizen van geëvolueerden niet zeer erg verschillen van hetgeen bij de werklieden voorkomt.

Ook de uitgaven voor het meisje, waar de geëvolueerde in ruime mate zelf voor moet instaan, zijn hoger dan bij een ander huwelijk. Deze uitgaven voor de uitzet kunnen we als volgt samenvatten :

Voorwerpen	*Prijs*	*Totaal*
2 mooie klederen	400 à 500	1.000
1 gewoon kleed	300	300
2 hoofddoeken	50	100
1 waskom	25	25
2 kookketels	45	90
1 emmer	55	55
		1.570 fr.

Dit zijn ongetwijfeld de minimumuitgaven die voor of door het meisje moeten verricht worden.

Indien het meisje in het wit trouwt, brengt dit ongetwijfeld een uitgave mee van minstens 700 à 800 fr. en meestal zelfs van meer dan 1.000 fr., voor het trouwkleed.

De huwelijken der geëvolueerden worden bovendien nog bijzonder bezwaard door uitgaven voor het bruiloftsfeest : bier : 2 à 3 kisten (aan 360 fr.) vlees in dozen en vers vlees als dit te bekomen is (40 fr. per kgr. minstens) vis in dozen (9 tot 15 fr. de doos) en natuurlijk maniokbrood en zeer dikwijls tarwebroodjes (1 fr. per stuk).

Als we deze uitgaven op een 2.500 fr. ramen dan zijn we zeker niet boven het maximumgetal en blijven waarschijnlijk beneden de som die in vele gevallen uitgegeven wordt. We zouden die som op volgende wijze verdelen :

Drank	725 fr.
Vlees	600
Maniokbrood	75
Wit brood	200
Hennen	550
Een geit	350
	2.500 fr.

Men is wellicht verwonderd zo'n hoog cijfer te zien. We mogen echter niet vergeten dat er bij een feest niet alleen « genoeg » maar dat er overvloed moet zijn en dat al wat overschiet door de genodigden meegenomen wordt. Zeer dikwijls zelfs wordt op het feest zelf niet zo buitengewoon veel gegeten, maar wordt er daarna des te meer meegenomen. Het is nu eenmaal de gewoonte van het land, een gewoonte die ons versteld doet staan, maar die voor hen in de natuur der dingen ligt.

Als we dan de verschillende uitgaven die het huwelijk met zich meebrengt, buiten de bruidschat, samentellen, krijgen we het volgende :

Kleding en huisraad :	van den jongen	8.518
	van het meisje	1.570
	bruidskleed	800
Woning		3.300
Feest		2.500
		16.688 fr.

Tegenover zulke uitgaven is de som van de bruidschat, in de strikte zin genomen, zeer laag. Zelfs als de bruidschat meer dan 2.000 fr. bedraagt, moet de geëvolueerde er niet eens 1/8 aan besteden van de uitgaven die zijn uitzet en die van zijn verloofde meebrengen. En toch blijft de som van de bruidschat vóór alles van belang, meer dan de geweldige uitgaven van uitzet en huwelijksviering. Op de oorzaak van dit wondere feit komen we verder terug.

De uitzet in het binnenland.

Nemen we nu de uitzet van een jongen die in zijn dorp blijft wonen en die niet in dienst treedt van een blanke. Voor hem worden de uitgaven voor kleding, huisvesting enz... tot een minimum herleid. In vele gevallen beschikt

zo'n jongen over één kostuum dat hij bij zijn huwelijk draagt en dat samen met ondergoed en schoenen geen uitgaven zal vergen die de 450 fr. te boven gaan.

Dikwijls zelfs leent hij deze voorwerpen bij meer bevoorrechte kennissen. Wij kunnen zonder aarzelen bevestigen dat dit werkelijk gebeurt : zeer dikwijls hebben we aankomende jongens met deze gebruiken horen spotten.

Ook het meisje stelt zich, in het geval dat we hier voor ogen hebben, tevreden met een goedkoper stof (200 tot 250 fr.) voor klederen. Hetzelfde geldt voor de klederen die geschonken worden aan de familie van het meisje.

De onkosten voor het feest zijn ook veel geringer. Rundsvlees komt bij deze huwelijken meestal niet voor doch enkel het vlees van dieren die op jacht geschoten werden alsook geiten, schapen, zwijnen, enz. De uitgaven voor gedroogde vis (16 fr. het kgr. in het binnenland) kunnen hoog oplopen. De maniokbroden moeten niet gerekend worden daar ze door de familie van de feestvierenden gereedgemaakt worden. Ook de palmwijn kan ter sprake komen als de jongen of zijn familie geen bomen genoeg heeft om de nodige hoeveelheid palmwijn te trekken, maar deze uitgaven voor palmwijn zullen het maximum van 150 fr. niet te boven gaan. De uitgaven voor hennen kunnen zwaarder wegen omdat de prijs ervan, ook in het binnenland, gemakkelijk de 30 à 50 fr. benadert.

We schatten de uitgaven voor het feest op een 200 fr. Indien er geiten bij te pas komen, en deze aangekocht moeten worden, zullen de onkosten echter dadelijk groter worden omdat voor een geit, van 350 tot 450 fr. betaald wordt. Meestal echter moeten deze geschenken niet gerekend worden omdat die huisdieren niet aangekocht, maar met het oog op het huwelijk gekweekt worden.

Ook de huisvesting zal minder moeilijkheden en onkosten meebrengen dan bij een huwelijk van een werkman die bij blanken werkt. Het huis zelf wordt door den jongen opgetrokken en komt hoogstens op een 50 à 60 fr. aan geschenken voor degenen die hem hierbij behulpzaam waren. Blijft steeds de deur en de vensters, — als er zijn — die toch een minimumuitgave van 300 fr. meebrengen, al zal in vele gevallen een reeds gebruikte deur ergens bij familie gevonden worden.

De uitgaven voor meubilering worden ook tot een minimum herleid. Eén tafel, twee of drie stoelen, — alles samen hoogstens 275 fr. Soms zullen ook de jonggetrouwden nog niet over een bed beschikken en op den grond slapen op de inlandse biandu, wat natuurlijk zo goed als geen onkosten meebrengt. Meestal zullen echter ook de jonggehuwden in het binnenland beschikken over een houten bed — of liever zal de jongeman over een bed beschikken (150 à 175 fr.) terwijl de vrouw zo goed als altijd in de keuken slaapt, achter of bij het huis.

Als totaal bekomen we dus voor den uitzet en de meubilering van huwende partijen in het binnenland de som van 965 fr. verdeeld als volgt :

Kleding	450
Huis	50
Meubilering	275
Houtwerk	300
Bed	175
	1.250 fr.

Besluit.

Als we de uitgaven voor den uitzet vergelijken met deze voor den eigenlijken bruidschat, zien we dat buiten de sektoren Geba, Wungu en Mfidi waar de bruidschat lager is, de bruidschat en de uitzet in het binnenland ongeveer dezelfde waarde vertonen, terwijl in en bij de economische centra de uitgaven voor den uitzet, ook

van de gewone werklieden en à fortiori van de geëvolueerden, veel hoger zijn dan voor den bruidschat.

We hebben dit overzicht moeten schematiseren. Eerst en vooral is het onmogelijk voor alle individuële gevallen een juiste weergave te geven van de onkosten van den uitzet en vervolgens zijn er meer dan deze drie soorten mensen. We hadden vooral de werklieden op het oog die bij de blanken werken en die in de omgeving van de spoorlijn Leopoldstad-Matadi gevestigd zijn. De werklui die bij blanken werken die in het binnenland vertoeven, zullen eerder den uitzet kennen van de jongens die in de dorpen en van de dorpen leven.

De grote massa van de jongens wordt echter verplicht tot de uitgaven die wij opsomden bij de bespreking van het huwelijk der werklui, omdat de meeste huwbare mensen van de streek in dienst zijn bij de blanken, juist omdat daar alleen voor hen de mogelijkheid bestaat hun bruidschat te verdienen.

Bijkomende moeilijkheden in de centra.

Buiten deze uitgaven voor uitzet en feesten ondervinden de jonggehuwden die in de centra komen leven, een bijzondere moeilijkheid in verband met den grond die de vrouw nodig heeft voor het aanleggen van haar velden.

Voor de inlanders die in het binnenland trouwen, zelfs als ze daar in dienst staan van de blanken, geldt deze moeilijkheid helemaal niet. De vrouwen mogen dan immers op de gronden van den klan van den man hun velden aanleggen.

Voor de bewoners van de kunstmatige dorpen, hetzij door den Staat, de Missie of een private maatschappij of persoon in het leven geroepen, mogen we niet vergeten dat ze buiten hun natuurlijk midden leven en in de nabijheid van hun woonst geen gronden vinden noch van den klan van den man, noch van dien van de vrouw.

Vandaar dat de inwoners van de buitengewoontelijke centra hun heil zoeken in het huren van gronden bij de klans die in de omgeving van de centra grond bezitten. Dit geeft natuurlijk aanleiding tot veel palabers om velden die zonder toelating werden aangelegd of verder uitgebreid dan overeengekomen was.

De ontwikkeling in de opvatting omtrent het eigendom van den grond — en meer nog de ontwikkeling van het gebruiksrecht van de gronden van den klan, — laten echter toe dat deze tegenstellingen geen al te scherpe vormen aannemen.

HET BLIJVEND BELANG VAN DE BRUIDSCHAT.

Het loont de moeite, na de vaststelling van de twee soorten uitgaven die het huwelijk van een zwarte tegenwoordig meebrengt — de bruidschat ten gunste van de familie van de vrouw en de uitzet ten gunste van het gezin dat gesticht wordt — na te gaan waarom de bruidschat die als som kleiner is dan deze die voor de uitzet moet uitgegeven worden, steeds de voornaamste hindernis blijft uitmaken tegen het sluiten van huwelijken.

De reden hiervan lijkt ons de volgende :

Enerzijds moet de bruidschat ineens, en integraal afbetaald worden. Om zelfs de som van 755 fr. die in de sektoren van Geba, Wungu en Mfidi gevraagd wordt, en à fortiori een hogere som van meer dan 1.000 of 2.000 fr. bijeen te krijgen, staat een inlander voor een moeilijke taak.

Elke maand bij de uitbetaling van zijn loon, moet hij beginnen met het delgen van de menigte schulden die hij overal staan heeft, en die in vele gevallen oplopen tot 3/4 van zijn loon, zodat het hem onmogelijk is op voorhand een som af te houden en dus te sparen voor zijn bruidschat. En als dit materieel wel mogelijk ware,

dan is het hem psychologisch onmogelijk zolang hij er niet toe gedwongen wordt.

Buiten de leningen waarover we juist spraken komen immers ook de familieleden sommen van hem opeisen, zodat hij elke maand door de terugbetaling van de aangegane leningen en het geven van geschenken, een groot gedeelte, wellicht het grootste gedeelte van zijn loon kwijt is en niet zelden de maand moet beginnen met te lenen.

Deze verplichte leningen geven hem wel een wapen in handen omdat geen enkel geschenk vergeten wordt.

Wanneer de jongen wil trouwen, zal hij, omwille van de sommen die hij vroeger « leende », dit wil zeggen « schonk », een bijzonder recht van bijstand kunnen doen gelden tegenover zijn familie.

De moeilijkheid voor de betaling van de bruidschat komt dus voort uit het feit dat deze som ineens moet betaald worden en op voorhand bijeengebracht.

De gewoonte schijnt ook niet te bestaan dat de volledige som van een bruidschat bij een derde zou geleend worden en later teruggegeven. Er worden geen mensen gevonden om dit geld te lenen omdat in hun opvatting de familie de plicht heeft tussen te komen als de jongen zelf het nodige geld niet bijeenkrijgt en omdat ze wel weten hoe moeilijk het zou zijn van hun schuldenaar het geld terug te krijgen na diens huwelijk.

Voor de uitgaven van den uitzet integendeel wordt geen enkele werkelijk-grote som ineens vereist en — wat even belangrijk is — kan alles op voorhand gekocht worden op korting. In dat geval bestaat er bij gebeurlijke niet-terugbetaling toch iets om den schuldeiser te vergoeden.

Vermits anderzijds deze manier van stuk voor stuk schulden te delgen, helemaal strookt met de gewoonten der zwarten, en de geldschieters geen begrip hebben van

intrest, dragen deze uitgaven voor den uitzet helemaal niet hetzelfde karakter als de uitgaven voor den bruidschat. Vandaar het wondere feit dat de hogere uitgaven veel minder geteld worden dan de lagere.

Nochtans mogen we deze laatste vaststelling niet nemen « au pied de la lettre ». Meer en meer komen er bij de klerken en dgl. klachten voor, dat ze niet kunnen trouwen omwille van de grote uitgaven voor uitzet, woning en feest.

We merken ook op dat de verplaatsing van het zwaartepunt in de uitgaven van den bruidschat naar den uitzet, slechts een gelukkige verplaatsing te noemen is. De uitgaven van den uitzet komen uitsluitend ten goede aan het nieuwe gezin en door het feit zelf wordt het gezag van den man er door verstevigd, terwijl de bruidschat helemaal naar de familie van de vrouw ging en het gezag van den man in zijn eigen gezin verzwakte.

Deze verschuiving van het zwaartepunt en de versteviging van het gezag van den man wint vooral veld in die gezinnen waar bij het huwelijk en in het verdere familieleven de bijdrage van den man op economisch gebied het sterkst is. Hiermede komen we echter tot de bespreking van een ander aspekt van den invloed van de nieuwe economische toestand, nl. het huwelijksregime dat we in een volgend paragraaf zullen beschouwen.

Het huwelijksregime : versteviging van het vaderlijk gezag.

Heeft de traditionele instelling van de bruidschat geen wezenlijke veranderingen ondergaan door de nieuwe economische voorwaarden, dan kan niet hetzelfde gezegd worden van het huwelijksregime : dit werd immers grondig gewijzigd door de inschakeling van den man in de economische bedrijvigheid. Hier ook kunnen we een algemene lijn ontdekken : de meest-kenschetsende veran-

deringen komen vooral voor in de centra langs de spoorlijn, terwijl men meer en meer de traditionele toestand terugvindt naarmate men zich van die centra naar het binnenland toe verwijdert. In het hartje van het binnenland valt er niet veel verschil te bespeuren tussen den toestand die zich nu voordoet en deze die daar bestond toen de blanken in aanraking kwamen met de streek.

Handelen we vooreerst over de gemeenschap der goederen. Deze hangt af van de vrijen wil der partijen. Bij de mannen die bij de blanken werken geldt als algemene regel dat het geld dat zij verdienen hen toebehoort. Hierop vinden we zo goed als geen uitzonderingen. Veel werklieden beheren ook het geld van hun vrouw, doch dat is geen algemeen geldende regel : in veel gezinnen blijven hebbe en goed van man en vrouw totaal gescheiden en komt de man slechts tussen voor de kleding en voeding van zijn vrouw en kinderen.

In de traditionele opvatting was dit steeds het geval en deze toestand blijft ongewijzigd in de enkele huisgezinnen waar de man niet werkt bij een blanke en bovendien ook niet economisch-aktief is. Daar heeft alleen de vrouw regelmatige inkomsten. Het geld dat de moederlijke ooms dan van hun neven bekomen, hoort hen toe maar is gewoonlijk juist toereikend om wat oude klederen, poeder en tabak te kopen. In die gevallen is het nog steeds de vrouw die de familie onderhoudt : door haar werk op het land en den verkoop van de landbouwvoortbrengselen op de markt, zorgt ze voor de kleding en voeding van haar kinderen en het geld dat overschiet is haar persoonlijk bezit. Zij zal nochtans een deel hiervan geven aan haar klan, en ook wel aan haar man. Deze krijgt trouwens zijn deel van den verkoop van de landbouwvoortbrengsten omwille van het eerste werk van aanleg van de velden.

De geringe bezigheden van den man : het palmwijn

trekken, vissen en jagen brengen in dezen toestand geen wezenlijke veranderingen.

Heel anders doet zich de toestand voor als de man economisch aktief is. Daar wordt de bijdrage tot het onderhoud der kinderen niet meer uitsluitend verricht door de vrouw maar ook door den man die zal tussenkomen in de onkosten van hun kleding en voeding. Het belang van deze verandering springt te zeer in het oog om het bijzonder te moeten benadrukken. Wanneer én man én vrouw geld binnenbrengen, wordt in de meeste gevallen dit geld samengelegd en door den man beheerd.

Doordat ook de man kostwinner geworden is, zijn nieuwe verplichtingen ontstaan, zoals bv. het geven van geschenken aan de vrouw. Zo moet haar ieder jaar bij de grote feesten een nieuwe kimbundi gegeven worden.

Het feit dat de man een beschikkingsrecht krijgt over het geld van het gezin, zowel als het feit dat hij een vooraanstaande plaats inneemt door zijn tussenkomst bij het onderhoud van zijn kinderen, gaat helemaal tegen de tradities der Bakongo in.

Dit samenbrengen van inkomsten heeft van zelfsprekend een geweldigen invloed op de ontwikkeling van de maatschappij der zwarten en het ware te hopen dat deze strekking zich meer en meer uitbreidde. Voorlopig blijft echter voor het overgroot gedeelte van de bevolking die aan de economische bedrijvigheid een ruim deel heeft, de inmenging van den man hoofdzakelijk beperkt tot materiële bijdragen en blijft de morele invloed van den klan nog overwegend.

Vestigen we nu onze aandacht op de toestand van de kinderen in de gezinnen die leven onder invloed van de nieuwe economische voorwaarden.

De verhoudingen van de ouders tot hun kinderen.

De verhoudingen tot de kinderen die nog niet naar school gaan blijven uiteraard dezelfde als in het verleden. De betrekkingen echter van de ouders met hun zonen en dochters die de eerste kinderjaren ontgroeid zijn, dragen meer den stempel van de traditie dan de wederzijdse verhoudingen der echtgenoten.

De vader houdt zich met hen weinig bezig : het is bv. een moeilijkheid voor het onderwijs : de ouders volgen hun kinderen niet en treffen ook geen sancties bij tekortkomingen in studie, gedrag of vlijt. In veel gevallen weten ze niet eens hoe hun kinderen zich op school gedragen.

Wat de aankomende jongens betreft, zien we dat degenen die bij de blanken werken, moeten zorgen voor eigen onderhoud. Tot aan hun huwelijk krijgen ze nochtans meestal hun maniokbrood van hun moeder — wanneer ze ten minste in de nabijheid van de ouderlijke woning verblijven.

Deze jongens onderhouden weinig betrekkingen met hun vader terwijl de invloed die de klan uitoefent steeds ingrijpender wordt.

Dit wil niet zeggen dat deze jongens geen genegenheid koesteren voor hun vader en hem zelfs bij gelegenheid geen deel van hun loon zullen afstaan, maar ze blijven gericht op den klan. Vooral wanneer ze de puberteit bereiken, en van den klan van hun moeder, van hun eigen klan dus, afhankelijk zijn voor hun huwelijk, komen ze zeer sterk onder den invloed van hun klan.

Deze afhankelijkheid tegenover hun eigen klan is des te sterker bij de jongemannen die economisch niet aktief zijn : zij moeten helemaal bij hun traditionele beschermers aanleunen voor huwelijkszaken, omdat ze zelf geen wapens bezitten in hun bedrijvigheid en hun verdiensten.

Wat de meisjes aangaat, daaraan heeft de vader nog veel minder te zeggen, omdat ze de rijkdom van den klan uitmaken en dan ook door de hoofdmannen en ouderen van den klan bestuurd en geregeerd worden. In het dagelijks leven komen deze meisjes trouwens zo goed als niet in aanraking met hun vader omdat de mannen en vrouwen in van-elkander-gescheiden groepen leven. Nu nog valt dat dadelijk op wanneer men door een dorp van het binnenland rijdt.

Bondig samengevat mogen we dus zeggen dat door de economische ontwikkeling van de streek, door het feit dat de mannen deelnemen aan de economische bedrijvigheid, zich een strekking voordoet van versteviging van het vaderlijk gezag in het gezin, inzover dit de verhoudingen van man tot vrouw betreft en ook tegenover de jongere kinderen, vooral de jongens. De meisjes in het algemeen en de aankomende jongens, ontsnappen nog steeds aan deze versteviging van het vaderlijk gezag.

In den zin van een versteviging van het gezag doen zich in de centra echter doorlopend feiten voor die, al zijn ze niet zeer talrijk, van buitengewoon belang zijn voor de ontwikkeling van de bevolking. Het is immers een feit dat de zwarten in het binnenland steeds de gedragingen zullen nabootsen van hun rasgenoten die in de centra leven.

Op de eerste plaats vermelden we de stichting van de school voor kinderen van geëvolueerden te Mbansa-Boma. Hier doet zich een buitengewoon belangrijke gebeurtenis voor, waarvan de inlanders zelf zich waarschijnlijk geen rekenschap geven.

Door hun kinderen naar deze school te sturen, onttrekken de geëvolueerden hun kinderen — en dit is zoveel te belangrijker dat het hier meisjes geldt, — aan

den traditionelen arbeid op het veld en wat nog van meer belang is, beslissen de ouders zelf over de toekomst van hun kind. Het is niet de klan maar de vader die instaat voor zijn dochters.

Omdat hij en niet de klan het schoolgeld en het onderhoud van zijn dochters betaalt, zal hij zich later ook schrap zetten tegen overdreven inmenging van den klan van zijn vrouw in zake het huwelijk van zijn dochters.

Als deze meisjes den ouderdom zullen bereikt hebben om in het huwelijk te treden, zullen hun bezitters aan dezen stand van zaken niets meer kunnen veranderen, en het vaderlijk gezag in deze gezinnen kan er slechts door verstevigd worden.

Een andere gewoonte die steeds meer en meer veld wint is de opvolging en erfenis van de inlandse handelaars en invloedrijke personen. Ongetwijfeld zijn het de kinderen en niet de neven of andere familieleden die van deze handelaars erven, al komen volgens het gewoonterecht van vroeger deze laatsten eerst in aanmerking. De klan doet wel meer rechten gelden, bij leven van de meer-gegoeden, dan wij vanwege familie zouden aannemen, maar toch gaat het voornaamste gedeelte van de bezittingen over op de kinderen tegen de traditie in. Een zeer typisch geval deed zich zo voor met een handelaar die afkomstig was uit de streek van Ndembo, maar in Thysstad fortuin gemaakt had : de zonen en niet de neven namen de erfenis over.

De verklaring van deze verandering moeten we hierin zoeken dat deze gebruiken niet zozeer ingaan tegen de Gewoonte als we op het eerste gezicht zouden menen. De traditionele erfgenamen doen hun rechten gelden op de waarden die vroeger bekend waren. De andere waarden : magazijnen, voertuigen, waren, kliënteel, die dank zij de nieuwe bezigheden verworven werden, en vroeger

meestal onbekend waren, — worden slechts volgens analogische wetten overgeërfd. In de mening van de zwarten vallen ze niet op dezelfde manier onder traditionele wetten als de waarden die bestonden toen de traditie nog met volle kracht gold.

Een zelfde verandering in de gewoonten op het gebied van erfrecht komt ook voor bij de vaklui. Het bezit dat ze verworven en ook de waarden die door hen gebruikt werden : alaam, voorraden hout, machines, enz. — gaan over van vader op zoon. In dit geval gaat de erfopvolging tegen of minstens langs de traditie om, vermits in vroeger tijden het alaam de moeite van erfopvolging niet loonde en ofwel begraven werd met den overledene of overging op den zoon.

Ook de bediening die door deze vaklui wordt uitgeoefend gaat niet over op de neven, maar de werklieden trachten hun eigen kinderen ervan te doen genieten. Dit geldt bv. voor een schrijnwerker op Kisinga, een gehucht van Kisantu, die sinds jaren voor eigen rekening werkt, met eigen machines, houtvoorraden en werklui. De zoon en niet de neef volgt hem op. Hetzelfde doet zich voor bij alle vaklui in het algemeen en voor alle mannen die in dienst staan bij de blanken. De overname van de dienst die door een overledene werd waargenomen, gaat lijnrecht tegen de vroegere traditie in.

Een laatste aanduiding en tevens oorzaak van de versteviging van het gezag van den man in de familie, vinden we in de levenswijze van de familie, nl. in een verder doorgedreven familiaal leven. Deze nieuwe gewoonten komen echter slechts voor in de centra en op plaatsen die dicht bij een centrum gelegen zijn.

We merkten reeds op dat de Gewoonte eiste dat de maaltijden van mannen en vrouwen afzonderlijk genomen werden en dat heel het leven van beide geslachten gescheiden was. In de centra ontwikkelt zich nu meer

en meer de gewoonte dat de maaltijden gezamelijk genomen worden, dikwijls aan tafel, al blijft deze manier van eten nog het voorrecht van enkele uitverkorenen. De grote massa eet nog steeds, ook in de centra, met de vingers. Maar ook deze mensen hebben toch reeds dikwijls de gewoonte aangenomen om gezamelijk het maal te gebruiken. Hetzelfde mag insgelijks gezegd van de conversatie waar mannen en vrouwen samen aan deelnemen.

De hoger vermelde feiten tonen dus duidelijk de invloed van de veranderde economische voorwaarden op de meest fundamentele instelling in het leven van de Bakongo : het matriarkaat. Zowel het gezag in het huisgezin als de opvoeding der kinderen en de erfopvolging en ten slotte het familiaal leven, verwijderen zich in deze economische centra meer en meer van de vroegere gewoonten, zodat het biologisch gezin ook sociaal en economisch zelfstandig wordt.

We legden er den nadruk op dat slechts bij een klein gedeelte van de bevolking deze nieuwe inrichting totaal doorgevoerd werd. Maar deze kleine groep is juist de meest toonaangevende in de huidige maatschappij. De algemene economische toestand zal ongetwijfeld, via deze kleine groep, een steeds groter gedeelte van de bevolking doen ontwikkelen naar een groter zelfstandigheid van de gezinnen. En dat is een van de grootste voordelen die door de nieuwe toestanden in het leven geroepen werden.

Polygamie.

Buiten den invloed van de veranderde levensvoorwaarden op de huwelijksovereenkomst zelf, worden nog andere uitingen van het familieleven er door beïnvloed. Vooreerst willen we den toestand onderzoeken op het gebied van polygamie.

Een eerste opmerking dringt zich op, dat nl. deze instelling in haar meest uitgesproken vorm — met een harem, zelfs van niet meer dan 3 of 4 vrouwen — ook in de gedachten van de zwarten niet te verzoenen is met de ontwikkeling die ze allen zo vurig wensen door te maken. Vandaar neemt de polygamie af naargelang men tot de centra nadert. In het hartje van het binnenland vinden we nog polygamen met een harem ; bij de bevolking die aktief deelneemt aan het economische leven, is dit gebruik helemaal verdwenen.

We moeten hier een onderscheid maken tussen de oorzaak en de mogelijkheid van het verdwijnen van de polygamie.

Het is onbetwistbaar, dunkt ons, dat de oorzaak van het verdwijnen van deze gewoonte niet kan gevonden worden in de economische ontwikkeling van de streek. Deze is slechts een voorwaarde die de uitroeiing vergemakkelijkt. Wij menen integendeel te kunnen bewijzen dat enkel de morele en godsdienstige overtuiging, zonder twijfel samen met de druk van een Europese geestesgesteltenis, de polygamie uit de streek verwijderd hebben.

Dat niet de economische ontwikkeling op zichzelf en evenmin de beschaving in haar louter materiële uitingen dit bewerkten, wordt duidelijk doordat bv. klerken, handelslui en ook gewone werklieden die financieel sterk genoeg staan, en niet beïnvloed werden door een kristelijken geest, in veel gevallen nog steeds twee of meer vrouwen bezitten. Ongetwijfeld bestaat de « lumbu », de harem, bij deze mensen niet meer, maar in feite zijn ze polygaam vermits ze den bruidschat voor de verschillende vrouwen betalen, alsook de belasting.

De meeste inlanders van de streek ondergingen echter den weldoenden invloed van de kristelijke moraal en daarom vinden we bij de autochtone ontwikkelden weinig gevallen van regelmatige polygamie.

Maar de vreemdelingen — in den zin van niet-Bakon-

go — die finantieel tot de sterksten mogen gerekend worden en den invloed van het Kristendom niet ondergingen blijven polygaam.

We kunnen zelfs zeggen dat de laatste tijden de polygamie, — steeds in den zin van het bezit van twee of meer vrouwen waarvoor betaald wordt zonder het uiterlijk vertoon van een harem — juist bij die personen die de meeste voordelen trekken uit de veranderde economische voorwaarden, veel veld wint. De verklaring hiervan vinden we wellicht in de opvatting van sommige klerken die in het bezit van verschillende vrouwen een uiting zien van hun economische kracht.

Een andere grondreden van het voortbestaan van de polygamie is steeds dezelfde als degene die bestond in het verleden : psychologische en physische voldoening : de vrouwen, ook die van de klerken, weigeren betrekkingen te hebben met hun man zolang ze zelf een kind voeden, en dit duurt een drie jaar.

Bij de klerken en dgl. is waarschijnlijk deze laatste reden doorslaggevend, omdat het bezit van verschillende vrouwen meer en meer bijkomende en lastig te dragen uitgaven meebrengt, verre van een bron van inkomsten en van machtsversteviging te zijn zoals dit in het verleden het geval was.

In verband met de verspreiding van polygamie bij de klerken en meer-gegoeden, ware het ten zeerste wenselijk dat met het oog op een gezonde ontwikkeling van de inlandse samenleving, de handelsmaatschappijen rekening hielden met de familiale toestand van hun klerken en meer-betaalde bedienden. Ze zouden minstens druk moeten uitoefenen op deze personen om ze te verplichten als monogaam te leven. Hun kassen zullen er des te beter door in orde blijven.

Sinds de wetgeving van 1948 wordt voortaan bigamie

en à fortiori polygamie gestraft indien het personen geldt die een burgerlijk huwelijk sloten. Het aantal van deze personen in de inlandse maatschappij is eerder gering, zodat deze wetgeving slechts als een verdere stap tot de volledige afschaffing van de polygamie te beschouwen valt.

Anderzijds worden de huwelijken die volgens de bepalingen van de wet erkend zijn, op zeer doelmatige wijze beschermd tegen alle inmenging of druk vanwege de polygamen en wordt het bovendien mogelijk dat een vrouw die de tweede of derde vrouw van een polygaam was, een monogaam huwelijk sluit zonder dat dit huwelijk kan aangevallen worden door een man die in polygamie blijft leven.

De overgrote meerderheid der vroegere polygamen hebben dus deze instelling van de primitieve maatschappij opgegeven uit overtuiging. De concrete mogelijkheid echter om de polygamie te doen verdwijnen werd enkel gegeven door de economische ontwikkeling van de streek.

Dit wordt duidelijk bij een vergelijking met de toestand die heerst bij de buren van de Bakongo, de Bamfunuka en Bayaka waar polygamie nog veel voorkomt. Deze bevolking werd tot nu toe niet grondig geraakt door de evangelisatie.

De polygamie is bij de Bamfunuka zeer levendig, niet omdat de jonge mannen niet verlangen te trouwen, maar omdat de huwbare of zelfs de nog niet huwbare meisjes door de economisch sterkeren van de streek, de ouderen, als het ware worden aangeslagen. De bibuti der meisjes van hun kant beschouwen deze laatsten als een bron van inkomen en het deert hen weinig aan wie het meisje wordt toegestaan als zij hun geld maar krijgen.

Door de economische ontwikkeling worden de jongens in staat gesteld een deel of zelfs heel de bruidschat te

verdienen. Zij kunnen zich bijgevolg aanstellen als mededingers van de ouderen van den klan.

De eerste reden bij het verdwijnen van de polygamie blijft dus een overtuiging van de personen ; de mogelijkheid, de voorwaarde van de afschaffing, is de deelname door de jongeren aan het economisch leven, waardoor zij ook voortaan kunnen verrichten wat vroeger alleen de ouderen konden : het betalen nl. van een bruidschat.

Een bevestiging van het boven-gezegde vinden we ook bij de andere buren van de Bakongo, de Bayaka. Zeer veel jonge Bayaka werken in den vreemde om het nodige geld voor hun bruidschat bijeen te krijgen, doch de ouderen, die zeer weinig door de kristelijke moraal geraakt werden, houden stevig vast aan een zeer verspreide polygamie en drijven den bruidschat steeds hoger op om de meisjes in hun macht te houden. De jongens, zelfs als ze over een hoge som beschikken, hebben slechts een beperkte kans om aan een vrouw en vooral aan de vrouw die ze verlangen, te geraken.

Een voorbeeld in tegenovergestelden zin vinden we in het hinterland van Kisantu en Lemfu bv. waar de economische voorwaarden zonder een stilstand gekend te hebben zoals bij de Bamfunuka, toch werkelijk minder ver gevorderd zijn dan in deze centra zelf. Het voorkomen van de polygamie heeft er met de economische toestand niet veel uit te staan daar kristenen en heidenen naast elkaar, in dezelfde economische voorwaarden en tegenover jongens met dezelfde economische kracht leven. Welnu, daar ook zijn de Kristenen monogaam, terwijl invloedrijke zwarten die als heidenen blijven leven, in vele gevallen nog polygaam zijn.

De economische voorwaarden zijn dan ook slechts remmende of begunstigende voorwaarden die voor de afschaffing van de polygamie minder tellen dan de morele en godsdienstige overtuiging.

Overspel.

Zagen we dat de polygamie niet verdween omwille van de veranderde economische voorwaarden, dan vloeit integendeel de vermeerdering van de gevallen van overspel rechtstreeks voort uit de nieuwe omstandigheden. Deze laatste werken deze vermeerdering in de hand op twee manieren : eerst en vooral door de algemene geesteshouding die ze bij de inlanders in het leven roepen, en vervolgens door het ter beschikking stellen van meer geldelijke middelen.

De verandering in de geesteshouding kenmerkt zich door een groter onafhankelijkheid tegenover den klan en de oversten van den klan. Ze bracht ook mede de verwijdering van de mannen uit hun traditionele omgeving.

We wezen er op dat deze vrijmaking uit de traditie voordelen biedt, zoals voor de versteviging van het vaderlijke gezag, maar er zijn ook nadelen aan verbonden. Een van de voornaamste hiervan is zeker het afschaffen van de straffen die de klan toepaste op al wie de wetten van den klan overschreed. In het geval van overspel was de straf in de voorvaderlijke Gewoonte zeer dikwijls de dood van beide partijen. Deze straf werd opgeheven of vervangen door een geldelijke boete, op het ogenblik 250 fr. Ook wordt er op aangedrongen dat degenen die schuldig waren in het huwelijk zouden treden als dit mogelijk is.

Het feit dat de mannen in de centra meestal geen moeite hebben om deze vrij-lichte som te betalen, en bovendien altijd kunnen wegtrekken naar de grotere centra heeft de verspreiding van overspel in de streek fel in de hand gewerkt.

De gekende gevallen van overspel zijn dan ook vrij talrijk. De eersten om er zich aan te bezondigen zijn over het algemeen klerken en werklui die regelmatig geld

verdienen. Bij de jongens in het binnenland die zich gebonden voelen door hun klan en die over minder geldelijke middelen beschikken, komt overspel veel minder voor en geldt nog steeds als een groot onrecht tegenover het meisje en haar familie.

In de centra integendeel heeft deze fout niet meer dezelfde boosheid in de ogen van de inlanders, wat toch niet wegneemt dat ze steeds als een slechte daad wordt aangezien. Zo zal de jongen die overspel bedreef vóór zijn huwelijk, soms moeite hebben om een vrouw te vinden, terwijl anderzijds de openbaring van zulke feiten ook reden kan zijn voor de verbreking van een verloving. De opgelegde boeten worden ook zonder opstandigheid betaald omdat degene die zich schuldig maakte aan het misdrijf, steeds bewust is van het verkeerde van zijn handeling.

De handelscentra zijn op dit gebied in zeer veel gevallen nesten van wanorde. De waarnemende klerken die over het algemeen ruim « lenen » uit hun kassen, en daarenboven veel beter betaald worden dan wie ook in die gedeelten van de streke, maken meestal gebruik van hun macht om zich meisjes of vrouwen aan te schaffen.

In veel gevallen geldt het meer dan een voorbijgaande gebeurtenis en komt het neer op het onderhouden van een of meer bepaalde vrouwen. Het is geen polygamie te noemen, omdat elke vaste verplichting ontbreekt en omdat degene die er zich aan bezondigt van iemand te onderhouden, het meisje en de ouders wel regelmatig betaalt doch zonder dat er sprake kan zijn van bruidschat en dus van echt en regelmatig huwelijk of zelfs van ware polygamie.

Het kan ons verwonderen dat in deze betrekkelijk-beschaafde en haast volledig tot het Kristendom overgegane streek, nog zoveel gevallen van overspel voorkomen. Als we echter de zaken van dichterbij beschouwen, zien we dat vooral de door den godsdienst niet-beïnvloe-

de economisch sterkere klerken en loontrekkenden in de centra, er zich aan vergrijpen. We wezen op de werkelijke plaag op dit gebied in de handelsnederzettingen van het binnenland. We zullen echter de gedragingen van de zwarten des te beter begrijpen wanneer we bedenken dat ze slechts het voorbeeld volgen van blanke handelaars die in hetzelfde binnenland, bij dezelfde markt een faktorij openhouden en het slecht voorbeeld geven.

Wat nu de houding van de meisjes aangaat, kan men op het eerste gezicht denken dat ze de ongelukkige en onschuldige slachtoffers zijn. In vele gevallen is dat echter niet waar en zijn de vrouwen niet alleen even schuldig doch schuldiger dan de jongens omdat zij ofwel de gelegenheid verschaffen of zelfs de gelegenheden zoeken en de jongens ophitsen.

Ook de ouders en bezitters van het meisje zijn dikwijls schuldig doordat ze ofwel helemaal niet reageren op uitnodigingen die door een jongen aan hun kinderen gedaan worden, of zelfs deze betrekkingen aanmoedigen omwille van de geldelijke voordelen die ze langs hun kinderen om door deze handelswijze verkrijgen.

De meisjes die in zulke gevallen van overspel gewikkeld worden, dragen de minachting van heel de bevolking, ook van de mannelijke bevolking mee, maar toch hebben meisjes die buiten het huwelijk een kind baarden, iets voor op de anderen : ze hebben nl. het bewijs geleverd dat ze kinderen kunnen ter wereld brengen, wat toch steeds de hoofdbekommernis is van de inlanders bij het sluiten van een huwelijk. De bedenking die we hier uitdrukken geeft niet de interpretatie weer van ons, blanken, maar we konden ze herhaalde malen uit den mond van aankomende zwarte jonge werklieden vernemen.

In verband met het voorkomen van overspel is de inwijking van de Bazombo — die hoofdzakelijk te wijten is aan de economische ontwikkeling — zeer verderfelijk.

Deze mensen, over het algemeen nog heidenen, zijn totaal losgerukt uit hun midden en klan door hun voortdurend optrekken van streek tot streek. Zij worden dan ook weinig door vaste wetten gehouden maar vertoeven over het algemeen in de centra en beschikken over het nodige geld voor de betaling van de vrouwen die ze meestal een tijdje onderhouden.

Deze invloed is des te verderfelijker, omdat de meisjes en vrouwen met wie ze betrekkingen onderhouden Bakongo zijn die ten gevolge van hun aanraking met de Bazombo in vele gevallen niet meer helemaal opgenomen worden in de grote Bakongofamilie. Ze blijven vegeteren in de centra waar ze door hun aanraking met de Bazombo heengebracht werden.

Vermelden we hier de voornaamste gelegenheid en in vele gevallen de voornaamste reden die aanleiding geeft tot overspel nl. de inlandse dansen. We kunnen ze niet beschouwen als een gevolg van de economische ontwikkeling ; ze zijn integendeel anachronismen in centra die er meer en meer Europese gewoonten op nahouden. Zelfs als deze dansen zelf noch verderfelijk noch obsceen zouden zijn, toch prikkelen ze de jeugd en in het algemeen alle zwarten zozeer, dat na de dans overspel zeer veel voorkomt.

Prostitutie.

De economische ontwikkeling heeft naast de bevordering van overspel een andere stoornis in de maatschappij binnengebracht die helemaal en uitsluitend veroorzaakt werd door de veranderde economische toestanden, nl. de prostitutie. Zeggen we vooreerst dat dit verschijnsel uitsluitend voorkomt in de grote centra zoals het Kintanu en in de centra van het Noorden, langs de spoorbaan. In het binnenland is echte prostitutie totaal onbekend.

In de centra vinden we een verkleind beeld van den toestand die zich voordoet in Leopoldstad en de grotere centra zoals Thysstad, Cattier, Marschal.

Echte bordelen zijn eerder zeldzaam maar komen toch voor. De meest-verspreide vorm bestaat hierin dat een meisje of een vrouw voor een nacht of een langere periode ter beschikking gesteld wordt tegen betaling. De vrouwen echter, zowel als de huizen waar zulke vrouwen kunnen bekomen worden, zijn bekend, zodat het hier wel degelijk prostitutie geldt.

Al is het toezicht in de centra vrij sterk, toch is deze toestand slechts moeilijk tegen te gaan. De gewoonte bestaat immers bij de zwarten om voortdurend vreemdelingen te herbergen, zodat de vrouwen en meisjes geen bijzondere omstandigheden moeten inroepen om in een centrum te verblijven en een huis te bewonen naar keuze.

De personen die zich prostituëren zijn over het algemeen ofwel ongehuwde meisjes die betrekkingen onderhielden met blanken of zwarten en door deze verlaten werden, ofwel zijn het getrouwde doch gescheiden vrouwen die ook in dienst of als bijzit bij een zwarte of blanke werkten, en door deze verlaten werden.

Vooral de mulatressen vallen zeer gemakkelijk in deze kategorie. Dit is begrijpelijk omdat ze nooit volledig gelijkgeschakeld worden met de zwarten en zeker niet door de blanken als gelijken beschouwd worden, wat men er ook van zegge, en vooral wat zij zelf er ook van menen.

Bij de studie van de bevolking van de centra zagen we dat verschillende vrouwen opgeschreven staan als alleenlevend. Iedereen begrijpt voldoende dat dit in veel gevallen slechts een camouflage is.

Deze gebruiken oefenen een verderfelijken invloed uit, niet alleen op de mensen die in de centra wonen doch ook op degenen die in het binnenland verblijven. Zo vermelden

we dat de voornaamste reden wellicht waarom de Bamfunuka uitsterven, bestaat in de aanraking van de mannelijke bevolking met deze of gelijkaardige toestanden van prostitutie in de hoofdstad. Zeer veel Bamfunuka komen in hun streek terug, belast met geslachtsziekten, en verwekken weinig of geen leefbare kinderen. Ook is het niet toevallig dat in de streek van Kipako die bekend staat om haar lage morele waarde, bewegingen als het padisme — met een sterk sexueel karakter — een grote uitbreiding konden nemen al moet de voornaamste oorzaak van die beweging gezocht worden in een vroegtijdig nationalisme.

Het ware te wensen dat het bestuur de verschillende vormen van prostitutie op zijn minst reglementeerde en toezicht uitoefende op de personen die bij alle inlanders van de centra als prostituées bekend staan. Er bestaat wel een officiële regeling maar ze wordt niet toegepast.

De personen die zich aan prostitutie overgeven kunnen zeker gekend en dus bekend gemaakt worden door de inlanders die aan het hoofd staan van de centra, maar die spijtig genoeg maar al te dikwijls de eersten zijn om van de wantoestanden gebruik te maken.

Echtscheiding.

Wat de echtscheiding betreft, menen we dat deze instelling, die ook in de traditie der zwarten bestond, niet wezenlijk beïnvloed is door de veranderde economische voorwaarden. Dezelfde redenen die altijd oorzaak waren van echtscheiding blijven nog steeds gelden : onvruchtbaarheid, mishandeling, twisten, overspel.

Men kan zich echter afvragen of mannen die ruimer deelnemen aan de economische ontwikkeling en zich tot een andere « standing » opwerkten, in hun opgang geen reden vinden om zich te ontdoen van het gezel-

schap van een vrouw die niet dezelfde ontwikkeling doormaakte.

Naar onze mening is dit niet het geval. De vooruitgang op economisch gebied kan niet aanzien worden als een nieuwe reden tot echtscheiding : de meeste vrouwen van meer bevoorrechte zwarten vertonen immers zeer weinig trekken van verscheidenheid met de vrouwen van de gewone werklieden en zelfs met de vrouwen die in het binnenland zijn blijven leven. Een man valt dus niet uit den toon door te huwen met een gewoon meisje dat in andere voorwaarden en omstandigheden even goed de vrouw had kunnen worden van een gewoon werkman of van een jongen die in zijn dorp blijft leven.

Om deze gelijkheid van de vrouwen te bewijzen trekken we de aandacht op de standing van de vrouwen van klerken en dgl. in Leopoldstad. Op enkele uitzonderingen na, bezoeken ze even goed als de vrouwen van de werklieden de markten om er hun waren te kopen en te verkopen. In de centra van de streek die ons aanbelangt bewerken de vrouwen van de meer bevoorrechten even goed het land als andere vrouwen, bereiden zelf het eten voor enz., en onderscheiden zich ook in hun bekommernissen helemaal niet van de overigen.

In vele gevallen zal de vrouw van een meer-bevoorrechte gebruik maken van de omstandigheid dat haar man meer geld verdient, — en zij dus minder maniok en andere landbouwprodukten moet voortbrengen om in het onderhoud van het gezin te voorzien, — om meer handel te drijven dan de andere vrouwen.

Als voornaamste reden van het ten achterblijven van de vrouw op den man in de deelname aan de meer ontwikkelde economische toestanden, noteren we : de afhankelijkheid van de vrouw tegenover haar klan, het deelnemen in den kring van de familie — vóór haar huwelijk of vóór dat haar man een betere plaats verworven heeft — aan de gewone bedrijvigheden van alle

vrouwen. Deze bedrijvigheden werden wel sterk uitgebreid dank zij de nieuwe economische voorwaarden, maar ondergingen geen wezenlijke verandering : de vruchten die steeds voortgebracht werden op de velden worden duurder verkocht maar blijven dezelfde. Het materiële en morele leven van de vrouw onderging niet die veranderingen die wel plaats vonden bij den man.

Dit wil helemaal niet zeggen dat de vrouwen geen ontwikkeling doormaakten, verre van daar, maar hun ontwikkeling was geleidelijker, terwijl deze der mannen in vele gevallen sprongsgewijze vooruitging, met de nadelige gevolgen van een niet-geassimileerde ontwikkeling. Wat de echtscheiding betreft, had dit verschil in ontwikkeling geen gevolgen omdat de graad van ontwikkeling bij zo goed als alle vrouwen dezelfde is en bovendien de Bakongo die in den vreemde in aanraking komen met vrouwen uit andere streken, zelden bij deze vrouwen een zelfde graad van ontwikkeling en algemene vorming zullen aantreffen als bij de Bakongovrouwen uit hun eigen streek. Wij wijzen hier terloops nogmaals op het feit dat bijna alle Bakongovrouwen de lagere school bezochten en dat de vrouwen die in een middelbaar-onderwijs-inrichting verbleven, talrijker zijn dan de jongens. Ook wijzen we er op dat praktisch alle meisjes vóór hun huwelijk nog een vol jaar doorbrengen op de missie om er zich bij de Zusters op hun nieuwe levensstaat voor de bereiden.

Verbreking van het huwelijk zonder echtscheiding.

Naast de echtscheidingen die voltrokken worden volgens de gebruiken die de traditie voorschrijft, komen veel gevallen voor van vrouwen die door hun man verlaten worden. Deze mannen nemen de vlucht naar een centrum, en hun uitwijking wordt natuurlijk veroorzaakt door de nieuwe economische toestanden.

Het zou echter verkeerd zijn te menen dat de inlandse vrouw verlaten wordt omdat ze geen gelijken tred kon houden met haar man.

De man verlaat zijn vrouw om verschillende redenen : hetzij omdat hij zijn geluk wil beproeven in een ander centrum en hij verkiest dit te doen zonder gebonden te zijn aan vrouw en kinderen, hetzij omdat het hem ter plaatse te warm onder de voeten wordt.

Meestal, tenzij er herrie was in het huishouden, volgt de vrouw met de kinderen toch naderhand haar man. Het is duidelijk dat er ook mannen zijn die gebruik maken van de toestanden in de grotere centra om hun vrouw zonder meer in den steek te laten. De vrouw die ze daar dan nemen, staat echter op sociaal gebied niet hoger dan de vrouw die verlaten werd, en de economische toestand der vrouwen speelt hierbij geen rol.

De vrouwen die hun man verlaten om naar de centra te vertrekken zijn ook geen zeldzaamheden. De reden is zo goed als altijd een onregelmatige verbintenis met een andere man en ook zij worden slechts zelden gedreven door economische motieven.

Besluit.

In dit hoofdstuk bespraken we den invloed van de economische omwenteling op de sociale inrichting van de maatschappij en we zagen, dat al blijft in grote trekken het inlands leven zoals het door de Gewoonte bepaald werd, er toch ook veel uitingen in de huidige samenleving van de zwarten zeer sterk beïnvloed werden door de veranderde economische omstandigheden.

In het volgend hoofdstuk zullen we nu de terugslag van diezelfde economische omwenteling op de meer economische bedrijven onder ogen nemen. In tegenstelling met wat we in dit hoofdstuk vaststelden, nl. het voortbestaan van een gewoontelijke grondinrichting,

zullen we een totaal nieuw beeld krijgen van de inlandse Bakongomaatschappij. Het volgend hoofdstuk zal echter slechts ten volle tot zijn recht komen indien men den economischen toestand voor ogen houdt die bestond toen de blanken in den Beneden-Kongo aankwamen.

In onze uiteenzetting zullen we achtereenvolgens de inkomsten en uitgaven van de Bakongo bestuderen alsmede de voortbrengst door de twee grote groepen, de mannen en de vrouwen.

In de huidige levensomstandigheden en vooral in de huidige werkvoorwaarden hebben vooral de inkomsten den grootsten invloed van de Kolonisatie ondergaan en daarom besteden we vooreerst onze aandacht aan dat punt.

HOOFSTUK III

De inkomsten van de Bakongo in de huidige economische toestand.

Inkomsten uit den bodem.

In deze streek zonder mijnen — althans op het ogenblik — en zonder teelt van grootvee bij de inlanders, is en blijft voor de massa van de bevolking de landbouw de voornaamste bron van inkomsten. Daarom dient de voornaamste aandacht besteed te worden aan de verbetering en de initiatieven met het oog op den landbouw.

Door de ontwikkeling van de Europese bedrijven, zowel als door de uitbreiding van het nabije Leopoldstad, heeft deze slechts in belang toegenomen. Alle handelsmaatschappijen danken hun uitbreiding aan de vooruitgang van den landbouw. Hun handel bestaat hoofdzakelijk in het opkopen van de landbouwprodukten. Ook de verbetering van hun afzetgebied is haast uitsluitend te danken aan de grotere koopkracht der inlanders en deze op haar beurt ontstond door de uitbreiding van de bestaande kulturen en de verspreiding van nieuwe.

De vermeerdering en de vervolmaking van de landbouw wordt op haar beurt weer hoofdzakelijk bepaald door de uitbreiding van Leopoldstad, de verbetering van de verkeerswegen en de activiteit van de handelsmaatschappijen, zodat er wederzijdse inwerking bestaat van de verschillende economische faktoren, een wederzijdse inwerking die uiteindelijk afhankelijk is van de inlandse landbouw.

Wat het inkomen betreft moeten we vooreerst een onderscheid maken tussen het werkelijke inkomen en

hetgeen we willen noemen het geld-inkomen. Het werkelijke inkomen bevat zowel de opbrengst van de verkochte als van de geconsummeerde produktie en tevens de geldelijke tegenwaarde van eventuële voordelen zoals woning enz. Het geld-inkomen bevat enkel en alleen hetgeen door verkoop of arbeid gewonnen wordt. Het is dus de som gelds die iemand omwille van zijn arbeid in handen krijgt.

In dit hoofdstuk beschouwen we vooreerst het geld-inkomen, en meer bepaald nog, hetgeen door de inlanders gewonnen wordt door de verkoop van hun landbouwprodukten.

De eerste faktor die daarbij ter sprake komt is het domaniaal regime zelf, dat we nu in de volgende paragraaf onder ogen zullen nemen.

Het domaniaal regime.

Er bestaat tussen de Staat en de inlanders een groot misverstand omtrent verschillende punten die het grondregime aangaan. Vooreerst wat betreft de vrije en domaniale gronden. In de ogen van de Bakongo is geen enkel deel van de bodem vrij, vakant ; alle gronden, bossen en rivieren horen in hun gedachte toe aan de klan. En dit niet alleen wat betreft de werkelijk bebouwde, bezette en uitgebate gronden, zelfs mits bijrekening van de uitbreidingsgronden die door de Staat aan de inlanders worden toegedacht. Ook de gronden waar ze rechten op uitoefenen die door de wetgever beoordeeld worden als sui-generis rechten, horen in hun opvatting toe aan een bepaalde, door elken inlander gekenden klan.

Anderzijds is het Bestuur er nooit in gelukt de inlanders deze indeling in verschillende soorten van gronden te doen verstaan omdat de inlanders op dit gebied niet willen horen en hun gedachten als de enig-mogelijke beschouwen. Vandaar een tweede geweldig misverstand

tussen Staat en inlanders : met betrekking nl. tot de concessie en cessies. Volgens den wetgever wordt een concessie of cessie door den Staat toegekend. Ze geldt vrije gronden, en al wordt door het dekreet van 1934 erkend dat de inlanders bepaalde rechten kunnen doen gelden op deze gronden, toch wordt even zeer vastgehouden aan het beginsel dat de gronden toebehoren aan den Staat.

Wanneer na een onderzoek over de vrijheid van de gronden een concessie of cessie wordt toegestaan, zijn de inlanders er van overtuigd dat niet de Staat maar zij zelf hun gronden afstonden. Wanneer een vergoeding wordt toegekend voor de afstand van sui-generisrechten, begrijpen ze dat ze een vergoeding ontvangen voor den afstand van hun grond.

Logisch vloeit daar uit voort dat deze, in hun gedachte door hen geconcedeerde gronden, na het verloop van de concessie, aan hen, de inlanders, zullen terugkeren.

Deze gedachte hebben we aangetroffen niet alleen bij de ouderen die aanwezig waren bij het onderzoek, maar in nog veel groter mate bij diegenen onder de Bakongo die zich onze beschaving het meest eigen gemaakt hebben. Zij verwijten de ouderen « hun gronden » te hebben afgestaan tegen te lage prijzen en zijn meer dan wie ook overtuigd van het eigendomsrecht van den klan op alle gronden die hem toekomen volgens de Gewoonte en die niet in cessie werden afgestaan. De gronden immers die het eigendom werden van de blanken, worden door hen beschouwd als verkocht, dus als definitief door den blanke verworven.

Hun houding tegenover de verschillende concessies verschilt naargelang de omstandigheden waarin die concessie bekomen werd en de graad van uitbating van diezelfde concessie.

De gronden waarover de Staat beschikte voor eigen gebruik zijn voor goed voor de inlandse gemeenschap verloren, daar komen ze niet op terug.

De concessies die in hun gedachte genomen werden tegen hun wil in, blijven volgens hen behoren aan den klan die ervan afhandig gemaakt werd. Ze zullen dan ook trachten langs den zoom van de concessie langzamerhand deeltjes van het verloren terrein terug te winnen.

Onder de soort concessies die zij tegen hun zin afstonden zijn de niet gebruikte en niet uitgebate gronden hen een doorn in het oog, vooral als er in de streek zelf niet veel goed-gelegen gronden voor de uitbreiding van hun eigen velden voorkomen, zoals het geval is rond Kimayala en Kinanga.

Ongetwijfeld zullen deze gronden vroeg of laat aanleiding geven tot moeilijkheden met de zwarten.

De inrichting van een olieslagerijgebied waardoor de uitbating van bomen en planten met oliehoudende vruchten aan één enkele onderneming voorbehouden wordt, staat evenmin in de gunst van de inlanders : ze hebben dan immers geen bewegingsvrijheid meer op hun eigen gronden, zoals voldoende uitkomt in de wetgeving op dit gebied.

In feite staat de toekenning van zulk voorrecht op een hele streek, gelijk met een reusachtige concessie. De inlanders kunnen er hun velden niet aanleggen zoals ze het verlangen omdat geen palmbomen mogen verdwijnen — wat ook in de andere streken het geval is — en bovendien omdat overal palmbomen worden bijgeplant en natuurlijk op de beste gronden.

De inlanders vergeten vooral niet hoe ze praktisch gedwongen werden tot het afstaan van — in hun ogen — hun gronden en dus het afstaan — in de ogen van den wetgever — van hun sui-generisrechten. De vrijheid van deze overname bestond, in de streek die we voor ogen hebben, slechts op papier. De vraag die zich voor-eerst stelt is, of de inlanders het recht hebben te *wei-*

geren deze rechten af te staan. Volgens de bepalingen van de wet mogen de gronden en rechten die nodig zijn voor het levensonderhoud niet afgenomen worden. In feite stelt het probleem zich heel anders : *kan* een zwarte op het ogenblik weerstaan aan den morelen druk van een blanke ?

Wij menen van niet ; zelfs voor hun eigen gronden, die nochtans door de wet sterk beschermd worden, kunnen zij zich niet verdedigen.

In de streek rond Kipako moesten, bij het inrichten van de reserve van oliehoudende produkten, de wezenlijke rechten van de inlanders verdedigd worden door een blanke tegen de andere aanvragende blanken. Zonder die tussenkomst hadden de inlanders hun beste « vwoka » — palmen en vruchtbomen-aanplantingen — afgestaan. En zelfs met de verdediging van deze essentiële rechten, zijn de inlanders aldaar in een zeer nadelige toestand geraakt.

We mogen immers niet vergeten dat de velden niet alleen mogen dienen om de inlanders te voeden, maar dat ze hen moeten toelaten ervan te leven en ervan te leven volgens de eisen van de streek en van het ogenblik. Welnu, in deze streek naast het spoor, waarin veel jonge mannen te werk gesteld zijn bij de blanke die de uitbating van de reserve op zich neemt, bestaat een hogere levensstandaard dan in de andere streken van het gebied. De inlanders moeten over voldoende bodem beschikken om landbouwprodukten te winnen die hen niet alleen in staat stellen om te zorgen voor hun voeding maar bovendien voor het ophouden van een levensstandaard die strookt met deze der werklieden die in dezelfde streek te werk gesteld worden.

De inlanders echter die het ongeluk hebben te leven in een gebied dat als reserve voor oliehoudende planten werd opgericht, beschikken daartoe niet over den nodigen grond. Er bestaan voor deze mensen slechts twee

mogelijkheden : zich proletariseren en in dienst treden van de maatschappij die de reserve uitbaat of uitwijken.

Anderzijds bestaat er ook geen mogelijkheid om zich in de streek zelf bij een andere maatschappij aan te bieden omdat de concessiehouder praktisch de enige is die werkt in de streek.

Of er verband van oorzaak tot gevolg bestaat tussen deze toestand en de sterk-nationalistische beweging die juist in deze streek haar ontstaan en uitbreiding kende, is moeilijk om uit te maken. Maar het is een feit dat de inlanders die van hun gronden en rechten op domaniale gronden afstand deden, verbitterd zijn en dus uitstekend voorbereid om deel te nemen aan deze nationalistische beweging.

Wat nu de andere concessies betreft zegden we reeds dat zelfs de concessies die met volle goedkeuring der inlanders toegestaan werden, in hun ogen steeds « hun grond » blijven. We waren herhaalde malen getuige dat de jongeren de ouderen verweten een domheid te hebben begaan met het afstaan van die gronden en dat zij niet inzagen dat zij de gevolgen moesten blijven dragen van deze afstand.

Langs den anderen kant staan de inlanders veel gunstiger tegenover de concessies waar zij zelf deel aan hebben, zoals bij de veeteelt.

Het komt er vooral op aan de inlanders in het bezit te laten van de gronden die nodig zijn voor den aanleg van hun velden. Daarom werd in vele gevallen geweigerd een kraal in te richten op gronden van de inlanders, zelfs als dezen er om vroegen, omdat de Missie het aanvaarden van die gronden beschouwde als strijdig met de gezonde ontwikkeling van de streek.

Deze houding van de inlanders geldt slechts de grote concessies. De zwarten maken niet de minste moeilijk-

heden tegen kleine concessies aan bepaalde personen, hetzij blanken, hetzij zwarten-vreemdelingen.

In dit verband willen we ook de concessies vermelden die door de inlanders werden toegestaan aan inlandse organen, zoals bv. het geval was voor de sektor van de Geba met het oog op de veeteelt. Of de inlanders begrijpen dat die gronden voor goed voor hun klan verloren zijn, durven we niet beweren, maar het lijdt geen twijfel dat zulke ondernemingen een grote bijdrage kunnen leveren voor de ontwikkeling van de inlanders en dus moeten bevorderd worden, zelfs als de inlanders het nut ervan niet inzien.

Door zulke landbouwondernemingen wordt immers de remmende macht van den klan en van het dorp tegengewerkt zonder gevaar op te leveren voor de gemeenschap. Meestal aarzelt men immers om de macht en den invloed van den klan en van de traditionele instellingen te verbreken omdat ze het enige daadwerkelijke gezag uitmaken. Moesten ze verdwijnen dan verviel de inlandse gemeenschap in een chaotische toestand. Doch in het geval dat de sektor de rechten en machten van den traditionelen klan kan overnemen, is daarvoor weinig gevaar : de inlanders blijven deel uitmaken van de concessiehoudende groep.

HET VRUCHTGEBRUIK VAN DEN BODEM.

Het vruchtgebruik van den bodem werd steeds voorbehouden aan de leden van een klan en aan de echtgenoten van de mannelijke leden van dien klan, al hoorden deze laatsten niet tot den klan in wier dorpen zij vertoefden. Hierin heeft zich nu een grondige wijziging voorgedaan. Wijzen we vooreerst op het feit en vervolgens op de reden van deze verandering.

Het feit is het volgende : wanneer een vreemdeling

de toelating krijgt om zich in een dorp te vestigen, verwerft hij daardoor het recht voor zijn vrouw om een stuk grond uit te kiezen onder de gronden die voor de overige bewoners beschikbaar zijn. Het eigendom van den bodem blijft toebehoren aan den traditionelen bezitter, maar wat het vruchtgebruik betreft, oefent de vreemdeling in feite dezelfde rechten uit als de oorspronkelijke inwoner van een dorp.

Op deze regel bestaat nochtans dikwijls uitzondering voor de vreemdelingen die zich in grote groepen in een dorp komen vestigen, zoals het geval was met de Bazombo. Wanneer deze toelating krijgen om zich in een dorp te vestigen moeten zij bovendien pacht betalen voor den grond die hen wordt toegestaan voor den aanleg van hun velden. Gewoonlijk moeten ze de helft van de opbrengst afstaan aan den eigenaar van den grond.

In andere gevallen weigeren echter de grondbezitters overeen te komen voor een vaste betaling omdat ze zelfs den schijn van verkoop van deze gronden willen vermijden. Doch dan ook moeten de Bazombo een goed deel van de opbrengst afstaan als geschenk.

Deze regeling kan zeer onrechtvaardig lijken, maar we herinneren aan de gewoonten van de Bazombo : deze mensen komen hun verplichtingen niet na en betalen eenvoudigweg niets of slechts een zeer klein deel van de overeengekomen som.

Daarom heeft zich voor de afstand van het vruchtgebruik van de gronden aan Bazombo, een ontwikkeling voorgedaan ; bij de aankomst van de Bazombo in de streek, hielden de traditionele bezitters van den bodem er aan hun niets opbrengend land te verpachten aan deze bedrijvige vreemdelingen. Maar de manier waarop de Bazombo hun velden bewerken — die een grotere uitputting van den bodem meebrengt — en vooral het niet-nakomen van de overeenkomsten omtrent de pachtgelden, brachten een totale kentering teweeg. Verre van

hun gronden nog aan de Bazombo te verpachten, stellen ze alles in het werk om hun velden van deze mensen te bevrijden.

Welke is nu de reden van de veranderde gewoonte in zake vruchtgebruik van den bodem ? Als eerste reden vermelden we dat tegenwoordig de kinderen blijven leven in het dorp van hun vader, en dus bij hun huwelijk de gronden van hun vadersdorp — kitata — zullen bewerken. Eigenlijk zijn zij vreemdelingen tegenover den klan wiens grond ze in gebruik nemen. Zeer revolutionnair is deze gewoonte niet, want al leefden de mannen vroeger steeds in hun eigen klan, toch hebben de vrouwen steeds den grond bewerkt van een klan die de hunne niet was.

Doch nu doen ook de mannen aan landbouw, en niet op den grond van hun klan, maar op den grond van den klan van hun vader, en dat was vroeger het geval niet omdat de mannen in den klan van hun moeder, dus in hun eigen klan leefden, en zich ook niet met landbouw bezighielden.

Zoals de Heer Malengreau schrijft zullen de werkelijke eigenaars van den bodem meer en meer elders leven, en zal de grond van de klan weldra uitsluitend door vreemdelingen bebouwd vorden. « ... la fixation des enfants sur le domaine de leur père équivaut, en fait, à l'arrivée d'étrangers, puisque ces enfants continuent d'appartenir au clan maternel ; elle aura ce résultat qu'un jour viendra où plus aucun indigène ne se trouvera sur les terres de la communauté clanique. Cette même tendance au régime patriarcal n'est pas un phénomène particulier ou local. Il se généralise, ici très accentué, comme dans la région de Kisantu, là encore à ses débuts. Nous connaissons certains villages où quelques vieillards sont les seuls survivants du clan possesseur du territoire ; à leur mort, le village ne sera plus habité que par des étrangers. Dans d'autres la proportion est de un à

dix ; partout le pourcentage d'étrangers s'accroît » (1).

Door deze aanwezigheid van vreemdelingen, grijpt als het ware een uitwisseling plaats tussen de verschillende dorpen : de leden van een klan die hun dorp verlieten en zich in een ander vestigden, krijgen daar het vruchtgebruik over gronden, terwijl hetzelfde gebeurt in hun eigen dorpen tegenover degenen die zich daar kwamen vestigen.

* * *

Tot nu toe beschouwden we enkel de mensen die zich in de traditionele dorpen kwamen vestigen, maar bovendien leven er zeer veel in onafhankelijke dorpen of centra.

Het probleem van het vruchtgebruik van den bodem in de nabijheid van deze centra stelt zich op een heel andere wijze. Volgende toestand doet zich daar voor : de grond hoort toe aan de traditionele bezitters, maar dezen staan het vruchtgebruik af aan de inwoners van die kleinere of grotere centra, en dit meestal zonder vergoeding. De reden ervan is zeer eenvoudig : de traditionele bezitters voelen dat ze niet machtig genoeg zijn om hun gronden te verdedigen tegen de massa inwijkelingen, en zelfs als ze wel zo machtig moesten zijn, dan begrijpen ze dat de aanwezigheid van mensen « per se » meebrengt de aanleg van velden voor hun onderhoud. De middelen weigeren tot het verzekeren van het onderhoud, de voeding van een gezin, zal bij geen Mukongo opkomen.

Er bestaat geen officiële regeling voor deze toestanden, al zou deze zeer wenselijk zijn : de centra hebben wel hun terreinen waar de gebouwen van het centrum op staan, doch geen voldoende gronden er naast waar de steeds toenemende bevolking velden kan aanleggen. We maken hier een feitelijke inpalming mee door de inwijkende

(1) G. MALENGREAU, Le regime foncier dans la Societe indigene. *Le Bas-Congo. Revue Congo*, 1939, II, bl. 38.

economische bevolking, van de gronden die aan de oorspronkelijke bewoners toebehoren.

Zo doet de toestand zich dus voor : in de grote lijnen blijft de traditionele toestand voortbestaan : de grondeigendom blijft toebehoren aan den klan, terwijl de patrilokaliteit zich steeds meer en meer uitbreidt en vreemde elementen op de klangronden brengt. Deze vreemde elementen, buiten de familie van den man die tot den klan behoort, zijn de werklui die toelating krijgen om zich in een dorp te vestigen en gronden uit te kiezen voor den aanleg van hun velden. De Bazombo die beschouwd worden als niet-Kongolezen, moeten bovendien in vele gevallen een pacht betalen voor het vruchtgebruik van den bodem.

De landbouwbedrijvigheid van de mannen.

Aan eigenlijke pacht brengen dus de gronden, buiten het geval dat ze aan Bazombo verhuurd worden, zoo goed als niets op. De inlanders halen dan ook slechts inkomsten uit den bodem door de bedrijvigheid die ze op het land verrichten.

Merken we vooreerst op dat het aandeel der mannen bij den landbouw veel groter is dan vroeger. Praktisch alle mannen van het Inkisigewest die niet bij de blanken werken, hebben hun eigen velden en leven van de opbrengst van die velden. Bij Kisantu bewerken ze deze velden meestal samen met hun vrouw en hun familie.

Bovendien hebben ook de meeste werklui die in de Europese ondernemingen tewerkgesteld zijn, hun eigen veld. Jaarlijks vragen of nemen ze enkele dagen verlof om dit veld aan te leggen, en ze onderhouden het gedurende het jaar na hun werkuren en op den middag zo het mogelijk is. Daarom staan ook alle inlanders er zo op « colloque » te werken. Hierdoor bedoelen ze het vol-

brengen van hun dagtaak in één trek, zonder onderbreking op het middaguur, zodat ze rond 2,30 uur gedaan hebben en naar hun dorp kunnen weerkeren.

Besteden we daarom eerst onze aandacht aan de landbouwbedrijvigheid die enkel door de mannen uitgevoerd wordt.

Hieronder vallen op de eerste plaats de vruchten- en groententeelt, de kultuur van vezelachtige planten, rijst en suikerriet.

De kultuur van de maniok wordt hoofdzakelijk verricht door de vrouwen, maar de deelname van de mannen is groter op de velden die in het bos dan op degene die in de broesse aangelegd worden. Vandaar dan ook een groot verschil in de winstverdeling na de verkoop van het produkt.

De kultuur van aardnoten werd vroeger uitsluitend door de vrouwen verricht, terwijl nu de mannen veel meer tussenkomen. Zeer dikwijls worden er twee velden aangelegd : één voor het huisgezin, waar man en vrouw samen op werken, en één voor de vrouw alleen.

De kultuur van maïs is ook voor een groot gedeelte mannen-kultuur.

In het algemeen gesproken kan men zeggen dat er geen velden voorkomen waar de man niet tussenkomt : deze deelname geschiedt bij den aanleg van het veld en gewoonlijk ook — vooral in de dichtere nabijheid van Kisantu, Lemfu, Ndembo, Nsona-Bata — in het werk van alle dagen op het land.

De onafhankelijke mannelijke landbouwers zijn dus de massa. Door de opvoeding in het besproken internaatsysteem verdween de afkeer van de mannen voor den arbeid in het algemeen en den arbeid op het land in het bijzonder zodat het tegenwoordig niet meer als een oneer geldt op het land te werken

Vooraleer we de verschillende kulturen één voor één bespreken, geven we hier vooreerst een algemeen over-

zicht van de bebouwde oppervlakten. We plaatsen naast mekaar de minimum-oppervlakte die door de inlanders moet bebouwd worden en de oppervlakte die werkelijk bebouwd werd. (Min. Oppervl. en Bebouwde Oppervl. intra.).

	1949	
	M. O.	B. O
Maïs	2.777	5.079
Paddy		38
Maniok	6.209	11.000
Aardappelen	102	64
Bananen- en fruitbomen	328	264
Bonen	959	1.100
Aardnoten	9.245	3.850
Uien.	31.5	
Urena-lobata	835	180

Zoals uit deze cijfers naar voren komt, bebouwen de Bakongo uit eigen beweging veel meer dan van hen volgens de wet geëist mag worden. Het lijkt ons niet overbodig dit even te onderlijnen.

In de volgende paragrafen zullen we nu één voor één de verschillende kulturen van naderbij beschouwen.

De groententeelt.

De inkomsten uit den groententeelt, die bijna uitsluitend door de man alleen verricht wordt, zijn vrij hoog, maar de groep van hen die er aan kan deel nemen is vrij beperkt. Het zijn immers slechts de inwoners die binnen een parallellijn van 30 Km. langs den spoorweg wonen die hun groenten in Leopoldstad kunnen afleveren.

Over het algemeen zijn ook slechts de eerste groenten van het seizoen werkelijk winstafwerpend. Na de gunstige periode van de twee eerste maanden van het droog seizoen, worden de groenten allengs waardeloos omdat alle inlanders van de dorpen langs de spoorweg leveren aan de ± 9.000 blanken van Leopoldstad die praktisch

de enige afnemers zijn die in aanmerking komen. De bloemkolen blijven echter steeds aan hoge prijzen.

Daarbij zijn de voorwaarden van den groententeelt niet gunstig omdat de klimatologische voorwaarden te nadelig zijn. De groenten worden immers uitsluitend gewonnen in de valleien, aan den rand van beken en rivieren, omdat slechts deze in het droog seizoen vochtig genoeg blijven en voor bevloeiing en besproeiing in aanmerking komen. In het regenseizoen staan al deze « bilamba » onder water en zijn dus nutteloos voor den groententeelt.

Hieraan zou te verhelpen zijn door een betere keuze van de ligging van de hoven, doch tot nog toe wilden de inlanders zich die moeite niet getroosten. In het regenseizoen worden dan ook alleen groenten verkocht die met veel moeite door de Europese ondernemingen gewonnen worden. De zwarten zijn er niet toe te bewegen voorbeelden als dat van den hof van Broeder Gillet na te volgen, zodat alles samen genomen de groententeelt dan ook geen bijzondere bron van inkomsten is voor de inlanders.

Voor de aardappelen doen zich soortgelijke moeilijkheden voor als voor de groententeelt : de beschikbare grond is dezelfde : alleen de valleien komen in aanmerking.

Bovendien wordt een vrij hoog kapitaal vereist voor het plantgoed : de kleine inlandse aardappel kost van 1.5 tot 5 fr. per kgr., terwijl de ingevoerde 6 à 9 fr. per kgr. kosten.

Ook zijn de moeilijkheden voor het vervoer der gewonnen aardappelen veel groter, omdat ze op het hoofd van het veld naar het dorp en vandaar naar de markt of de dichtstbij zijnde blanke moeten gedragen worden. Deze kultuur is dan ook niet zeer uitgebreid, al ware het zonder twijfel wenselijk dat ze uitbreiding nam én omwille van de economische voordelen én meer nog als een moge-

lijke vervanging van het ongezonde maniokbrood dat tot nu toe de basis uitmaakt van de inlandse voeding.

In feite is de kultuur en handel in aardappelen slechts een onderdeel van den groententeelt en nam geen grotere uitbreiding dan deze. De meeste aardappelen die door de blanken gebruikt worden, worden dan ook ingevoerd uit Kivu of het buitenland.

Een andere kultuur die vrij uitgebreid is en haast uitsluitend door de mannen verricht wordt, is deze van het suikerriet. Doch ook deze brengt weinig op omdat de velden meestal te klein zijn en het suikerriet hoofdzakelijk geplant wordt om in de dorpen verbruikt te worden of als basis te dienen voor de voorbereiding van den wijn van suikerriet, de « minse ».

Als basis voor het vervaardigen van deze wijn heeft suikerriet een zeker belang omdat deze wijn veel gebruikt wordt — bij feesten, markten, huwelijken, begrafenissen, — en den nochtans meer gegeerden palmwijn in veel gevallen vervangt. Gedurende de laatste 3 jaren deed de verkoop zich voor als volgt :

	1947	*1948*	*1949*
Groenten (T.)	115	126	133
Suikerriet (T.)	106	188	205

Urena-Lobata en andere vezels.

De industriële vezels : mpunga, sisal enz. werden niet ingevoerd vermits deze planten in het wild voorkomen in het bos. De kultuur van vezels werd echter winstgevend door het invoeren van een fijnere vezel, de urena lobata, door een private handelsmaatschappij. Verder werd deze kultuur door den Staat opgelegd tussen de jaren 1940 en 1945 zodat ze een geweldige uitbreiding nam en aan duizenden zwarten welzijn verschafte.

Er worden wel bezwaren geopperd tegen deze kultuur, met name de uitputting van den grond en de ontbossing

maar van economisch en vooral van sociaal standpunt uit was deze kultuur een zegen voor de streek : de bewoners van de gebieden die vroeger geen winst-afwerpende landbouwbedrijvigheid bezaten, vonden in deze vezels een buitengewoon goed betaalde waar en een uitstekend middel om in het land zelf een goed inkomen te verkrijgen.

We geven hier de cijfers van voortbrengst en verkoop gedurende de laatste 8 jaar.

	1942	*1943*	*1944*	*1945*	*1946*	*1947*	*1948*	*1949*
in Ton	2.084	1.130	1.007	1.210	785	1.200	1.711	1.272
%; 1942=100	100	54.3	48.4	58.1	38	58	82.1	61

Voor dit produkt zien we dus dat het hoogtepunt van de voortbrengst reeds bereikt werd in 1942. Technische moeilijkheden schijnen verder de ontwikkeling belemmerd te hebben, met name de uitputting van den bodem en het ontbreken van wouden, de meest geschikte gronden voor deze kultuur.

Daarbij komt dat de voornaamste aandacht van het bestuur niet ging naar de urena lobata maar naar de uitbreiding van de kultuur van de voedingsgewassen. Dit was trouwens een zeer goede politiek omdat geen enkele streek zo gunstig gelegen is voor het winnen van voedingsgewassen als de Inkisistreek, omwille van de nabijheid van den spoorweg. Leopoldstad moet van het nodige voorzien worden en daarvoor komen enkel de streken die bij het spoor gelegen zijn in aanmerking omdat de voedingswaren te rap bederven en omdat ze, van elders ingevoerd, de onkosten van het vervoer niet kunnen dragen.

De streken die verder van het spoor liggen komen echter in aanmerking voor urena lobata en andere vezels omdat deze laatste de kosten van het vervoer wél kunnen dragen.

We wijzen er op dat onder de voornaamste economi-

sche landbouwvoortbrengselen enkel de maniok en de vezels niet aan een aankoopmonopolie onderworpen zijn. De vrijhandel in deze produkten is een van de redenen van den betrekkelijken welstand die in het binnenland heerst. Zo betaalde men voor de urena lobata, op bepaalde marktdagen 14 fr. per kgr. terwijl de gewone prijs voor deze waar in het binnenland 7 tot 8 fr. /kgr. was, naargelang de hoedanigheid.

De maxima-prijzen voor de vezels werden wel wettelijk vastgesteld maar de opkopers stoorden zich niet aan deze regeling en betaalden elken prijs om maar in het bezit te komen van de urena lobata. Wat trouwens te begrijpen is als men bedenkt dat vooral in de Verenigde Staten van Amerika zeer hoge prijzen betaald werden, en dat bovendien het toezicht op de markten door het gewestbeheer zo goed als onmogelijk is. De meeste handelaars verwierven immers de toelating om op de marktdagen, maar buiten de uren en de eigenlijke marktplaats, deze vezels op te kopen. De handelaars beginnen reeds zeer vroeg in den morgen met het opkopen zodat op het openingsuur van de officiële markt, waar de inlanders hun andere gewone landbouwvoortbrengselen aanbieden, de verkoop van de urena lobata reeds beëindigd is.

Palmpitten.

De opkoop van palmpitten is slechts gedurende en sinds de oorlog werkelijk belangrijk geworden. Het is geen eigenlijk bedrijf vermits de palmnoten gewoon opgeraapt en ontbolsterd worden. Het heeft geen buitengewonen invloed uitgeoefend op de streek en werd in de dorpen verricht in het regenseizoen.

In het jaar 1947 werd de handel in palmpitten onttrokken aan het monopolie van een maatschappij en deze stegen dadelijk in waarde : tot 300 % van hun vroegere waarde : van 1 fr. /kgr. tot 3.50 fr. /kgr.

De Otraco voerde in 1945-1949 volgende hoeveelheden palmpitten uit :

	1945	*1946*	*1947*	*1948*	*1949*
in Ton	144.5	176.9	546.2	1.648	800

Hierbij moeten we in overweging nemen dat de opgegeven cijfers niet alleen slaan op de palmpitten die uit de Inkisistreek afkomstig zijn, maar dat er ook bijgerekend worden de palmpitten die door de handelaars in het verdere binnenland opgekocht en langs het station van Kisantu en Madimba uitgevoerd werden.

Rijst.

De inlanders voeren met tegenzin deze kultuur van rijst uit omdat voor veel werk weinig betaald wordt. Vooral de grote zorg op het ogenblik dat de rijst in korrel staat, wekt het meeste tegenstand. Bovendien is de prijs vastgesteld en moet alle rijst verkocht worden aan de maatschappij die in de streek een mechanische rijstpellerij bezit. Maar dit laatste brengt minder bezwaren mee voor de inlanders dan de nodige zorgen voor de velden, juist vóór de rijst geoogst wordt.

In de oorlogsjaren kende de rijstkultuur nochtans een vrij grote uitbreiding, maar deze was enkel en alleen te danken, — dit dunkt ons tenminste — aan het feit dat deze kultuur opgelegd werd in het kader van den bijzonderen steun met het oog op de oorlogsvoering. Zodra de kultuur van rijst weer vrij werd, zien we dan ook een geweldigen achteruitgang. Mits een groter verspreiding zou nochtans de kultuur van rijst het grote voordeel hebben een gezonde voeding te verschaffen aan de bevolking, en om dezelfde reden van voeding zal de rijst daarom nooit totaal verdwijnen uit de dorpen, maar wel zal de rijst van de markten wegblijven zolang ze niet beter betaald wordt (1.30 fr per kgr).

Hier dan de voortbrengstcijfers van de laatste 8 jaar.

	1942	*1943*	*1944*	*1945*	*1946*	*1947*	*1948*	*1949*
in Ton	530	458	313	124	20	2.5	57	19
%, 1942 = 100	100	86.4	59	23.2	3.7	0.47	10.3	3.5

De landbouwproduktie van de vrouwen.

De maniok.

In de vorige paragraaf bespraken we de landbouwbedrijvigheid die door de mannen uitgeoefend wordt. In deze paragraaf zullen we handelen over de landbouwaktiviteit der vrouwen. We zullen zien dat de produkten die haast uitsluitend door de vrouwen voortgebracht worden, beperkter zijn in aantal dan de produkten die door de mannen voortgebracht worden zonder tussenkomst van de vrouw.

De voornaamste landbouwproduktie van de vrouwen is ongetwijfeld deze van de maniok. Gedurende de laatste jaren kende ze een buitengewone uitbreiding omdat de vraag naar maniok onder al zijn vormen buitengewoon toenam zodat de prijzen ook geweldig stegen.

De prijs voor bewerkte maniok, d. i. voor de maniokbroden (bintoka, bikwanga, ntinga = verschillende soorten maniokbroden die onder den generischen naam « chikwangue » begrepen worden) steeg van 0.50 fr. tot 1 fr. het kgr. De prijzen voor de minder bewerkte maniok, d. i., voor de bindeta (maniokbollen), minteki (gedroogde maniokwortels), mbumba = (maniokdeeg), stegen nog sterker : van 1 fr. het kgr. tot 1.80 en op bepaalde ogenblikken tot 2.20 het kgr.

Deze stijging van de prijzen die op het eerste gezicht kan beschouwd worden als gunstig voor het welzijn van de inlanders, had een onverwachte weerslag in de jaren 1946/47. Vermits de vrouwen veel geld wonnen met de voorbereiding van de maniok onder de vormen

die nog voor verdere verwerking tot maniokbloem in aanmerking konden komen, lieten ze de voorbereiding van het maniokbrood achterwege zodat in heel de streek en a fortiori in Leopoldstad, een waar gebrek ontstond aan de voedingsbasis van heel de werkende mannelijke bevolking.

We hebben het zelf zeer dikwijls meegemaakt dat werklieden met geld op zak, de hutten van alle dorpen bij Kisantu afliepen om hun dagelijks maniokbrood te vinden en te vergeefs. Ook moesten de klassen van de lagere school te Lemfu voor een paar weken gesloten worden omdat er niet genoeg maniokbrood gemaakt werd in het binnenland.

Sommige vrouwen maakten bovendien van den toestand gebruik om de weinige maniokbroden zo te verkleinen dat ze slechts 1/3e of — we wogen zelf sommige van die maniokbroden — 1/4e van het gewone gewicht haalden waarvoor de prijs betaald werd.

Buiten het gebrek aan voeding van de mannelijke bevolking die niet op het land leefde, bracht deze stijging van de prijzen nog een gevaarlijke praktijk mee. De maniok heeft immers twee jaar nodig om tot vollen wasdom te komen, doch omwille van de hoge prijzen die voor bindeta en minteki op dat ogenblik betaald werden, aarzelden de vrouwen niet de maniok na anderhalf en zelfs na één jaar uit te trekken en zodoende de voedingsreserve van de streek aan te tasten. Ze wisten zo goed dat ze strafbaar waren dat ze niet zoals gewoonlijk de maniok met plant en al uittrokken, om dan de planten op het veld te laten liggen, maar ze groeven den maniok uit en lieten de kale stammen op de velden staan.

De reden van deze geweldige prijsstijging lag bij de blanke en inlandse handelaars die op de markten een werkelijke jacht maakten op de bindeta. Sommige handelaars gebruikten onwettige middelen en gingen de

bindeta opkopen in de dorpen zelf, tegen alle voorschriften in.

De opgekochte bindeta werden dan tot maniokbloem verwerkt en naar Leopoldstad en het buitenland vervoerd.

De Gewestbeheerder van de streek wees zijn oversten op den ernst van den toestand, maar kon geen maatregel bekomen tot het verbieden van den verkoop van bindeta. Door een intense propaganda gelukte hij er echter in maniokbroden te doen vervaardigen en door het treffen van maatregelen tegen het te vroege oogsten van den maniok, gelukte hij er in het gevaar te weren ; dit natuurlijk tot grote ontevredenheid van de handelaars die door een passieve weerstand den verkoop van maniokbroden boycotteerden en de maniokbroden eenvoudigweg op de markten lieten. De Gewestbeheerder was verplicht, om de inlanders niet te ontmoedigen, na het sluiten van de markt zelf de maniokbroden op te kopen.

De Gewestbeheerder lukte in zijn opzet omdat hij de hoofden van de inlandse omschrijving met zich had. Deze mannen leden zelf wel niet onder het gebrek aan maniokbrood maar kenden de algemene klacht van de mannelijke bevolking van de streek.

De Staat nam geen officiele maatregelen tegen verkoop van bindeta maar saneerde den toestand door te verbieden dat nog maniok zou uitgevoerd worden naar het buitenland. Daardoor kwam nog enkel de markt van Leopoldstad in aanmerking voor de verkoop van bindeta en de vraag werd dan ook veel kleiner. Deze maatregel had dus de beste gevolgen en in de produktiecijfers zien we er zeer duidelijk de weerslag van.

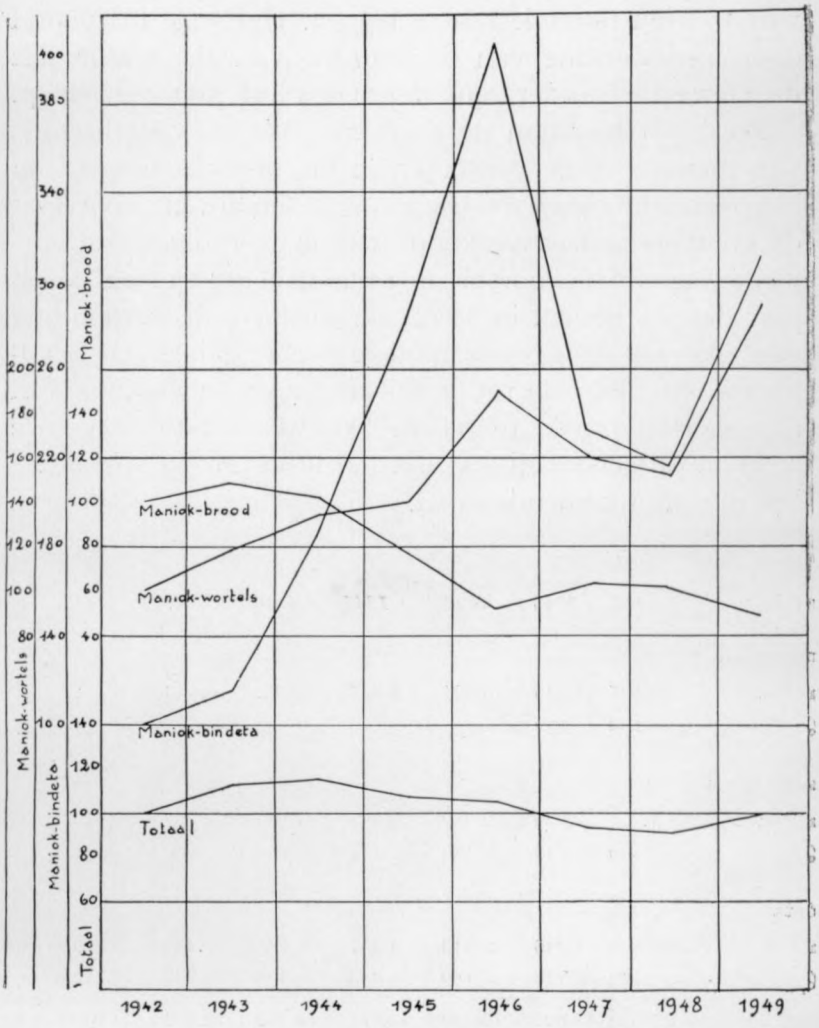
Om aan het tekort van maniok te verhelpen, legde bovendien de sektor van de Geba aan ieder van zijn leden de verplichting op, een bijkomende aanplanting

van 10 aren maniok aan te leggen. Het was dus vooral door medewerking van de hoofden van de sektor dat de Gewestbeheerder aan den toestand kon verhelpen.

We laten hier dan de gegevens over de voortbrengst van maniok en de verkoop van dit produkt volgen ; in het overzicht zullen we drie zaken beschouwen : vooreerst de voortbrengst en verkoop, in Ton, vervolgens de ontwikkeling van de voortbrengst ten opzichte van een basisjaar dat we nemen in 1942, en tenslotte de verhouding van elke van de soorten maniok tot het geheel dat bekomen wordt door de totale voortbrengst en verkoop van alle soorten bijeen te tellen. De twee eerste geven we weer in de eerste cijfers, het derde geven we afzonderlijk in een bijkomende tabel.

Maniok	*1942*	*1943*	*1944*	*1945*	*1946*	*1947*	*1948*	*1949*
Maniokbrood								
in Ton	10.297	11.225	10.421	8.027	5.202	6.443	6.131	4.829
%	100	119						
Maniokwortels								
in Ton	1.724	2.050	2.280	2.367	3.195	2.759	2.619	3.985
%	100	119	132,5	137,6	185,5	160,5	151,9	231,1
Bindeta								
in Ton	1.500	1.746	2.842	4.257	6.136	3.489	3.190	4.629
%	100	116	189	283	408	232	212,6	308,6
Totaal T	13.521	15.021	15.543	14.651	14.433	12.691	11.940	13.443
%	100	111.2	115	108,5	107,7	94	88,3	99

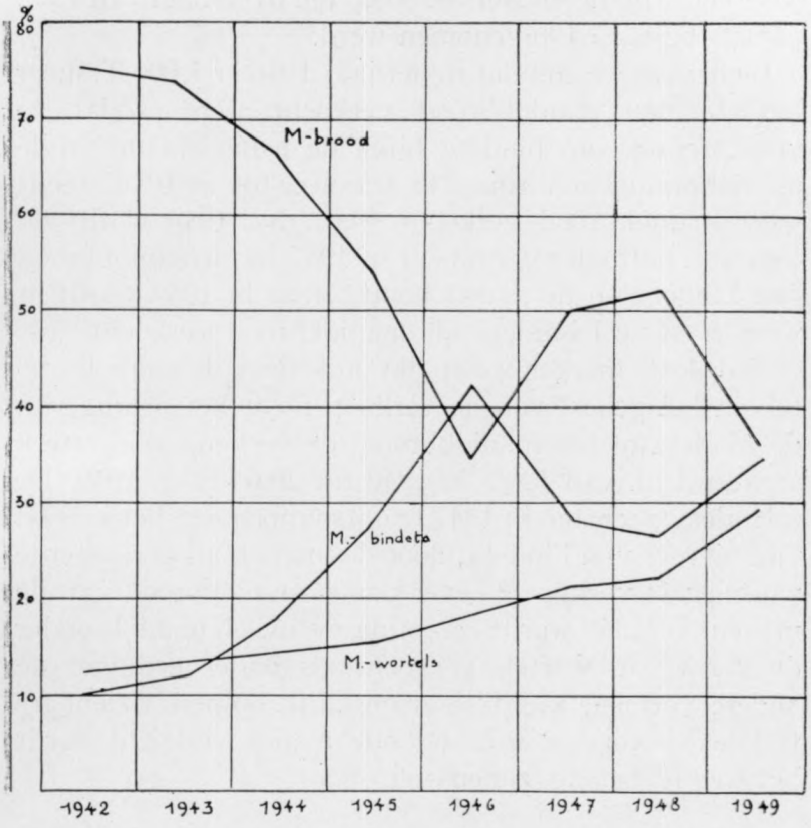
We geven deze ontwikkeling weer door de volgende graphiek :

Wanneer we nu het betrekkelijk belang van elke soort maniok ten overstaan van de gehele voortbrengst bestuderen, krijgen we het volgende :

M.	*1942*	*1943*	*1944*	*1945*	*1946*	*1947*	*1948*	*1949*
M.-brood	78.45	71.72	67.04	54.79	35.79	50.77	51.34	35.92
M.-wortels	12.75	13.65	14.67	16.16	21.98	21.74	21.95	29.64
M.-bindeta	11.09	11.62	18.28	29.06	42.22	27.49	26.71	34.34
	100	100	100	100	100	100	100	100

Graphisch voorgesteld krijgen we volgend beeld :

Uit deze gegevens komen verschillende punten naar voor : op de eerste plaats de opdrijving van de algemene produktie onder de oorlog : van 100 in 1942 tot 115 in 1944, met daarna een daling tot in het jaar 1948 toe en een kleine heropleving in 1949.

Op de tweede plaats komt vooral de buitengewone stijging van de voortbrengst van bindeta, die we hoger reeds vermeldden, duidelijk naar voor : tussen 1942 en 1946 verdriedubbelt de productie om dan in 1947 en 1948 terug te vallen tot de helft van de omvang die in 1946 bereikt was, dit omwille van het verbod van uitvoer

van maniok naar het buitenland. In 1949 krijgen we nu weer een stijging en wel tot 308.6 ten overstaan van 1942 dat als basis = 100 genomen werd.

Bemerken we ook dat in het jaar 1946 er 1.000 T. méér bindeta dan maniokbrood verkocht werd, zodat de voortbrengst van bindeta bijna de helft van de totale maniokproduktie uitmaakte, wanneer tot in 1946 steeds meer maniokbrood verkocht werd. Na 1946 wordt de toestand normaler vermits er in 1947 meer maniokbrood dan bindeta op de markt komt. Maar in 1949 wordt er weer even veel bindeta als maniokbrood verkocht.

Ten slotte merken we op dat, al krijgen de maniokwortels in het geheel van de verkoop nooit het belang van de bindeta of het maniokbrood, de verkoop toch sterk toeneemt nl. van 12 % in 1942 tot 29.64 % in 1949. De inlanders trachtten in 1947 te ontsnappen aan het verbod van uitvoer van bindeta, door de maniok als geroosterde wortelen te verkopen, liever dan er maniokbrood van de maken. In 1949 wordt nu bijna evenveel maniok onder de vorm van wortels verkocht als onder een van de andere vormen, zodat waarschijnlijk binnen afzienbare tijd de drie vormen waaronder de maniok verkocht wordt het zelfde belang zullen vertonen.

Aardnoten.

De kultuur van aardnoten, die vooral door de vrouwen verricht wordt, volgt in belang op deze van de maniok. We wezen er reeds hoger op dat bij Kisantu, Lemfu, de velden door man en vrouw samen bewerkt worden en dat de vrouw dikwijls afzonderlijke velden bezit. Verder in het binnenland wordt de kultuur van aardnoten meestal uitsluitend door de vrouwen verricht, eens dat de man zijn hulp verleend heeft bij de aanleg van de velden.

Zonder twijfel is de economische ontwikkeling in het binnenland geremd door de vastgestelde aankoopprijzen

der aardnoten. De voortbrengst is zeer groot en de betaalde prijzen te laag. Dit is niet zozeer te wijten aan een uitbuiting vanwege de handelaars als wel aan het feit dat de verkoop van de aardnoten aan vergunning onderworpen is : in één streek wordt slechts aan één maatschappij verlof gegeven de aardnoten uit te voeren. De andere maatschappijen hebben dit recht slechts mits een betaling van een tol aan de licentiehoudende maatschappij. Zo kunnen deze laatste niet méér betalen aan de inlanders dan zij zelf van de licentiehoudende maatschappij krijgen. Moest er volledige vrijheid bestaan, dan zouden zonder twijfel hogere prijzen betaald worden en zou deze kultuur met haar twee oogsten per jaar, een goed inkomen verschaffen aan de landbouwers, terwijl deze nu eerder mager betaald worden voor het vele werk van het aanleggen van de velden en vooral het ontbolsteren van de aardnoten.

De verkoop van aardnoten was de volgende gedurende de laatste 8 jaar :

	1942	*1943*	*1944*	*1945*	*1946*	*1947*	*1948*	*1949*
in Ton	325	688	1.667	1.804	679	1.021	336	339
%, 1942 =100	100	212	513	555	209	314	103,4	104,3

Merken we hierbij op dat de opbrengst van de velden van aardnoten zeer sterk afhankelijk is van den regenneerslag, niet alleen van het volume der regens, maar vooral van hun verdeling over het jaar.

Maïs.

De voortbrengst van maïs — een kultuur die in ruime mate door de mannen verricht wordt — heeft in de streek groot belang zowel voor de voeding van de inlanders als voor den uitvoer.

De vaststelling van de prijzen heeft geen buitengewoon groten invloed uitgeoefend op de verspreiding van deze kultuur vermits in 1947 bv. de inlanders hun maïs

verkochten onder den officieel vastgestelden prijs. Gedurende de 3 laatste jaren zien we nu een geweldige toename van de maïsproduktie : in 1949 wordt 5 maal meer maïs verkocht dan in 1940.

De verkoop van maïs in de laatste 8 jaren was de volgende :

	1942	*1943*	*1944*	*1945*	*1946*	*1947*	*1948*	*1949*
in Ton	1.124	1.511	1.644	1.576	1.592	3.036	3.125	6.027
%, 1942=100	100	134	146	140	141	270,1	278	536,1

Inkomsten uit den vruchtenhandel.

De Bakongo ondervonden niet alleen de voordelen van een landbouwuitbreiding in de enge betekenis. Een groot gedeelte van hen leeft van de landbouwuitbreiding in den brederen zin begrepen. Wijzen we in dit verband op de inkomsten die de inlanders halen uit den verkoop van de vruchten van fruitbomen en planten.

De handel in vruchten komt vooral den man ten goede omdat hij alleen de bomen bezit. Doch de verkoop van fruit heeft — op enkele uitzonderingen na — geen grote afmetingen aangenomen. De winsten ervan zijn dan ook helemaal niet gelijk te stellen met de inkomsten die bepaalde personen halen uit den verkoop van de maniok of zelfs van de groenten, al wordt er voor het geheel van de streek meer geld verdiend met fruit dan met groenten, maar er zijn ook veel meer personen die fruit dan die groenten verkopen.

Echte aanplantingen van fruitbomen bestaan zo goed als nergens. Elke man heeft enkele bomen waarvan slechts een deel van de vruchten op de markt verkocht wordt, en een goed deel in het dorp zelf wordt verbruikt.

De Cadulac heeft vóór 1940 een zeer goed initiatief genomen en getracht aanplantingen van appelsienbomen en bananenstruiken in het leven te roepen. Doch de nodige basis ontbrak, nl. de mannelijke landbou-

wersbevolking, om redenen die we hoger vermeld hebben.

De echte plantages van appelsienbomen zijn dan eerder zeldzaam maar er werd veel meer bereikt met de bananerijen omdat deze reeds acht maanden na het poten, vruchten geven. De maatschappij die aangestuurd had op het aanleggen van deze aanplantingen kon echter haar werk niet voortzetten omdat de oorlog uitbrak. De inlanders wisten geen weg meer met hun bananen en verloren alle vertrouwen in dergelijke ondernemingen.

Voor de aanplantingen van ananas mag hetzelfde gezegd worden als voor deze van appelsienbomen. Deze mogelijke bron van inkomsten brengt zo goed als niets op omdat men te vergeefs echte aanplantingen van ananas zou zoeken : veel inlanders hebben in hun dorpen enkele tientallen, zeer weinigen enkele honderden planten, en dan van zeer goede soorten, maar voor het geheel van de bevolking is dit zeker niet het geval.

Andere vruchten zoals mangen, advokaten, papayen enz. zijn insgelijks te vinden, doch vooral de inlandse pruimen — de nsafu komen overvloedig voor en worden veel verkocht aan de inlandse handelslui die deze hoofdzakelijk op de inlandse markt van Leopoldstad verkopen. Ook de plaatselijke markten van het gewest zijn, in het seizoen, steeds overvloedig van deze « nsafu » voorzien.

Gedurende de laatste acht jaren, was de verkoop van vruchten de volgende :

	1942	*1943*	*1944*	*1945*	*1946*	*1947*	*1948*	*1949*
Bananen								
Ton	589	804	905	821	326	375	421	366
%	100	136	154	139	55.3	63.7	71.4	62.1
Andere vruchten								
in Ton	240	436	481	243	339	383	243	198
%, 1942=100	100	182	200	101	141	159	101.2	82.5

De veeteelt.

De veeteelt, van grootvee vooral, is bij de inlanders niet zeer uitgebreid. Veeziekten, zoals regelmatige zwijn-

en hennenpest, komen de natuurlijke zorgeloosheid van de inlanders verergeren. Zolang de geiten, zwijnen en dgl. niet gemest worden maar vrij in het dorp en in de broesse rondlopen om er hun voedsel te vinden, zal de veeteelt bij de inlanders nooit gedijen zooals wenselijk zou zijn.

In de laatste zes jaar deed de uitvoer van kleinvee zich voor als volgt :

	1942	*1943*	*1944*	*1945*	*1946*	*1947*
in Ton	13	93	99	136	133	100
%, 1942=100	100	715	762	1.046	1.023	769

Al is de verkoop van kleinvee tussen 1942 en 1946 gestegen in de verhouding van 1 tot 10, toch mogen we dit niet als bevredigend beschouwen omdat de verkochte hoeveelheid te klein is. Dit komt nog beter uit wanneer we een vergelijking maken met de verkoop van grootvee. We moeten natuurlijk rekening houden met het verschil in gewicht per dier, doch dan ook valt de vergelijking niet uit ten voordele van de veeteelt van kleinvee.

Grootvee	*1942*	*1943*	*1944*	*1945*	*1946*	*1947*
in Ton	335	278	347	288	194	228
%, 1942=100	100	83	103,6	85,9	57,9	68

Men zou kunnen denken, als men beide cijfers vergelijkt, dat de toestand dan toch niet zo slecht is voor den verkoop van kleinvee, vermits bv. in 1946, 133 Ton kleinvee verkocht werd tegen 194 Ton grootvee ; maar hierbij moet men bedenken dat de streek in haar geheel genomen weinig geschikt is voor den veeteelt van grootvee, vermits deze slechts in enkele valleien kan geschieden, terwijl werkelijk heel het land zeer geschikt is voor den veeteelt van kleinvee.

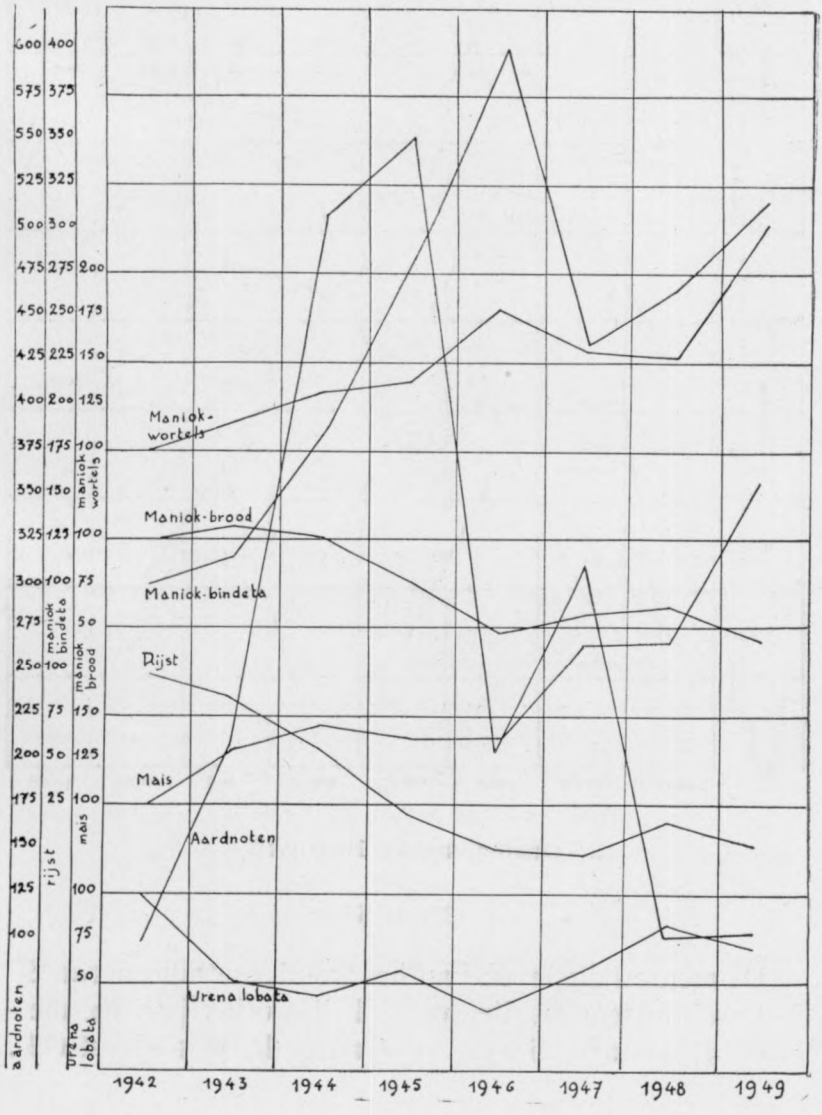
* * *

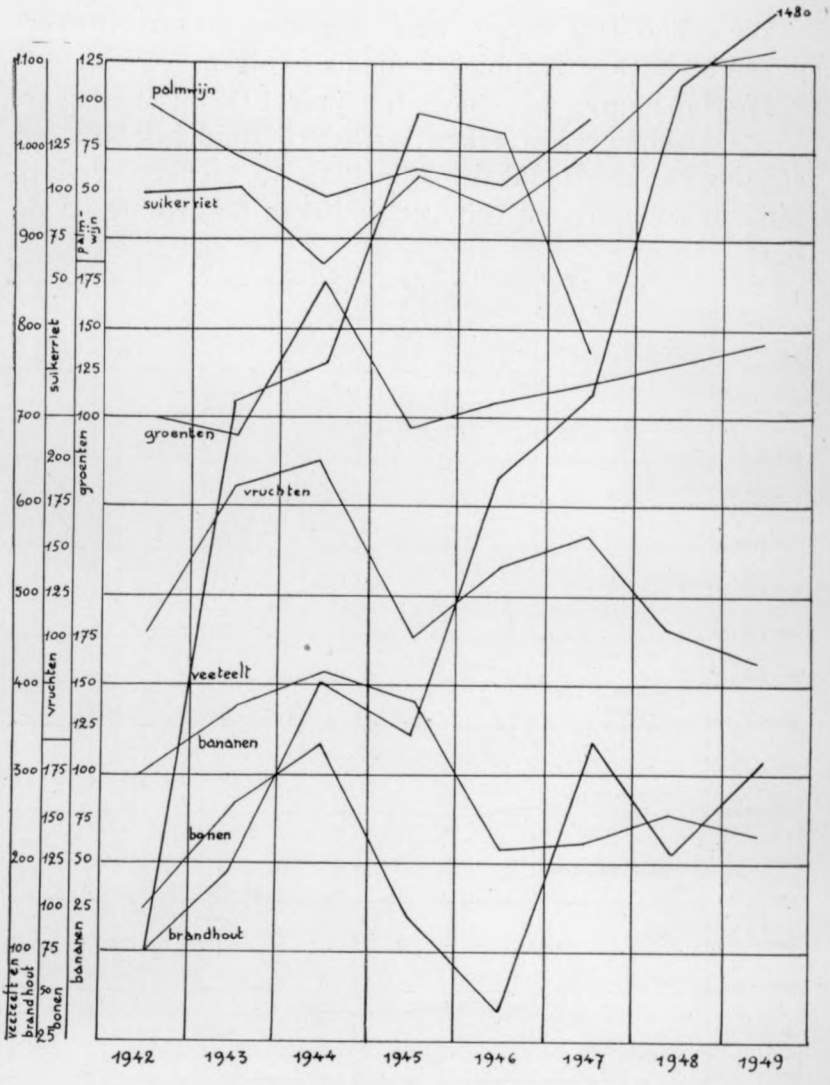
Tot zover de voortbrengst door de Bakongo zoals ze zich op het ogenblik voor de verschillende produkten voordoet.

We zullen deze verschillende gegevens nu samen weergeven in de twee graphieken die hier volgen.

Hierbij namen we steeds het jaar 1942 als basisjaar.

Als algemene lijn tekent zich vrij duidelijk af : een stijging van de produktie tot in 1944/45, met een verslapping in die jaren en een veel kalmere herneming na de oorlogsjaren.

Onafhankelijke Bedrijven

HOUTHAKKERS.

De mensen die leven van het woud, niet alleen van de betere houtsoorten die voor schrijnwerkerij en meubelmakerij kunnen dienen, zijn vrij talrijk in de streek.

Numeriek genomen, komen de hakkers van brandhout vooraan ; zo goed als heel de band van 60 km. langs den spoorweg wordt uitgebaat. Op de 1.826 werklieden die in de industriële bedrijven tewerkgesteld waren in 1947 vonden we 375 houthakkers, hetzij 20 %.

Vooral in het Noorden waar de grote bossen hout leveren voor Leopoldstad komt dit bedrijf voor, maar die bedrijvigheid kunnen we niet rekenen bij deze van de bestudeerde streek : het geldt eerder een grensgeval dat vooral ten goede komt aan het gewest van den Pool, met als centrum Kasangulu.

Doch ook meer in het binnenland, in de streek die we voor ogen hebben, vertoont deze bedrijvigheid van het houthakken groot belang : de brandhoutvoorziening van steen- en kalkovens, van olieslagerijen en van de faktorijen in het algemeen, verschaft aan een vrij aanzienlijk aantal mannen in het binnenland een goed inkomen.

Het hakken van brandhout is streng bepaald, om de ontbossing van de streek te voorkomen. We wezen er vroeger reeds op toen we handelden over de maatregelen die door den Staat werden uitgevaardigd.

Zo moeten alle maatschappijen, en ook de Missie, die brandhout verlangen, een toelating krijgen om een bepaald aantal sterren van de inlanders op te kopen.

De houthakkers staan niet in rechtstreeks dienstverband bij de blanken, maar zijn toch aan bepaalde blanken gehecht vermits ze zich verplichten een vastgestelde hoeveelheid aan bepaalde personen te verkopen. Ze worden door dezen dan ook voorzien van het nodige alaam, maar staan niet onder het toezicht van de blanken, en worden ook niet verplicht tot het leveren van hout. Ook de keuze van den blanke aan wien ze het hout willen verkopen is vrij.

De werkvoorwaarden van deze mensen verschillen dus helemaal van die der zwarten die oliehoudende produkten leveren in de reserves voor oliehoudende plan-

ten. Daar zijn ze verplicht aan een bepaalde onderneming hun diensten en voortbrengselen te verkopen, en hebben geen keuze tussen verschillende maatschappijen, ten minste niet in feite.

De omvang van de leveringen van brandhout heeft steeds toegenomen in de laatste jaren, zoals duidelijk uitkomt in de volgende cijfers :

	1942	*1943*	*1944*	*1945*	*1946*	*1947*	*1948*	*1949*
Brandhout (in ster)	5.310	10.300	21.415	18.381	33.853	38.550	57.400	78.685
in %, 1942=100	100	194	403	346	637	726	1.080	1.481.1

Houtzagers.

Een andere bedrijvigheid die vooral in het binnenland een vrij grote uitbreiding genomen heeft, is deze van de planken- en balkenzagers. Meestal zijn het onafhankelijke inlanders, soort ploegbazen, die samenwerken met enkele vennoten en werklieden al dragen deze laatsten dien naam niet. De inkomsten die de inlanders uit dit harde werk halen zijn vrij hoog : 30 tot 40 fr. voor een plank, 15 tot 20 fr. voor een bindbalk, en 25 tot 30 fr. voor een balk, in het binnenland geleverd.

Deze bedrijvigheid blijft nochtans aan bijzondere beperkingen onderworpen, voortkomend uit het inlandse gewoonterecht : de bezitters van de wouden en zij alleen hebben het recht hun wouden op die manier uit te baten, wat natuurlijk een goede zaak is. Doch er zijn andere bepalingen die de ontwikkeling van deze bedrijvigheid in den weg staan. Door deze gewoontelijke bepalingen worden immers alle vreemde werklieden uit deze bedrijvigheid geweerd, terwijl de mannen van de streek zelf over het algemeen niet buitengewoon veel initiatief aan den dag leggen voor dit zware werk.

De gewoonte dat deze bedrijvigheid uitgeoefend wordt

door de traditionele bezitters van de wouden, dus diep in het binnenland, brengt een meesleep van gebruiken met zich die hun oorsprong vinden in de mentaliteit van uitbuiting die de economische bedrijvigheid van de inlanders in het binnenland steeds kenmerkt : voor het plaatsen van de zware bomen op den put waarboven gezaagd wordt, moeten natuurlijk verschillende ploegen samenkomen en betaald worden door een levering van hennen en palmwijn. Vermits er vrij veel volk nodig is voor dit werk, gaat reeds een deel van de winst verloren aan deze uitgaven.

Een andere oorzaak van uitbuiting is de verplichting om tol te betalen aan de hoofdmannen van den klan waar de wouden aan toebehoren. Ook worden de helpers, vooral de jonge mannen, niet regelmatig noch vast betaald, maar bij gelegenheid, wanneer nl. planken of balken verkocht werden. Zelfs dan worden ze nog niet betaald met een vast loon maar krijgen een deel in de winst, veranderlijk volgens de omstandigheden en den goeden wil van de voornaamste uitbaters. En juist deze onzekerheid willen de zwarten niet : ze willen integendeel regelmatig en volgens vaste normen en sommen betaald worden, en daarom verkiezen ze bij de blanken te werken, al verdienen ze er minder. De stiel van houtzager is dan ook weinig gegeerd en weinig verspreid.

De economische mogelijkheden echter van deze bedrijvigheid zijn veel groter dan wat in de huidige ontwikkeling bereikt wordt. De vraag naar alle soorten gezaagd hout is zeer groot en het aanbod steeds te klein, zodat bv. in Leopoldstad een waar tekort bestaat aan planken en balken.

De reden van deze onvoldoende ontwikkeling valt dus te zoeken in de algemene voorwaarden van het werk in de dorpen : uitbuiting en onregelmatige en onbepaalde inkomsten.

Besluit.

De verwijdering van de centra is dus zeer sterk bepalend voor deze verschillende bedrijvigheden. Zo komt groententeelt in het verdere binnenland zo goed als niet meer voor, terwijl de houthakkers verminderen naar gelang men zich van de centra verwijdert. De vervoeronkosten beïnvloeden te zeer de prijzen van het hout uit het binnenland. Wij zagen persoonlijk wagens brandhout — dat nochtans een zeldzaam produkt is en op de markt van Leopoldstad verkocht wordt aan 100 frs de ster — rotten op velden die slechts 40 km. van Kisantu verwijderd waren, omdat het vervoer van uit het binnenland naar den spoorweg den prijs ervan te hoog zou opvoeren en bv. de steenovens die met dat hout zouden moeten stoken, hun onkosten niet zouden kunnen dekken.

Op dezelfde plaatsen integendeel en zelfs tot op 80 km. van den spoorweg worden planken en balken gezaagd omdat deze den prijs van het vervoer wel kunnen dragen.

Ook de vervoermiddelen dragen hierin het hunne bij vermits het zeer goed mogelijk is een volle lading planken of balken te nemen op een kamion van 3 Ton, terwijl dit voor een vracht brandhout praktisch onmogelijk is op deze slechte wegen van het binnenland.

Deze economische bedrijvigheid wordt ook zeer erg bepaald door de natuurlijke houtvoorraden van de streek. Doch dit is zo duidelijk dat het nutteloos lijkt hier verder op in te gaan.

* * *

Tot zover dus de bedrijvigheden die uitgevoerd worden door de mannen in het binnenland zonder kontraktueel verband met de blanken en waarvan de voortbrengst rechtstreeks of onrechtstreeks in verband staat met den bodem. Bovendien treffen we meer en meer mannen aan in het binnenland die door zelfstandig

stielwerk hun inkomen verdienen en waarvan de verdiensten afhankelijk zijn van de algemene economische voorwaarden. Dezen zijn meestal slechts bij de economische centra werkzaam. Bij deze onafhankelijke werklui hebben we twee soorten : degenen die hun stiel uitoefenen als hoofdverdienste en degenen die denzelfden stiel uitoefenen als bijverdienste, na of naast het werk dat ze voor een blanke verrichten. We zullen hun bedrijvigheid in de volgende paragraaf bespreken.

De Stielmannen.

De kleermakers.

De belangrijkste groepen van de onafhankelijke werklieden zijn de kleermakers en de schrijnwerkers. De kleermakers vinden we zo goed als overal, zelfs in de dorpen van het binnenland. Hier wordt de stiel dikwijls uitgeoefend door het onderwijzend personeel van de scholen, als bijverdienste. Men vindt ook kleermakers in de economische centra van het binnenland, op de markten, en over het algemeen op alle plaatsen die knooppunten zijn van het inlands leven.

De inkomsten uit dit bedrijf, als het beoefend wordt als eerste bedrijvigheid, zijn zeer hoog en hun inrichting zeer eenvoudig : een tafel met een naaimachine is ongeveer alles. De goede kleermakers van de grote centra verdienen waarschijnlijk meer dan de best-betaalde klerken, te oordelen naar hun kleding en hun bezittingen, bv. een moto, wat geen enkele klerk zich kan veroorloven.

Dit geldt natuurlijk slechts voor de eigenlijke kleermakers en niet voor de helpers of leerjongens. De voorwaarden die de kleermakers stellen aan hun personeel zijn niet gunstig : verre van hen te betalen, eisen ze van hun leerlingen-helpers, een globale som — 500 fr. in 1947 aan de Inkisi — om den stiel aan te leren, en daarenboven de uitvoering van alle bestellingen voor

rekening van den patroon. Deze helpers zullen bij gelegenheid wel een deel van de winsten van hun patroon krijgen, maar dit weegt niet op tegen de geschenken die ze moeten geven als ze « afgestudeerd » zijn.

Dit is een gewoonte die bij alle inlanders bestaat : het geven van een geschenk aan dengene die hen den stiel leerde : de boekbinders zullen betalen aan een oudere die hen leerde inbinden, de chauffeur die een « boy-chauffeur » heeft leren sturen, eist van hem een kostuum en een klak : dat is nu eenmaal het voortleven van den geest van uitbuiting van de inlanders onder elkaar.

De uitbuiting bij de kleermakers bestaat ook tegenover den kliënt : de prijzen worden vastgesteld naargelang de financiële kracht van den koper en worden opgevoerd bij de grote feesten en op het einde van de maand als de werklieden betaald worden — doch hierin volgen ze slechts het voorbeeld van de blanke handelaars en vooral van de Portugezen.

Ook doen ze de bestelde hemden, broeken, enz. dragen door vrienden en kennissen, natuurlijk steeds tegen betaling. De diefstallen op de geleverde stof komen zeer veel voor. Deze stof wordt altijd door den kliënt geleverd. Ook als de blanken een kledingstuk doen vervaardigen, zullen ze moeite hebben om de overschotjes terug te krijgen. Dat zijn nu eenmaal de kleine profijtjes van den stiel.

De kleermakers verlenen over het algemeen geen krediet, tenminste niet in de centra, zodat de prijs voor het bestelde op voorhand moet betaald worden en het stuk afgehaald zoals het gemaakt is zonder mogelijkheid van doelmatig protest.

Laten we nog opmerken dat alle klederen van de vrouwen insgelijks door de mannelijke kleermakers vervaardigd worden. Dit is zeer treffend maar komt overeen met de algemene opmerking die we maakten over de ontwikkeling van de vrouwen : ze werden niet in de

zelfde mate als de mannen ingeschakeld in de veranderde toestanden omwille van niet-economische redenen. Het is onbegrijpelijk dat meisjes die op school alles hebben leren naaien, zodra ze de school verlaten alleen nog maar op het veld werken en het eten klaar maken en noch breien, noch naaien en hun eigen klederen door mannen laten maken en er veel voor betalen. Hieruit blijkt dus dat niet zozeer de economische ontwikkeling van de vrouw van belang is als wel de omvorming van haar mentaliteit. Deze kan door de veranderde economische voorwaarden niet veroorzaakt doch slechts vergemakkelijkt worden.

De stiel van kleermaker heeft dus een veel belangrijker plaats ingenomen in het geheel van de huidige inlandse maatschappij dan dit in de onze het geval is : de kleding van alle zwarten komt door de handen van de mannelijke kleermakers, zodat we hun bedrijvigheid moeilijk kunnen overschatten.

We laten hier een overzicht volgen van de prijzen die op het ogenblik gevraagd worder voor het maken van een kostuum, een hemd, een broek en een Kimbundi (kleed van de vrouwen).

	Kisantu	*Sanda*	*Ngidinga*	*Kimvula*
Kostuum	100/160 fr.	60/70 fr.	100/200 fr.	65 fr.
Vest	30/40 fr.			
Hemd	25 fr.	10 fr.	15/40 fr.	20 fr.
Broek	30 fr.	25/30 fr.	30/50 fr.	25 fr.
Capitula	15 fr.			
Kimbundi	20/30 fr.	20 fr.	20/30 fr.	25 fr.

Voor de klederen van iemand die wil trouwen, de helft van de prijs van de stof.

De schrijnwerkers.

Op het ogenblik zijn de meest interessante werklieden — al zijn ze minder talrijk dan de juist vermelde — de schrijnwerkers. Zo goed als altijd hebben ze den stiel geleerd op de missie of bij den Staat of een handelaar.

Ze vestigen zich in hun dorpen en voeren hoofdzakelijk als bestellingen uit : het maken van deuren, vensters, bedden, stoelen en tafels. Zoals we de gelegenheid hadden aan te tonen, is de vraag naar deze voorwerpen groot en daarom is het eerder te verwonderen dat dit bedrijf geen grotere uitbreiding genomen heeft.

Welke is de reden daarvan ?

In feite blijft de stiel beperkt tot enkele mensen, niet omdat er te weinig zijn die verlangen deze stiel aan te leren, maar omdat sociale redenen de aangroei van het aantal onafhankelijke schrijnwerkers belemmeren.

Buiten de moeilijkheden die elke inlander in zijn dorp, tegen zijn midden in te overwinnen heeft, maakt een gebrek aan kapitaal bij kliënten en stielmannen de uitoefening van deze stiel nog moeilijker.

De stielmannen kunnen zich over het algemeen vrij gemakkelijk vestigen : de Missie heeft velen aan alaam geholpen. Ze zullen echter veel meer moeilijkheden ondervinden om het nodige hout bijeen te krijgen én omdat ze over weinig geldmiddelen beschikken én omdat de blanken de prijzen van het hout in het binnenland opjagen.

De grootste moeilijkheden die ze ondervinden schijnen toch eerder voort te komen uit de te zwakke koopkracht van de verbruikers. Deze beschikken slechts over weinig geld en willen praktisch altijd betalen op korting. Maar de schrijnwerkers willen niets afleveren tenzij tegen kontante betaling met het gevolg dat ze dikwijls gedurende maanden bestelde maar niet betaalde meubels in hun werkhuis houden.

Het kleine ondernemingskapitaal van de inlandse schrijnwerkers kan echter deze last niet dragen, en zo gebeurt het dikwijls dat een schrijnwerker niet kan beginnen aan de uitvoering van een bestelling omdat hij geen hout heeft. De houtzagers willen hem geen krediet verlenen en zo moet de schrijnwerker wachten tot zijn eigen schuldenaars betaald hebben.

In zulke omstandigheden is het dan ook niet te verwonderen dat zo goed als alle schrijnwerkers verkiezen te werken bij de blanken, waar deze stielmannen erg gegeerd zijn en waar ze bovendien nog voor eigen rekening kunnen werken na hun uren. In dit geval kunnen ze wel op krediet werken of hun kapitaal in hout omzetten omdat ze een vast loon trekken.

Tapijtweverij.

Vermelden we nog een andere bedrijvigheid die onder den oorlog door de Missie van Lemfu ingevoerd werd : het weven van tapijten. De mannen die den stiel geleerd hebben op de Missie oefenen hun bedrijf uit in de dorpen en brengen de afgewerkte tapijten naar de Missie die ze voor hen verkoopt. Deze bedrijvigheid die helemaal strookt met de verlangens der zwarten : zindelijk werk, gezeten uit te voeren, kende onder den oorlog een vrij grote uitbreiding, doch is te afhankelijk van de prijzen van de ingevoerde tapijten om werkelijk een ernstige uitbreiding te kunnen nemen.

De schoenmakers.

Op het ogenblik zijn de schoenmakers nog niet zeer talrijk en dus nog niet zeer belangrijk, al groeit hun aantal vrij vlug aan. Ze oefenen hun bedrijf uit in de centra, werken veel meer alleen dan bv. de kleermakers, doch met dezelfde praktijken van uitbuiting van hun kliënteel. Deze kliënten moeten wel vrede nemen met hun praktijken omdat ze geen andere schoenmakers vinden die voor denzelfden prijs hun oude schoenen nog min of meer treffelijk kunnen of willen herstellen.

Een van de meest voorkomende manieren om de kliënten uit te buiten bestaat hierin dat de schoenen die in herstelling gegeven worden, verhuurd worden aan derden. De schoenen gaan naar den schoenmaker met

goed bovenleer en versleten zolen en komen terug met versleten bovenleer en gelapte zolen. Vooral de aankomende jongens moeten zulke praktijken ondergaan. De gewoonte bestaat nu eenmaal bij de zwarten dat de jongeren niet veel in te brengen hebben tegenover ouderen, en ze geduldig deze behandeling ondergaan in de hoop eens hetzelfde te doen tegenover de anderen.

De bedrijven van kleermaker en schoenmaker worden ook uitgeoefend als bijverdienste : de leerjongens werken na hun uren voor eigen rekening.

Dit geldt nog meer voor alle chauffeurs en alle mannen die iets met mekaniek of schrijnwerkerij te doen hebben : in hun dorpen herstellen ze zowat alles : fietsen, strijkijzers, geweren, steeds met dezelfde praktijken van uitbuiting van hun kliënteel.

De gevraagde prijzen zijn : 170 à 200 fr. voor sandalen, 270 à 300 fr. voor schoenen en 50 à 60 fr. voor het herstellen van zolen en hielen.

Gemiddeld inkomen van de Bakongo.

Tot nu toe beschouwden we de bronnen van inkomsten zonder eigenlijk de werkelijke inkomsten voor het gemiddelde der bevolking te achterhalen. Nu zullen we trachten deze inkomsten zelf vast te stellen. In de besproken streek kan op het ogenblik nog niet gedacht worden aan een gedetailleerd onderzoek naar de uitgaven van de afzonderlijke families, tenzij misschien bij de zeer kleine groep der geëvolueerden.

We zullen dan trachten de inkomsten bij benadering vast te stellen, voortgaande op den verkoop op de markten. Ongetwijfeld is dit maar een benadering, die we in de mate van het mogelijke zullen verbeteren, maar toch lijkt het ons de moeite te lonen na te gaan wat een inlandse familie *gemiddeld* als inkomsten haalt uit het werk op het binnenland. Vermits het om gemiddelden

gaat, lijkt het overbodig er den nadruk op te leggen dat er veel uitzonderingen zullen voorkomen.

We maken de berekening voor het jaar 1949.

Als basis van de berekening nemen we de voortbrengstcijfers van 1949 en vermenigvuldigen die door de gemiddelde prijs voor elk produkt in dat jaar en in heel de streek. Zo zullen we bv. de aardnoten rekenen aan 4 fr. per kgr. omdat in het binnenland over het algemeen niet meer gegeven werd dan 3,5 fr. terwijl bij de spoorweg 4,5 fr. tot 5 fr. betaald werd.

We geven hier de hoogste en laagste prijzen die voor de gewone voortbrengselen van den landbouw betaald werden op de markten in de streek van Kisantu, Ndembo en Lemfu, in het jaar 1947, en de gemiddelde prijs in 1949 voor heel het gewest. Voor de citroenen, nsafu, advokaten enz. geven we het aantal vruchten op die voor den opgegeven prijs bekomen werden, door een cijfer tussen haakjes naast den prijs te plaatsen.

	Kisantu		*Ndembo*		*Lemfu*		1949
	Max.	Min	Max.	Min	Max.	Min.	Gem.Prijs
Aardnoten : gepeld	3.50	3.00	2.00	1.00	3.00	3.00	4.—
vers	3.00	2.00	1.50	1.00	3.00	1.00	
Rijst : gepeld	5.00	3.50			3.00		4.50
paddy	1.00	0.50					1.30
Maïs : vers					1.(4)	1.(8)	
graan	1.25	1.00			1.00	1.00	1.30
Maniok : bindeta	2.20	1.00	2.00	1.00	1.30	1.25	2.—
Mbumba, (stuk)	25.00	14.00					
wortels »	1.00	1.00			1.00		1.—
Brood (chikw)	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00		1.—
Aardappelen, zoete	1.00	1.00	1.00	1.00	0.50		
gewone	3.50	2.50				2.00	3.—
Uien	25.00	15.00			10.00	5.00	6.—
Bonen	5.00	4.00			7.00	5.00	5.90
Tomaten	5.00	2.50	3.00	2.00	3.00	1.00	10.—
Witte kool- (stuk)	5.00	0.50					18.—
Pompoen (graan)	4.50	3.50	5.00	2.00	6.00	4.00	
Sesam	3.50	2.00	4.50	3.00	7.00	5.00	
Komkommer-stuk	1.00	1.00			2.00	1.00	
Bananen-regiem	18.00	8.00	25.00	13.00	15.00	7.00	1.50

	Kisantu		*Ndembo*		*Lemfu*		1949
	Max.	Min	Max.	Min	Max.	Min.	Gemid.
Citroenen	1(4)	1(8)	1(16)	1(16)	1(6)	1(16)	
Ananas- (stuk)	5.00	1.00	3.00	0.50	7.50		
Advokaat	1.00	1.00	3.00		1(6)	1(8)	1(2)
Nsafu	1(3)	1(8)	1(3)	1(10)	1(6)	1(8)	1(3)
Inland. groent.			0.50	0.25	1.00	0.50	1.—
Peper	12.00	8.00	5.00	2.00			
Palmpitten	2.00	1.50			2.50	1.50	3.—
Palmolie (liter)	6.00	3.50			5.00	2.50	6.50
Palmwijn (»)	2.50	2.50			1.00		2.50
Wijn							
suikerriet (liter)	1.50	1.50	1.50	1.00	1.00		2.50
Kibuku »	1.00	1.00			1.00	1.00	
Nbambu »	1.00	1.00			1.00	1.00	
Zwijnen	850—	400—	300—	250—	500—	150—	19 /kgr
Schapen	600—	350—			350—	190—	15 /kgr
Geiten	500—	250—	350—	200—	325—	150—	15 /kgr
Hennen	50—	25—	35—	25—	45—	25—	50 /st
Eenden	60	40			60—	45—	60 /st
Konijnen	75—	50—			55—	45—	45 /kgr
Marmotten	20	25—					
Duiven	6—	4—					12.5 /st
Tabak	60—	40—	55—	25—	65—	30—	
Matten (stuk)	6—	4—			8—	3.5—	5 /st
Aarden potten	15—	1—			15—	7—	15 /st

Dit zijn de prijzen voor de waren die gewoonlijk op de inlandse markten te vinden zijn. Bovendien worden bij den spoorweg de Europese groenten verkocht aan veel hoger prijzen. Zo kost een bloemkool gemiddeld 40 a 50 fr. per stuk, wortelen 9 à 12 fr. per kgr ; porei, 12 à 15 fr. per kgr ; selder 6 à 8 fr. per kgr ; rode kolen 5 à 10 fr. per stuk ; savooien 8 à 10 fr per stuk. Deze groenten werden echter op het einde van het seizoen aan lager prijzen verkocht.

Het gemiddeld inkomen van de inlandse landbouwer.

Aan de hand van deze cijfers zullen we trachten het gemiddeld inkomen van de landbouwers te berekenen.

We herhalen dat we een vrij theoretisch gemiddelde bekomen, omdat we de totale waarde van de verkoop door het totale aantal voortbrengers zullen delen. Nochtans geeft het een gedacht van wat een inlander met zijn werk op het veld in de Inkisistreek verdient. Het zou nochtans wenselijk zijn een onderscheid te maken tussen de landbouwers van de twee zonen van het Gewest. Het lijdt immers geen twijfel dat de inkomsten in het Westen van het Gewest veel hoger zijn dan in het Oosten : zowel de voortgebrachte hoeveelheid als de verkoopprijs zijn immers hoger. Vermits we echter niet beschikken over de verkoopcijfers van de afzonderlijke markten moeten we ons wel tevreden stellen met het algemeen gemiddelde dat we nu zullen berekenen.

Op 31-12-49 was op de verschillende officiële markten het volgende verkocht :

	Hoeveelheid in Ton	*E. P.* in fr.	*Totaal* in fr.
Groenten	133	10	1.330.000
Suikerriet	205	1	205.000
Urena Lobata	1.272	7.5	9.540.000
Palmpitten	800	3	2.400.000
Palmolie	110	6.50	715.000
Rijst	19	1.30	247.000
Maniokbrood	4.829	1	4.829.000
Maniokwortelen	3.985	1	3.985.000
Maniok-bindeta	4.629	2	9.258.000
Aardnoten	339	4	1.354.000
Maïs	6.027	1.30	7.835.000
Bananen	366	1.50	449.000
Fruit	198	2	396.000
Bonen	507	5.50	2.788.500
Aardappelen	14	3	42.000
Brandhout (in ster)	78.685	8	629.480
			46.002.980 fr.

Deze 46 millioen zijn te verdelen over alle vrouwen, want ook de oude vrouwen en de vrouwen van de geëvolueerden hebben hun velden. Daarbij moeten we ook de

mannen rekenen, behalve de werklui. Dezen hebben over het algemeen velden maar hun deelname in de arbeid op het land beperkt zich meestal tot het eerste grof werk; de rest wordt door de vrouw uitgevoerd en de verdiensten worden proportionneel verdeeld. Vermits er in 1949/50 in het gewoontelijk milieu 2.620 mannen te werk gesteld waren die in hun dorp verbleven en 1.678 die buiten hun dorp woonden, moeten we deze 4.304 arbeidskrachten aftrekken van de 30.017 mannen die in het gewoontelijk milieu leven, hetzij dus een rest van 25.713 mannen.

Deze 46 millioen zijn dus te verdelen over 37.858 vrouwen en 25.713 mannen, hetgeen geeft : 723.65 fr. per inlander. Man en vrouw in het binnenland beschikken dus over 1.447.30 fr. of afgerond : 1.450 fr.

Bij de mannen rekenden wij ook de ouderlingen omdat deze de voornaamste eigenaars zijn van het vee en de fruitbomen, waarvan de inkomsten hoog zijn.

Dit gemiddeld inkomen geeft echter geen volledig beeld van de toestand, omdat de inlanders ongetwijfeld over inkomsten beschikken die moeilijk te achterhalen zijn.

Zo wordt er bv. veel verkocht van hand tot hand. Dit is o. m. zeer dikwijls het geval met de verkoop van kleinvee. Al is de veestapel in het Gewest, bij de inlanders, niet erg uitgebreid toch mogen we de inkomsten die er uit voortvloeien niet over het hoofd zien. Zo werden in de loop van 1949, 306 zwijnen, 29 schapen en 60 geiten verkocht op de officiële markten. Dit is echter ongetwijfeld slechts een klein deel van de werkelijke verhandelingen. Over de verkoop van hennen en konijnen is het onmogelijk een cijfer naar voren te brengen. De inkomsten uit deze verkoop moeten nochtans vrij hoog zijn.

Bovendien wordt veel verkocht aan de inlandse handelaars en aan de blanken die in het binnenland leven, zodat deze inkomsten ook niet voorkomen in de hoger aange-

geven cijfers. Dit geldt onder meer voor de voedingswaren die aan de Missies verkocht worden voor de kinderen van de scholen. Dit geldt ook voor de eieren die meestal niet op de markten verkocht worden maar rechtstreeks aan de verbruiker of inlandse handelaar. In en bij de centra kopen ook de meeste werklui de nodige voedingswaren niet op de markten maar rechtstreeks bij de voortbrengers.

Het gemiddeld inkomen van veel mannen in het binnenland wordt bovendien vermeerderd door de inkomsten uit een van de stielen die we vermeldden.

Bovendien kunnen alle mannen in het binnenland, die niet bij de blanken werken, jaarlijks verplicht worden tot het uitvoeren van opgelegde werken, waarvan deze van algemeen nut worden betaald volgens de tarieven die in de streek voor zulk soort werk gelden. Het gewestbeheer van de Inkisi was zeer diskreet in zijn eisen en meestal werd van de inlanders gevraagd dat ze 10 à 15 dagen per jaar in die voorwaarden zouden werken. Met dit werk verdienen de mannen ongeveer 150 fr.

Bovendien mogen we de inkomsten uit de bruidschat van de meisjes niet vergeten, alsmede de bijdragen van de familieleden die in de centra werken.

P. Van Wing stelde in 1944 een onderzoek in naar de inkomsten van de inlanders bij Kisantu, Lemfu en Kipako en vond dat de vrouwen gemiddeld voor een 20 fr. per week, dus voor een 1.000 fr. per jaar verkochten op de markten, vooral maniok (1). Verder in het binnenland zijn die werkelijke inkomsten waarschijnlijk niet zo hoog. Deze peiling toont echter duidelijk dat het gemiddeld inkomen, zoals we het vonden door de verkochte waren te delen door het aantal voortbrengers, merkelijk beneden de werkelijkheid blijft omdat er vrij belangrijke niet-berekenbare inkomsten in het budget van een landbouwersfamilie voorkomen.

(1) P. J. Van Wing, Persoonlijke mededeling.

Wij menen zonder gevaar van overdrijving te kunnen zeggen dat de gemiddelde inkomsten van een landbouwersgezin, voor het geheel van de streek, minimum een 2.000 fr. bedragen. In de Westelijke sektoren zouden wij zelfs dit minimum op een 2.500 fr. durven schatten.

Het loon.

Wellicht is geen enkele verhouding tussen zwarten en blanken op het ogenblik zo onderheving aan een voortdurende ontwikkeling als het werkkontrakt in het algemeen en het loon in het bijzonder. Deze ontwikkeling gebeurt door het vastleggen van de wederzijdse verplichtingen. Daarom moeten we ons tevreden stellen met een uiteenzetting van de toestand zoals hij zich op het ogenblik voordoet.

Het inkomen van de loontrekkenden verschilt volgens de werkgever en het verrichte werk. Nochtans zijn alle werkgevers gehouden aan het betalen van een minimumloon, vastgesteld door een besluit van de Gouverneur van de Provincie. Voor het Gewest Inkisi werd dit loon vastgesteld op 4.65 fr. in 1949. In hetzelfde jaar werd het rantsoen, dat per week te betalen is, vastgesteld op 5.35 fr. per dag of 31 fr. per week, voor het centrum Kintanu en de Westelijke Zone van het Gewest en op 4.95 fr. voor de Oostelijke Zone. De lonen van 1950 geven we in de tabel die volgt. Door Westelijke Zone wordt begrepen, het centrum Kintanu, en de sektoren van de Balemfu, Luzumu, Ngufu, Ngeba, Lukunga-Mbisi, Nsele, Wungu en Mfidi. Door de « Oostelijke Zone » wordt verstaan : de sektoren van de Lubisi, de Benga, de Luidi en de hoofdijen van Lula-Lumene en Kimbata-Luidi.

Vermits de ondernemer ook moet instaan voor huisvesting of althans voor een geldelijke vergoeding, wordt ook deze vastgesteld, nl. op 1 fr. per dag. In de

onderhavige tabel, waar we de lonen van 1950 weergeven per dag, per maand en per jaar, wordt deze vergoeding vermeld onder de rubriek « Wvg ».

Loon en rantsoen in het Gewest Inkisi in 1950.

	Per dag				Per maand.			
	L.	R.	Wvg.	Tot.	L	R.	Wvg.	Tot.
Kintanu-Inkisi	5.55	5.50	1	120.5	138.75	137.50	25	301.25
West. Zone	5.25	5.50	1	117.5	131.25	137.50	25	293.75
Oost. Zone	5.25	5.20	1	114.5	131.25	130.	25	286.25

Per Jaar :

	L.	R.	Wvg.	Tot.
Inkisi Kintanu	1.665	1.650	300	3.615
West. Zone	1.575	1.650	300	3.525
Oost. Zone	1.575	1.560	300	3.165

Doch dit is het minimumloon. Dit loon wordt over het algemeen betaald aan alle niet-geschoolde arbeiders. De vaklui zullen meer verdienen. Hierbij rekenen we de verkopers, chauffeurs, timmerlui, metsers enz. Ten slotte hebben we nog de klerken die over het algemeen de hoogste lonen trekken. De lonen van deze meer gespecialiseerden bedroegen in 1949-1950 :

	metsers. schrijnwerkers	mekan.	klerken.	verkopers.	chauffeurs.	huisbedienden
Inkisi en Kintanu						
Landbw.	—	—	—	—	—	—
Industr.	575	700	1.500	400	1.200	260
Handel	560	800	1.500	300	1.200	260
				+ 30% (1)		
Westelijke Zone						
Landbw.	550	625	1.500	3a5	490	260
Industr.	575	700	1.500	400	1.200	260
Handel	560	800	1.500	300	1.200	260
				+ 30% (1)		
Oostelijke Zone						
Landbw.						
Industr.						
Handel	320	600	700	300	600	200
				+ 30% (1)		

(1) 30% op de verkoop.

Dit zijn de lonen die gemiddeld betaald worden. Wij menen niet dat veel meer betaald wordt, ook niet aan klerken, misschien wel eens aan chauffeurs. Van den anderen kant menen wij dat sommige kleermakers en natuurlijk de onafhankelijke inlandse handelslui, veel meer verdienen, zoals we reeds de gelegenheid hadden op te merken.

Dit minimumloon voor de gewone werklieden, zowel als voor de vaklui is nochtans in feite zeer sterk verschillend van onderneming tot onderneming, zelfs als het nominaal hetzelfde is. Het werkelijke verschil komt voort uit de taak die voor dat loon gevergd wordt.

De vereiste dagtaak onderscheiden we in twee soorten : het werk per dag en het werk per opgegeven taak. Zowel de taak zelf als de daguren verschillen van onderneming tot onderneming. Voor de taak zelf is dat bijna niet te vermijden, het hangt af van de gesteltenissen van de werkgever en van den aard van het werk zelf.

Het aantal werkuren van een dag hangt af van de manier van werken waarop de dagtaak uitgevoerd wordt : zonder onderbreking op het middaguur of met onderbreking.

In beide gevallen bestaat er verschil van onderneming tot onderneming : meestal behelst de dagtaak zonder onderbreking op het middaguur, 7.5 uur werk maar ze kan ook tot 8 of 9 uur vergen.

Het minimum dat toegepast wordt voor een dagtaak met middagonderbreking, is gewoonlijk 8 uur, doch dikwijls moeten overuren gemaakt worden, en kan de dagtaak 9 tot zelfs 10 uur bedragen. Vooral de boys en chauffeurs hebben een lange dagtaak. De meeste boys moeten om 6 of 7 uur op het werk zijn — als ze niet in hun post slapen, — tot 's avonds 8 of 9 uur, met gewoonlijk een zekere vrijheid in den namiddag.

De chauffeurs van de handelsmaatschappijen vooral hebben geregeld nachtdienst vermits ze om 2 of 3 uur in den nacht moeten vertrekken om 's morgens op tijd

op de markten van het binnenland te zijn. Ze moeten in den dag terugkeren, en dikwijls 's avonds of 's nachts weer vertrekken naar een andere markt. Zodat de chauffeurs zo goed als heel de week, den Zondag inbegrepen, voortdurend in dienst zijn. Voor de meesten van hen is het dan ook onmogelijk uit te maken hoeveel uur per dag ze moeten werken.

Er is nochtans veel aanbod voor den stiel van chauffeur omdat alle chauffeurs een grote bron van inkomsten vinden in het vervoer van personen die ze opnemen boven de eigenlijke lading. De « stations » waar zulke reizigers opgenomen worden zijn alle zwarten en ook blanken bekend, maar deze laatsten komen niet tussen omdat ze weten dat hun chauffeurs zwaar leven hebben en ze hen deze schadeloosstelling niet willen ontnemen.

De Missie is de enige die het systeem van de vrije, betaalde Zaterdagnamiddagen toepast.

De gelijkheid van de lonen wordt verder verbroken door de handelaars die meestal een hoger loon uitbetalen dan de Staat of de Missie. Maar deze laatsten houden gewoonlijk aan den 8 urendag, terwijl de handelaars voor hoger loon, zeer dikwijls meer vragen, zonder bijkomende vergoeding. Dit is een van de redenen waarom Missie en Staat meer aanbod van werklieden hebben dan de handelsmaatschappijen, zodat deze soms moeten vragen om hen te helpen voor de aanwerving van hun personeel.

De overuren.

Dezelfde chaotische toestand als voor de betaling van het loon, bestaat voor de oplegging en vooral voor de betaling van de overuren. Hier ook is het onmogelijk een algemeen-gevolgde richtlijn aan te geven. De Missie en de Staat vragen weinig overuren, terwijl deze in de handelsmaatschappijen veel voorkomen.

In deze laatste bestaan de overuren gewoonliik in het

doorwerken op den middag na sluitingstijd. Er bestaat geen enkele wettelijke bepaling omtrent de regeling en vooral de betaling van deze overuren. Vooral de kleine ondernemingen betalen de overuren eenvoudigweg niet, en leggen veel overuren op. Andere maatschappijen betalen 25 %, 50 % en in zeldzame gevallen 100 % en meer voor de overuren, in vergelijking met het tarief van de gewone werkuren.

Veel maatschappijen maken zich ook schuldig aan het eisen van werk op Zondag. Meestal zelfs doen ze hun arbeiders werken op Zondagmorgen en aan voorwaarden die gelden voor het werk in de week. Sommigen, vooral in de bouwonderneming, doen hun arbeiders werken op Zondagnamiddag, zonder bijzondere betalingsvoorwaarden en zonder echte noodzakelijkheid.

De boeten.

De boeten die in de werkboekjes zouden moeten opgetekend worden — wat dikwijls over het hoofd gezien wordt — verschillen ook van werkgever tot werkgever. In vele gevallen zijn ze te zwaar, soms 5 maal het loon van één dag, en in den grond te wijten aan onvoldoende toezicht van den blanke.

De stiptheid voor het begin en het einde van het werk is vrij goed, omdat de blanken meestal in de nabijheid van het werk wonen en dus zelf aanwezig zijn.

Familieloon.

Het loon is meestal persoonlijk en niet familiaal bij de handelsmaatschappijen. Slechts de Missie en de Staat betalen familietoeslagen, doch de Staat slechts voor zijn agenten onder statuut.

De Missie van Kisantu betaalt 300 fr. per jaar bij, per vijf jaar dienst, 150 fr. voor de vrouw en 75 fr. per kind, ook voor de gewone werklieden. Bovendien stelt zij, zoals we reeds deden opmerken, een huis ter beschikking van al haar werklieden.

De inlandse agenten van de Staat, doch alleen zij die onder statuut staan, krijgen insgelijks gezinstoelagen, nl. per maand : 200 fr. voor de vrouw, 50 fr. voor het eerste, 60 fr. voor het tweede, en 75 fr. voor het derde kind beneden de 6 jaar ; 150 fr. voor het eerste, 175 voor het tweede en 200 fr. voor het derde kind tussen de 6 en 12 jaar en ten slotte 300 fr. voor het eerste, 350 fr. voor het tweede en 390 fr. voor het derde kind tussen de 12 en 14 jaar. Deze vergoeding kan bovendien betaald worden voor een jongen of een meisje tot ze 21 jaar bereikt hebben, indien zij een normale studiecyclus afmaken.

Voor zover wij weten betaalt de Otraco geen familietoelagen aan haar werklieden langs de lijn, maar stelt een rollende winkel met waren aan zeer lage prijzen ter beschikking van werkvolk en bedienden. De handelsmaatschappijen verlenen insgelijks zeer dikwijls gunstige prijzen aan hun personeel en werkvolk.

Men ziet dus dat het loon, dat op het eerste gezicht uniform lijkt, in concreto vrij sterk verschilt volgens de werkgevers. Het ware te wensen dat meer en meer punten vastgelegd werden bv. de indeling van het werkvolk naar normen van bekwaamheid en efficiency. Ook dringt zich de noodzakelijkheid op van het doorvoeren van een sociale wetgeving in zake pensioenkassen, betaald verlof, verzekeringen tegen werkongevallen enz. zoals die reeds in de wetgeving betreffende de inlandse agenten van de Staat ingevoerd werden, maar door de private ondernemingen slechts zelden en dan nog maar voor bepaalde punten werden overgenomen.

Schatting van het reëel inkomen.

Het inkomen dat we tot nog toe berekenden noemden we het geldinkomen omdat het uitdrukt wat de Mukongo aan geld in handen krijgt voor zijn landbouwbedrijvig-

heid. Wanneer we nu het reëel inkomen zouden willen kennen, moeten we niet alleen de verkochte maar ook de geconsummeerde waren mee in rekening brengen.

Het ontgaat ons geenszins dat dit onderzoek naar het reëel inkomen van de Bakongo, slechts een benadering is, en we geven het grif toe, een zeer ruwe benadering. Toch dunkt het ons dat het de moeite loont deze schatting te verrichten. We nemen dan als basis de verkochte en geconsummeerde waren en vermenigvuldigen die door de verkoopwaarde van die produkten. Daarna zullen we ook de lonen meerekenen en dan dit geheel delen door het aantal volwassenen. Bovendien moeten we weer, zoals in de berekening van het geld-inkomen, een raming maken van de ongekende inkomsten, zoals deze voortkomend uit de verkoop van vee, de verkoop van hand tot hand, de verkoop in het binnenland enz.

In de loop van 1949 werd het volgende verkocht en geconsummeerd in het Gewest Inkisi. Het lijkt wel overbodig te zeggen dat de consumptiecijfers slechts door schatting kunnen vastgesteld worden.

31-12-49.	Behoeften	Lokale Prod.	E. P.	Totaal
Maïs	513	6.540	1.30	
Rijst				7.502.000
Paddy	1.000	38	1.30	49.000
Bonen	1.560	2.067	5.50	11.368.500
Aardnoten	365	701	4.00	2.804.000
Palmolie	1.669	755(1)	6.50	4.907.000
Vlees	1.307			
Suikerriet	97	302	1.00	302.000
Gezouten vis	1.307			
Bananen	132	476	1.50	714.000
Maniok (vers)	164.240	210.909	0.50	105.454
Aardappelen		15	3.00	45.000
Fruit	117	305	2.00	610.000
Groenten	65	198	10.00	1.980.000
Vezels	1.272	1.272	7.50	9.540.000
Hout	78.685	78.685	8.00	629.480
Palmpitten	800	800	3.00	2.400.000
Palmnoten	289	289	0.40	115.600
				135.736.900

Daarbij moeten we rekenen : 4.304 arbeiders met gemiddeld 3.525 fr. aan lonen per jaar, hetzij een totaal van 11.898.100 fr. Bovendien zijn er veel arbeiders die meer verdienen dan het minimum. Als we een 1.000 arbeiders nemen die gemiddeld 500 fr. verdienen, hebben we waarschijnlijk wel het hoogste aantal opgegeven. Dat maakt dus nog een bijkomend bedrag voor die hogere lonen : 6.000 fr. — 3.525 fr. = 2.475 fr. 2.475 fr. × 1.000 = 2.475.000 fr. Als we deze inkomsten samentellen en de globale som delen door het aantal volwassenen van het gewest, bekomen we 2.259 fr. per volwassene. We menen dat we minstens 250 fr. per volwassene mogen bijrekenen voor kleinvee en dgl. zodat het reëel inkomen een 2.500 fr. gemiddeld zal bedragen. Ook hier kunnen we herhalen wat we vroeger zegden, dat in de Westelijke Zone deze inkomsten ongetwijfeld hoger zullen zijn. We overdrijven dan zeker niet met daar het reëel inkomen op een 3.000 à 3.500 fr. te schatten.

Een huishouden kan dus rekenen op een 6.000 fr. per jaar.

Het valt op dat het geld-inkomen en het reëel inkomen zo dicht bij elkaar liggen ; dit is nochtans vrij goed te verklaren door het feit dat het hoofdbestanddeel van de voeding van de inlanders in het Gewest Inkisi de maniok is, die een arm produkt is en dus aan lage prijzen moet verkocht en bijgevolg ook aan lage prijzen moet gevaloriseerd worden.

HOOFDSTUK IV

De uitgaven door de Bakongo op het ogenblik verricht.

In dit hoofdstuk zullen we de uitgaven bestuderen die op het ogenblik door de Bakongo verricht worden. We zullen vooreerst een uiteenzetting geven van de buitengewone uitgaven, vervolgens een beschrijving van de gewone uitgaven, waarop we dan een overzicht van het bedrag van die uitgaven doen volgen ; vervolgens trachten we het bestaansminimum te achterhalen en besluiten ten slotte met een vergelijking tussen inkomsten-uitgaven-bestaansminimum.

Buitengewone uitgaven.

Vestigen we vooreerst onze aandacht op de buitengewone uitgaven. Op de eerste plaats komt de bruidschat in aanmerking, die door den jonge man alleen of met behulp van zijn familie betaald wordt en waarvan we hoger het bedrag reeds onderzochten.

Als buitengewone uitgaven komen verder ter sprake de uitgaven bij sterfgevallen zowel van volwassenen als van kinderen, zowel van eigen kinderen en familieleden — van de familie in den zin die wij aan dit woord geven — als voor de sterfgevallen van de familieleden in den zin van leden van éénzelfden klan.

Geen enkel inlander zal zich ooit aan deze verplichting tot bijdrage bij sterfgevallen onttrekken omdat iemand die geen deel zou willen nemen aan die uitgaven, dadelijk zou beschouwd worden als medeplichtige of eerste

oorzaak van de dood van den overledene. Voor de Bakongo is de dood immers steeds iets tegennatuurlijks.

Ontbreekt het geld voor de deelname aan den rouw, dan zal de zwarte het lenen bij kennissen of werkgever indien deze laatste daarvoor te vinden is.

De bijdragen die van elk familielid gevraagd worden verschillen volgens den graad van verwantschap en ook volgens de streek.

Uit de antwoorden op de vragenlijst die we opstelden, blijkt het dat deze uitgaven op het ogenblik het volgende bedragen :

Kimvula (Fr. Fabien Mata, Januari 1949).

Bij de dood van een kind : 155 Fr.

Bij de dood van een volwassene : 1.355 Fr. Deze som wordt verschaft door de familieleden van den overledene. De naaste bloedverwanten die het geld ontvangen kopen hiervoor geiten, zwijnen, hennen, vis, palmwijn, maniokbroden voor het feest en stukken stof en dekens voor de begrafenis van den overledene.

Kimpako-Sanda (Abbé M. Konda, December 1948).

Men vraagt aan ieder familielid van den overledene ± 100 Fr. maar de eigen kinderen van den overledene geven elk een stuk stof. De vrouw van den overledene betaalt de doodskist. Bij het overlijden van een vrouw, staat de man in voor deze uitgaven. Bij de dood van een kind zorgen de vader en de bezitters van het kind voor het dodenfeest en de begrafenis.

Ngidinga (abbé P. Makengo, December 1948 ; tot aan de nieuwe regeling door den sektor van de Mfidi).

Totale onkosten voor het feest en de begrafenis

bij de dood van een kind	1.000 tot 1.500 Fr.
bij de dood van een gewoon persoon	3.000 tot 4.000 Fr.
bij de dood van een vooraanstaande	5.000 tot 7.000 Fr.

Om deze som bijeen te krijgen, betaalt elk van de leden van de familie 200 à 300 fr. voor den aankoop van het voedsel.

Doch deze uitgaven zijn gering, naar het zeggen van de abbé Makengo, in vergelijking met de uitgaven die vereist worden voor het aankopen van geschenken en van dekens en stoffen. *Kisantu* (abbé P. Kimbondo, Maart 1949 ; tot aan de beslissing door den sektor van de Geba.)

De meeste familieleden betalen 100 tot 200 fr. naargelang hun rijkdom. Aan de vrouwen vraagt men dikwijls 25 fr. en een hoeveelheid maniokbroden. Daarenboven vraagt men hennen en palmwijn (nsusu nzioto mvumbi = hen aan het lijk voorbehouden : 25 fr. ; malafu ma nzioto mvumbi : malafou (palmwijn) aan de overledene voorbehouden = 100 fr.).

Van het opgehaalde geld koopt men stukken stof of dekens en / of een doodskist voor de begrafenis, 5, 6, tot 7 geiten, zwijnen, 2, 3 tot 4 zakken vis, palmwijn, bonen, enz.

Kisantu, Lemfu Ngidinga = regeling door de sektoren Geba, Wungu en Mfidi, 1947.

Als algemeen beginsel wordt vooropgezet dat bij de sterfgevallen geen enkele herhaling van de betalingen mag geschieden. Bivwa nkatu : de feticheurs werden dikwijls betaald door 9 maal het geschenk van een hen of van palmwijn (1).

Bij het overlijden van een kind moeten de ouders zorgen dat er voldoende eten en drinken zij voor degenen die het kind komen bewenen. De ouders halen bij deze laatsten het nodige geld op voor een doodskist en een stuk lichte stof (amerikani).

Bij het overlijden van een man of vrouw zorgen de overlevende echtgenoot en de bezitters van de overledene samen voor het begraven van het lijk ; de overlevende echtgenoot koopt een kleed en betaalt de helft van de waarde van een doodskist, de bezitters verrichten van hun kant dezelfde uitgaven.

Zoals voor de bruidschat wordt dus hier ook, bij het overlijden, het aantal der geschenken beperkt. Doch deze bepalingen zijn veel minder scherp omschreven en laten dus groter vrijheid aan de familieleden. Bovendien wordt er niets gezegd van een toezicht of van een straf voor de overtredingen. In feite gebeuren dan ook nog zeer veel

(1) P. J. Van Wing, persoonlijke mededeling.

dodenbeweningen en begrafenissen met de betalingen die we hoger noteerden voor Kisantu en Ngidinga.

Het is duidelijk dat deze gewoonte van geldinzamelingen bij gelegenheid van overlijdens anders moet beoordeeld worden naargelang het bijdragen geldt voor de onkosten van voeding en drank van de personen die aan de yemba, de dodenbewening, deelnemen, ofwel als het bijdragen geldt van stoffen die samen met de dode begraven worden. Dit laatste is nog steeds het geval bij de meeste heidenen vooral in het Noorden, in de omstreken van Kimbambi en Mpese. De uitgaven voor deze stoffen zijn echter in de centra en hun onmiddellijke omgeving, en hoofdzakelijk bij de Kristenen, verdwenen zodat slechts de normale uitgaven voor bewening en begrafenis overblijven.

Het opheffen van de rouw.

Ongeveer een jaar na het overlijden wordt een nieuw feest gegeven, voor het opheffen van de rouw. Dit wordt soms matanga geheten, al geldt die naam ook voor andere feesten zoals we verder uiteenzetten.

Merken we vooreerst op dat de meeste feesten in het binnenland geen aanleiding geven tot grote uitgaven voor de inrichters van het feest maar veel meer voor de deelnemers. Dat geldt zowel voor de feesten bij het opheffen van de rouw als voor de feesten die door een dorps- of klanhoofd gegeven worden.

De totale sommen die voor die feesten uitgegeven worden zijn vrij hoog. Noteren we :

Feest bij het opheffen van den rouw.

Kimvula : ieder familielid van den afgestorvene brengt een geit mee of 100 fr. De vrouwen brengen bovendien hennen en maniokbroden mee. Totaal van de uitgaven 1.500 fr.

Kimpako-Sanda : totaal van de uitgaven : 3.000 à 4.500 fr.

Ngidinga : Ieder geeft 50 à 100 fr. Maar deze sommen gaan van hand tot hand en dragen dan ook den naam « kukanga nkangu », een verbond sluiten, een overeenkomst aangaan om een zelfde bedrag terug te schenken als een dergelijk feest zich voordoet in de familie van dengene die nu deze som betaalt. Totaal van de uitgaven : 6.000 à 7.000 fr.

Feest na het huwelijk.

In sommige delen van de streek — bv. Ngidinga — bestaat de gewoonte dat na het huwelijk de bruidegom een feest aanbiedt aan de jongelui die hem komen gelukwensen. Ieder van deze vrienden brengt iets mee : 10, 25 of 50 fr. Daarom wellicht wordt ook dit feest matanga geheten : samentellen, samenbrengen. De bruidegom geeft dan te eten en te drinken. De onkosten voor zulk feest belopen :

voor een gewone jongen : 500 à 1.000 fr.

voor een vooraanstaande : 1.000 à 2.000 fr.

Deze onkosten worden uitsluitend door den jonggehuwde gedragen maar natuurlijk verlicht of helemaal gedekt door de giften van de uitgenodigden.

In en bij de centra nochtans dompelen ze den inrichter meestal in schulden omdat de uitgaven voor drank, vooral voor bier, de totale som geweldig komen verhogen.

De traditionele feesten.

Buiten de feesten die ingericht worden om redenen die in verband staan met dood of huwelijk, wordt er in de dorpen regelmatig feest gevierd. Deze feesten, bv. bij de gelukkige terugkeer van een lid van de familie uit het leger, worden over het algemeen slechts bepaald door klan- en dorpshoofden.

De inrichter verzamelt zijn familie en in het bijzonder al degenen die hem schulden te betalen hebben en van beide kategoriën wordt het nodige geld geëist voor het feest. De hoofdbedoeling van deze feesten is dan ook

in veel gevallen terug in het bezit te komen van het geleende geld. Weet de inrichter het handig aan boord te leggen, dan zal er zelfs nog geld overschieten, en in alle geval heeft hij het genoegen gehad het geleende geld te hebben teruggekregen, al heeft hij dat geld dadelijk weer aangewend voor den aankoop van voedingswaren.

Het is moeilijk te schatten hoeveel geld voor zulke gelegenheden verzameld en uitgegeven wordt. Meestal zal het ongeveer hetzelfde zijn als in de andere omstandigheden die we hoger bespraken. Meestal ook zullen de inrichters van dergelijke feesten trachten een koe of een os te kopen (de veeteelt van de missie staat voor zulke gelegenheden gewoonlijk een dier af aan lage prijs)

Buitengewone uitgaven van de stielmannen.

De stielmannen hebben buitengewone uitgaven te verrichten voor den aankoop van werktuigen : de vakmannen zorgen zelf voor alaam en machines, de kleermakers zorgen voor hun eigen naaimachine, enz. Noteren we dat de jongens die in de leer gaan bij een kleermaker en zelf hun machine niet kunnen betalen, het geld voorgeschoten krijgen van familieleden, met de nadelige gevolgen die men gissen kan van afhankelijkheid en verplichting tot het geven van geschenken in latere jaren.

De uitgaven voor de vestiging van de verschillende vakmannen wegen niet buitengewoon zwaar omdat gewoonlijk op krediet kan worden gekocht en het gereedschap stuk voor stuk kan worden aangeworven.

Heel anders is het gesteld met de handelslui : meestal beginnen ze met de handelswaren naar het station te dragen op hun hoofd, of meer nog op het hoofd van familieleden en « baleke ». Vervolgens huren ze een voertuig : camion of camionette, om ten slotte een oude camion te kopen. De handelaars beginnen daarom bijna altijd

in het binnenland, nl. met huisvestiging in eigen dorp omdat daar de meeste te verkopen produkten te vinden zijn en omdat ze daar meer niet-betaalde hulp kunnen krijgen. Later vestigen ze zich dan in een centrum. Doch deze uitgaven voor inrichting komen slechts voor bij weinig mensen, in vergelijking met de totale massa van de bevolking. Daarom willen we nu onze aandacht besteden aan de uitgaven die door de meeste Bakongo verricht worden.

Gewone uitgaven van de Bakongo.

De uitgaven die verricht worden door het geheel van de bevolking en die zich regelmatig herhalen, zullen we indelen in uitgaven voor voeding, kleding en huisraad. Vooreerst zullen we een beschrijving geven van de meest voorkomende uitgaven en de wijze waarop daaraan wordt voldaan ; vervolgens zullen we deze gegevens in cijfers uitdrukken.

HUISVESTING.

Bij de bespreking van de uitgaven die nodig zijn voor den uitzet bij het huwelijk, bespreken we den prijs van de huizen. We wezen er op dat er een zeer groot verschil bestaat naargelang de inlanders in of bij een centrum wonen of in een dorp van het binnenland.

De overgrote meerderheid van de bevolking woont op het ogenblik in huizen of hutten — zoals men ze noemen wil — van gestampte aarde. De uitgaven voor deze huizen zijn gering.

In de centra zijn de meeste huizen ook in leem behalve in het Kintanu waar de bewoners verplicht zijn te bouwen in duurzaam of half duurzaam materiaal.

De huizen in bladeren — magangu — komen nog veel voor in de zandstreek waar de grond niet geschikt is voor het bouwen van huizen in gestampte aarde.

In de sektor van de Geba werd in 1947 beslist dat alle inwoners binnen de vijf jaar een huis in duurzaam of half duurzaam materiaal zouden moeten bouwen. Nu reeds komen veel huizen in steenblokken voor, en zelfs de huizen uit baksteen zijn in de centra en zelfs in de dorpen van het binnenland geen zeldzaamheden. Stenen huizen staan nochtans over het algemeen slechts ter beschikking van hoofdmannen of van personeel van Staat of Missie.

Toch bemerkten we dat gedurende de laatste jaren meer en meer inlanders zelf stenen bakken in kleine steenovens in open lucht, verkleinde modellen van deze die door de blanken gebouwd worden. We hebben er vooral veel gezien op den linkeroever van de Inkisi waar de grond buitengewoon goed geschikt is voor de steenbakkerij.

In het Noorden en het Oosten van de bestudeerde streek integendeel, waar de grond zandachtig is, staat de woningbouw op een lager peil.

Wanneer we nu echter een vergelijking maken tussen de algemene economische ontwikkeling en de huidige huizenbouw, moeten we vaststellen dat deze laatste de economische beweging slechts met grote vertraging volgt. Anderzijds moeten we toch ook aanstippen dat in het Inkisigewest de ontwikkeling van de huizenbouw vlugger en beter vooruitging dan in Leopoldstad en in de centra die de hoofdstad omgeven.

Als algemeen beeld vinden we dat een verbetering van de huisvesting samengaat met sociaal gezonde toestanden. Daar waar het familiaal leven goed is, zorgt de inlander beter voor zijn woonst, terwijl hij zeer slordig is voor zijn huisvesting in de dorpen en centra waar geen regelmatig huwelijksleven voorkomt.

Het lijdt geen twijfel dat de verbetering van de huisvesting geen gelijken tred hield met de algemene economische ontwikkeling. De oorzaak daarvan moeten we

zoeken in de opvattingen van de zwarten zelf omtrent hun woonst.

Wij blanken beschouwen hun hutten als huizen d. i. als gebouwen die beantwoorden aan dezelfde noden als bij ons. Volgens ons zijn de hutten van de inlanders afbeeldingen in het klein van de plaatsen waar wij zelf gewoon zijn van in te leven. Maar voor een inlander is een huis slechts een slaapkamer, een bergplaats of een stal. Het is dan ook logisch dat hij geen groot gedeelte van het geld waarvan hij zo karig voorzien is, en dat hij zo nodig heeft om zich de begeerde voorwerpen van kleding en voeding te verschaffen, gebruikt voor de verfraaiing of versteviging van die slaapkamer of stal.

Wil men de huisvesting der zwarten verbeteren, dan moet men een plan van een huis vinden, waarin ze kunnen leven en wonen. De tot nu toe uitgewerkte plannen brachten enkel verfraaiing of versteviging mee, zonder werkelijk een ander model te geven dan het model van een hut, en daarom heeft zich naar ons oordeel geen grondige wijziging voorgedaan in de traditionele huisvesting.

Gedurende de laatste jaren werden bijzondere pogingen en initiatieven in het werk gesteld om de woningen in grote gedeelten van de streek te verbeteren : de sektoren Geba en Wungu verplichtten hun onderhorigen binnen de vijf jaar een huis te bouwen in steen of in gedroogde blokken. Maar aan het plan werd niets veranderd. De zwarten kunnen echter eenvoudigweg niet leven in die huizen en er bv. hun maaltijden niet gebruiken omdat ze veel te klein zijn en er binnen geen licht en lucht is. Vandaar blijven ze zoals voorheen eten en leven op de « kibansala », de open ruimte die het huis omgeeft. Zonder den minsten twijfel zouden de blanken, indien ze verplicht waren binnen een zelfde ruimte te leven, hetzelfde doen.

Wat het probleem van de huisvesting der zwarten

aangaat, moeten we rekening houden met een gewoonte die blijft voortbestaan ; de zwarten kennen in hun traditioneel erfrecht de bepaling dat de hut overgeërfd wordt als de eigenaar er niet in gestorven is. Zo hij in de hut stierf, moet ze ter plaatse ineenstorten. Dit geloof zit nog zeer diep vastgeworteld in de mentaliteit der inlanders, ook der meest ontwikkelden.

Zo kennen we verschillende grote huizen in baksteen, — dikwijls de enige bakstenen huizen van het dorp — die instorten omdat ze niet meer bewoond worden : de erfgenamen zijn er niet toe te bewegen de huizen te bewonen waarin een voorouder gestorven is. Zo staan er huizen op instorten te Kisinga, Kikoka, Kinlau, enz...

Wanneer men een politiek van woonstverbetering wil doorvoeren zal men goed doen rekening te houden met die overtuiging. Er bestaat trouwens een vrij eenvoudig middel tegen : het huis nl. niet tot eigendom maken van dengene die het bewoont en er in zou kunnen sterven, maar bv. van een organisme. Men heeft immers met de huizen die de Missie bv. ter beschikking stelt van haar werkvolk en waarin mensen overleden zijn, nooit zulke moeilijkheden ondervonden, omdat de zwarten denken dat huizen in handen of onder toezicht of bescherming van de blanken, niet aan een zelfde ban onderworpen zijn.

Huisraad.

Merken we vooreerst op dat het huisraad bij de meeste inlanders nog zeer sober is, maar in vergelijking met de verandering in huisvesting heeft zich ongetwijfeld op het gebied van huisraad een groter ontwikkeling voorgedaan.

Het komt nog voor in het binnenland, dat men zelfs geen houten bed zal vinden, doch slechts zeer zelden. Meestal bezitten de volwassen mannen een houten bed

waarop de slaapmat, de kiandu, uitgespreid wordt. Doch buiten enkele stoelen en een tafel zou men vruchteloos ander mobilier zoeken : kassen en laden zijn zo goed als onbekend.

Stippen we hier ook aan dat, buiten de gevallen dat het vrouwen van meer ontwikkelden geldt, de meeste meisjes en vrouwen zo goed als altijd op den grond slapen en nooit in huis maar in de « kikuku », het stookkot achter of naast het huis. Ook de kleine kinderen slapen daar met de moeder.

De grotere kinderen — van 8 à 9 jaar tot op het ogenblik dat ze huwen, — slapen gewoonlijk niet in het ouderlijk huis, maar in de een of andere hut of keuken, verdeeld in groepen volgens geslacht en ouderdom, en vooral volgens de beschikbare ruimte.

We menen dat voor de ontwikkeling van de zwarten, van hun mentaliteit vooral, deze gewoonten van huisvesting van zeer groot belang zijn ; de kinderen zijn nooit « thuis », niet eens om er den nacht door te brengen vermits ze samen met enkele andere jongens van hun leeftijd in een hut van het dorp overnachten. Hierbij wordt meestal wel rekening gehouden met de familiebanden, doch slechts op bijkomstige wijze : de ouderdom komt op de eerste plaats in aanmerking bij de indeling van de groepen.

Kleding.

Heeft de economische ontwikkeling van de streek een geringen invloed uitgeoefend op de huisvesting zelf, dan was dat niet het geval met de uitgaven voor huisraad die fel vermeerderden. Voor de kleding is deze vermeerdering van uitgaven nog groter, zoals we dadelijk zullen zien.

De uitgaven voor kleding, samen met deze voor voeding, slorpen het grootste gedeelte van de inkomsten der inlanders op en laten hen bovendien onbevredigd.

De ontzettende stijging van de behoeften aan kleding, en de verhoogde prijs van de stoffen, droegen bij tot het in het leven roepen van een malaise bij de zwarten, vooral bij de werklieden. Deze kunnen met hun inkomen niet het aantal kleren kopen dat ze verlangen en vervolgens is de hoedanigheid van de stoffen die binnen hun bereik valt zo slecht, dat de uitgaven zich voortdurend moeten herhalen.

De behoeften aan kleding verschillen sterk naar gelang men zich van de centra verwijdert.

In de centra zijn de eisen voor kleding gewoonlijk veel hoger voor de mannen en jongens dan voor de vrouwen. Gewoonlijk bezitten de jongens en mannen één kostuum in zeer goeden staat, en daarbij een gewone, meer versleten kleding voor de week. In zeer veel gevallen worden de versleten broeken overeen gedragen. Daarbij komen bijbehorigheden als das, hoed of muts, schoenen of sandalen.

In het binnenland bezitten de jongens en mannen, indien ze niet in dienst staan van de blanken, gewoonlijk niet veel : één kostuum bestaande uit broek en hemd in treffelijken staat en verder een paar afgedragen schoenen en enkele afgedragen hemden en broeken, deze laatste meestal in zeer slechten staat.

De vrouwen in het binnenland beschikken meestal over meer kledingstukken omdat ze zelf in de voortbrengst van hun velden de nodige inkomsten vinden, en bovendien van de mannen regelmatig een kimbundi — volledig kleed — ten geschenke moeten krijgen.

Men vindt dan ook in de streek, tot op een 50 km. van den spoorweg geen vrouwen die, zelfs op het veld, niet volledig gekleed zijn met rok en bedekking van het bovenlichaam.

Ook in ondergoed zijn de vrouwen meestal beter voorzien dan de jongens en mannen : gewoonlijk dragen ze één of twee onderrokken, maar de bedekking van het

bovenlichaam bestaat gewoonlijk slechts uit één stuk stof.

VOEDING.

De uitgaven voor de voeding verschillen sterk volgens de gevallen : er bestaat vooreerst een zeer groot onderscheid tussen gehuwden en ongehuwden, en vervolgens tussen het binnenland en de centra.

In het binnenland zijn de uitgaven voor voeding eerder gering : de vrouwen halen den maniok op hun eigen velden zodat slechts één produkt werkelijk groot belang heeft : nl. de gedroogde of gezouten vis, die voor elken inlander onontbeerlijk geworden is als toespijs voor het maniokbrood, dat ook voor hen niet eetbaar is zonder toespijs.

In het jaar 1947 was er in heel de streek geen gedroogde vis te vinden zodat de zeldzame zakken door de groothandelaars aan woekerprijzen verkocht werden : tot 1.100 fr. voor een zak van 30 kgr. zodat de détailprijzen reusachtig hoog stonden.

Andere waren zoals bonen, palmolie, zout, rijst, komen insgelijks zeer regelmatig voor als toespijs voor maniok. Meestal zullen de inlanders ook uitgaven verrichten die eigenlijk hun middelen te boven gaan, nl. voor vers vlees, als zich daartoe de gelegenheid voordoet.

Bij de centra en a fortiori in de centra zelf, komen integendeel de uitgaven voor voeding in zeer ruime mate tussen in elk budget. De gehuwden staan hier natuurlijk in veel gunstiger voorwaarden dan de ongehuwden, omdat ze het hoofdbestanddeel van de voeding, de maniok, niet moeten betalen.

* * *

Na deze enkele aanduidingen over de behoeften in het algemeen zullen we nu trachten de werkelijke uit-

gaven van de verschillende groepen inlanders vast te stellen. Dit komt er op neer het bestaansminimum van de inlanders in het Inkisigewest te berekenen. Vooreerst besteden we onze aandacht aan de uitgaven voor voeding, daarna zullen we berekenen wat een inlander moet uitgeven voor kleding, huisvesting, enz. Bij deze berekening zullen we onderscheid maken tussen het werkelijke bestaansminimum — de uitgaven die inderdaad op het ogenblik door de verschillende categoriën inlanders verricht worden — en het optimale bestaansminimum, d. i. de uitgaven die de inlanders zouden moeten kunnen verrichten om een bestaan te leiden dat beantwoordt aan de huidige redelijke behoeftenvoldoening.

Ten slotte zullen we een vergelijking maken tussen de werkelijke inkomsten, het huidige bestaansminimum, het optimale bestaansminimum en de inkomsten van de verscheidene categoriën inlanders. Beginnen we dan vooreerst met het berekenen van hetgeen voor de voeding moet uitgegeven worden.

Door het Bestuur werden zeven typen van wekelijkse rantsoenen opgesteld, die volgens de verschillende categoriën personen het meest voorkomen. Deze wekelijkse rantsoenen drukken uit wat door werklieden en personen die bij of in de centra wonen besteed wordt aan voedingswaren. In het binnenland zijn de uitgaven voor voedingswaren ongetwijfeld geringer. Het hoeft ook wel geen betoog dat deze rantsoenen eerder een theoretische waarde hebben voor vele werklieden omdat zij verschillende produkten uit eigen gewin hebben, zoals maniok, aardnoten, rijst, mais enz. De rantsoenen drukken echter goed uit wat bv. een ongetrouwde jonge werkman moet uitgeven voor zijn onderhoud. We geven hier dan de hoogste, gemiddelde en laagste rantsoenen weer :

	Westelijke Zone			*Oostelijke Zone.*	
	Gewicht gr.	E. P. fr.	Totaal fr.	E. P. fr.	Totaal fr.
Hoogste rantsoen.					
Rijst	4.000	5	20.00	5.00	20.00
Vers vlees	270	25	6.75	25	6.75
Vis	270	14	3.78	16	4.32
Palmolie	300	6.50	1.95	7	2.10
Bonen	250	6.50	1.63	6.50	1.63
Zout	105	2.30	0.24	2.75	0.29
Groenten	1.050	1	1.05	0.75	0.59
Maniokbrood	3.500	1	3.50	0.50	1.75
			38.90 fr.		37.63 fr.
Gemiddeld rantsoen.					
Rijst	1.000	5	5.00	5	5.00
Vers vlees	235	25	5.88	25	5.88
Vis	235	14	3.29	15	3.76
Bonen	1.000	6.50	6.50	6.50	6.50
Maniokbrood	7.500	1	7.50	0.50	3.75
Palmolie	300	6.50	1.95	7	2.10
Zout	105	2.30	1.25	2.75	0.27
Groenten	1.050	1	1.05	0.75	0.79
			32.46 fr.		31.65 fr.
Laagste rantsoen.					
Maniokbrood	9.800	1	9.80	0.50	4.00
Vers vlees	235	25	5.88	25	5.88
Vis	235	14	3.29	16	3.76
Bonen	800	6.50	5.20	6.50	5.20
Palmolie	350	6.50	2.27	7.00	2.45
Zout	105	2.30	0.24	2.75	0.29
Groenten	1.050	1	1.05	0.75	0.79
			27.73 fr.		23.27 fr.

De waarde van de rantsoenen volgens de andere typen was in de beide delen van het gewest de volgende :

Type	*West. Zone*	*Oost. Zone*
I	35.12	33.43
II	38.90	37.60
III	27.73	23.27
IV	34.12	30.91
V	34.46	32.37
VI	24.57	23.50
VII	32.46	31.65
	227.36 fr.	212.76 fr.

Afgerond, wekelijks gemiddelde : Westelijke Zone : 32.50 fr.
Oostelijke Zone : 30.50 fr.

Op basis van deze berekeningen werd dan het rantsoen door de Gouverneur van de Provincie officieel vastgesteld op 31.90 fr. voor het Westen, en op 29.90 fr. voor het Oosten van het Gewest en dit met ingang van 1 Januari 1950.

Deze rantsoenen drukken dus vooral uit wat een niet-gehuwd arbeider uit te geven heeft voor voedingswaren ; de gehuwde arbeider kan veel meer rekenen op hetgeen zijn vrouw op het veld wint. Over het algemeen genomen geeft een arbeider met vrouw en twee kinderen per week uit :

Rantsoen van een werkman

voor 5 fr. vis	5
1 fles olie	6.50
bonen of dgl. 1 kgr.	6.50
Daarenhoven per maand ongeveer voor 10 fr : vlees, sardines, platte bonen enz. — per week :	2
De werkelijk-uitgegeven som bedraagt dus	20.00 fr.

Wanneer we valoriseren hetgeen hij uit eigen gewin verteert, komen we tot het volgende :

1 kgr. maniokbrood per volwassene : $7 \times 2 = 14$ fr.
3/4 kgr. maniokbrood per kind : $7 \times 2 \times 3/4 =$ 10.50 fr.

In het seizoen eten de inlanders bovendien zeer veel aardnoten, maïs en nsafu. Ook deze waarden worden over het algemeen door gehuwde personen niet aangekocht. We willen ze nochtans insgelijks meetellen bij de valorisatie en we schatten dat, gemiddeld genomen, over het gehele jaar, de inlanders een 20 fr. per week uitgeven voor deze « toespijs ». Anderzijds zullen ze veel minder vis of vlees eten gedurende de perioden van de oogst van aardnoten, maïs enz.

Als we dan deze verschillende werkelijke uitgaven en gevaloriseerde consumptie samen tellen, komen we tot het volgende :

werkelijke wekelijkse uitgaven : 20.00 fr.
maniokbrood 24.50 fr.
maïs, aardnoten enz. 20.00 fr.

Dit maakt dus een 65 fr. voor twee volwassenen en twee kinderen. Als we aannemen dat een vrouw ongeveer de helft eet van hetgeen een volwassen man gebruikt, en de kinderen gemiddeld één derde, dan krijgen we bv. met het officieel rantsoen van $32 : 32 + 16 + (2 \times 10.50) = 69$ fr. wat ongeveer hetzelfde is. Maar we mogen hierbij dan niet vergeten dat de man geen rantsoen krijgt voor zijn vrouw en kinderen, maar enkel zijn eigen rantsoen, hetzij een 32 fr. per week.

Anderzijds beantwoorden de officieel vastgestelde rantsoenen ook niet helemaal aan de werkelijkheid voor het geval van de geëvolueerden. Wij kunnen de onkosten die zij zich moeten getroosten voor voedingswaren ramen op het volgende :

Rantsoen van een geëvolueerde

Dagelijks rantsoen	Hoeveelhd. gr.	E. P. fr.	Totaal fr.
Koffie of	50	35	1.75
Thé	5	70	
Brood	100	12	1.20
Maniokbrood	300	1	0.30
Olie	100	6.50	0.65
Rijst	200	5	1.00
Aardappelen	250	4	1.00
Vers vlees of	250	40	
Vis	250	10	6.75
Aardnoten	100	6	0.60
Groenten	500	1	0.50
Specerijen	50	4	0.20
			13.95

Jaarlijks : 5.091.75 fr.

Het Bestaansminimum.

I. *Het bestaansminimum van de geëvolueerde en zijn familie* (1950).

Naast de uitgaven voor voeding komen nu ook andere elementen ter sprake : kleding, huisvesting, huishoudelijke artikelen, ontspanning en belasting. We zullen de uitgaven die hiervoor door de verschillende categoriën verricht worden nu onder ogen nemen. Beginnen we dan met het berekenen van de uitgaven die door een geëvolueerde en zijn familie verricht worden.

Voorwerpen.	Gebruiksduur in jaren	E. P. in fr.	Totaal in fr.
1 Dame-Jeanne	1	60	60
2 glazen	1	5.50	11
2 tassen	1	9	18
1 servies	1	25	25
1 groot mes	1	20	20
4 lakens	3	100	133.50
1 bed	3	250	63.50
1 matras	3	130	43.50
1 muskietennet	3	150	50
1 deken	1	100	100
3 handdoeken	1	18	54
Kleding			
2 kostumen	3	1.000	666.50
2 gewone drill-kostumen	3	300	200
2 capitula	1	50	100
3 hemden	1	120	360
2 dassen	1	32.50	65
2 broeksbanden	1	18	36
1 hoed	1	150	150
1 regenjas	3	175	58.50
1 paar schoenen	1	350	350
2 paar linnen schoenen	1	60	120
Verscheidene			
1 koffer	10	300	30
12 stuks zeep	1	4	48
1 bezinelamp	3	350	116.50
60 liter petroleum of benzine	1	6	360
10 pakken lucifers	1	6	60
			3.299
Ontspanning			600
Belasting			210
Voeding			5.091.75
			9.200.25 fr.

Uitgaven van de vrouw van een geëvolueerde.

Voorwerpen	Gebruiksduur in jaren	E. P. in fr.	Totaal in fr.
1 kleine ketel	2	45	22.50
1 grote ketel	2	110	55
1 servies	1	25	25
2 glazen	1	5.50	11
2 tassen	1	9	18
1 deken	1	100	100
3 handdoeken	1	18	54
1 kom	1	25	25
1 emmer	2	60	30
Kleding			
1 mooi kleed	1	500	500
2 gewone klederen	1	300	600
2 hoofddoeken	1	55	110
ondergoed			250
2 paar sandalen	1	97.50	195
Diverse			
12 stuks zeep	1	4	48
2 bobijnen naaigaren	1	9	18
1 pakje naalden	1	3	3
1 machette	1	20	20
1 hak	1	30	30
			2.114.50
Ontspanning : drank, cigaretten, enz.			300
			2.414.50 fr.

Uitgaven voor een kind van een geëvolueerde.

A. Jongens				
2 glazen		1	5.50	11
2 tassen		1	9	18
1 deken		2	100	50
1 muskietennet		3	75	25
1 bed		3	125	41.50
12 stuks zeep		1	4	48
Kleding				
4 hemden :	beneden de 7 jaar	1	25	
	boven de 7 jaar	1	28 : 26.5	106
2 broeken :	beneden de 7 jaar	1	39	
	boven de 7 jaar	1	40 : 39.5	79
				378.50
	Voeding (1 /3 van Volw.)			1.690.60
				2.069.10 fr.

Voorwerpen	Gebruiksduur in jaren	E. P. in fr.	Totaal in fr.
B. Meisje.			
2 glazen	1	5.50	11
2 tassen	1	9	18
1 deken	2	100	50
1 muskietennet	3	75	25
1 bed	3	125	41.50
12 stuks zeep	1	4	48
Kleding			
Beneden de 7 jaar			
4 hemden	1	20 = 80	
4 rokken	1	27 = 108	
Boven de 7 jaar			
3 klederen	1	100 = 300	
ondergoed		125 = 125	
1 paar sandalen	1	60 = 60	
		673 : 2	336.50
			530
Voeding (1/3 van Volw)			1.690.60
			2.220.60 fr.

Een huishouden zonder kinderen moet kunnen beschikken over :

Uitgaven voor de man :	voeding	5.091.75	
	huisvesting enz.	3.299	
	ontspanning	600	
	belasting	210	
		9.200.75	
Uitgaven voor de vrouw :			
	voeding	2.545.80	
	huisvesting enz.	2.114.50	
	ontspanning	300	
		4.960.30	
Algemeen Totaal			14.161.05 fr.

Een huishouden van een geëvolueerde met twee kinderen moet kunnen beschikken over :

Uitgaven voor de man	9.200.75
Uitgaven voor de vrouw	4.960.30
Uitgaven voor een jongen	2.069.10
Uitgaven voor een meisje	2.220.60
	18.450.75 fr.

Indien deze familie huishuur moet betalen en het nodige brandhout niet ter plaatse vindt, komt er boven-

dien 600 fr. bij voor huishuur en 18 fr. × 12 = 216 fr. voor brandhout. We krijgen dan volgend totaal :

Algemene onkosten	18.450.75
Huishuur	600
Brandhout	216
	19.266.75 fr.

II. *Het Bestaansminimum van een werkman met zijn gezin* (omgeving van Kisantu, en Westelijke Zone van het Gewest in 1950).

Voorwerpen	Gebruiksduur in jaren	E. P. in fr.	Totaal in fr.
1 geëmailleerd bord	1	10	10
1 Dame-Jeanne	1	60	60
1 glas	1	5.50	5.50
1 mes	1	10	10
1 servies	1	16	16
1 tas	1	9	9
1 kom	2	25	12.50
1 deken	2	100	50
1 matras	3	100	33.50
1 muskietennet	3	150	50
Kleding			
1 kostuum	2	300	600
3 capitulas	1	50	150
2 hemden	1	45	90
3 singlets	1	20	60
2 broeksbanden	1	18	36
1 vest	1	60	60
1 regenmantel	3	175	58.30
1 paar lichte schoenen	1	50	50
1 paar leren schoenen	1	270	270
1 hoed	2	150	75
3 paar sokken	1	30	90
Diverse			
1 koffer	10	300	30
12 stuks zeep	1	4	48
1 petroleumlamp	1	70	70
6 pakken lucifers	1	6	36
3 handdoeken	1	18	54
1 machette	1	20	20
1 hak	1	30	30
			2.088.80 fr.

Voeding (1)		2.007.50
Ontspanning		250
Belasting		112
	Totaal	4.458.30 fr.

Uitgaven voor de vrouw van een werkman : (Kisantu en Westelijke Zone).

Voorwerpen	Gebruiksduur in jaren	E. P. in fr.	Totaal in fr.
1 kleine ketel	2	45	22.50
1 grote ketel	2	110	55
1 geëmailleerd bord	1	10	10
1 glas	1	5.50	5.50
1 mes	1	10	10
1 servies	1	16	16
1 tas	1	9	9
1 kom	2	25	12.50
1 emmer	1	55	27.50
Kleding			
3 klederen	1	300	900
2 hoofddoeken	1	30	60
ondergoed			200
Diverse			
12 stuks zeep	1	4	48
2 bobijnen naaigaren	1	9	18
1 pakje naalden	1	3	3
1 machette	1	20	20
1 hak	1	30	30
			1.447
Voeding (1 /2 van de voeding voor een man)			1.003.75
Ontspanning			150
			2.600.75 fr.

(1) Hierbij moeten we er rekening mee houden dat slechts voor 300 werkdagen rantsoen uitbetaald wordt, maar dat de man 365 dagen moet leven, zodat we, bij de berekening van de uitgaven voor voeding, de waarde van het dagelijks rantsoen vermenigvuldigen door 365.

Bestaansminimum van een kind van een werkman.

A. Jongen

Voorwerpen.	Gebruiksduur in jaren	E. P. in fr.	Totaal in fr.
12 stuks zeep	1	4	48
1 slaaplaken	1	35	35
2 broeken : jongen — 7 j.	1	25 = 50	
jongen + 7 j.	1	40 = 80	
3 hemden : jongen — 7 j.	1	25 = 75	
jongen + 7 j.	1	35 = 105	
		310 : 2	155
			238
Voeding (1/3 van volw.)			669
			907 fr.

B. Meisje

12 stuks zeep	1	4	48
1 slaaplaken	1	35	35
3 kleedjes	1	45 = 135	
Meisjes boven de 7 j.			
3 klederen	1	100 = 300	
ondergoed	1	100 = 100	
		535 : 2	267.50
			350.50
Voeding (1/3 van Volw.)			669
			1.019.50 fr.

In de Westelijke Zone van het Gewest moet een werkman met zijn vrouw dus kunnen beschikken over :

Uitgaven voor de man :	Voeding	2.007.50
	Huisvesting enz.	2.088.80
	Ontspanning	250
	Belasting	112
		4.458.30 fr.
Uitgaven voor de vrouw :	Voeding	1.003.75
	Huisvesting enz.	1.447
	Ontspanning	150
		2.600.75 fr.
	Algemeen totaal	7.059.05 fr.

Een werkman met twee kinderen moet kunnen beschikken over :

Uitgaven voor de man	4.458.30
Uitgaven voor de vrouw	2.600.75
Uitgaven voor een jongen	907.00
Uitgaven voor een meisje	1.019.50
	8.985.55 fr.

Een getrouwde werkman in de Oostelijke Zone van het Gewest moet kunnen beschikken over (1950) :

Uitgaven voor de man :	Voeding	1.898.00	
	Huisvesting enz.	2.088.80	
	Ontspanning	250.00	
	Belasting	112	
		4.348.80 fr.	
Uitgaven voor de vrouw :			
	Voeding	949.00	
	Huisvesting enz.	1.447.00	
	Ontspanning	150	
		2.546.00 fr.	
	Algemeen totaal		6.894.80 fr.

Een werkman met twee kinderen moet, in de Oostelijke Zone van het Gewest kunnen beschikken over :

Uitgaven voor de man	4.348.80	
Uitgaven voor de vrouw	2.546.00	
Uitgaven voor een jongen	869.50	
Uitgaven voor een meisje	982.00	
		8.746.30 fr.

Bestaansminimum van een werkman en zijn gezin die de hoofdbestanddelen van zijn voeding haalt uit eigen gewin.

Uitgaven voor de man :	
Huisvesting	2.088.80
Ontspanning	250
Belasting	112
Voeding	520
	2.970.80 fr.

Uitgaven voor de vrouw :	
Huisvesting	1.447
Ontspanning	150
Voeding	520
	2.117 fr.
Uitgaven voor man en vrouw :	
Uitgaven voor de man	2.450.80
Uitgaven voor de vrouw	1.597.00
Voeding van beide	780
	4.827.80 fr.
Uitgaven voor een meisje	
Kleding enz.	350.50
Voeding	260
	610.50 fr.
Uitgaven voor een jongen :	
Kleding enz.	238
Voeding	260
	498.00 fr.

Man en vrouw, met twee kinderen moeten kunnen beschikken over :

Uitgaven voor de man	2.450.80
Uitgaven voor de vrouw	1.597.00
Uitgaven voor een meisje	350.50
Uitgaven voor een jongen	238.00
Voeding van de 4 personen	1.040.00
	5.676.30 fr.

Wij menen dat we voor jonge werklieden de 2/3e mogen rekenen van wat door een volwassene uitgegeven wordt. De jonge arbeiders kennen ongetwijfeld een zelfde behoeftenschema als de volwassenen maar wij moeten er rekening mee houden dat de periode van gebruik van de verschillende voorwerpen iets langer is dan bij een volwassene, zodat het ons dunkt dat de 2/3e van de uitgaven van een volwassene juist weergeven wat een jonge arbeider in de loop van een jaar uitgeeft. Dit geldt echter niet voor de voeding die naar ons oordeel dezelfde uitgaven vergt als bij een volwassene, behalve in het binnenland waar de aankomende jongen meestal maniok en de

andere basisprodukten van de voeding van zijn ouders zal krijgen.

De uitgaven van een jonge werkman in de Westelijke Zone van het Gewest bedragen dan :

Huisvesting	1.392.50
Voeding	2.007.50
Ontspanning	165
Belasting	112
	3.677.00 fr.

De uitgaven van een jonge werkman in de Oostelijke Zone van het gewest bedragen dan :

Huisvesting, enz.	1.392.50
Voeding	1.898.00
Ontspanning	165
Belasting	112
	3.567.50 fr.

Uitgaven van een jonge werkman die de hoofdbestanddelen van zijn voeding niet moet betalen :

Huisvesting enz.	1.392.50
Ontspanning	165
Voeding	520
Belasting	112
	2.189.50 fr.

Hierbij moeten we opmerken dat enkele van bovenvermelde gevallen minder frequent zullen voorkomen. Zo zal een gehuwde werkman met twee kinderen zich niet zo heel dikwijls de uitgaven voor voeding moeten getroosten die vermeld staan bij het bestaansminimum van de gewone arbeider : maniok, maïs, wint de vrouw op haar veld. Maar deze gevallen komen toch voor, bv. bij werklui die uit het binnenland naar een centrum verhuizen.

Ook jonggehuwden ondervinden dergelijke moeilijk-

heden en zijn werkelijk verplicht gedurende twee jaar een groot gedeelte van de voeding te kopen omdat voordien de vrouw nog geen velden kon aanleggen of de geplante vruchten nog niet rijp zijn.

In de centra ten slotte zullen deze moeilijkheden meer dan elders voorkomen omdat daar de vrouw dikwijls geen grond kan vinden om haar velden aan te leggen en zich dan in het bijzonder zal moeten toeleggen op het kweken van groenten bv. en de maniok, aardnoten, maïs enz. ten minste voor een groot gedeelte zal moeten kopen.

III. *Uitgaven van een aankomende jonge werkman rond het centrum Inkisi, in September* 1947 (1).

VOEDING (wekelijks rantsoen)

	Hoevlhd. Kgr	E. P.	Totaal	Jaarlijks
Maniokbrood	5.250	1.00	5.25	
Vis	0.200	18.50	3.70	
Bonen	0.500	5.00	2.50	
Rijst	0.200	4.00	0.80	
Conserven	(1/4 doos)	12.00	3.00	
			14.25 fr.	741.00 fr.

KLEDING

Jaarlijks				
2 kapitula		70.00	140.00	
2 hemden		30.00	60.00	
1 muts		15.00	15.00	
1 paar sokken		15.00	15.00	
			230.00 fr.	230.00 fr.
om de twee jaar				
1 Zondags kostuum		140.00	140.00	
1 paar schoenen		70.00	70.00	
			210.00 fr.	105.00
				335.00 fr.

(1) We maken deze berekening aan de hand van de budgetten van een 150 jonge mannen tussen de 15 en 20 jaar waarvan we in 1946 en 1947 zeer regelmatig de inkomsten en uitgaven gevolgd hebben.

HUISRAAD

Maandelijks

2 stuks zeep	2.50	5.00	
2 dozen lucifers	0.75	1.50	
		6.50 fr.	78.00 fr.

Jaarlijks

1 slaaplaken (nlele)	30.00	30.00	
1 geëmailleerd bord	12.00	12.00	
1 glas of fles	5.00	5.00	
		47.00 fr.	47.00 fr.

	E. P.	Totaal	Jaarlijks
	Overdracht		125.00
Om de twee jaar			
1 lepel, mes, vork	25.00	25.00	
1 zakmes	20.00	20.00	
		45.00 fr.	22.50
			147.50 fr.

Uitgaven van een jonge werkman rond de Inkisi, in September 1947, totaal.

Voeding	741.00
Kleding	335.00
Huisraad	147.50
Belasting	84.00
Rookgerief, drank...	70.00
	1.377.50 fr.

Het loont de moeite dit budget te vergelijken met het budget dat Br. G. Speleman in September 1945 optekende voor een jonge werkman te Kisantu.

Kleding		*Jaarlijks*
2 werkkostumen	95	
1 zondagskostuum	140	
1 paar schoenen	60	
1 hoed	25	
1 deken	100	
1 hemd	35	
1 bloese (kinkutu)	30	
1 riem	20	
1 baken	40	
	545 fr.	545 fr.

Voeding

Maniokbrood, per dag : 0.50 fr.	187.00
Toespijs idem	187.00
Rookgerief, per maand : 5 fr.	60.00
Drank idem	60.00
Zeep idem	60.00
Belasting	84.00
	1.183.00 fr.

IV. *Bestaansminimum van een inlander en zijn gezin, die in het binnenland leeft en niet in dienst staat van een blanke.*

Uitgaven van de man.

Voorwerpen	Gebruiksduur in jaren	E. P. in fr.	Totaal in fr.
1 Dame-Jeanne	1	60	60
1 geëmailleerd bord	1	10	10
2 glazen	2	5.50	11
2 lege flessen	1	5	10
1 kom	1	25	25
1 slaaplaken	1	50	50
1 broek	1	80	80
1 hemd	1	50	50
1 stuk stof	1	100	100
1 oude vest	1	60	60
Diverse			
12 stuks zeep	1	4	48
1 petroleumlamp	2	70	35
12 liter petroleum	1	6	72
6 pakken lucifers	1	6	36
1 machette	1	20	20
1 hak	1	30	30
			697
Belasting			112
Ontspanning			120
			929 fr.

Bestaansminimum van de vrouw van een inlander, die in het binnenland leeft en niet werkt bij of voor een blanke.

Voorwerpen	Gebruiksduur	E.P.	Totaal
3 aarden potten	1	15	45
1 ketel	2	25	12.50
1 geëmailleerd bord	1	10	10
1 glas	1	5.50	5.50
1 kom	1	25	25
1 emmer of grote kom	1	55	55
1 slaaplaken	1	50	50
Klederen			
2 klederen	1	200	400
Ondergoed			100
12 stuks zeep	1	4	48
2 bobijnen garen	1	9	18
1 pakje naalden	1	3	3
1 machette	1	20	20
1 hak	1	30	30
			822
Ontspanning			120
			942 fr.

Bestaansminimum van de kinderen van een inlander, die in het binnenland leeft en niet in dienst staat van een blanke.

Voorwerpen	Gebruiksduur in jaren	E. P. in fr.	Totaal in fr.
A. *Jongens van ± 7 jaar en ouder*:			
2 broeken	1	40	80
2 hemden	1	35	70
1 slaaplaken	1	45	35
			185 fr.
B. *Meisjes van ± 7 jaar en ouder*:			
2 klederen	1	100	200
Ondergoed			100
1 slaaplaken	1	35	35
			335 fr.

In het binnenland moet dus een inlander met zijn vrouw kunnen beschikken over :

Uitgaven voor de man :		
Huisvesting, enz.	697	
Ontspanning	120	
Belasting	112	
	929 fr.	
Uitgaven voor de vrouw :		
Huisvesting enz.	822	
Ontspanning	120	
	942 fr.	
Algemeen totaal		1.871
Voeding (15 fr × 52)		780
		2.651 fr.

Een inlander in het binnenland met twee kinderen moet dus kunnen beschikken over.

Uitgaven voor de man	929	
Uitgaven voor de vrouw	942	
Uitgaven voor een jongen	185	
Uitgaven voor een meisje	335	
Voeding voor die 4 personen	1.040	
		3.431 fr.

De uitgaven van een aankomende jongen in het binnenland bedragen :

Huisvesting enz.	464
Voeding (10 × 52)	520
Ontspanning	60
Belasting	112
	1.156 fr.

Nabeschouwingen.

Het hoeft wel geen betoog dat de uitgaven van een groot gedeelte van de bevolking zich situeren tussen één van de categoriën die we hoger onderzocht hebben. Het bestaansminimum van de landbouwers in het binnen-

land die niet in dienst staan van de blanken betreffen van zelfsprekend de inlanders die het minst geraakt werden door de economische ontwikkeling van de streek. In het binnenland leven echter ook veel arbeiders die er nagenoeg een zelfde levenswijze op na houden en anderzijds zijn er inlandse boeren bv. die niet in dienst staan van de blanken en die meer geld uitgeven dan wat we zo juist voor de doorsnee-landbouwer bemerkten. Globaal genomen kunnen we zeggen dat in de Westelijke Zone van het Gewest zo goed als alle arbeiders de uitgaven verrichten die wij aangaven bij de berekening van het bestaansminimum in de omgeving van Kisantu voor arbeiders die de hoofdbestanddelen van hun voeding halen uit eigen gewin. De landbouwers daarentegen geven ongetwijfeld minder uit, maar toch meer dan hetgeen wij berekenden als minimum voor hen die in het binnenland leven en niet in dienst staan van een blanke.

De uitgaven van deze laatste categorie, de landbouwers in het binnenland, en niet in dienst van een blanke, drukken de werkelijke toestand uit van vrijwel alle sektoren en hoofdijen van het Oostelijk gedeelte van het Gewest, concreet gezien, van heel de streek tussen Ngidinga en de Oostelijke grens van het Gewest.

De uitgaven van de arbeiders in deze Oostelijke Zone, ook degenen die te werk gesteld zijn bij de blanken zijn ook lager dan hetgeen we berekenden als het bestaansminimum van de arbeiders in de Westelijke Zone en iets hoger dan het bestaansminimum van de landbouwers die in het binnenland niet in dienst staan van een blanke.

Wij mogen hierbij echter niet uit het oog verliezen dat nagenoeg de 4/5e van de gehele bevolking van het Gewest in de Westelijke sektoren wonen en dat wellicht de 9/10e van de arbeiders die bij blanken werken, in deze Westelijke Zone verblijven.

Het huidige optimale bestaansminimum.

Tot nu toe beschouwden we uitsluitend de toestand zoals hij zich in werkelijkheid in de verschillende delen van de streek en bij de verschillende categoriën personen voordoet. Nu zou men zich echter de vraag kunnen stellen of dit feitelijk bestaansminimum beantwoordt aan hetgeen de inlanders volgens de sociale rechtvaardigheid zouden mogen verwachten, bondig uitgedrukt, of het huidige bestaansminimum niet te laag is.

« Bestaansminimum » wil natuurlijk zeggen : hetgeen nodig is voor bepaalde personen of voor een bepaalde klas van mensen om een menswaardig bestaan te leiden ; maar dit begrip « menswaardig bestaan » zelf is niet met vaste trekken te omlijnen en er kan groot verschil voorkomen bij de beoordeling, in concreto, van wat werkelijk door een bepaalde groep mensen zou mogen geëist worden. Het is dan ook zeer lastig zich daarover uit te spreken omdat de subjektieve beoordelingen bijna noodzakelijkerwijze te veel meespreken.

Het dunkt ons nochtans dat er enkele punten zijn waarmede iedereen zich akkoord zal kunnen verklaren en dat er dus enkele noodwendige verbeteringen in de gewone levenswijze van de inlanders zijn aan te brengen.

Het lijkt ons bv. onaanvaardbaar dat de vrouwen en meisjes in dezelfde voorwaarden blijven leven als dit nu op het ogenblik het geval is : de vrouwen hebben naar ons inzien even goed het recht, ook al zijn ze minder ontwikkeld dan de mannen, een behoorlijke slaapplaats te hebben en niet meer de nacht door te brengen zoals dit nu nog zeer veel, bijna nog overal gebeurt, op een mat in de keuken of het stookkot achter het huis. Het lijkt ons bovendien normaal dat zij even goed als vele mannen op het ogenblik, geschoeid zouden gaan. Het zelfde kunnen we zeggen voor de kinderen, die zeer dikwijls ziekten opdoen door op blote voeten rond te lopen.

Wat de huisvesting van de inlanders betreft, is er in het Gewest een zeer grote inspanning gedaan en vooral in de sektor van de Geba werd reeds een zeer merkbaar en merkwaardig resultaat bereikt. Maar in de andere sektoren wonen de meeste mensen nog in lemen huizen, zonder vensters, dikwijls ook zonder deur. Hier valt ongetwijfeld nog veel werk te verrichten. En voor alle huizen zonder onderscheid zou men er vroeg of laat toe moeten geraken om ten minste de vloer te cementeren. Maar dit heeft natuurlijk geen zin zolang de inlanders in de huizen wonen die we op het ogenblik in het grootste gedeelte van het gewest tegenkomen.

Wat de meubilering betreft, is nog zeer veel te doen : kassen, laden enz. zijn tot nu toe zo goed als onbekend en de woning blijft nog te veel de slaapkamer, schuur en bergplaats die ze altijd geweest is, terwijl de mensen buiten leven.

Maar al deze aanpassingen of veranderingen zijn slechts in zeer kleine mate afhankelijk van ons, blanken ; wij kunnen wel helpen, maar de inlanders zelf moeten het uitvoeren, en het volstaat niet alleen dat ze over het nodige geld beschikken ; het is vooral een kwestie van opvoeding, van voorbeeld en van overtuiging om hen te doen inzien dat het werkelijk zo hoort en om hen te bewegen om overeenkomstig dat inzicht te handelen.

Slechts dan zal de vrouw haar werkelijke taak van *huis*vrouw en *huis*moeder kunnen verrichten.

* * *

Wat de inlanders betreft die in het binnenland leven en niet in dienst staan van de blanken, hebben we gezien dat zij een laag bestaansminimum hebben. Voor hen is het ongetwijfeld wenselijk dat zij het bestaansminimum bereiken dat op het ogenblik reeds het deel geworden is van de werklui in en bij de centra. Iedereen zal het met

ons eens zijn dat dit bestaansminimum werkelijk nog niet overdreven hoog is — en dat het als een te bereiken doel kan voorgesteld worden aan de inlanders die op het ogenblik in het binnenland nog steeds een werkelijk onvoldoend bestaansminimum kennen.

Dit wil ook weer niet zeggen dat dit laatste bestaansminimum absoluut hetzelfde zou moeten zijn als hetgeen bestaat bij en in de centra. Dezelfde voorwerpen worden ongetwijfeld vereist maar de hoedanigheid van de stoffen bv. kan iets minder zijn, de kledingstukken kunnen langer gedragen worden en vooral de uitgaven voor voeding zullen steeds minder zwaar wegen in het binnenland dan bij de centra. Zo zal er bv. nog al eens jachtvlees te krijgen zijn, terwijl ook palmolie, maniok en alle andere landbouwproducten steeds dichter bij de hand en dus ook goedkoper zullen zijn. Wij menen daarom dat wij het optimale huidige bestaansminimum in het binnenland één vierde lager kunnen schatten dan bij de werklui in de centra en in de omgeving daarvan. Wat de uitgaven van de aankomende jongens betreft, menen wij dat deze de 2/3 bedragen van wat vereist is voor een volwassene. Als we dan het optimale bestaansminimum willen berekenen komen we tot het volgende :

1. *Werkman*

Afschrijving op huis en meubilering 500 fr.

2. *Vrouw van een werkman.*

Voorwerpen	Gebruiksduur in jaren	E. P. in fr.	Totaal in fr.
1 bed	3	175	58.50
1 deken	2	100	50
1 matras	3	100	33.50
1 muskietennet	3	150	50
Kleding			
2 paar schoenen	1	60	120
1 regenmantel	3	175	58.50
3 paar sokken	1	30	90
			460.50 fr.

3. *Kinderen van een werkman*

1 deken	2	100	50
1 bed	3	125	41.50
1 matras	3	50	16.50
1 muskietennet	3	75	25
2 paar schoenen	1	50	100
			233 fr.

We bekomen dan :

Uitgaven voor een werkman
Bestaansminimum 4.458.30
+ 500
4.958.30 fr.

Uitgaven voor de vrouw
Bestaansminimum 2.600.75
+ 460.50
3.061.25 fr.

Uitgaven voor de kinderen
Jongen : Bestaansminimum 907.00
+ 233
1.140 fr.

Meisje : Bestaansminimum 1.019.50
+ 233
1.252.50 fr.

Het optimale bestaansminimum voor het huisgezin van een werkman is dan :

Voor man en vrouw : Uitgaven voor de man 4.958.30
Uitgaven voor de vrouw 3.061.25
8.019.55 fr.

Een huisgezin met twee kinderen moet kunnen beschikken over :

Uitgaven voor de man	4.958.30
Uitgaven voor de vrouw	3.061.25
Uitgaven voor een jongen	1.140
Uitgaven voor een meisje	1.252.50
	10.412.05 fr.

Het optimale bestaansminimum van een werkman met zijn gezin, die de hoofdbestanddelen van de voeding haalt uit eigen gewin beloopt :

Uitgaven voor de man, de vrouw en 2 kinderen		5.676.30
Bijkomende uitgaven :	voor de man	500
	voor de vrouw	460.50
	voor een jongen	233
	voor een meisje	233
		7.102.80 fr.

Het optimale bestaansminimum van een inlander die in het binnenland leeft en niet in dienst staat van een blanke :

Uitgaven voor de man :	Huisvesting	2.088.80
	Ontspanning	250
	Belasting	112
		2.450.80 fr.
Uitgaven voor de vrouw :		
	Huisvesting	1.447
	Ontspanning	150
		1.597
Voeding van beiden :		780
Algemeen totaal		4.827.80 fr.

Huisgezin met twee kinderen, in het binnenland.

Uitgaven voor de man	2.450.80
Uitgaven voor de vrouw	1.597
Uitgaven voor een jongen	238
Uitgaven voor een meisje	350.50
Voeding voor de 4 personen	1.040
	5.676.30 fr.

Het optimale bestaansminimum van een aankomende jongen in het binnenland.

2/3 van de uitgaven voor een volwassene :	1.637
Voeding : 52 × 10	520
	2.157 fr.

Vergelijking van inkomsten en uitgaven.

Wanneer we de inkomsten en uitgaven van de verschillende groepen vergelijken, alsmede de inkomsten en het bestaansminimum, bekomen we onderstaand beeld.

Voor de familietoelagen van de werklieden op de Missie nemen we een werkman die omwille van 10 jaar arbeid twee loonsverhogingen had en daarbij natuurlijk de toelagen voor vrouw en kinderen.

Voor de geëvolueerde nemen we hulpambtenaren onder statuut met een huisgezin van twee kinderen : we rekenen als gemiddelde vergoeding per kind : 300 fr. voor een jongen en 150 fr. voor een meisje.

Voor de arbeiders die de hoofdbestanddelen van hun voeding halen uit eigen gewin, rekenen we dat een persoon alleen levend 10 fr. per week uitgeeft aan voeding, en dat man en vrouw 15 fr. per week aan toespijs bij hun maniok besteden. Voor een huisgezin met twee kinderen rekenen we dus, zoals we hoger reeds deden, 20 fr. per week.

Als we dan deze verschillende inkomsten, bestaansminimum en optimaal bestaansminimum met mekaar vergelijken krijgen we het volgende :

	Inkomsten	B. M.	O. B. M.
Geëvolueerde			
Man	18.000	9.200.25	
Vrouw	1.200	4.960.30	
Man en vrouw	19.200	14.160.55	
Jongen	300	2.069.10	
Meisje	150	2.220.60	
Huisgezin	19.650	18.450.75	

	Inkomsten	B. M.	O. B. M.
Werkman op het Kintanu en bij de Inkisi.			
Man	3.615	4.458.30	4.958.30
Vrouw	1.250	2.600.75	3.061.25
Man en vrouw	4.865	7.059.05	8.019.55
Jongen	—	907.00	1.140.00
Meisje	—	1.019.50	1.252.50
Huisgezin	4.865	8.985.55	10.412.05
Werkman op de missie van Kisantu			
Man	4.315	4.458.30	4.958.30
Vrouw	1.400	2.600.75	3.061.25
Man en vrouw	5.715	7.059.05	8.019.55
Jongen	75	907	1.140.00
Meisje	75	1.019.50	1.252.50
Huisgezin	5.865	8.985.55	10.412.05
Werkman in de Westelijke Zone van het Gewest.			
Man	3.525	4.458.30	4.958.30
Vrouw	1.250	2.600.75	3.061.25
Man en vrouw	4.775	7.059.05	8.019.55
Jongen	—	907.00	1.140.00
Meisje	—	1.019.50	1.252.50
Huisgezin	4.775	8.985.55	10.412.05
Werkman in de Oostelijke Zone van het Gewest.			
Man	3.165	4.348.80	4.958.30
Vrouw	1.000	2.546.00	3.061.25
Man en vrouw	4.165	6.894.80	8.019.55
Jongen	—	869.50	1.140.00
Meisje	—	982.00	1.252.50
Huisgezin	4.165	8.746.30	10.412.05
Jonge werkman.			
Inkisi	3.615	3.677	4.177
Westelijke Zone	3.525	3.677	4.177
Oostelijke Zone	3.165	3.567	4.067

Werkman die de hoofdbestanddelen van zijn voeding haalt uit eigen gewin.

A. *Kintanu en Inkisi*			
Man	3.615	2.970.80	3.470.80
Vrouw	1.250	2.117	2.577.50
Man en vrouw	4.865	4.827.80	5.788.30
Jongen	—	498.00	731.00
Meisje	—	610.50	843.50
Huisgezin	4.865	5.676.30	7.102.80

	Inkomsten	B. M.	O. B. M.
B. *Missie Kisantu.*			
Man	4.315	2.970.80	3.470.80
Vrouw	1.400	2.117.00	2.577.50
Man en vrouw	5.715	4.827.80	5.788.30
Jongen	75	498.00	731.00
Meisje	75	610.50	843.50
Huisgezin	5.865	5.767.30	7.102.80
C. *Westelijke Zone.*			
Man	3.525	2.970.80	3.470.80
Vrouw	1.250	2.117.00	2.577.50
Man en vrouw	4.775	4.827.80	5.788.30
Jongen	—	498.00	731.00
Meisje	—	610.50	843.50
Huisgezin	4.775	5.767.30	7.102.80
D. *Oostelijke Zone*			
Man	3.165	2.970.80	3.470.80
Vrouw	1.000	2.117.00	2.577.50
Man en vrouw	4.165	4.827.80	5.788.30
Jongen	—	498.00	731.00
Meisje	—	610.50	843.50
Huisgezin	4.165	5.767.30	7.102.80
E. *Jonge werkman*			
Inkisi, Kintanu en Missie Kisantu	3.615	2.189.50	2.689.50
Westelijke Zone	3.525	2.189.50	2.689.50
Oostelijke Zone	3.165	2.189.50	2.689.50

I. Inlander die in het binnenland leeft en niet in dienst staat van een blanke.

Man	1.000	1.449.00	2.970.80
Vrouw	1.000	1.462.00	2.117.00
Man en vrouw	2.000	2.651.00	4.827.80
Jongen	—	445.00	498.00
Meisje	—	595.00	610.50
Huisgezin	2.000	3.431.00	5.676.30
Aankomende jongen in het binnenland			
	1.000	1.156.00	2.157.00

Nabeschouwingen.

Het lijkt ons niet overbodig er op te wijzen dat dit maar een schatting is omdat alleen de inkomsten die de werklieden uit hun lonen halen voldoende gekend zijn. Het lijkt ons onbetwistbaar dat de inlanders geld ontvangen van familieleden, vooral van de aankomende jongens die in de centra werken.

Bij de Bakongo kennen we geen gevallen maar bij de buren van de Bakongo, de Bayaka, komt het zeker voor dat hoofden van families hun onderhorigen naar de hoofdstad sturen onder de leiding van een soort ploegbaas die de gelden moet verzamelen en naar het binnenland sturen. Bij de Bakongo is het in alle geval een feit dat het lenen buitengewone afmetingen aangenomen heeft, vooral bij de aankomende jongens en jonge arbeiders. Indien we er geen rekening mee houden dat deze jongens een groot deel moeten afdragen aan hun familie, dan vraagt men zich werkelijk af welke oorzaak ten grondslag ligt aan dit verschijnsel.

Wij zijn zeker dat de aankomende jongens betalen voor het voedsel dat ze van huis krijgen : niet door een rechtstreekse betaling per stuk, maar onder de vorm van tegengeschenken.

Men zou kunnen opwerpen dat veel geld uitgegeven wordt voor drank en ontspanning. Dat is ongetwijfeld het geval bij de geëvolueerden, maar wij betwijfelen dit ten stelligste voor de werklui en de mensen in het binnenland : deze besteden daar zeker, individueel genomen, geen grote sommen aan.

De feesten in de dorpen worden betaald door de bijdragen van de deelnemers en zijn dus voor den inrichter geen reden van buitensporige uitgaven, integendeel ; zoals we reeds opmerkten, is het een manier om aan zijn geld te geraken.

De bijdragen van de deelnemers zijn over het algemeen niet buitengewoon hoog : 50 fr. of iets van dien aard. De uitgaven voor ontspanning kunnen dus het gebrek aan evenwicht tussen inkomsten en uitgaven niet verklaren.

Merken we verder op dat we in de aangegeven vergelijking slechts rekening hielden met minimumlonen, en dat dus werklieden met een huisgezin van twee of meer kinderen, in vele gevallen meer zullen verdienen dan wat aangegeven werd, en dat ze zo hun budget in evenwicht zullen brengen.

Bij het vaststellen van de betrekkelijk hoge sommen die in een budget van een zwarte voorkomen, lijkt het ons van belang te bemerken dat er op dit ogenblik haast geen omloop bestaat van geld van de zwarten naar de zwarten, maar dat bijna alle geld gaat van den blanke naar den inlander en van den inlander naar den blanke : de aankoop van alle inlandse produkten op de markten en in de centra, de verkoop van vis, stoffen, bier en in het algemeen alle Europese waren in de magazijnen.

In vergelijking met de uitgaven die de zwarten besteden aan waren die ze bij de blanken kopen, tellen de uitgaven van inlander tot inlander niet. Als hoofdreden hiervan geldt dat in de ene richting : van den blanke tot den inlander, de in omloop gebrachte som betrekkelijk klein is omdat de inlandse produkten aan lagen prijs gehouden worden, terwijl in de andere richting : van den inlander naar den blanke, de waren die de blanken te koop stellen buitengewoon in prijs toenamen en dus het overgrote gedeelte van het geld der inlanders opslorpen. Er is een wanverhouding tussen inkomsten en uitgaven, vooral bij de inlanders die niet bij de blanken werken.

De toestand van de inlanders die in het binnenland leven, blijft ver ten achter op de gewenste levensstandaard. De mensen in het binnenland, door hun ten achterblijven op de werklieden, voelen zich in een toestand van minderwaardigheid. Daarom is het van het allergrootste

belang er voor te zorgen dat de landbouwers ter plaatse zelf bestaansmiddelen vinden en een levensstandaard bereiken die — al is hij niet dezelfde als deze in de centra — daar toch niet te erg tegen afsteekt. Zo niet, zal men onvermijdelijk in de inlandse samenleving een tot nu toe ongekende klassenstrijd zien ontstaan. Nu reeds zien de klerken en dgl. met minachting neer op de « basiense = de wilden » in het binnenland : in den grond op hun eigen familie waar ze vóór 20 of 30 jaar zijn uitgegroeid.

Vooral de aankomende jongens en de mannen zijn blootgesteld aan dit gevaar : zij worden onweerstaanbaar aangetrokken door de steden en de centra, met het verderfelijk gevolg dat het land leegloopt. Doch deze landvlucht is niet alleen aan economische oorzaken te wijten, daarom zullen we dit probleem nu van dichterbij beschouwen.

Landvlucht.

Waarom trekken de inlanders uit den Beneden-Kongo in het algemeen en de bewoners van de Inkisi in het bijzonder naar de centra en voornamelijk naar Leopoldstad ?

Merken we vooreerst op dat deze vlucht naar de hoofdstad niet op dezelfde wijze gebeurt voor de mannen als voor de vrouwen. Zonder overdrijving mogen we zeggen dat de vrouwelijke bevolking aan deze vlucht van het land niet heeft deelgenomen. De Bakongo-meisjes die in Leopoldstad terechtgekomen zijn, geraakten daar meestal omdat ze hun man vervoegden of dezen volgden om er een huisgezin te stichten.

Als oorzaak van de uitwijking van de mannelijke bevolking vermelden we op de eerste plaats : de psychologische aantrekking van de grootstad.

De zwarten houden van het rumoerig leven van markten en van plaatsen en gelegenheden waar veel volk

bijeenkomt, en ze vinden dit op voortdurende wijze in de grootstad. In Leopoldstad is er bovendien veel vraag naar werkvolk en dus ook geld te verdienen en mogelijkheid om aan alle soort vermaak deel te nemen, m. a. w. in Leopoldstad is er « leven », in het binnenland, in de dorpen, ontbreekt dit helemaal.

Deze elementen : de aantrekkingskracht van de stad en de mogelijkheid om er geld te verdienen, samen met de tegenhanger : de verveling der mannen en jongens in de dorpen en de grote moeilijkheden om een winstafwerpende bedrijvigheid uit te oefenen en dus geld te verdienen, zijn zeker de voornaamste redenen van uitwijking van de meeste Bakongo die in de hoofdstad terechtgekomen zijn.

Daar komt nog een andere reden bij : een massa jongens die wat kennis opgedaan hebben en tevens al de jongens die verlangen voort te studeren en die niet verstandig genoeg zijn om te blijven in de schoolgelegenheden die in het binnenland bestaan, wijken uit om te voldoen aan hun pseudo-intellektuële pretenties.

Men erkent in deze beweging het doorwerken van de traditionele instelling van het lager schatten, bij de mannen, van het handwerk en van het verlangen om zonder te zwaar werk toch goed te leven.

Zonder twijfel is deze afkeer van handenarbeid en de hoop op een bediening van klerk, een van de voornaamste redenen voor de jongens die pas uit de lagere school komen, en ook voor hun ouders die niet beter vragen dan dat hun kinderen zulk beroep zouden kiezen.

Doch deze laatste groep maakt numeriek gesproken, een minderheid uit tegenover de massa uitwijkelingen die het land verlaten en naar de stad trekken zonder deze intellektuële bekommernissen en pretenties, maar alleen omdat zij in hun streek de mogelijkheid niet zien om tot een voldoende ontwikkeling te komen en er door

het verdienen van geld zich te ontwikkelen zoals ze dit voor het ogenblik allen verlangen.

De meesten onder hen vertrekken om in de hoofdstad en in de centra hun bruidschat te verdienen.

Om de draagwijdte van dit motief « bruidschat » naar waarde te schatten, moeten we bedenken dat in het leven van een zwarte alles draait om het huwelijk. Dit geldt zowel voor de ouderen als voor de jongeren, maar beider reakties zijn totaal verschillend.

De ouderen trachten de meisjes in het land te houden én om voor hen de bruidschat te bekomen én om den klan — hun hoofdbekommernis — van het voortbestaan te verzekeren. Daarom trekken ook de meisjes niet naar Leopoldstad, omdat ze door hun bezitters, als het moet met geweld, weerhouden worden in de streek.

Anderzijds verlangen de ouderen voor de meisjes een bruidschat die zo hoog mogelijk zou zijn. Het kan hen dikwijls weinig schelen hoe de jongens en mannen dat geld bijeenbrengen : hoofdzaak is dat ze het geld krijgen. Het komt ook niet bij hen op een meisje af te staan zonder den volledigen bruidschat ontvangen te hebben.

Ze staan echter voor de andere moeilijkheid dat zij zelf moeten betalen voor de jongens die tot hun familie behoren. Vandaar willen zij langs den enen kant den bruidschat ontvangen voor de meisjes, en van de jongens het geld ontvangen dat ze zelf voor den bruidschat moeten geven aan de familie van de toekomstige echtgenote.

Vandaar hebben de ouderen er geen grote bezwaren tegen dat de jongens elders geld gaan verdienen.

Wil een jongen toch in de streek blijven, dan weet de oudere zeer goed dat hij vroeg of laat voor zijn neef zal moeten betalen. Deze macht op hun neven, drijft de ouderen er toe alle mogelijke diensten van hen te eisen om als het ware « in natura » betaald te worden voor het geld dat ze voorschieten. Door het feit zelf maken ze het

leven van die jongens, hetzij vrijwillig, hetzij onbewust, onmogelijk.

In deze voorwaarden is het dan ook zeer logisch dat de jongens de streek verlaten om in den vreemde geld te verdienen en zo hun vrouw te verwerven en bevrijd te worden van de afhankelijkheid van hun bezitters en van hun indringerigheid.

Hoe nu deze vlucht naar de stad en de centra tegenwerken ? Laten we eerst zeggen dat er altijd jongens naar de stad zullen trekken, op de eerste plaats alle jongens die min of meer intellektuële pretenties hebben — en dat zijn « in potentia » het grootste gedeelte van de jongens die in een school terecht kwamen. Zelfs de domsten willen klerk worden of iets dergelijks en in alle geval een bediening uitoefenen waar handenarbeid niet tussenkomt. Met de jaren, als deze posten meer en meer zullen voorkomen in het binnenland en in de kleinere centra, zal Leopoldstad nog wel om dezelfde redenen als nu blijven aanlokken, maar zal toch ook veel van zijn « monopolie » als aantrekkingskracht verliezen.

Jongens en mannen die niet om louter-psychologische of louter pseudo-intellektuële redenen naar Leopoldstad trekken zullen er ook altijd zijn omdat de stad steeds meer mogelijkheden zal bieden. Toch zou deze vlucht van het land niet de angstwekkende afmetingen aannemen die ze nu vertoont, indien de mannen en jongens in het binnenland meer mogelijkheden vonden om er hun bruidschat te verdienen.

Het opheffen van deze tweede belemmering, de economische, komt hoofdzakelijk aan de blanken toe : door een groter toezicht en door in het leven roepen van spaarorganismen en koöperatieven, kunnen zij alleen de jongens en mannen verdedigen tegen hun « bezitters » en de economische mogelijkheden scheppen.

Voor het scheppen van deze economisch-meer-aantrekkelijke toestanden, komt op de eerste plaats de verbete-

ring van de wegen. De autobanen die op het ogenblik bestaan zijn in dit opzicht onvoldoende omdat ze geen voertuigen toelaten van meer dan 4 Ton. Moesten er integendeel verbindingen bestaan tussen de markten en het station met vervoermiddelen van 20 tot 30 ton, dan ware ook voor deze streek en haar bevolking een mogelijkheid geschapen om zich te ontwikkelen, omdat dan de prijzen in het binnenland hoger zouden kunnen zijn en het de moeite zou lonen daar te blijven werken.

Op het ogenblik zijn echter alle pogingen om de bevolking die op 40 km. en verder van de spoorweg leeft, op het land te houden, vruchteloos. Om dit te staven, wijzen we op de pogingen tot het inrichten van hoeven in de streek van Ngidinga en Kimvula, die mits uitkering van grote premies op het einde van den cyclus, er niet in slaagden die scholen werkelijk te doen leven. De scholen van Kisantu en Kipako, — bij den spoorweg — hadden veel meer succes en dit zonder premies, omdat de gewonnen produkten dadelijk konden verzonden worden en bovendien tegen een goede prijs verkocht omdat de vervoersonkosten de prijs niet te veel bezwaarden.

Het zijn dan ook juist de streken die het verst van de spoor gelegen zijn die én een gebrek aan winstgevende kulturen én terzelfdertijd een groter landvlucht kennen in hun streek.

Besluit.

Wanneer we den toestand van de streek nu overzien bemerken we dat de sociale en economische ontwikkeling door al de faktoren der blanke kolonisatie in zeer ruime mate bevorderd werd. Vooral het feit dat de inlanders er toe gebracht werden door hun eigen bedrijvigheid hun bestaan te verbeteren, valt hier te vermelden.

Ongetwijfeld blijft er nog een lange weg af te leggen vooraleer deze maatschappij, die haar eeuwenoud evenwicht verloor, een nieuw evenwicht zal vinden. Deze maatschappij ontwikkelt zich immers in een andere lijn dan die van de « Gewoonte » die haar vroeger beheerste.

In het verleden gold het beginsel : allen voor allen. De individuële leden van den klan en de familie hoefden niet voor zichzelf te zorgen : de klaninrichting verschafte hen al het nodige zowel op materieel als op godsdienstig en sociaal gebied. In de huidige inrichting integendeel, kan de klan niet meer voor den materiëlen welstand van zijn leden instaan : ieder is op zichzelf aangewezen om kost en kleding te verdienen.

Vroeger beheerden de ouderen den klan ; nu willen de jongeren, omdat ze op materieel gebied onafhankelijk werden, ook niet meer de sociale en morele banden met hun familie en klan blijven erkennen. We wezen er op dat de geëvolueerden zich beschouwen als mensen van een ander soort dan hun ouders en bloedeigen broers en zusters die in het binnenland zijn blijven leven. Maar ook de gewone werkman voelt zich niet meer op dezelfde wijze één met zijn familie en is maar al te vlug geneigd

de hinderende banden te verbreken. En daar ligt het groot gevaar voor de Bakongo — zoals trouwens voor de meeste inlanders in de Kolonie — dat de traditionele banden van den klan verbroken en niet vervangen worden.

We legden in dit werk den vinger op één van de voornaamste kwalen in dit opzicht : de overwoekering van het economische ten koste van de harmonische ontwikkeling van heel de samenleving. Ongetwijfeld moeten we hopen dat de zwarten zich op economisch gebied meer en meer ontwikkelen en dit vooral in het binnenland waar de economische mogelijkheden en voorwaarden nog te wensen overlaten. Maar de economische ontwikkeling is niet alles, het is slechts één faktor van de ware ontwikkeling van een volk.

We willen daarom dit werk besluiten met de opmerking dat als we hoofdzakelijk de economische ontwikkeling bestudeerden met haar terugslag op de sociale toestanden, we slechts een gedeeltelijk beeld van den werkelijken toestand voorhielden.

Buiten het economische, zelfs met zijn weerslag op het sociale, bestaan er nog andere domeinen die even goed en wellicht nog meer moeten beïnvloed worden om een gezonde samenleving te doen ontstaan ; op moreel, godsdienstig, politiek en psychologisch gebied, moet de bevolking zich harmonisch ontwikkelen.

De verbetering op economisch gebied is een noodzakelijke maar niet de enig-noodzakelijke voorwaarde.

Deze economische ontwikkeling moet gepaard gaan en gedragen worden door een vooruitgang van het volk op heel de lijn.

Daartoe wordt vereist dat de grondvesten zelf van de maatschappij : de familie, het gezag, de godsdienst gewaarborgd blijven. De maatregelen tot de bescherming van het monogaam huwelijk, de inrichting en versteviging van het gezag, gegrondvest op de bestaande gewoonterechtelijke waarden, de beperking van de bruidschat, de

samenwerking van Staat en Missie voor de uitbreiding van het onderwijs en het verdiepen van de evangelisatie, zijn beslissingen van het grootste belang om de Bakongosamenleving op een vaste en gezonde basis in te richten.

Het moet vooral de bestendige bekommernis zijn van eenieder, om de traditionele inrichting van de inlandse familie, met al de waarborgen die ze aan de individuële personen en aan de gemeenschap als zodanig bood, op een aangepaste en stevige grondslag te vestigen opdat heel deze maatschappij haar evenwicht terugvinde.

De beslissende faktoren daartoe zijn ongetwijfeld van socialen, politieken en godsdienstigen aard, de economische ontwikkeling mag niet meer zijn dan het scheppen van een gunstig klimaat waarbinnen de gehele maatschappij van de Bakongo zich grondig moet heraanpassen aan de nieuwe wereld die voor haar opengaat.

Onuitgegeven bronnen

Antwoorden op een vragenlijst over bruidschat, slaven, feesten, bijdragen van de ongehuwden. 1948-49.

Beheer van de Inkisi : Statistieken over het buitengewoontelijk centrum Kintanu, 1944-1950.
— Statistieken over de bevolking en de bedrijvigheid in het gewest Inkisi, van 1939 tot 1950.
— Berekening van het bestaansminimum in het gewest Inkisi, 1947-1950.

Cadulac : Jaarverslagen, van 1932 tot 1947.

Otraco : Uitvoercijfers voor de stations Kisantu, Nguvu, Madimba, Nsona-Bata, Wolter, Bailleux, Vindevoghel, Kasangulu : van 1945 tot Mei 1948.

Sektor van de Geba : Proklamatie over de vaststelling van de bruidschat, 1947.

Bibliographie. (1)

TIJDSCHRIFTEN.

Jezuïeten Missies, Leuven, van 1936 tot 1949.
Missions Belges de la Compagnie de Jésus, Bulens, Brussel, van 1899 tot 1926.
Précis Historiques, Bulletin mensuel des Missions Belges de la Compagnie de Jésus, Vromant, Brussel, van 1893 tot 1898.
Revue Missionnaire, Museum Lessianum, Leuven, van 1927 tot 1940.
Ntetembo Eto, Kisantu, van 1900 tot 1949.

BOEKEN EN ARTIKELS.

ANTOINE V., : La Cadulac (Centre agricole de l'Université de Louvain au Congo). *Revue de l'Aucam*, Leuven 1935, bl. 257.
— De la Cadulac à l'organisation du Paysannat indigène. *Landbouwkundig tijdschrift*, 1939, bl. 683.
CUVELIER L., et BOON J., : Het oud-Koningrijk Kongo, Brugge, 1941.
DAUVIN CH., : Matriarcat et famille chrétienne, Leuven, pro manuscripto, 1942. DENIS L., : Les Jésuites Belges au Kwango. Museum Lessianum, Leuven, 1943.
— Les Jésuites au Congo Belge : *Lovania*, Elisabethstad, 1945, blz. 7.
DE WILDE L. : Cadulac, Landbouwkundige stichting der Universiteit van Leuven. *Lovania*, 1944, blz. 11, Elisabethstad.
DE WILDEMAN E. : J. Gillet s. j. et le Jardin d'Essais de Kisantu ; *K. B. K. I., sektie voor natuurwetenschappen, verhandelingen, T. XV.*
DRACHOUSSOFF V. : Essai sur l'agriculture indigène au Bas Congo. *Landbouwkundig tijdschrift*, September 1947, blz. 471-December 1947, blz. 783.
CORNET René, J. : La Bataille du rail. Cuypers, Brussel, 1947.
COSTERMANS Lt. : Le district du Stanleypool, Lesigne, Brussel, 1895.
DE JONGHE E. : L'enseignement aux indigènes au Congo Belge. Session de l'Institut Colonial International de Paris, 1931.
— Les formes d'asservissement dans les Sociétés Indigènes du Congo

(1) We geven hier uitsluitend de bibliographie die betrekking heeft op de sociaal-economische ontwikkeling van de Bakongo in het gewest Inkisi.

Belge (Avec la collaboration de Julien VAN HOVE). *K. B. K. I., sektie voor morele en politieke wetenschappen, verhandelingen*, T. XIX, 1.

DE VOS, Mgr, St. : Les Banfungunu, *Revue Congolaise*, 1910, blz. 87.

DEVROEY E., en VANDERLINDEN R., : Le Bas Congo, Artère vitale de notre Colonie. Goemaere, Brussel, 1938.

DROOGMANS Hubert : Notions sur le Bas Congo, Van Buggenhoudt, Brussel, 1901.

GELDERS V. : Le clan dans la Société indigène. Étude de Politique sociale, belge et comparée. *K. B. K. I., sektie voor morele en politieke wetenschappen, verhandelingen*, T. XI, 2.

— Le respect des institutions indigènes et la famille noire en Afrique. *Kongo Overzee*, XII-XIII, 1, blz. 11.

— Les institutions sociales au Congo. Rapport au Congrès Colonial de 1940, Brussel.

— Un essai de réforme agraire et rurale au Congo. *Kongo Overzee*, XII-XIII, 2, blz. 88.

GILLET Justin, s. j. : Catalogue des plantes du Jardin d'Essais de la Mission de Kisantu, Imp. Ind. et Finc., Brussel, 1927.

— Plantes introduites et cultivées par le Frère Justin Gillet s. j., 1899-1913, Van Gompel, Brussel, 1913.

GILLET Justin et PAQUE E. : Plantes principales de la région de Kisantu. *Annales du Musée du Congo Belge* ; Botanique, série V, T. IV1.

HEYSE Th. : Associations religieuses au Congo Belge et au Ruanda Urundi, *K. B. K. I. Sektie voor staat- en zedekundige wetenschappen, verhandelingen*, T. XV, 3.

— Cessions et Concessions foncières au Congo, *Tijdschrift Congo*, 1929, I, 419 ; 1931, I, 515 ; 1931, I, 342.

LACOPS M. : Lager Landbouwonderwijs in Belgisch Congo, *Tijdschrift Congo*, 1938, I, 55.

— Landbouwonderwijs op de normaalschool voor inlandse onderwijzers in Belgisch Kongo. *Tijdschrift Congo*, 1939, II, 56.

LAVEILLE E. : L'Évangile au centre de l'Afrique, Le Père Van Hencxthoven, Museum Lessianum, Leuven, 1926.

LEGRAND : Propriété des terres indigènes au Moyen Congo et dans le Kwango. *Bulletin de la Société Belge d'Études Coloniales*, Januari 1922, bl. 38.

LOYA, abbé Jean : Nsi ya itemuka, Kisantu, 1943.

MALENGREAU G. : Le régime foncier dans la société indigène. Le Bas Congo. *Tijdschrift Congo*, 1939, II, 1.

— Les droits fonciers coutumiers chez les Indigènes du Congo Belge. Essai d'interprétation juridique. *K. B. K. I., sektie voor morele en politieke wetenschappen, verhandelingen*, T. XV, 2.

MERTENS J. : Jurisdiction indigène chez les Bakongo Orientaux. *Kongo Overzee*. XII-XIII, 3, blz. 133 ; XII-XIII, 4, blz. 241 ; XIV, 1, blz. 21 ; XIV, 2, blz. 107 ; XIV, 3, blz. 144 ; XIV, 4, blz. 236 ; XV, 1, blz. 34.

MERTENS V. : Le mariage chez les Bambata (Bakongo) et ses leçons sociales. *Zaïre*, December 1948, blz. 1099.

MOUWEN P. : La famille chrétienne Bakongo. *Étapes*, Costermansstad, 15 Februari 1948, blz. 41.

NGWIDI : Fiançailles et mariage dans la région de Kisantu. *Revue de l'Aucam*, Maart 1940, blz. 150 en April 1940, blz. 209.

NKOME : La Cadulac, *Revue de l'Aucam*, April 1940, blz. 215-220.

NOIROT : Rapport sur l'élevage à la Mission de Kisantu. *Tijdschrift Congo*, 1926, I, 96.

PIERPONT, de : Les Fermes-Chapelles au point de vue économique et civilisateur. *Bulletin de la Société Belge d'Études Coloniales*, Mei 1912, blz. 375.

PEETERS L. : Le Kwango après 50 ans (1893-1942). La terre et les hommes, Bulens, Brussel, 1943.

SCHÖLLER Cl. : Kisantu, Contrastes, évolutions. Bulens, Brussel, 1941.

STRUYF Yvon. : Les Bakongo dans leurs légendes. *K. B. K. I., sektie voor morele et politieke verhandelingen, Verhandelingen*, T. VII.

THIBAUT Émile : Les Jésuites et les Fermes-Chapelles. A propos d'un débat récent. Goemaere, Brussel, 1911.

TIBBAUT Em. : Nos Missionnaires au Congo. *Bulletin de la Société Belge d'Études Coloniales*, Juni 1940.

TROLLI Dr G., et DUPUY, Dr. : Contribution à l'Étude de la Démographie des Bakongo au Congo Belge. M. Cock, Brussel, 1934.

VAN BULCK G. : Verhoudingen tussen grondbezitter en klanhoofd bij de Bakongo. *Tijdschrift Congo*, 1938, I, 588.

VANDERYST Hyac. : Jardin agrostologique de Kisantu. *Tijdschrift Congo*, 1928, II, 20.

— L'élevage du bétail à Kisantu. *Tijdschrift Congo*, 1926, I, 43 ; 1927, I, 265.

— L'enseignement agronomique au Congo Belge, *Tijdschrift Congo*, 1929, I, 206.

— L'enseignement agronomique supérieur pour une élite indigène au Congo Belge, *Tijdschrift Congo*, 1929, II, 393.

— Système de culture des Bantu. *Tijdschrift Congo*, 1922, II, 216.

VAN HEE Mgr. : Rapport sur la Mission des RR. PP. Jésuites au Congo. *Tijdschrift Congo*, 1930, I, 310.

VAN WING J. : Études Bakongo. Histoire et Sociologie. Goemaere, Brussel, 1921.

— Ames bantoues, *Tijdschrift Congo*, 1927, II, 756.

— De Kwango-zending ter gelegenheid der 25e verjaring der stichting, 1918.

— Enfants noirs, *Tijdschrift Congo* 1930, II, 170.

— La famille indigène catholique dans la Mission de Kisantu, *Étapes*, Costermansstad, 15 Augustus 1947, blz. 225.

— Le Frère Justin Gillet, s. j. *La Revue Coloniale Belge*, 1 Januari 1948, blz. 7.

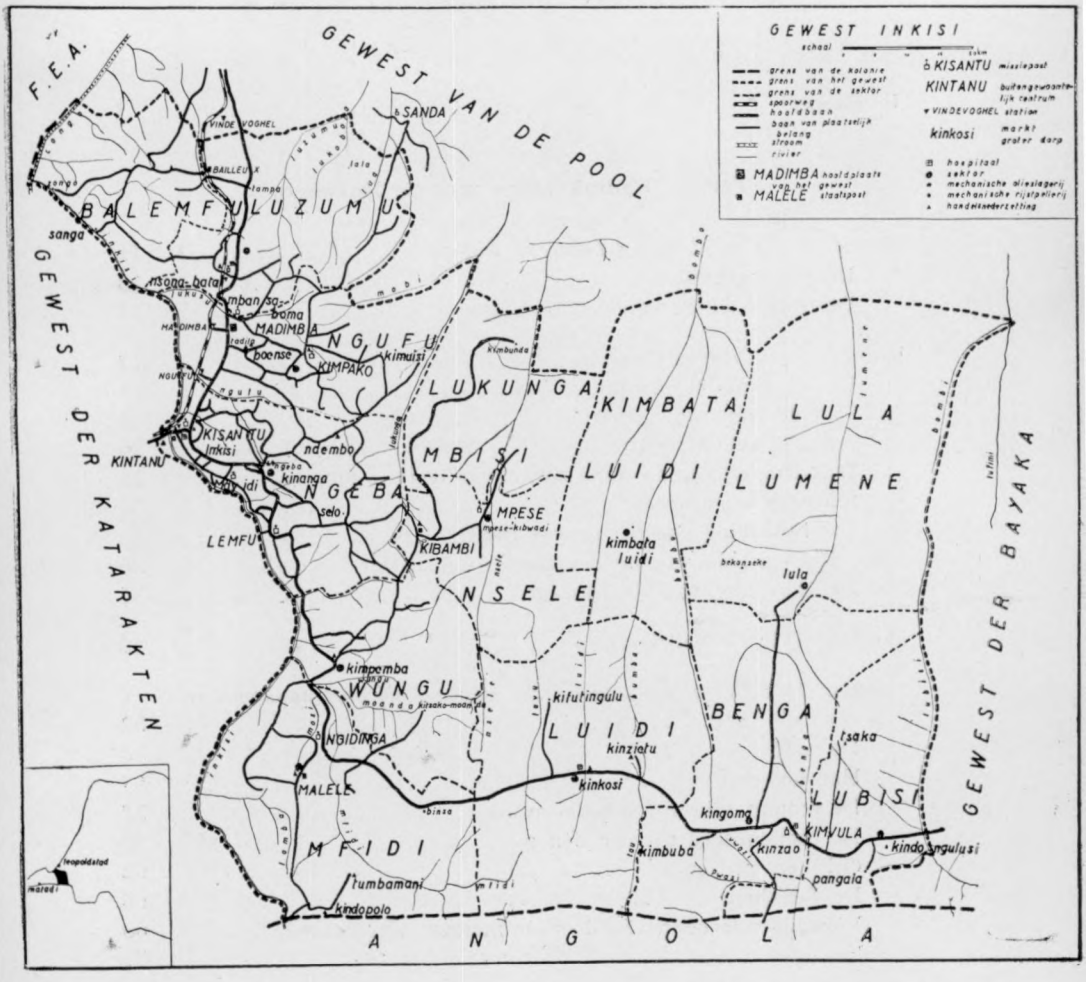
— Une évolution de la coutume Bakongo. *Tijschrift Congo*, 1926, I, 353.

VERMEERSCH P., R. : Les missions catholiques au Congo Belge. Étude critique de leur action. *Bulletin de la Société Belge d'Études Coloniales*, Januari 1909, blz. 1.

VERWIMP E. : De Wreede Missie. Leven van Broeder Fr. De Sadeleer, Xaveriana, Leuven, 1924.

Bijvoegsel.

Kaart van het gewest Inkisi.

INHOUDSTAFEL

Voorwoord 3

Deel I : **Kontaktname met de Bakongo.**

Hofdst. I : *De streek tussen Inkisi en Lubisi* 11
De waterwegen 13
De samenstelling van den bovengrond 14

Hoofdst. II : *De bevolking* 17
De economische inwijking 19
Het centrum Kintanu 20
De andere centra 26
De oorzaken van de concentratie van de bevolking 28
Statistische gegevens 30
Bevolking van het gewest Inkisi 30
Dichtheid van de bevolking 36
De inwijking van de Bazombo 37

Hoofdst. III : *De werkkrachten* 42

Hoofdst. IV : *De sociaal-economische toestand bij onze aankomst in de streek* 52
De klan 53
Het huwelijk 54
De economische rol van de vrouw 57
De economische rol van den man 59
Geld en prijzen 62
De Feticheur 66
Verschillende bedrijven door de mannen uitgeoefend 66
Besluit 71

Hoofdst. V : *De faktoren van de sociaal-economische ontwikkeling* .. 72
Eerste faktor van ontwikkeling : de algemene invloed der blanken 74
Tweede faktor van ontwikkeling : de Missie 75
De structuuromvorming 75
De tewerkstelling op de missie 76

De tewerkstelling van de mannen buiten de missieposten : de kapelhoeven 79
De inrichting van de kapelhoeven 81
De gevolgen van de oprichting van de kapelhoeven 84
Redenen van het welslagen van de kapelhoeven 86
De opheffing van de kapelhoeven 89
Na het verdwijnen van de kapelhoeven 91
De veeteelt 94
De proeftuin van Broeder Gillet 99
De scholen en het internaatssysteem in de Jezuieten-missies 102
Het onderwijs van de meisjes 105
De verkeerswegen 106
Besluit 108

Derde faktor van ontwikkeling : De Staat 108
De inwerking van de Staat : bijzondere bepalingen 111
De bodem 112
Hoofdijen en inlandse omschrijvingen 116
De buitengewoontelijke centra 118
De inlandse rechtbanken 120
De belastingen van de inlanders 123
Burgerlijke en militaire opeisingen 124
Opgelegde werken door de inlanders uit te voeren 125
Bijzondere bepalingen 130
Prostitutie 130
Vervoer van inlanders 130
Bescherming van de niet-huwbare meisjes 131
Immatriculatie van de inlanders 131
Erfopvolging 131
Spaarkas 132
Polygamie 132
Strafregime 132
De arbeidswetgeving 133
Hygiëne en veiligheid van de arbeiders 137
De vakbonden voor inlanders 139
Bijzondere bepalingen van de handelswetgeving 141

Vierde faktor van ontwikkeling : de C.A.D.U.L.A.C. 149

Vijfde faktor van ontwikkeling : de handelsmaatschappijen 153

Zesde faktor van ontwikkeling : De spoorweg Leopoldstad-Matadi 155

Besluit 158

Deel II : **De Huidige sociaal-economische toestand bij de Bakongo van het Inkisigewest.**

Hoofdst. I : *Het blijvend overwicht van de « Gewoonte »* 160
De slaven 165
Nieuwe banden van afhankelijkheid 171

Hoofdst. II : *Het huwelijk* 174
Het ontstaan van de huwelijksovereenkomst 174
Het sluiten van de huwelijksovereenkomst 177
De bruidschat 177
het bedrag van den bruidschat 178
de bruidschat in de sektoren Geba, Wungu en Mfidi . 184
de bruidschat bij regularisatie van een huwelijk 186
de verbreking van de verloving 187
Uitzet van de huwende partijen 190
Uitzet van werklieden 191
Uitzet van de geëvolueerden 199
Uitzet in het binnenland 202
Besluit 204
Bijkomende moeilijkheden in de centra 205
Het blijvend belang van de bruidschat 206
Het huwelijksregime : versteviging van het vaderlijk gezag 208
De verhoudingen van de ouders tot hun kinderen 211
Polygamie 215
Overspel 220
Prostitutie 223
Echtscheiding 225
Verbreking van het huwelijk zonder echtscheiding 227
Besluit 228

Hoofdst. III : *De inkomsten van de Bakongo in de huidige economische toestand* 230
Inkomsten uit den bodem 230
Het domaniaal regime 231
Het vruchtgebruik van den bodem 236
De landbouwbedrijvigheid van de mannen 240
De groententeelt 242
Urena-Lobata en andere vezels 244
Palmpitten 246
Rijst 247
De landbouwproductie van de vrouwen 248
Maniok 248
Aardnoten 254
Maïs 255

Inkomsten uit den vruchtenhandel 256
De veeteelt 257
Onafhankelijke bedrijven 260
Houthakkers 260
Houtzagers 262
Besluit 264
De stielmannen 265
De kleermakers 265
De schrijnwerkers 267
Tapijtweverij 269
De schoenmakers 269
Gemiddeld inkomen van de Bakongo 270
Het gemiddeld inkomen van de inlandse landbouwer 272
Het loon 276
De overuren 279
De boeten 280
Familieloon 280
Schatting van het reëel inkomen 281

Hoofdst. IV : *De uitgaven door de Bakongo op het ogenblik verricht* .. 284
Buitengewone uitgaven 284
Buitengewone uitgaven van de stielmannen 289
Gewone uitgaven van de Bakongo 290
Huisvesting 290
Huisraad 293
Kleding 294
Voeding 296
Het bestaansminimum 301
Het bestaansminimum van een geëvolueerde en zijn familie 301
Het bestaansminimum van een werkman met een gezin.. 304
Uitgaven van een aankomende jonge werkman rond het centrum Inkisi 310
Bestaansminimum van een inlander en zijn ge zin die in het binnenland leeft en niet in dienst staat van een blanke 312
Nabeschouwingen 314
Het huidige optimale bestaansminimum 316
Vergelijking van inkomsten en uitgaven 321
Nabeschouwingen 324
Landvlucht 326

BESLUIT 331

BRONNENOPGAVE en BIBLIOGRAPHIE 334, 335

Bijvoegsel : *Kaart van het gewest Inkisi* 339

Inhoudstafel 340